

VIRI

Ljubljana 2021

44

FRANCE MARTIN DOLINAR

LJUBLJANSKA ŠKOFIJA
V DOKUMENTIH
(NAD)ŠKOFA
ANTONA VOVKA
SVETEMU SEDEŽU
1945–1963

France Martin DOLINAR

**LJUBLJANSKA ŠKOFIJA V DOKUMENTIH
(NAD)ŠKOFA ANTONA VOVKA
SVETEMU SEDEŽU 1945–1963**

Ljubljana 2021

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-772(497.4Ljubljana)(093.2)"1945/1963"
27-722.51(497.4):929Vovk A.(093.2)

DOLINAR, France M., 1941-
Ljubljanska škofija v dokumentih (nad)škofa Antona Vovka
Svetemu sedežu 1945-1963 / France Martin Dolinar. - Ljubljana :
Arhivsko društvo Slovenije, 2021. - (Viri / Arhivsko društvo Slovenije ; št. 44)

ISBN 978-961-6143-54-7
COBISS.SI-ID 84270595

Ljubljanski (nad)škof Anton Vovk (1900–1963)

VSEBINA

UVOD	7
DOKUMENTI	
1. 1945, junij 15: Zapisnik izredne seje stolnega kapitlja	19
2. 1945, junij 22: Generalni vikar Anton Vovk prosi p. Prešerna za posredovanje pri Svetem sedežu	19
3. 1946, december 1: Pismo naslovnega škofa Antona Vovka papežu Piju XII.	20
3. 1. Prevod Volkovega pisma v slovenščino	23
4. 1947, maj 1: Pismo pomožnega škofa Vovka vodji beograjske nunciature Hurleyu	24
5. 1947, marec 24: Priloga Vovkovega dopisa vodji beograjske nunciature Hurleyu.....	25
6. 1951, januar: Vovkov dopis odpravniku poslov beograjske nunciature Oddiju	28
7. 1957, januar: Vovkovo pismo p. Prešernu o stanju v ljubljanski škofiji	29
8. 1957: Relatio al Limina	40
9. 1959, januar: Relatio dioecesana pro quinquennio 1953–1958	42
10. 1958: Additamentum ad relationem caput VI.....	63
11. 1963: Relatio quinquennalis pro quinquennio 1959–1963	66
12. 1961, december 11: Associatio patriotica sacerdotum in Slovenia	73
13. 1961, december 11: Associatio patriotica ss. Cyrilli et Methodii.....	77
14. 1960, januar 18: Vovkov predlog Državnemu tožilstvu o ureditvi apostolskih administratur v Slovenskem Primorju	78
BIOGRAMI	82
BIBLIOGRAFIJA	98
KRATICE.....	101
POVZETEK.....	102
SUMMARY.....	104
OSEBNO KAZALO	106
KRAJEVNO KAZALO	109

UVOD

V začetku druge svetovne vojne je ljubljanski škof Gregorij Rožman (1883–1959)¹ skladno s kan. 429 Zakonika cerkvenega prava določil vrstni red kanonikov, ki naj bi v primeru, da bi mu bilo v nepredvidljivih vojnih razmerah onemogočeno opravljanje dolžnosti škofa ordinarija, do ureditve razmer prevzeli vodenje škofije kot pooblaščen generalni vikarij.² To se je zgodilo z njegovim, kot so takrat vsi upali, začasnim odhodom v tujino 5. maja 1945.

Na seji stolnega kapitlja, ki se je na željo škofa Rožmana sestal na dan njegovega odhoda iz Ljubljane, je škof zgoraj omenjeni vrstni red general-

nih vikarjev zaradi sprememb v kapitlju ustno dopolnil. Prvi je po škofovem odhodu vodstvo škofije prevzel ljubljanski stolni prošt Ignacij Nadrah.³ Prošt Nadrah je službo generalnega vikarja opravljal že od leta 1930, ko je škof Rožman za škofom Antonom Bonaventuro Jegličem (1850–1937) postal ordinarij ljubljanske škofije. Kot ordinarijeva desna roka je Nadrah od vseh kanonikov škofijo tudi najbolje poznal. Po Nadrahovi nepričakovani aretaciji 14. junija 1945 se je na izredni seji stolnega kapitlja 15. junija dolžnosti generalnega vikarja odpovedal stolni dekan Franc Kimovec, trije od predvidenih kanonikov z Rožmanovega ustnega seznama možnih generalnih vikarjev (Klinar, Koretič in Kraljič) so se tako kot škof umaknili v inozemstvo, zato je stolni kapitelj za Nadrahovega naslednika soglasno potrdil Antona Vovka.⁴ V primeru, da bi bil tudi kanonik Vovk onemogočen pri opravljanju dolžnosti generalnega vikarja, bi ga po sklepu stolnega kapitlja zamenjal stolni kanonik dr. Jožef Pogačnik, za njim profesor pastoralnega bogoslovja na Teološki fakulteti v Ljubljani dr. Ciril Potočnik (1894–1950) in če bi prof. Potočnik službe generalnega vikarja ne želel sprejeti, dekan teološke fakultete dr. Andrej Snoj (1886–1962). (Dokument št. 1)

Izvolitev kanonika Antona Vovka za generalnega vikarja je bila sicer zakonita, ostal pa je pravni dvom, ker škofa ordinarija ni bilo mogoče obvestiti o odpovedi stolnega dekana Kimovca, Vovka pa je vezala dolžnost, da o zamenjavi generalnega vikarja čim prej obvesti Sveti sedež in si pridobi njegovo priznanje (kan 429, § 4). Prav tako je ostalo odprto vprašanje, kaj storiti, ko se bo prošt Nadrah vrnil iz zapora. Stolni kapitelj je bil mnenja, da prošt Nadrah zaradi bolezni ni več sposoben voditi tako odgovorne službe. Ker je bil škof ordinarij v tujini nedosegljiv, beograjska nunciatura pa je bila še ve-

¹ Osebe, ki se pogosto pojavljajo v besedilu, so iz praktičnih razlogov kratko predstavljene v biogramih na koncu knjige.

² Škof Gregorij Rožman je **7. aprila 1941 določil**, da, če bi mu bilo v izrednih vojnih razmerah onemogočeno opravljanje službe ordinarija, vodenje škofije začasno prevzame generalni vikar stolni prošt Ignacij Nadrah (1868–1951). Če bi bil onemogočen tudi on, prevzame službo generalnega vikarja za njim stolni dekan dr. Franc Kimovec (1878–1957) in za njim stolni kanoniki po starosti: Ivan Sušnik (1854–1942), Alojzij Stroj (1869–1952), Josip Volc (1869–1958), Alojz Merhar (1876–1942), stolni župnik Tomaž Klinar (1883–1962), Gregor Žerjav (1888–1944), Josip Šimenc (1888–1965), dr. Alojzij Zupan (1891–1941) in Anton Vovk (1900–1963). Službo pooblaščenega generalnega vikarja so takoj **zavrnili** kanoniki Kimovec, Stroj, Volc in Šimenc. Ustrezne dekrete za to službo so dobili Nadrah, Klinar, Žerjav, Zupan in Vovk. Kanonik Zupan je umrl 5. julija 1941, kanonika Ivan Sušnik in Alojz Merhar leta 1942 ter Gregor Žerjav leta 1944. Škof Rožman je leta 1942 imenoval za kanonike: dr. Janeza Kraljiča (1898–1979), Ivana Gogala (1884–1950) in Franca Koretiča (1897–1973), v začetku leta 1945 pa še dr. Jožefa Pogačnika (1902–1980). Zaradi spremenjenih razmer v kapitlju je škof pred odhodom iz Ljubljane na izredni seji kapitlja **5. maja 1945** na seznam ustno ponovno uvrstil stolnega dekana dr. Franca Kimovca (1878–1964), kljub temu, da je že leta 1941 to imenovanje odklonil. Gogala zaradi službe penitenciarja ni bil na seznamu možnih generalnih vikarjev (ZCP kan. 398, § 3). Po odhodu Tomaža Klinarja, Janeza Kraljiča in Franca Koretiča v tujino in aretaciji Ignacija Nadraha je Kimovec ponovno odločno zavrnil, da bi za njim prevzel službo generalnega vikarja. Tako je ostal prvi na seznamu za to službo Anton Vovk.

³ Matjaž Ambrožič, Spomini in semeniška kronika 1941–1944 Ignacija Nadraha, Viri, št. 30, Ljubljana, Arhivsko društvo Slovenije, 2010.

⁴ NŠAL 5, ŠAL V., Ordinariat 1901–1946, šk. 154; NŠAL 333, Anton Vovk, šk. 76, II/2. Dokument št. 1.

dno brez uradnega predstavnika Svetega sedeža,⁵ je novi generalni vikar Anton Vovk v pismu 22. junija 1945 prosil jezuitskega patra Antona Prešerna, asistenta jezuitskega generala za slovanske jezuitske province v Rimu, za posredovanje pri Svetem sedežu. (Dokument št. 2) V uvodu pisma je kanonik Vovk izrecno poudaril, da piše "*s pristankom in pomočjo Narodne vlade za Slovenijo*". Ta izjava je pomembna zaradi poznejšega odnosa slovenske vlade do generalnega vikarja in nato ljubljanskega pomožnega škofa Antona Vovka. Po končani vojni mu predstavniki novega režima, kljub izpostavljenim službam, ki jih je kanonik Vovk opravljal med vojno, niso imeli kaj očitati. V njihovih očeh se kanonik Vovk med vojno ni kompromitiral. Poleg tega je bil v prijateljskih odnosih s pisateljem Francem Saleškim Finžgarjem (1871–1962), ki je bil novim oblastem naklonjen.

V pismu je novoizvoljeni generalni vikar Anton Vovk p. Antona Prešerna prosil, naj o njegovi izvolitvi za generalnega vikarja obvesti pristojne pri Svetem sedežu s prošnjo, da ga potrdijo tudi za čas, ko se bo stolni prošt Ignacij Nadrah vrnil iz zapor, ker po mnenju stolnega kapitlja prošt zaradi bolezni ni bil več v stanju opravljati službe generalnega vikarja. Nato je generalni vikar Vovk izpostavil še dva pereča pastoralna problema, ki sta zahtevala hitro rešitev. Najprej vprašanje jurisdikcije, ki jo je ljubljanski škof Gregorij Rožman v času nemške okupacije dela ljubljanske škofije, do katerega med vojno ni imel dostopa, zaupal kapitularnemu vikarju, krškemu (celovškemu) pomožnemu škofu in od leta 1943 apostolskemu administratorju krške škofije Andreju Rohrerju (1892–1976). V navedenem dokumentu namreč ni izrecno navedeno, doklej ta podelitev jurisdikcije velja. Po Vovkovem prepričanju je prenehala veljati s prenehanjem nemške okupacije ljubljanske škofije. Nadalje prosi Vovk za poveljavitev zakramentov, ki so jih na od Nemcev okupiranem ozemlju brez ustrezne jurisdikcije delili duhovniki, ki so na Gorenjsko taj-

no prihajali iz italijanske okupacijske cone. (Dokument št. 2) Prešernov odgovor ni znan. Poznejši Vovkovi stiki s Svetim sedežem pa dokazujejo, da so pristojne službe v Vatikanu pozitivno odgovorile na vse Vovkove predloge.

Vendar Cerkev z novo oblastjo v Jugoslaviji, tako na zvezni kot na republiški ravni, ni našla skupnega jezika. V Sloveniji je narodna vlada računala s tem, da bo z Vovkom lahko manipulirala in je podcenila njegovo neomajno zvestobo Cerkvi in njenemu hierarhičnemu vodstvu, njegovo nezlomljivo predanost svojemu duhovniškemu poslanstvu ter pokončnost in trdnost njegovega značaja, ko je šlo za pravice duhovnikov in vernikov v okviru veljavne zakonodaje pod novim režimom v Sloveniji.

Slovenska narodna vlada je takoj na začetku določila pogoje, pod katerimi bi bila pripravljena urejati odnose s Cerkvijo. Izjava lojalnosti generalnega vikarja Ignacija Nadraha z dne 15. maja 1945, ki so jo duhovniki ljubljanske škofije brali po cerkvah na binkoštno nedeljo 20. maja,⁶ slovenske narodne vlade ni zadovoljila. V njej je sicer rečeno, da bomo "kot dobri katoličani ... novo vladu podpirali v njeni skrbi za blaginjo našega naroda, pri tem pa ne bomo pozabili na tisto, o čemer pravi Jezus: 'Le eno je potrebno', to je, da izpolnujemo v vsem božjo voljo in tako zveličamo svoje duše".⁷ Ker izjava ni vsebovala izrecne obsodbe škofa Rožmana in med vojno za oblast kompromitiranih duhovnikov, jo je vlada preprosto ignorirala. Predsednik Narodne vlade Slovenije Boris Kidrič (1912–1953) je zato od Antona Vovka, ki je po nepričakovani in presenetljivi aretaciji prošta Ignacija Nadraha 15. junija 1945 za njim prevzel vodenje ljubljanske škofije, pričakoval imensko obsodbo škofa Rožmana.

Generalni vikar Anton Vovk se je glede izjave posvetoval s številnimi škofijskimi in redovnimi duhovniki ter z mariborskim škofom Ivanom Jožefom Tomažičem (1933–1949), ki pa je sodelovanje pri kakršnikoli izjavi odklonil. Tudi sicer so bila mnenja o izjavi med vprašanimi zelo delje-

⁵ Beograjski nuncij Ettore Felici (*1881, +1951) je 29. maja 1941 zapustil Beograd in se zaradi vojnih razmer umaknil v Rim. Po daljšem oklevanju je Vatikan v Beograd poslal Američana Josepha Patrika Hurleyja (*1894, +1967), vendar ne kot nuncija, ampak kot odpravnika poslov. Hurley je svojo službo v Beogradu uradno nastopil 30. januarja 1946.

⁶ France M. Dolinar, Resnici na ljubo. Izjave ljubljanskih škofov o medvojnih dogodkih, Ljubljana, Družina, 1998, str. 13–14.

⁷ N. d. 14.

na in temu primerni tudi osnutki izjave, ki so jih posamezniki predlagali generalnemu vikarju. Vlada seveda ni stala križem rok. Pritisk na generalnega vikarja Vovka je stopnjevala tudi s tem, da duhovnikom, ki so jih Nemci med vojno izgnali na Hrvaško, v Srbijo ali so prebežali v Ljubljansko pokrajino ter tistim, ki so se vračali iz koncentracijskih taborišč, ni dovolila vrnitve na njihove nekdanje župnije brez pristanka republiških ali lokalnih oblasti. Po dolgotrajnih pogajanjih, o katerih je bila vlada sproti obveščena od zaupnikov v duhovniških vrstah, so predstavniki škofijske in redovne duhovščine ljubljanske škofije uskladili kompromisno besedilo spomenice in jo 11. julija 1945 v vladni palači izročili predsedniku Narodne vlade Borisu Kidriču in notranjemu ministru Zoranu Poliču.⁸ Spomenica je vsebovala tri točke: izjavo lojalnosti narodni vladi; obsodbo zavestnega izdajstva nad narodom in vseh brezpravnih nasilnih dejanj na strani nekaterih duhovnikov in katoličanov med vojno; ter pričakovanje, da bosta Narodna in Zvezna vlada katoličanom omogočili "versko vzgojo otrok, cerkveno poroko, potreben verski tisk, vzgojo duhovniškega naraščaja in za cerkvene namene potrebno imovino". Izjavi je bila dodana prošnja, naj se beguncem, ki so v tujino pobegnili zaradi groženj neodgovornih ljudi, čeprav se med vojno niso kompromitirali, omogoči vrnitev domov.⁹

Ob branju spomenice je Kidrič kazal očitna znamenja nezadovoljstva, ki ga je nato jasno izrazil v izjavi, objavljeni skupaj s spomenico v Slovenskem poročevalcu 14. julija 1945. Kidriču očitno dokončna različica spomenice ni bila znana. Kot je razvidno iz njegove izjave v Slovenskem poročevalcu, je pričakoval od tajnih informatorjev obljubljeni "imensko obsodbo [domnevnega] narodnega izdajstva škofa Rožmana in dela slovenske duhovščine". V svoji izjavi Kidrič kar dvakrat izrecno poudarja, da bo mogoče urediti odnose med Cerkvijo in narodno oblastjo le, če se bo "duho-

vščina ravnala po načelih v prvem in drugem poglavju te spomenice". V celoti pa predsednik vlade ignorira tretje poglavje, ki govori o dolžnostih vlade do Cerkve. Glede na razvoj dogodkov po drugi svetovni vojni zveni Kidričeva izjava: "Naša narodna oblast ni nikoli nikogar preganjala, ker je duhovnik ali veren katoličan, temveč preganja in bo preganjala, to pa z vso doslednostjo, narodne izdajalce", kot dobro premišljen cinizem.¹⁰ Tudi za duhovnike, ki so se vračali iz pregnanstva, in duhovnike, ki jim niso mogli dokazati "narodnega izdajstva", so si izmišljali lažna kazniva dejanja in jih obsojali na drastične kazni; verne katoličane, zlasti tiste zaposlene v šolstvu in javnih službah, so odpuščali zgolj zaradi njihovega javnega izpolnjevanja verskih dolžnosti. Ta pritisk se je še stopnjeval v Kidričevem komentarju Pastirskega pisma jugoslovanskih škofov, ki so ga škofje sprejeli na škofovski konferenci v Zagrebu 20. septembra 1945 in so ga brali po cerkvah 30. septembra.¹¹ Kaj so si ob spretnem zavajanju javnosti mislili prizadeti ob Kidričevih izjavah: "Kje je ena sama sled preganja Cerkve? Cerkve so zopet vrnjene svojemu namenu; Nihče ne predpisuje, kaj se v cerkvi moli in kaj tam govorijo; Danes so se vsi duhovniki vrnili na svoje župnije; Verouk ni nikjer prepovedan; Pravijo, da smo zatrli cerkveni tisk¹² in vendar sme Mohorjeva družba delovati; odkar je bila Slovenija osvobodjena, ni bil na smrt obsojen ali ustreljen en sam duhovnik; Mi smo že pred tedni izdali našim odborom direktivo, naj poslopja, ki so last Cerkve

⁸ Anton Vovk, V spomin in opomin. Osebni zapisi škofa Antona Vovka od 1945 do 1953, Ljubljana, Družina, 2003, 61–65; France M. Dolinar, Resnici na ljubo, 17–21; Slovenski poročevalec, leto 6, št. 73, sobota, 14. julij 1945, naslovna stran.

⁹ Resnici na ljubo, str. 20.

¹⁰ Slovenski poročevalec, 14. julij 1945, naslovna stran.

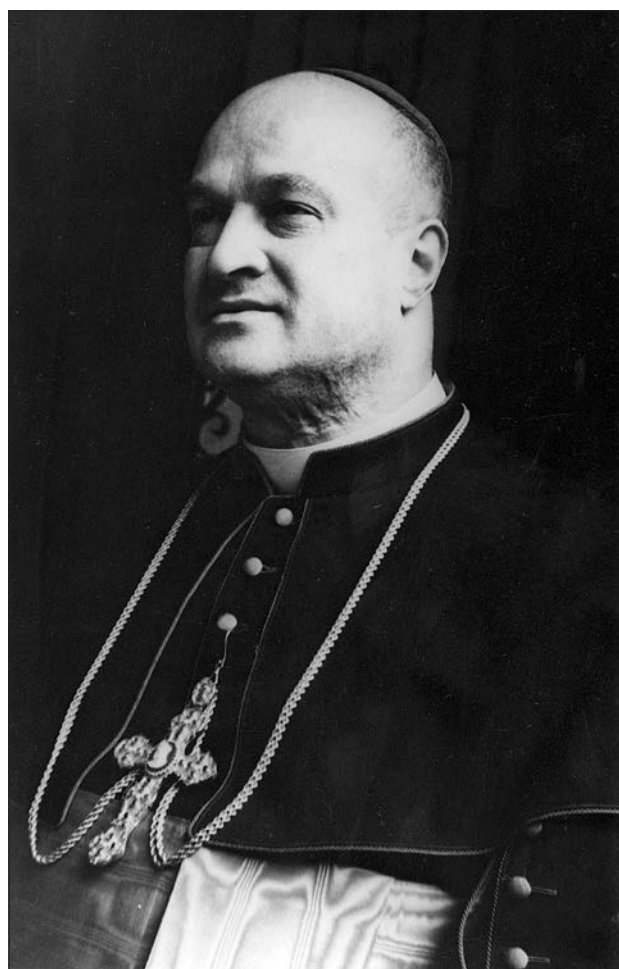
¹¹ Bogdan Kolar, V Gospoda zaupam. Iz zapisov nadškofa Antona Vovka, Ljubljana, Družina, 2000, 114–128; Po sledih pastirskega pisma iz leta 1945 ob 50-letnici zažiga škofa Vovka (zbral in uredil Mirko Kovač, predgovor Janez Markež), Ljubljana, samozaložba, 2002, pismo, str. 17–30; Razgovor [članov redakcije Slovenskega poročevalca in Ljudske pravice] s predsednikom Narodne vlade Slovenije, tov. Borisom Kidričem o "pastirskem pismu", str. 38–46.

¹² Razvejan katoliški tisk, ki je z majem 1945 moral prenehati izhajati, je opisal Marijan Smolik, Kulturne pobude, revijalna in založniška dejavnost pri katoličanih 1890–1941, v: Cerkev, kultura in politika 1890–1941, Ljubljana, Slovenska matica, 1993, str. 272–281; Isti, Tisk in drugi mediji v službi oznanjevanja, v: Cerkev na Slovenskem v 20. stoletju, Ljubljana, Družina, 2002, str. 203–210.

izpraznijo in jih vrnejo v normalno cerkveno uporabo; V 14 dneh bo to izvedeno do kraja", si lahko samo mislimo.¹³

Naslednji meseci in leta so demantirali sleherno Kidričevo besedo in razgalili, kako si je nova oblast predstavljala ureditev odnosov med Cerkvijo in državo: cerkveni predstavniki v Jugoslaviji bi se morali odpovedati odnosom s Svetim sedežem; narodno zavedno Cerkev naj bi vodili od vlade potrjeni škofje v duhu nove politične stvarnosti v državi in brez vpletanja Svetega sedeža. Takšna oblika sodelovanja z novo vlado v Sloveniji, združena z zahtevo, naj Vovk svojim duhovnikom priporoči vpis v OF, ki se je v dnevnem časopisju javno predstavljala kot "najlepši cvet komunistične partije"; naj priporoči bogoslovcem vpis v mladinske organizacije; in naj redno poroča o svojih stikih z ostalimi škofi in predvsem s predstavniki beograjske nunciature, je bila seveda za generalnega vikarja in od 15. septembra 1946 ljubljanskega pomožnega škofa Antona Vovka povsem nesprejemljiva (za škofa je bil posvečen 1. decembra 1946). S tem se je začela Vovkova trnova pot, ki ga je vodila od številnih preiskav na škofiji in v semenišču, odtujitve gradiva iz škofijskega arhiva, namestitve strank na škofijo in v semenišče, mučnih zaslišanj s strani OZNE,¹⁴ oziroma od marca 1946 dalje UDV,¹⁵ psihičnih pritiskov nanj z zapiranjem njegovih najožjih sodelavcev in duhovnikov na terenu, do ignoriranja njegovih uradnih vlog na pristojne republiške organe, samo v Sloveniji uvedenega obveznega pristanka republiških in lokalnih oblasti za poučevanje verouka in dušnopastirsko delo duhovnikov na župnijah, prepovedi vseh cerkvenih nabirk za vzdrževanje duhovnikov in cerkvenih objektov, prepovedi privatnih šol in internatov, oviranja birm po župnijah ter fizičnih napadov nanj (poskusi atentatov v Gorjah in Škofji Loki). Ti so dosegli višek z odurnim poskusom umora 20. januarja 1952 v Novem mestu, kjer je nahujskana drhal ob pasivnosti tam navzoče policije celo preprečila, da bi hudo opečenemu škofu po zažigu nudili ustrezno zdravstveno oskrbo v

bolnici. Ti dogodki so avtentično popisani v zapiških, ki si jih je škof Vovk sproti vestno beležil od leta 1945 do 1953 in so uspeli preživeti številne preiskave v škofijskem dvorcu in v škofijskem arhivu, iz katerega so sicer preiskovalci odnesli veliko arhivskega gradiva, ki do danes ni našlo svoje poti nazaj tja, kamor sodi! Te zapiske je leta 2003 zbral in uredil Blaž Otrin.¹⁶ Del škofovih zapisov zaslišanj je že pred tem izdal Bogdan Kolar v knjigi *V Gospoda zaupam*,¹⁷ v kateri je objavil tudi ključna pastirska pisma, ki so spodbudila politično oblast k vedno novim pritiskom na škofa Vovka, med njimi tudi Pastirsko pismo Jugoslovanskih škofov

Posledice zažiga v Novem mestu 20. januarja 1952 je škof Vovk nosil vse do smrti.

¹³ Prav tam.

¹⁴ Oddelek za zaščito naroda.

¹⁵ Uprava državne varnosti, bolj znana pod imenom UDBA – Uprava državne bezbednosti.

¹⁶ Anton Vovk, V spomin in opomin. Osebni zapisi škofa Antona Vovka od 1945 do 1953 (uredil Blaž Otrin), Ljubljana, Družina, 2003.

¹⁷ Bogdan Kolar, V Gospoda zaupam, Ljubljana, Družina, 2000.

Ordinaribus Episcopis Labacensis in Ljubljana, die 8. Martii 1946.

Num. 1064.

Excellentissime ac Reverendissime Domine!

Pro litteris die 28. Februarii 1946, sub Num. 2/3/46 mihi missis, Excellentiae Vestrae intimas ago gratias.

Cum Roma Belgradum iter faceretis nobisque gratiam praestaretis, ut aliquod temporis in nostra urbe nostra morari dignaretis, in animis et cordibus nostris alte impressam Vestram imaginem reliquistis et summo erga Vos veneratione et confidentia impleti sumus. Humillime petimus, ut dato occasione iterum atque iterum ad nos veniat, ut populus noster, videns apud se Vicarium Suae Sanctitatis, in sua ad Cathedram Petri adhaesione magis magisque confirmetur.

Id autem Excellentiae Vestrae asseverare possum, sacerdotes huius diocesis et populum fidei catholicae et Christi Vicario sincere esse devotos, et firmiter speramus fore, ut deo adiuvente nulla in hac fides eorum late-
factura.

Rogamus Vos, ut cum in orationibus, tum ^{exercentis} ~~intercedentis~~ sacro munere memo-
riam nostri habeatis, ut officia nostra rite implere possimus.

Gratiae Vestrae me recomendant summo cum reverentia
secum Vestrum anulum osculor

Excellentissimi ac Reverendissimi Domini

Petit -

humillimus servus

A. P.

Vicarius Generalis.

Intimo ac Revere Domine
Joseph Palivis - Coll. ino!
Episcopo S. Augustini, Regent.
Apost. Nuntiaturae,
Belgrad

Mund. 8. III. 46.
Exped. 6.

Generalni vikar Vovk se regensu beograjske nunciature J. P. Hurleyju zahvali za njegov obisk v Ljubljani
(Vovkov rokopis).

septembra 1945, ki je bilo ena ključnih prelomnic republiških oblasti v odnosu do generalnega vikarja in nato ljubljanskega pomožnega škofa Antona Vovka v Ljubljani.

V Vovkovi osebni zapuščini je ohranjenih še nekaj dragocenih dokumentov, ki so v slovenski javnosti manj znani. V njih sicer ni v ospredju Vovkova osebna življenjska zgodba, pač pa njegov opis razmer, v katerih se je znašla Katoliška cerkev po drugi svetovni vojni v ljubljanski škofiji in usoda posameznih oseb ter cerkvenih ustanov v obravnavanem času. Gre za Vovkova poročila v Rim o stanju v ljubljanski škofiji po drugi svetovni vojni. Kot pooblaščenega generalnega vikarja in od 15. septembra 1946 ljubljanskega pomožnega škofa v tujini živečega škofa ordinarija, Vovka sicer ni vezala dolžnost škofov ordinarijev, da morajo vsakih pet let vizitirati zaupano jim škofijo (*Visitatio dioecesis*) in nato pisno poročilo o stanju v škofiji (*Relatio de statu dioecesis*) osebno odnesti papežu v Rim ter ob tej priliki obiskati tudi grobova prvakov apostolov Petra in Pavla (*Visitatio liminum apostolorum*). V začetku 20. stoletja je dolžnost vizitacije škofije, pisnega poročila in obiska papeža v Rimu na novo opredelil Zakonik cerkvenega prava, ki je bil razglašen na binkoštno nedeljo 27. maja 1917 in stopil v veljavo na binkoštno nedeljo 19. maja naslednje leto.¹⁸ Konzistorialna kongregacija je nato leta 1918 določila še vprašalnik, na podlagi katerega je moralo biti sestavljeno latinsko pisano poročilo.¹⁹ Prvo popolno *Relatio ad Limina* po novem vprašalniku in novi časovnici je v Rim poslal škof Anton Bonaventura Jeglič 11. oktobra 1923.²⁰ Nato si poročila sledijo v re-

dnem petletnem časovnem obdobju do zadnje Rožmanove relacije 30. junija 1943.²¹

Je pa seveda Sveti sedež zanimalo, kaj se dogaja v "osiroteli ljubljanski škofiji", kot se je izrazil Vovk v svojem pismu papežu Piju XII. (1939–1958) na dan svojega posvečenja za ljubljanskega pomožnega škofa (1. december 1946), zlasti še, ker v tujini živeči škof ordinarij Gregorij Rožman do leta 1948 ni mogel opraviti redne vizitacije svoje škofije ter pripraviti in poslati v Rim predpisane relacije. Vovkovo pismo papežu je tako prvi uradni zapis o razmerah v ljubljanski škofiji po drugi svetovni vojni, ki ga je poslal Svetemu sedežu v Vatikan (Dokument št. 3). Pred tem je ustno obveščal upravitelja beograjske nunciature Josepha Patricka Hurleyja, s katerim se je prvič srečal, ko se je vatikanski diplomat 25. januarja 1946 na poti v Beograd kratko ustavil v Ljubljani.

V danih razmerah je gradivo v Vatikanskem arhivu praktično nedostopno. Zato smo se osredotočili na gradivo, ki je kljub že omenjenim odtujitvam s strani UDV ostalo v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani. Vovkovi dokumenti so v njem seveda ohranjeni v kopijah, ki jih Vovk praviloma ni podpisoval, uradni dokumenti uradov Svetega sedeža, predstavnikov beograjske nunciature in beograjskega nadškofa Ujčića (1936–1964), ki je bil v tem času vršilec dolžnosti predsednika Jugoslovanske škofovske konference, pa so shranjeni v originalu. Zaradi obdobja, v katerem so nastali, so ti dokumenti izjemen dokument časa in neprecenljiv vir za presojo razmer v Cerкви na Slovenskem po drugi svetovni vojni. V njih se Vovk pokaže kot izjemno stvarjen, razumen in pronicljiv presojevalec stanja, brez patosa, brez pretiravanja in brez olepševanja razmer. Istočasno pa se kaže kot človek dialoga, ki ga je utemeljeval na doslednem spoštovanju ustavnih in z ustrezno zakonodajo določenih pravic vseh državljanov Republike Slovenije brez izjeme, torej tudi katoličanov. Zaradi odtujitve precejšnjega dela arhivskega gradiva iz Nadškofijskega arhiva v Ljubljani so ti dokumenti še toliko bolj dragoceni. Slovenska in latinska besedila dokumentov smo ohranili v izvirni obliki

¹⁸ Z dovoljenjem pristojne kongregacije v Rimu je prof. cerkvenega prava na ljubljanski Teološki fakulteti, dr. Alojzij Odar leta 1944 Zakonik prevedel v slovenščino. O obveznosti škofov, da opravijo vizitacijo škofije in pisno poročilo osebno odnesejo papežu v Rim govori členi 340–346.

¹⁹ De relationibus dioecesis. Formula a primo anno quinquennii III., hoc est ab anno 1921 servanda in relationibus ipsis conficiendis, Romae, Polyglota Vaticana, 1918.

²⁰ France Martin Dolinar, Poročila ljubljanskih škofov v Rim o stanju v škofiji (*Relationes ad Limina*, II. del: 1685–1943), *Acta Ecclesiastica Sloveniae* 34, Ljubljana, Teološka fakulteta, 2012, Dokument št. 143, str. 312–343. Zadnja relacija po starem vprašalniku je da-

tirana 1, novembra 1913. Prav tam. Dokument št. 141, str. 266–307.

²¹ Prav tam, dokument št. 147, str. 389–412.

zapisa ne nazadnje tudi zaradi možnosti poznejše primerjave z originali, ko bodo le-ti dostopni. Popravljenе so le očitne tipkarske napake.

Do leta 1950 je generalni vikar in pomožni škof Anton Vovk Sveti sedež o stanju v ljubljanski škofiji obveščal v neformalni obliki, v obliki pisma ali odgovorov na zastavljena vprašanja predstavnika beograjske nunciature ter predstavnikov kongregacij v Rimu. Ti so se zavedali kočljivosti položaja, v katerem se je nahajal generalni vikar Anton Vovk zaradi odsotnosti škofa Rožmana in nato njegove obsodbe s strani vojaškega sodišča v Ljubljani, zato svojih vprašanj niso naslavljali direktno nanj, ampak diskretno preko predstavnikov nunciature, beograjskega nadškofa Josipa Ujčiča (1880–1964), jezuitskega p. Antona Prešerna (1883–1965), pozneje tudi preko klaretinca p. Antona Legiša (1921–2011). Pri vodenju škofije v vseh pogledih izrednih razmerah je Anton Vovk užival popolno zaupanje in podporo obeh predstavnikov nunciature, Josepha Patrika Hurleyja (1947–1950) in njegovega naslednika Silvija Oddija (1950–1952). Oba sta občudovala Vovkovo herojsko držo, pokončnost in modrost pri vodenju škofije.

Stvari so se za Vovka spremenile, ko je bil 27. septembra 1950 imenovan za apostolskega administratorja ljubljanske škofije s pravicami rezidencialnega škofa in nato 1. aprila 1951 še za apostolskega administratorja slovenskega dela reške in tržaško-koprške škofije. V kanonu 299 Zakonika cerkvenega prava iz leta 1918 je namreč rečeno, da "*Apostolske vikarje [administratorje] veže dolžnost obiskati grob sv. apostolov Petra in Pavla po prav isti postavi kakor rezidencialne škofo po kan. 341*".²² Tu pa so za apostolskega administratorja škofa Antona Vovka nastopile v tistem času praktično nepremostljive težave.

Prvo težavo je predstavljala že prepoved slovenskih oblasti, da Vovk ne sme obiskati obmejnih župnij. Absurdnost te prepovedi je bila še toliko večja, ker škof Vovk ni smel obiskati niti grobov staršev v svoji rojstni župniji Breznica, ker da ta leži v obmejnem pasu. Brez vizitacij obmejnih župnij, ki so bile za slovenske oblasti v odnosu do Vovka zelo raztegljiv pojem, Vovk seveda ni mogel

sestaviti popolnega predpisanega poročila (*Relatio de statu dioecesis*), vsaj ne v predpisani obliki.

Še večjo težavo je za Vovka predstavljalo, da mu slovenske oblasti niso hotele izdati potnega lista. Ta prepoved je bila več kot očitno pogojena z odločenostjo vladajočih struktur preprečiti Vovku sleherno možnost stika s, pri oblasteh tako osovraženim, cerkvenopravno pa še vedno dejanskim rezidencialnim, škofom Gregorijem Rožmanom. Istotčasno pa dejstvo, da ni mogel oditi na ad Limina obisk v Rim, ker ni dobil potnega lista, dokazuje vso podlost tistih, ki so po tujini širili vest, da si Vovk ne upa na ad Limina v Rim zaradi neznanja tujih jezikov in ker da je Sveti sedež kritičen do njegovega vodenja škofije, predvsem zaradi njegove domnevne tolerance do Cirilmetodijskega društva slovenskih duhovnikov.

Generalni vikar in pomožni škof Anton Vovk je skušal težavo rešiti v pisni obliki s podatki, ki so mu bili na voljo. Do leta 1952 mu je bil v pomoč odpravnik poslov beograjske nunciature, mons. Silvio Oddi. Po prekinitvi diplomatskih odnosov med Jugoslavijo in Svetim sedežem ter popolnim nadzorom UDV nad poslovanjem in stiki škofa Vovka, se je ljubljanski apostolski administrator znašel v veliki zadregi, kako Svetemu sedežu posredovati vsaj obvezna poročila o stanju v škofiji, če mu je bil že onemogočen obisk papeža in vatikanskih uradov. Poročilo pred odhodom mons. Oddija iz Beograda je prestregla UDV. Poskus, da bi poročilo poslal po uradnem zastopniku ljubljanske škofije pri Svetem sedežu, p. Antonu Legiši (1921–2011), oziroma njegovi sestri Pavli, poročni Merlin v Trstu, je UDV 14. januarja 1959 na meji odkrila in zaplenila. Za Vovka je bilo odkritje poročila, skritega v podlogi aktovke, ki jo je izročil Pavli Merlin,²³ veliko presenečenje. Odkritje namreč ne izključuje indiskretnosti nekoga iz ožjega kroga ljudi okrog škofa, ki so za to poročilo vedeli. Še večje presenečenje je bil zanj izid zaslišanja, ki je temu odkritju sledilo. Oblasti pravzaprav niso zmotili podatki o stanju v ljubljanski škofiji. Ti so namreč odražali dejansko stanje, ki se ga oblast ni sramovala. Ogorčeni so bili, ker je Vovk poslal poročilo tajno po drugi osebi, kar je Vovk na zaslišanju priznal kot svojo veliko napako. Zbodlo

²² Zakonik cerkvenega prava, Ljubljana 1944.

²³ Merlinova za skrito poročilo ni vedela.

Vovkov škofovski grb s cerkvijo sv. Marka v sredini in škofovskim geslom: V Gospoda zaupam.

jih je tudi, da je Vovk v svojem poročilu minimaliziral državno subvencijo za Teološko fakulteto v Ljubljani in za obnovo nekaterih cerkva. Ker škof Vovk ni imel nobenih pomislekov v svoje poročilo vnesti tudi teh podatkov, je odkritje Vovkovega poročila v Rim za vse vpletene minilo brez posledic.²⁴ Sam pa je smel v Rim šele po smrti škofa Rožmana (16. novembra 1959). Papež Janez XXIII.

²⁴ Na zaslišanjih je Vovk napako priznal in vse morebitne posledice prevzel nase. Prim. Zabeležka o pogovoru predsednika Komisije za verska vprašanja LRS tovariša Borisa Kocijančiča z ljubljanskim škofom Vovkom Antonom dne 4. marca 1959, v: AS 1211. Komisija za odnose z verskimi skupnostmi, š. 108; Ludovik Ceglar, Nadškof Vovk in njegov čas 1900, II. del, 1966–1976.

ga je namreč presenetljivo hitro (26. novembra 1959) imenoval za rednega ljubljanskega škofa. Tako je Vovk 16. januarja 1960 odpotoval v Rim ad Limina Apostolorum že kot ljubljanski škof ordinarij in s seboj odnesel predpisano Relatio ad Limina za obdobje 1953–1958 (Dokument št. 8).

To je tudi edina Relatio ad Limina škofa Vovka, ki je napisana v predpisani obliki iz leta 1918. Sto vprašanj je razdeljenih na 12 poglavij: 1. Splošno o materialnem stanju oseb in krajev; 2. O upravi materialnih dobrin, inventarjih in arhivih; 3. O veri in bogoslužju; 4. O stvareh, ki zadevajo škofa; 5. O škofijski kuriji; 6. O semenišču; 7. O kleru na splošno; 8. O kapitljih; 9. O dekanih in župnikih; 10. O redovnikih; 11. O vernikih; 12.

Sklepna sodba ordinarija o stanju v škofiji.²⁵ Na vsa vprašanja je bil škof dolžan podrobno odgovoriti samo prvič, v naslednjih relacijah pa je lahko navedel samo spremembe in novosti. Vovkovi odgovori v relaciji iz leta 1959 so zelo podrobni in natančni, navedeni podatki pa pravzaprav odseva-jo razmere v ljubljanski škofiji po letu 1945.

Malo pred smrtjo je začel nadškof Vovk pripravljati drugo redno poročilo v Rim in sicer za obdobje od 1959 do 1963 (Dokument št. 10). Pripravljal ga je sam, čeprav ga je pri tem že hudo ovirala sladkorna bolezen in predvsem naglo pešanje vida. S tem je mogoče pojasniti številne tipkarske napake v besedilu. Tudi to relacijo je pripravljal na podlagi predpisanega vprašalnika. Pri tem je upošteval navodila, da v drugi relaciji ni potrebno izčrpno odgovoriti na vsa vprašanja, ampak navesti le spremembe in dopolnila. Vendar ga je smrt prehitela, tako da relacije ni uspel dokončati. Zato ni jasno, ali je manjkajoče točke v besedilu izpustil, ker bi bili odgovori identični, kot v predhodni relaciji ali jih zaradi smrti preprosto ni uspel dokončati.²⁶

Po Vovkovi smrti (7. julij 1963) je, po vsej verjetnosti njegov najožji sodelavec dr. Jožef Pogačnik, ki ga je papež 12. julija 1963 imenoval za apostolskega administratorja ljubljanske nadškofije in 2. marca 1964 za njegovega naslednika, vnesel v besedilo nekatere spremembe, ki jih je narekovala smrt škofa ordinarija. Iz besedila, ohranjenega v nadškofijskem arhivu, ni razvidno, ali je bilo tako popravljeno besedilo poslano v Rim kot Vovkova *Relatio ad Limina*. Ni pa izključeno, da je apostolski administrator Pogačnik želel na ta način izpolniti dolžnost svojega predhodnika in prijatelja.

Pomembno dopolnilo relaciji prestavlja dodatek (*Additamentum*, Dokument št. 9) k 6. poglavju relacije (o semeniščih), ki se v oklepaju sklicuje na triletno poročilo kongregaciji za semenišča in univerzitetne študije z dne 26. julija 1958. To po-

Vovk na trgu sv. Petra v Rimu skupaj s p. Antonom Prešernom (levo) in mons. Slavkom Bavdažem (desno), januar 1961.

ročilo v nadškofijskem arhivu ni ohranjeno, dopolnilo pa navaja podatke za študijsko leto 1958/59: usodo malega semenišča (Zavoda sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano), usodo stavbe Baragovega semenišča, število bogoslovcev (v semenišču so bivali bogoslovci iz vse Slovenije), pojasni vlogo leta 1881 ustanovljenega Cirilskega društva slovenskih bogoslovcev, ki nima nič skupnega s CMD,²⁷ zavezo novomašnikov iz leta 1957, da ne bodo vstopili v CMD,²⁸ zamenjave v vodstvu semenišča,

²⁵ France Martin Dolinar, *Poročila ljubljanskih škofov v Rim o stanju v škofiji (Relationes ad Limina), II. del: 1685–1943*, *Acta Ecclesiastica Sloveniae* 34, Ljubljana, Teološka fakulteta, 2012, št. 147, str. 19–20.

²⁶ Manjkajo odgovori na številke: 3, 6, 8–11, 14–18, 20–22, 30–35, 38–39, 42, 45–49, 51, 54, 57–58, 62–63, 72, 76, 79, 81, 83–85, 87, 89–90, 92–95, 97–100.

²⁷ Nekateri hrvaški škofje so namreč Vovka tožili v Rim, da ima v ljubljanskem bogoslovju podružnico CMD, kar je v Rimu ovrgel že regens beograjske nunciature.

²⁸ Nekaj mesecev pozneje je pisno izjavo pri preiskavi v semenišču odkrila UDV.

položaj in vzdrževanje teološke fakultete, odkar je leta 1952 prenehala biti državna ustanova, vloga dekana Stanka Cajnkarja in prošnja za nihil obstat za profesorje Stanka Cajnkarja, Maksa Miklavčiča in Janeza Oražma, ki so na fakulteti poučevali s privolitvijo upravitelja beograjske nunciature Hurleyja. Vsi trije so sicer člani CMD, vendar po zagotovitvi škofa Vovka odlični duhovniki in izjemno pomembni za Teološko fakulteto v Ljubljani. O nastanku in vlogi CMD govori poročilo odpravniku poslov beograjske nunciature Silviju Oddiju leta 1961 (Dokument št. 6) in poročili Konzistorialni kongregaciji prav tako leta 1961. (Dokumenta št. 12 in št. 13)

Odrpito ostaja vprašanje, kako opredeliti dokument, ki sicer nosi naslov *Relatio quinquennalis dioecesis Labacensis* – petletno poročilo ljubljanske škofije, ki ni datirano. Prav tako ni navedeno obdobje, na katerega se poročilo nanaša (Dokument št. 7). Razdeljeno je na tri poglavja: O kleru, O semenišču in O vernem ljudstvu. Ker ni oblikovano v obliki odgovora na vprašanja Konzistorialne kongregacije iz leta 1918, je morda še najbližja misel, da gre za gradivo, ki ga je pripravil Vovkov sodelavec dr. Jožef Pogačnik za relacijo za obdobje 1953–1958. To potrjuje tudi število malosemeniščnikov v Pazinu, bogoslovcev v Ljubljani in duhovnikov v ljubljanski škofiji.

Povzetek objavljenih dokumentov

1. Zapisnik izredne seje stolnega kapitlja v Ljubljani, 15. junij 1945

Po aretaciji generalnega vikarja, ljubljanskega stolnega prošta Ignacija Nadraha, 14. junija in odstopu stolnega dekana Franca Kimovca, da bi prevzel mesto generalnega vikarja, je stolni kapitelj skladno s seznamom, ki ga je 7. aprila 1941 določil v tem času v tujini bivajoči škof Gregorij Rožman, za mesto generalnega vikarja soglasno potrdil kanonika Antona Vovka.

2. Vovkovo pismo p. Antonu Prešernu v Rim, 22. junij 1945

Vovk prosi p. Prešerna, da posreduje Svetemu sedežu: prošnjo za potrditev Vovka za generalnega vikarja ljubljanske škofije; prošnjo za prekinitve jurisdikcije, ki jo je v vojnem času škof Rož-

man podelil krškemu (celovškemu) pomožnemu škofu Andreju Rohrachnerju; prošnjo za poveljavitve zakramentov, ki so jih brez ustrezne jurisdikcije podeljevali duhovniki, ki so tajno prihajali na od Nemcev okupirano ozemlje.

3. Vovkovo pismo papežu, 1. december 1946

Poleg zahvale svetemu očetu za imenovanje za ljubljanskega pomožnega škofa je Vovk v pismu navedel bistvene probleme, s katerimi se je soočila katoliška cerkev v ljubljanski škofiji po končani drugi svetovni vojni: pomanjkanje duhovnikov, prepoved karitativne dejavnosti, ukinitve katoliških vzgojnih zavodov, protiverska vzgoja v javnih šolah, agrarna reforma, obsodba škofa Rožmana, ki si je med vojno prizadeval, da v škofiji ne bi prevladal komunizem, in vzrok za nastanek vaških straž. Pismo zaključuje z izpovedjo svoje zvestobe Cerкви in službi, ki mu je bila zaupana, če bo potrebno tudi za ceno smrti.

4. Vovkovo pismo vodji beograjske nunciature Josephu P. Hurleyju, 1. maj 1947

Vovk poroča o nočnem izkopu več trupel (med njimi Ehrlicha, Natlačena in Župca) na Žalah, ki so jih odpeljali neznano kam na Kočevsko; o Kidričevi reakciji na Vovkovo velikonočno pridigo, v kateri je skrunitev grobov označil za nekulturno dejanje; prepovedi cerkvenih nabirk; prepovedi vseh privatnih vzgojnih zavodov za mladino; zaplembi jezuitskega doma duhovnih vaj in postopni zasedbi cerkvenih stavb. Ljudstvo kljub pritiskom oblasti ostaja trdno v veri.

5. Vovkovo poročilo vodji beograjske nunciature Josephu P. Hurleyju, 24. marec 1947

V daljšem poročilu navede vse cerkvene vzgojne zavode, ki so bili do takrat ukinjeni, in število gojencev, ki so jih morali premestiti v javne zavode; piše o zasedbi samostanov; pogovoru dr. Maksimilijana Miklavčiča s podpredsednikom vlade dr. Marijanom Brecljem, ki je zatrdil, da v Sloveniji ne bo mogoče urediti odnosov med Cerkvijo in državo, dokler Gregorij Rožman ne bo odstavljen kot ljubljanski škof ordinarij. Pogovori med predstavniki Cerkvije v Sloveniji in državnimi oblastmi morajo potekati brez vmešavanja predstavnikov Svetega sedeža.

6. Vovkovo pismo odpravniku poslov beogradske nunciature Silviju Oddiju, konec januarja 1951

Vovk poroča o ravnanju izobčenih duhovnikov Bajta in Lampreta; o zapletih goriškega administratorja Toroša s člani CMD; o poskusu posredovanja pleterskega priorja p. Edgarja Leopolda v Rimu v korist CMD; o kaznih, ki jih prejema jo duhovniki ljubljanske škofije zaradi poučevanja verouka v cerkvi, ker niso dobili dovoljenja za pouk v šoli.

7. Vovkovo pismo p. Prešernu, januar 1957

Gre za izjemno dragoceno podrobno poročilo o stanju v ljubljanski škofiji po letu 1945, pisano sicer v obliki privatnega pisma "dragemu rojaku", ki bi ga po njegovi vsebini lahko razumeli kot nadomestilo za predpisano petletno relacijo ad Limina, ki je generalni vikar in ljubljanski pomožni škof leta 1953 ni mogel poslati v Rim. Pismo namreč zaključuje s prošnjo, naj p. Prešeren bistvene točke pisma prevede v italijanščino in ga posreduje pristojnim uradom Svetega sedeža. Vovkovo stisko je povečala prekinitev diplomatskih odnosov med Svetim sedežem in Jugoslavijo leta 1952, brez pomenne lista, za katerega je zaman prosil, pa ni mogel zadostiti predpisanemu obisku Rima. Stiska je bila še toliko večja, ker se je že bližalo leto 1959, ko bi moral posredovati naslednje poročilo za obdobje 1953 do 1958.

8. "Relatio ad Limina" [1958]

Nedatiran dokument vsebuje tri poglavja v priporočni obliki: o duhovnikih, o semenišču in o božjem ljudstvu. Ker se navedeni podatki ujema jo s tistimi, ki so navedeni v relaciji iz leta 1959 za obdobje 1953–1958, sklepamo, da gre za zbrano gradivo, ki ga je za relacijo pod št. 8 zbral eden od Vovkovih sodelavcev, najverjetneje dr. Jožef Pogačnik.

9. Relatio ad Limina za obdobje 1953–1958

To je prvo znano Vovkovo poročilo v Rim (Relatio ad Limina) v predpisani obliki iz leta 1918. Odgovori na sto vprašanj so razdeljeni na 12 poglavij: 1) Splošno o materialnem stanju oseb in krajev; 2) O upravi materialnih dobrin, inventar-

jih in arhivih; 3) O veri in bogoslužju; 4) O stvarih, ki zadevajo škofa; 5) O škofijski kuriji; 6) O semenišču; 7) O kleru na splošno; 8) O kapituljih; 9) O dekanih in župnikih; 10) O redovnikih; 11) O vernikih; 12) Sintetični povzetek ordinarija o stanju v škofiji. Gre za najobsežnejše in najbolj podrobno Vovkovo poročilo o stanju v škofiji in problemih, s katerimi se je kot apostolski administrator s pravicami rezidencialnega škofa soočal.

10. Dopnilo k šestemu poglavju poročila Kongregaciji za semenišča in univerzitetni študij z dne 26. julija 1958

Samo poročilo v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani ni ohranjeno, iz vsebine dopnila pa sklepamo, da je vsebovalo predvsem podrobne podatke o malem in bogoslovnem semenišču ter Teološki fakulteti v Ljubljani. Podatki bistveno dopolnjujejo podatke, ki so navedeni v šestem poglavju relacije ad Limina pod št. 8. Vovk posebej opozarja na pritisk lokalnih oblasti na bogoslovce, da bi se vpisali v mladinske organizacije, pojasni vlogo leta 1881 ustanovljenega Cirilskega društva slovenskih bogoslovcev, ki nima nobene zveze s Ciril Metodijem, slovenskim duhovnikom, zapiše zelo pozitivno oceno o dekanu teološke fakultete, prof. dr. Stanku Cajnkarju, in prosi za nihil obstat za profesorje Stanka Cajnkarja, Maksimilijana Miklavčiča in Janeza Oražma.

11. Poročilo ad Limina za obdobje 1959–1963

Ohranjeni dokument ni kopija poročila v Rim, ampak osnutek na podlagi predhodne Vovkove relacije (glej Dokument št. 8). Dokument je poln tipkarskih napak, ki so posledica Vovkove hude sladkorne bolezni in predvsem naglega pešanja vida. Pri sestavljanju poročila se je Vovk držal navodil Konzistorialne kongregacije in je zato navedel samo spremembe glede na podatke iz predhodnega poročila. Osnutka zaradi prezgodnje smrti ni uspel končati, naknadne spremembe v besedilu pa dajejo slutiti, da ga je po vsej verjetnosti dokončal apostolski administrator dr. Jožef Pogačnik. Žal na podlagi do sedaj znanih podatkov ni bilo mogoče ugotoviti, ali ga je kot Vovkovo relacijo tudi poslal v Rim.

12. Poročilo o Cirilmetodijskem društvu (CMD), 11. december 1961

V svojem dopisu Svetemu sedežu (najverjetneje Konzistorialni kongregaciji) škof Vovk poroča o nastanku CMD v Sloveniji leta 1949 ter o pasivni vlogi Jugoslovanske škofovske konference, dokler je bilo delovanje društva omejeno samo na Slovenijo. Nato navede škof Vovk razloge za njegovo razširitev (pritisk oblasti in različne ugodnosti, ki so jih bili deležni člani društva: manjši davki, lažja pridobitev dovoljenja za poučevanje verouka in predvsem socialno in zdravstveno zavarovanje). Z redkimi izjemami so si člani društva prizadevali za primerno duhovniško življenje in vestno pastoralno delo.

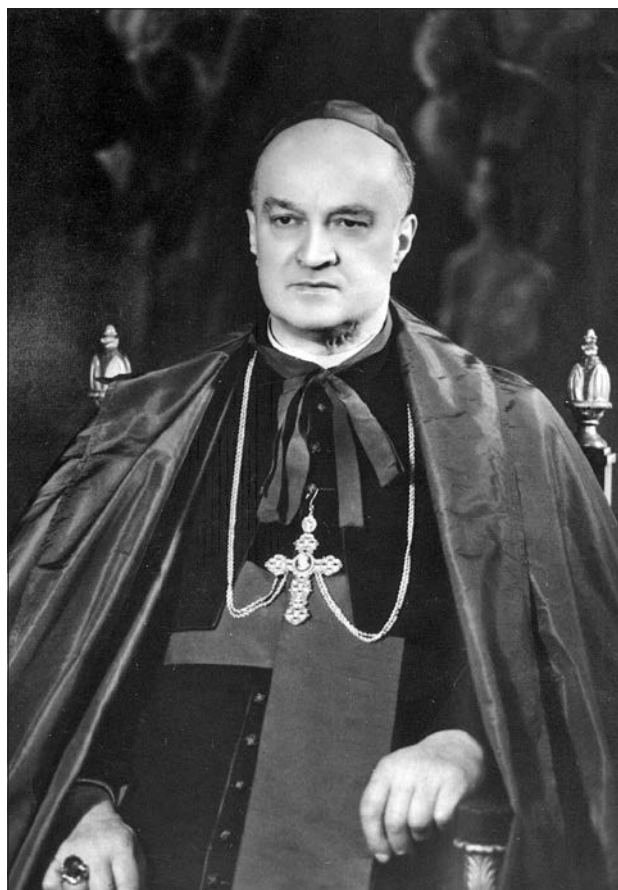
13. Opozorilo UDV škofu Vovku, ko je odhajal v Rim na zasedanje Komisije za disciplino klera in krščanskega ljudstva, 11. december 1961

Zapis škofa Vovka o razgovoru s predstavnikom UDV, ko je zaprosil za potni list, da bi se udeležil zasedanja Komisije za disciplino klera in krščanskega ljudstva.

a. Oblasti ne zanima, kako delujejo duhovniška društva na Poljskem, Madžarskem ali Hrvaškem. Oblast ve, da člani slovenskega CMD ne delajo škode Cerkvi in ne duhovniškemu življenju. Oblast želi, da bi bili duhovniki lojalni tako Cerkvi kot državi.

b. Morebitna obsodba CMD na Vatikanskem koncilu bo imela resne posledice za ljubljansko škofijo in za Teološko fakulteto v Ljubljani. Ukinjena pa bo tudi vsa materialna pomoč cerkvenim ustanovam.

Vovkov pripis: Sveti oče je na avdienci 2. februarja 1960 dejal: "Državno pomoč smete prejemati in tudi zanjo prositi".

Anton Vovk je bil 22. decembra 1963 imenovan za ljubljanskega nadškofa.

14. Vovkov predlog Svetemu sedežu za ureditev Apostolskih administratur v Slovenskem Primorju, 18. januar 1960

Nekdanji apostolski adminsitrator slovenskega dela tržaško-koprške škofije in aktualni apostolski adminsitrator slovenskega dela reške škofije, ljubljanski škof Anton Vovk, predlaga Svetemu sedežu bolj smiselno in pastoralno učinkovitejšo ureditev dela goriške nadškofije ter delov tržaško-koprške in reške škofije na ozemlju republike Slovenije.

DOKUMENTI

1.
1945, junij 15., Ljubljana
Zapisnik izredne seje stolnega kapitlja v
Ljubljani 15. junija 1945 v škofijskem dvorcu
NŠAL 5, Ordinariat 1901–1946, šk. 154; KAL,
šk. 362.

Sejo vodi stolni dekan dr. Franc Kimovec.
 Navzoči: podpisani člani stolnega kapitlja.

G. dekan otvori sejo in pove, da je treba določiti generalnega vikarja za ljubljansko škofijo, ker je svetna oblast dosedanjega generalnega vikarja in stolnega prošta Ignacija Nadraha včeraj priprla.

Škofijski ordinariat v Ljubljani je s posebnimi dekreti z dne 7. aprila 1941, števil. 1739, ki jih je podpisal prevzvišeni ordinarij dr. Gregorij Rožman, že določil vrstni red generalnih vikarjev, če bi nastopil slučaj, ki ga predvideva kanon 429, § 1 in pred svojim odhodom iz škofije je prevzvišeni ordinarij na seji 5. maja 1945, vpričo vseh članov stolnega kapitlja, ustno ta dekret ponovno potrdil. Ker je bil pa po letu 1941 stolni kapitelj zaseden z novimi člani, je bil vrstni red na seji 5. maja 1945 tudi urejen z ozirom na te nove člane.

Po pisanih dekretih iz leta 1941 bi moral zavzeti sedaj mesto generalnega vikarja stolni kanonik Anton Vovk, po ustni določitvi 5. maja t. l. pa stolni dekan dr. Franc Kimovec.

Stolni dekan dr. Franc Kimovec izjavi, da poslov generalnega vikarja ne more prevzeti. Je že preveč zaposlen z upravo stolnice, zlasti sedaj, ko je eksplozija na kolodvoru 8. junija povzročila tudi velikansko škodo stolnici. Leta 1941 se je po premisleku poslu generalnega vikarja sam odpovedal, ob slovesu ordinarija je pa kar prehitro pritrdil ustno vrsti, v kateri je bilo tudi njegovo ime. Prepričan je, da bi tudi prevzvišeni ordinarij upošteval sedaj njegovo odpoved.

Stolni kapitelj vzame izjavo g. dekana dr. Kimovca na znanje in pozvan je bil naslednji upra-

vičenec, t. j. stolni kanonik Anton Vovk, da prevzame posle generalnega vikarja. Stolni kanonik Anton Vovk posle generalnega vikarja sprejme. Poskrbljeno bo, da bo Sveta stolica v smislu kanona 429, § 4, o novem generalnem vikarju čimprej obveščena in v tem obvestilu bo tudi naznačeno, da se je dekan Kimovec temu poslu danes odpovedal.

Po naročilu prevzvišenega ordinarija 5. maja t. l. morata biti, dokler trajajo izredne razmere, določena vedno dva duhovnika – kan. 429, § 2 – poleg generalnega vikarja, ki v vrstnem redu prevzameta posle, če je generalni vikar oviran. Prvi izmed teh dveh je sedaj stolni kanonik dr. Jože Pogáčnik, za drugega bo naprošen univ. profesor dr. Ciril Potočnik; če dr. Ciril Potočnik ne sprejme, se naprosi univ. profesor in dekan teološke fakultete dr. Andrej Snoj.

[lastnoročni podpisi]

Alojzij Stroj, stolni kanonik; Jos[ip] Šimenc, stolni kanonik; dr. Kimovec Fr[anc], stolni dekan; Jos[ip] Volc, stolni kanonik; Anton Vovk, stolni kanonik; Ivan Gogala, stolni kanonik; Jože Pogáčnik, stolni kanonik.

2.
1945, junij 22., Ljubljana
Ljubljanski pooblaščen generalni vikar, stolni
kanonik Anton Vovk, prosi p. Antona Prešerna,
DJ za posredovanje pri Svetem sedežu
NŠAL 333, Anton Vovk, šk. 86.

Prečastiti gospod!

S pristankom in pomočjo Narodne vlade za Slovenijo se obračam na Vas s prošnjo, da bi prijazno posredovali pri Sveti Stolicy v sledečih zadevah:

I.

Ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman²⁹ je pred

²⁹

Da se osebni podatki o osebah, ki so večkrat imenovane v Vovkovih pismih in poročilih v Rim, v opombah ne bi ponavljali, so zbrani v kratkih biogramih ob koncu vseh dokumentov.

prihodom jugoslovanske vojske odšel v inozemstvo. Je pa kot Ordinarij za slučaj, da bi tudi njegov generalni vikar, protonotar Ignacij Nadrah ne mogel vršiti svojo funkcijo, po kan. 429, § 2 delegiral nekatere kanonike, ki naj bi, če bi bilo treba, po vrsti vršili posle generalnega vikarja. Ker se je ta slučaj res dogodil, bi moral po tem pooblastilu prevzeti posle generalnega vikarja stolni dekan dr. Franc Kimovec. Ta se je pa tej nalogi sedaj odpovedal, češ da ima že drugih poslov preveč. Ker ni s škofom možna nobena zveza, a je zadeva nujna, je prevzel posle generalnega vikarja drugi tu bivajoči in od škofa designirani stolni kanonik Anton Vovk, kar s tem v smisu kan. 429, § 4 Sveti Stolici obenem spoštljivo sporočam.

Sta pa dve težkoči:

1. Kanonik Kimovec bi po kan. 187, § 1, moral podati ostavko ordinariju in bi jo ordinarij moral sprejeti, da bi bila veljavna. Ker je bilo to v danem slučaju nemogoče, a bi ordinarij ne delal nobene težave, se je presumiralo, da je odpoved veljavna. Če je zadeva morda sporna, prosi orator Sv[eto] Stolicco rekonvalidacije.

2. Ista težava se bo morda povrnila, če se bo dosedanji generalni vikar Ignacij Nadrah vrnil. Vse razmere in blagor Cerkve pa po sodbi resnih mož zahtevajo, da protonotar Nadrah ne vrši več svoje funkcije in ni dvoma, da tudi sam ne bo delal nobenih težav, zlasti ne, ker je hudo bolan. Tudi tu prosim, če je zadeva dvomna, pomoči Sv[ete] Stolicce. /2/

II.

Ko je l[eta] 1941 del ljubljanske škofije okupirala nemška vojska in ga priključila koroški provinci,³⁰ je po želji Sv[ete] Stolicce ordinarij dr. Rožman za ta del svoje škofije delegiral svojo oblast krškemu škofu (Celovec, Klagenfurt).³¹ Ni pa v tej

delegaciji, katere prepis se hrani v tukajšnjem arhivu, nič določen čas, doklej bo trajala. Ker je pa v kan. 207 med vzroki, kdaj delegacija preneha, tudi ta cessante causa finali delegationis in je ta vzrok res prenehal, ker je ves ta del okupirala jugoslovanska vojska in ga zavezniki brez ugovora priznavajo Jugoslaviji. Tudi se prejšnji duhovniki vračajo v svoje župnije, občevanje s Celovcem pa je sedaj nemogoče. Zato smatram, da je ta delegacija res prenehala in prosim Sv[eto] Stolicco, da to odobri in potrdi, da ne bo nepremagljivih težav, ki bi sicer nastale.

III.

Ker se zdi, da delegacija ordinarijeve oblasti krškemu škofu ni bila natančneje določena in je morda tudi Sv[eta] Stolica sama v tem pogledu kaj ukrenila, ni nemogoče, da so duhovniki, ki so ostali v tem delu škofije, ali tisti, ki so brez dovoljenja okupatorjeve oblasti hodili misijonarit med zapuščeno ljudstvo (celovski škof je namreč poslal za celo to pokrajino le tri svoje duhovnike, ki so se le za silo priučili narodnemu jeziku, ali pa sploh ne), kaj ukrenili, za kar niso imeli pravilne jurisdikcije. Tega posamič ne bo več mogoče dognati, ker je ta in oni med tem že umrl. Če se je kaj takega zgodilo, prosim Sv[eto] Stolicco, da bi, kar treba, milostno sanirala, oziroma konvalidirala.

Za blagohotno naklonjenost se priporočam, prosim, pošljite mi po isti poti tudi odgovor ter ostanem Vaš v Kristusu vdani
Anton Vovk, sedanji generalni vikar.

3.

1946, december 1., Ljubljana

Pismo msgr. Antona Vovka, naslovnega kardiškega (cardicensis) in pomožnega ljubljanskega škofa papežu Piju XII. na dan posvetive za škofa³²

Tipkana kopija brez podpisa, vendar z Vovkovimi lastnoročnimi popravki.

³⁰ Nemci so koroški provinci priključili gorenjski del ljubljanske škofije.

³¹ Ko je papež Pij XII. 14. julija 1939 sprejel odstop krškega (Celovec) škofa Adama Hefterja (*1871, +1970, krški škof 1914–1939), je za apostolskega administratorja krške škofije imenoval celovškega pomožnega škofa dr. Andreja Rohrerherja.

³² Slovenski prevod pisma je objavljen v: France M. Dolinar, Imenovanje in posvečenje Antona Vovka za ljubljanskega škofa, v: Vovkov simpozij v Rimu (Simpozij v Rimu 22), Celje, Mohorjeva družba, 2005, str. 70–72 (cel sestavek str. 59–74). Ponatis za latinskim originalom (št. 2).

*NŠAL 333, Anton Vovk, šk. 73, II. 3, 2.
Nunciatura in Sveti sedež, mapa 4/23.*

Beatissimae Pater!

Sollicitudo Sanctitatis Vestrae paterna derelicto gregi dioecesis Labacensis dare volens pastorem, qui vicem gerens Episcopi ordinarii profugi³³ reget dioecesim, me indignum ad hoc munus elegit. Pro tanta gratia Sanctitati Vestrae ex toto corde gratias ago. Sed confiteor me cum magno metu hoc onus suscepisse, spem tamen meam omnem pono in Deo, qui "infirmi mundi eligit, ut confundat fortia". Quod ego facere non potero, ipse perficiet.

Hodie ab Excellentissimo Domino Mons. Josepho P. Hurley, Episcopo s. Augustini in Florida ac Regente Nuntiaturae in Belgrad, in ecclesia cathedrali Labacensi Episcopus titularis Cardicensis et Auxiliarius Sedis Labacensis ordinatus sum.

Conditiones in dioecesi Labacensi hoc tempore difficillimae sunt. In constitutione Jugoslava³⁴ libertas quidem Religionis sollemniter proclamata est, sed haec libertas pro Ecclesia catholica intra ecclesiarum muros inclusa et etiam hic valde limitata est. Extra ecclesiam Religioni omnis operatio facta est impossibilis. Caritatis opera et educatio iuventutis facta sunt monopolia rei publicae. Omnia instituta Ecclesiasticae caritatis a regimine occupata sunt omniaque opera caritatis christianae suppressa et prohibita. Item domus et scholae religiosas, educandae iuventuti destinctae, a regimine occupatae sunt, et ubi prius iuventus secundum christiana principia tam laudabiliter educabatur, nunc pueri et puellae sine Deo, sine oratione, sine sacramentis educantur pro atheo materialismo. Actio catholica, materialistas vehementer exosa, severe prohibita est. Sed et aliae associationes catholicae impossibiles factae sunt.

Omnis litteratura catholica consistit in parvo folio hebdomadali, "Ozna-2/nilo" dicto,³⁵ et nulla est possibilitas defendendi veritates et iura catholica et calumnias et mendacia refutandi. In rebus politicis nulla est libertas et est omnino impossibile constituere candidatos pro deputatis viros, qui sint adversarii communismi athei, sed etiam abstinere ab electione virorum fidei inimicorum quasi impossibile est, quia communistae abstinentes gravibus minis ad urnas trahunt.

Sacerdotum tanta est penuria in dioecesi, ut parochiae cum pluribus milibus fidelium unum tantum pastorem habeant, nonnullae minores etiam sine sacerdotibus sint. Advenientibus anno 1945 communistis in dioecesim multi sacerdotes et religiosi gravi metu correpti fugerunt, et nunc in Austria et in Italia commorantur neque redire possunt, quia carceres eos manent, multos etiam poena mortis. Multi sacerdotes etiam in carceribus inclusi sunt, ex iis alii iam condemnati, alii iudicium exspectantes. Inter sacerdotes satis multi iam senes brevi deficient neque adsunt, qui eos suppleant. Dioecesis habuit amplum Seminarium minus cum gymnasio:³⁶ totum hoc aedificium regimen occupavit sublato gymnasio dioecetano. Praeterea domum veteram pro Seminario maiore erat constructum novum Seminarium, sed nondum plene perfectum:³⁷ etiam hoc occupavit regimen et relictum est solum vetus Seminarium,³⁸ sed hoc quoque a gubernio partim occupatum. In quo aedificio nunc habitant septemdecim Alumni theologi et circa quinquaginta pueri Seminarii minoris. Optimi sacerdotes nostri et laici partim occisi sunt, partim ut profugi in terris alienis morantur.

³³ Mišljen je škof Gregorij Rožman, ki je 5. maja 1945 odšel na Koroško.

³⁴ Jugoslovanska ustava je bila razglašena 31. januarja 1946. Z njo se je Demokratična federativna Jugoslavija (DFJ) preimenovala v Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo (FLRJ). Slovenija je dobila svojo ustavo 16. januarja 1947.

³⁵ Verski list Oznanilo je izdajal škofijski ordinariat v Ljubljani. Izhajal je na dveh listih od 1. novembra 1945 do 8. junija 1952 (zadnja št.: leto 7, 1951/52, št. 27–28 od 8. 6 do 14. 6.). List je urejal dr. Vilko Fajdiga. Najprej je izhajal kot tednik, od 4. junija 1950 kot štirinajstdnevnik, nato pa je zaradi "pomanjkanja papirja" prenehal izhajati.

³⁶ Zavod sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano.

³⁷ Baragovo semenišče. Danes je v njem Akademski kolegij s študentskim domom, Slovensko mladinsko gledališče in Pionirski dom s festivalno dvorano.

³⁸ Bogoslovno semenišče na Dolničarjevi 4 poleg stolnice.

Episcopus noster ordinarius, Excellentissimus D. Dr. Gregorius Rožman, in absentia condemnatus est ad duodeviginti annos carceris propterea, quia omnibus viribus adlaboravit, ne dioecesis sua sub potestatem communismi veniret.³⁹ In eo, quod omnibus viribus nitebatur impedire, quominus communismus in sua dioecesi potestate potiretur, tota culpa eius consistit. Primo sacerdotes suos, encyclicis litteris Papae Pii XI. "Divini Redemptoris" innixus, monuit, ne se "partisanis" sociarent, quia tota eorum actio a communistis regeretur.⁴⁰ Cum partisini optimos sacerdotes et laicos per totam dioecesim occiderent, in variis locis dioecesis iuvenes catholici formationes quasdam militares fecerunt, ut se contra eos armis defenderent. Has formationes Episcopus Dr. Rožman fovebat. Sed mox occupatores, Italiani et post eos Germani, has formationes sub suam potestatem redegerunt eisque multos malos homines, praesertim officiales, aggregaverunt. Ita factum est, ut degenerarent et minus bene sese gererent, quod Episcopus impedire non potuit. Sed crudelitates, quas communistae de iis divulgaverunt, non sunt nisi calumniae. Omnem spem Episcopus in eo ponebat, Britannos et Americanos venturos et dioecesim a communistis esse liberaturos, quod tamen non evenit.

Populus fidelis sortem Episcopi sui valde luget, sed gratias agit, quod fuga libertatem et fortasse etiam vitam sibi conservavit.

Fidelium dioecesis Labacensis maxima pars fidei catholicae et Ecclesiae Romanae toto corde dedita est, ad ss. Missae sacrificium et alias sacras functiones ecclesias replent, sacramenta in magno numero suscipiunt, sacerdotes libenter adiuvant pecunia et iis rebus, quae ad victum sunt necessariae, sed timendum est, ne iuventus in scholis et

conventibus paulatim totaliter corrumpatur et veneno communismi inficiatur.

Ecclesias in nostra possessione relinquerunt, item domos parochiales, quas tamen alias totas pro suis finibus occuparunt, in aliis praeter parochum etiam laicos habitare fecerunt. Reformatione agraria singulis ecclesiis parochialibus denos ha (hectaros) reliquerunt, omnia alia sine compensatione ademerunt, inter alia etiam omnes possessiones dioecesanarum, ad sustentandum clerum destinatas.⁴¹

In scholis, Crucifixis et omnibus, quae ad religionem pertinent, amotis, doctrinam religionis adhuc tolerant eique in omni classi unam horam in hebdomada concedunt pro discipulis, qui vel quorum parentes eam habere volunt.

Etiam religiosae familiae nondum sunt suppressae, communistae tamen postulant, ut in domibus earum etiam laici habitent. /4/

Quae concessionem factae sunt, quia communistae timent, ne populus, adhuc religioni deditus, nimis commoveatur. Sed non est dubium, quin futurum sit, ut etiam haec iura paulatim tollantur.

Quae cum ita sint, si futura providemus, nullam spem habere possumus, res in melius mutatum iri. Sed in manu Dei sunt omnia et qui dixit: "Portae inferi non praevalerunt", non sinet Ecclesiam nimis opprimi.

Ego vero totus me impendam pro populo, in absentia Episcopi Ordinarii mihi comisso, paratus et in carcerem et in mortem ire pro Ecclesia Dei.

Benedictio paterna Sanctitatis Vestrae, quam supplex imploro, in omnibus viis et operibus meis me comitetur.

³⁹ Tamara Griesser Pečar – France Martin Dolinar, Rožmanov proces, Ljubljana, Družina, 1996; Med sodbo sodišča in sodbo vesti. Dokumenti sodnega procesa proti škofu Rožmanu, Ljubljana, Družina, 2009.

⁴⁰ Okrožnica je bila v slovenskem prevodu objavljena v: Ljubljanski škofijski list, letnik 74, 21. april 1937, št. 4–6, str. 39–59. Ponatis: Družbeni nauk Cerkve (zbrala in uredila Janez Juhant in Rafko Valenčič), Celje, Mohorjeva družba, 1994, str. 131–158.

⁴¹ Agrarno reformo je 23. avgusta 1945 sprejela začasna Ljudska skupščina DFJ, za Slovenijo pa predsedstvo SNOS 17. decembra 1945 in jo začelo izvajati v začetku leta 1946. Z njo je omejila tudi posest cerkvenih ustanov na 10 ha površine.

Sanctitatis Vestrae
humillimus servus
Mons. Antonius Vovk,
Episcopus titularis Cardicensis, Sedis Labacensis
Auxiliarius.

Ljubljana, die 1 decembris 1946.

3.1

Prevod Vovkovega pisma v slovenščino

Objava v: France M. Dolinar, Imenovanje in posvečenje Antona Vovka za ljubljanskega škofa, v: Vovkov simpozij v Rimu (Simpoziji v Rimu 22), Celje, Mohorjeva družba 2005, str. 70–72 (cel sestavek 59–74). Nekoliko drugačen prevod v: Marko Benedik, Ambasador Cerkve na Slovenskem. Življenje in delo p. Antona Prešerna, Ljubljana, Župnijski urad Dravlje, 2008, str. 99–102.

Sveti Oče!

Očetovska skrb Vaše svetosti je osiroteli Ljubljanski škofiji mene nevrednega izbrala za pomožnega škofa ordinariju beguncu.⁴² Za toliko milost se Vaši svetosti iz vsega srca zahvaljujem. Priznam, da sem to službo sprejel z velikim strahom, vendar v zaupanju v Boga, ki je izbral "tisto, kar je na svetu slabotno, da bi osramotil močne". Česar ne bom zmogel sam, bo dopolnil On.

Danes me je upravitelj beograjske nunciature mons. Jožef P. Hurley, škof sv. Avgušтина na Floridi, v ljubljanski stolnici posvetil za naslovnega kardiškega in pomožnega ljubljanskega škofa.

Pogoji v Ljubljanski škofiji so ta čas izjemno težki. Jugoslovanska ustava⁴³ je sicer slovesno razglasila versko svobodo, vendar je ta svoboda katoliško Cerkev zaprla za cerkvene zidove in jo tudi tam zelo omejila. Zunaj cerkve je onemogočena vsaka verska dejavnost. Karitativna in vzgojna dejavnost mladine so [postali] državni monopol. Vse cerkvene dobrotne ustanove je zasegla vlada, vsa krščanska karitativna dejavnost je ukinjena in prepovedana. Vsi verski domovi in šole, namenjene vzgoji mladine, je zasegla država in tam, kjer je

bila nekoč mladina tako hvalevredno vzgajana po krščanskih načelih, sedaj vzgajajo fante in dekleta brez Boga, brez molitve, brez zakramentov za ateistični materializem. Katoliška akcija, odločna nasprotnica materializma, je najstrožje prepovedana. Onemogočena pa so tudi druga katoliška združenja. Vsa katoliška literatura je omejena na majhen tedenski listič, imenovan Oznan/2/ilo.⁴⁴ Nima mo možnosti braniti resnice in katoliških pravic ter zavračati sramotenja in laži. Na političnem področju ni svobode in je popolnoma nemogoče postaviti za kandidate može, ki nasprotujejo komunizmu. Verni može pa se tudi ne morejo izogniti volitvam nasprotnikov vere, ker komunisti s hudimi grožnjami prisilijo ljudi na volišča.

V Škofiji je veliko pomanjkanje duhovnikov. Župnije s tisoč verniki imajo samo enega duhovnika, mnoge manjše pa so ostale celo brez njega. Mnogi škofijski in redovni duhovniki so zaradi velikega strahu pred komunisti leta 1945 zbežali in sedaj bivajo v Avstriji in Italiji. Vrniti se ne morejo, ker jim grozi zapor ali celo smrtna kazen. Mnogi duhovniki so v zaporih, nekateri med njimi so že obsojeni, drugi še čakajo na obsodbo. Med duhovniki so mnogi že, drugi bodo v kratkem ostareli in zanje nimamo nadomestila. Škofija ima veliko [stavbo] malega semenišča z gimnazijo.⁴⁵ Oblast je ukinila škofijsko gimnazijo in zasedla celotno stavbo. Namesto stare hiše za bogoslovje je bilo zgrajeno novo semenišče, vendar še ni v celoti končano: tudi to je oblast zasegla.⁴⁶ Pustila nam je sicer stavbo starega semenišča, vendar ga je tudi že deloma zasedla.⁴⁷ V njem trenutno biva 17 bogoslovcev in približno 50 malosemeniščnikov. Mnogi naši odlični duhovniki in laiki so bili deloma umorjeni deloma bivajo v tujini kot begunci.

Naš škof ordinarij prevzvišeni gospod dr. Gregorij Rožman je bil v odsotnosti obsojen na 18 let zavora,⁴⁸ ker si je z vsemi močmi prizadeval, da škofija ne bi prišla pod oblast komunistov. Vsa njegova

⁴² Glej op. 33.

⁴³ Glej op. 34.

⁴⁴ Glej op. 35.

⁴⁵ Glej op. 36.

⁴⁶ Glej op. 37.

⁴⁷ Glej op. 38.

⁴⁸ Glej op. 39.

krivda je v tem, da je z vsemi močmi skušal prepričati, da bi njegovo škofijo podjarmil komunizem. Najprej je, opirajoč se na encikliko papeža Pija XI. "Divini Redemptoris" opozoril svoje duhovnike, naj se ne družijo s partizani, ker celotno njihovo delovanje usmerjajo komunisti.⁴⁹ Ko so partizani ubili odlične duhovnike in laike po vsej škofiji /3/, so se v različnih krajih po škofiji v obrambo proti [partizanom] katoliški mladeniči paravojaško organizirali. Te organizacije je škof Rožman podpiral. Toda okupatorji, Italijani in nato Nemci, so te formacije kmalu podredili svoji oblasti in jim pridružili veliko slabih ljudi, predvsem oficirjev. Tako se je zgodilo, da so se spridile in se slabo obnašale, češar škof ni mogel prepričati. Toda okrutnosti, ki jih o njih razširjajo komunisti, so samo krive obtožbe. Škof je vse upanje stavil na prihod Američanov in Britancev, ki bodo njegovo škofijo osvobodili komunistov, toda to se ni zgodilo.

Verno ljudstvo zelo obžaluje škofovo usodo in je hvaležno, da si je z begom rešil svobodo in verjetno tudi življenje.

Največji del vernikov ljubljanske škofije je z vsem srcem predan katoliški veri in rimski Cerkvi. Pri mašah in drugih verskih opravilih napolnijo cerkve in v velikem številu prejemajo svete zakramente. Duhovnike prostovoljno podpirajo z denarjem in vsem, kar je potrebno za življenje. Bojimo pa se, da bo [oblast] mladino v šoli in vzgojnih zavodih počasi pokvarila in jo okužila s komunističnim strupom.

Cerkve so ostale v naši lasti, prav tako župnišča, ki pa so jih deloma zasedli drugi za svoje namene, v drugih pa poleg duhovnikov bivajo tudi laiki. Agrarna reforma je posameznim župnijskim cerkvam pustila 10 hektarjev, vse ostalo so odvzeli brez odškodnine, med drugim tudi celotno škofijsko posest namenjeno vzdrževanju duhovnikov.⁵⁰

V šolah so odstranili križe in vse, kar spominja na vero, verski pouk za enkrat še tolerirajo in sicer eno uro na teden v posameznih razredih za učen-

ce, ki so se k njemu prijavili ali so to želeli njihovi starši. Redovne družine za enkrat še niso ukinjene, vendar lokalne oblasti zahtevajo, da v njih [poleg redovnikov/nic] bivajo tudi laiki. /4/

Te koncesije so bile narejene, ker se komunisti bojijo, da ne bi preveč vznemirili ljudstva, ki je še verno. Nobenega dvoma ni, da bodo sčasoma odpravili tudi te privilegije.

Tako, kot se sedaj razvijajo stvari, ni nobenega upanja, da bi se v prihodnje stvari spremenile na bolje. Toda vse je v božjih rokah in tisti, ki je rekel: "Peklenska vrata je ne bodo premagala", ne bo dopustil, da bi zatrli Cerkev.

Sam se ves razdajam za ljudstvo, ki mi je v odsotnosti škofa zaupano in sem pripravljen za božjo Cerkev iti tudi v zapor in pretrpeti smrt.

Vašo Svetost ponižno prosim za očetovski blagoslov, ki naj me spremlja na vseh mojih potih in pri vsem mojem delu.

Vaši Svetosti vdani služabnik

Mons. Anton Vovk

Naslovni kardiški in pomožni ljubljanski škof
Ljubljana, 1. decembra 1946.

4.

1947, maj 1., Ljubljana

Pismo ljubljanskega pomožnega škofa Antona Vovka vodji (regens) beograjske nunciature škofu Josephu Patricku Hurleyju

NŠAL 333, Anton Vovk, šk. 73, 3, 2, Nunciatura in Sveti sedež 1946–1961, mapa 1/7.

Excellentissime ac Reverendissime Domine!

Necessarium mihi videtur de sequentibus facere certiore Excellentiam Vestram.

1. Nocte inter 31. diem Martii et 1. Aprilis Communistae circa coemeterium Labacense Sanctae Crucis⁵¹ custodes posuerunt et per belli captivos Germanos sepulcra effoderunt eorum,

⁴⁹ Glej op. 40.

⁵⁰ Glej op. 41.

⁵¹ Žale.

qui tempore occupationis ab iis ex insidiis interfecti sunt. Inter alios etiam ossa dr. Lamberti Ehrlich, sacerdotis, qui anno 1942. in platea rediens a missae sacrificio occisus est, efossa sunt. Ita, in quantum notum est, octo sepulcra sacrilege aperuerunt. Ossa exhumatorum in curru (machina) posita in montes prope Kočevje, ut fama fert, ubi aliquot milia optimorum Slovenorum ab ipsis occisorum in speluncis iacent, extulerunt ibique sepeliverunt. Sex captivi Germanici illum currum comitari debuerunt, qui adhuc nondum revertuntur et alio translati esse videntur.

Festo Paschatis una solo habita est oratio in Ecclesia cathedrali. In ea infrascriptus de resurrectione mortuorum sermonem habuit. Inter alia dixit et christianos et paganos reverari corpora mortuorum et morte omne odium finem habere. Sola animalia irrationabilia, ut in Africa hyaenas, effodere sepulcra mortuorum. – Minister Sloveniae pro internis, Boris Kraigher, in sessione conventus nationalis (Ljudska skupščina) die 15. Aprilis 1947, his meis verbis allundes dixit: "Sacerdotes, qui aliis praesunt, ambone paschali abutuntur, servientes hostili imperialismo et etiam nunc impudice defendentes scelera hominum, /2/ quales sunt Natlačen, Ehrlich, Župec et aliorum nequam". – Valde mihi placuisset, si de hac re respondere iis debuisssem, sed non sum vocatus.

2. Gubernium Sloveniae in folio officiali (Uradni list) die 22. Martii 1947 praescripta de collectis ecclesiasticis edidit. Omnis collecta extra ecclesiam vetita est. In ecclesiis solae collectae pro ordinariis necessitatibus ecclesiarum, in quibus fiunt, conceduntur. Pro aliis collectis, e. gr. pro seminariis, missionibus, pro Summo Pontifice, infirmis sacerdotibus et similibus, permissio gubernii petenda est, quae tamen nunquam concedatur. Petitionem mitemus solum, ut in ecclesiis pro Seminario Maiore et pro sacerdotibus deficientibus facere liceat collectas.

3. Omnia privata collegia pro educanda iuventute vetita sunt. Ex collegiis pro puellis alumnas iam in collegia publica comunista transtulerunt. Pro seminario Minore et pro conventibus, ut iuventutem pro seipsis educae possint, querelam in-

terposimus. Seminarium minus usque ad finem huius anni scholastici forte non dissolvetur.

4. Domum pro exercitiis spiritualibus apud Pp. Jesuitas occupabunt. Etiam alias pias domos et conventus paulatim occupaturi sunt.

5. Fideles autem in dies magis Ecclesiam amplectuntur et in Deo et Maria firmiter confidentes expectant, ut a iugo liberentur, quod iis impositum est.

Excellentiae Vestrae Rev. mae omni qua par est reverentia

addictissimus in Domino

Episcopus Auxil. Labacensis, Vicarius generalis.

5.

1947, marec 24., Ljubljana

Priloga Vovkovega dopisa vodji beograjske nunciature Hurleyju⁵²

Nepodpisana kopija, poškodovana. NŠAL 333, Anton Vovk, šk. 73, 3, 2. Nunciatura in Sveti sedež 1946–1961, mapa 1/7.

1. In dioecesi Labacensi collegia, in quibus pueri ad statum sacerdotalem vel religiosorum educantur, supprimuntur.

a) Seminarium dioecesanum minus in aedibus Seminarii maioris Labacensis anno scholastico 1946/47 undequadragesima alumnos habuit. Die 17. Maii 1947 directori seminarii decretum gubernii missum est, ut omnes isti alumni in collegium publicum (communisticum) transferrentur. Rectori autem seminarii, qui nunc est Vicarius generalis, poena Dinariorum 14.000 imposita est,⁵³

⁵² Dokument je danes v NŠAL arhiviran kot "priloga" dopisu škofa Vovka z dne 1. maja 1947. Na dokumentu nista navedena naslovnik ne podpisnik. Komentirana vsebina "Priloge" v: Anton Vovk, V spomin in opomin. Osebni zapisi škofa Antona Vovka od 1945 do 1953 (uredil Blaž Otrin), Ljubljana, Družina, 2003, str. 150–152.

⁵³ Drastičnost denarnih kazni ponazori višina mesečnih plač v Republiki Sloveniji. Po podatkih Ministrstva za delo so bile plače aprila 1948: nameščenec 3.504 din, kvalificirani delavec 2.920 din, priučeni delavec 3.920

quod sine licentia gubernii alumnos in seminarium recepisset. Contra haec decreta varias reclamaciones et protestationes misimus, sed responsum nullum accepimus. Die 29. Maii 1947 praefecti collegii publici (communistici) in seminarium venerunt, ut nostros alumnos in suum collegium traducarent. Quibus pueros nostros tunc tradere noluimus, sed resistere diutius non poterimus.

b) Congregatio Missionum (Lazaristi) in conventu suo 26 alumnos habuerunt.⁵⁴ Contra decretum gubernale, ut eos in collegium publicum (communiticum) transmitterent, querelam quidem miserunt, sed nullo responso accepto, eos communistis tradere debuerunt. Etiam poena pecuniaria puniti sunt.

c) Idem Salesianis factum est:⁵⁵ alumnos eorum (28) in suum collegium communisticum transtulerunt, ipsos autem poena Dinariorum 14.000 mulctarunt.

d) Franciscani⁵⁶ et Ordo Teutonicus⁵⁷ paucos tantum habuerunt alumnos, quos adversarii in sua collegia transtulerunt eodem modo, quo et alios.

2. Domus religiosae in Slovenia supprimuntur.

a) Sorores scholarum piarum in Šiška in Ljubljana propriam domum habuerunt cum schola puellarum pro negotiis domesticis.⁵⁸ Sorori-

din, nekvalificirani delavec 2.971 din, pomožni delavec 2.584 din. Junija 1951 so se plače gibale: delavec od 3.193 do 4.741, uslužbenec od 4.560 do 4.581 din. Prim. AS 236, Ministrstvo za delo Ljudske republike Slovenije, fasc. 15, Statistika dela, 15. zvezek, junij 1948. Leta 1950 je znašala plača za pomožno, tehnično in strokovno osebo od 2.000 do 6.000 din. Prim. France Kresal, Mezde in plače na Slovenskem od nove obrtnega reda 1885 do kolektivnih pogodb 1995, v: Prispevki za novejšo zgodovino, 35 (1993) št. 1–2, str. 16, op. 79.

⁵⁴ V misijonski hiši na Taboru v Ljubljani.

⁵⁵ V zavodu na Rakovniku.

⁵⁶ V samostanu pri cerkvi Marijinega oznanjenja.

⁵⁷ V redovni hiši Križanke.

⁵⁸ Šolske sestre III. reda sv. Frančiška Asiškega (Materna hiša v Mariboru): Gospodinjska šola na Vodnikovih cesti 13 v Ljubljani s kapelo Kristusa Kralja.

bus expulsis domum milites occuparunt et sorores in aliam domum, congregationis earum propriam, in qua institum pro conficiendis et reficiendis paramentis liturgicis habent receptae sunt.⁵⁹ In eandem domum etiam sorores congregationis praepositas, quae in domo societatis s. Petri Claver habitaverunt,⁶⁰ migrare debuerunt. Ita in parva domo, congregationi propria, 45 sorores domicilium sibi constituerunt. Die 30. Mai 1947 istae sorores decretum potestatis civilis acceperunt, ut domo sua relicta in vetus castrum in dioecesi Lavantina transmigrarent. Praefectae, ut hoc novum domicilium viderent, castrum a militibus occupatum invenerunt. Tamen nihilominus a potestate civili postulatur, ut ex urbe Ljubljana evanescant. /2/

b) Salesiani, qui pro Jugoslavia domum suam centram Labaci in Rakovnik habent et ecclesiam Mariae Adiutricis, peregrinantibus valde caram et multum visitatam, administrant, decretum potestatis civili acceperunt, ut domo relicta in 14 dies abirent. Duobus solis sacerdotibus permissum est, ut manerent et in ecclesia ministeria sacra peragerent. Domus totam milites occupabunt.

c) Sorores De Notre Dame pulchram domum Labaci possident, in qua collegium pro educandis puellis habuerunt.⁶¹ Etiam istae domo relicta hisce diebus ex urbe Ljubljana abire coguntur. Domus earum materna in Šmihel prope Novo mesto tempore belli bombardata est et nonnulla cubacula ita sunt devastata, ut in eis tuto habitari non possit. Ultimis hisce diebus aliqui viri in clausuram huius domus irruerunt postulantes, ut sorores illa cubilia occuparent, ubi periculosum est habitare. Cubilia, ubi nunc sorores habitant, personis laicis, etiam militibus, assignabuntur.

⁵⁹ Vezilnica in konvikt na Lončarski stezi v Ljubljani s kapelo Božje Previdnosti.

⁶⁰ Sestre misijonske Družbe sv. Petra Klaverja so imele svojo redovno hišo s kapelo presvetege Srca Jezusovega na Metelkovi ulici 1.

⁶¹ Konvikt s kapelo Kristusa Kralja na Langusovi cesti 16 v Ljubljani (danes Marmontova ulica 24 na Mirju).

d) De conventu sororum Carmelitarum⁶² in publico conventu disputatum et constitutum est, ut sororibus expulsis in balneum mutetur. Usque ad hanc diem sororibus nullum de hac re decretum est missum, sed certae sunt futurum esse, ut expellantur, et ad exitum se praeparant.

Adversarii Ecclesiae palam indicunt se omnia monasteria urbis Labacensis brevi suppressuros esse.

3. Domus pro exercitiis spiritualibus in conventu pp. Jesuitarum⁶³ in hospitale (clinicam) pro infantibus mutabitur. Nunc in ea alumni theologi dioecesis Lavantinae⁶⁴ et archidioecesis Beogradensis habitant.⁶⁵ A gubernio decretum est, ut omnes alumni theologi, cum saeculares tum religiosi, in Maiore Seminario dioecesis Labacensis collocentur, eius tamen Seminarii magna pars a cancellariis civilibus et ab aliquot hominibus, qui fuerunt milites partisans, occupata est, qui Seminarium relinquere nolunt.

4. Domus parochiales in tota dioecesi, in urbe et ruri, aut integrae aut earum partes a laicis, saepissimae a militibus, occupatae sunt, ita ut sacerdotes in domibus privatis, uno solo cubili contenti, habitare debeant.

Ad quae haec videntur addenda:

1. Cum haec iniusta decreta nostra semina-ria parva supprimant et religiosos persequantur,

omnes querelae et protestationes, quae iuxta constitutionem fieri possunt, factae sunt, sed ad eas nullum datur responsum. Si quis apud potestatem civilem aliquid de his rebus interrogat vel intercedit, ei respondetur: "Ad-/3/ministratores Dioecesis relationem inter Ecclesiam et Statum ordinare nollunt: inde istae consequentiae".

2. Dr. Maximilianus Miklavčič, sacerdos, permittente ordinariatu, Dr. Marianum Breclj adiit, vicepraesidentem gubernii, ut cum eo de Seminario minore colloqueretur. Dr. Breclj haec ei dixit: "a) Gubernii non interest, ut cum Ecclesia sit in statu bellico. b) Fundamentum relationum est in constitutione. c) Relationes inter Ecclesiam et statum ordinari debent directe, sine intercessione partium. d) Relationes in Slovenia non ordinantur, donec Episcopus ordinarius dr. Gregorius Rožman erit. Ecclesiae interest, ut eam totaliter amoveat".

3. Minister dr. Kocbek dixit: "Vicarius generalis Labacensis omnia in bono ponit fundamento et bene intercedit. Sed gubernium iudicat facta eius non esse sui arbitrii: post omnem eius actionem stat ad minimum nuntius, si non ipsum Vaticanum".

Quae dr. Breclj et dr. Kocbek dixerunt, clare indicant persecutiones in dies peiores esse futuros. Quae constitutio Ecclesiae concedit, gubernium negat et ne responsum quidem nobis dare vult ad nostras querelas et petitiones.

Vicepraeses gubernii dixit: "Episcopi Croatiae aliter relationes suas ad statum ordinare noverunt. Pro archidioecesi Zagrabiensi autem multum valet Mons. Rittig, cuius auctoritas maioris est momenti quam archiepiscopi dr. Stepinac".

5. Minister Sloveniae pro internis⁶⁶ mense novembri 1946 dixit non esse relationes bonas inter Ecclesiam et statum in Slovenia, quod Vicarius generalis nondum publice reprehendisset Vaticanum, archiepiscopum dr. Stepinac, Dr. Gregorium Rožman, sacerdotes malefactores. Quod ta-

⁶² Redovna hiša karmeličank s cerkvijo sv. Jožefa na Selu v Ljubljani (Zaloška cesta 64). Samostan in cerkev, ki sta stala na Zaloški 58, sta porušena.

⁶³ Poleg ceste sv. Jožefa na Zrinjskega cesti, danes cesta Janeza Pavla II.

⁶⁴ Z nemško okupacijo Maribora aprila 1941 je moralo prenehati delovati tudi Mariborsko bogoslovje z Visoko bogoslovno šolo. Po končani drugi svetovni vojni so mariborsko semenišče prenesli najprej v jezuitski Dom duhovnih vaj pri cerkvi sv. Jožefa v Ljubljani, po nacionalizaciji doma pa v ljubljansko semenišče.

⁶⁵ Beograjska nadškofija svojega semenišča ni imela. Ker so bili poklici v škofiji redki, so se vabilu beograjskega nadškofa za delovanje v njegovi nadškofiji odzvali bogoslovci in duhovniki iz drugih škofij, tudi iz Slovenije.

⁶⁶ Boris Kraigher.

men desiderium adversariorum Deo adiuvente nunquam implebitur.

6. Fideles semper magis Ecclesiam amplectuntur, quod certum pignus est portas inferi nunquam apud nos esse praevalituras.

6.

1951, januar, dan ni naveden, Ljubljana Vovkov dopis odpravniku poslov beograjske nunciature Silviju Oddiju glede izobčenih članov CMD-ja in zaprtih duhovnikov

*AS 1314, Boris Kraigher, š. 11, dokument št. 11⁶⁷
Ponatis iz: Anton Vovk, V spomin in opomin,
Ljubljana, Družina, 2003, str. 199–202.*

1. Do začetka leta 1951 se je na vseh sejah in sestankih Cirilmetodijskega društva (CMD) govorilo in poudarjalo, da prevzema vso odgovornost za ekskomunikacijo g. Bajta in Lampreta (Merca nihče ne omenja, ker se je v decembru 1950 civilno poročil) administrator dr. Mihael Toroš. Ta je jurist in bo že vse "uredil".

2. V začetku leta 1951 je dr. Toroš razglasil, da je cerkvena kazen v veljavi in se nihče nima pravice nanj sklicevati. Dvakrat je šel sam k g. Bajtu, da ga je opozoril, naj neha maševati in deliti zakramente. Postavil je dr. Toroš sosednjega župnika za soupravitelja. Temu soupravitelju je pa g. Bajt sporočil: "Če stopiš v meje moje župnije, ti ne garantiram za življenje." Pobira g. Bajt po svoji župniji podpise zase. G. Toroš je zapisal in ponovno pravi: "Vim phisicam vel armatam non habeo!"⁶⁸ Duhovniki in dobri verniki se zgražajo nad g. Bajtom, zlasti, ko sta bila v Slovenskem poročevalcu dva članka, o katerih se sodi, da jih je napisal g. Lampret, ki hvalita in zagovarjata izobčenca.

3. V petek 19. januarja je odpotoval prior kartuzijanskega reda v Pletarjah p. Jožef Edgar Leopold⁶⁹ v Rim, da uredil zadeve CMD in sploh

vladne zadeve pri Sveti stolici. Notranji minister Boris Kraigher in Verska komisija v Ljubljani – g. Lampret Jožef – sta se veliko trudila, da bi bil njegov spremljevalec kanonik Marić⁷⁰ iz Zagreba. Razvila se je tozadevna pismena in telegrafska korespondenca z mons. Rittigom v Zagrebu, naj izposluje kanoniku Mariću potni list, da bo pomagal v Rimu v "zadevah konkordata". Mons Rittig je odstopil vso korespondenco notranjemu ministru Hrvatske Krajačiću,⁷¹ ki je odločil: "Dovoljenja ne dam. Je bil kanonik Marić v Rimu že v novembru 1950 in zadevo konkordata mora urejati zunanji minister zvezne vlade!" Sliši se, da prior Leopold ni prišel v Italijo, da so ga na meji zavrnil. Ni pa mogoče tega točno dognati. O mons. Rittigu in kanoniku Mariću je poročal mons. Rittigu sam g. Božo Milanoviću⁷² iz Pazina.

4. Odkar je znano, da je g. Toroš spremenil svojo sodbo o izobčenju, se govori na vseh sejah in sestankih CMD: "Pripravlja se konkordat in vse se bo uredilo tudi glede ekskomunikacij in društva."

5. Duhovnike iz dr. Torošove goriške administrature jako meša tamošnji župnik Edko Ferjančič,⁷³ Kojsko v Goriških Brdih, ki večkrat v imenu CMD pošilja duhovnikom goriške administrature posebne okrožnice. Zadnji čas, t.j. po novem letu zahteva od duhovnikov točne podatke o imovinskem stanju, ker se bo določila od vlade vsem duhovnikom in upokojujencem redna mesečna plača ali pokojnina. Vlada ima že več milijonov za to pripravljenih! O samem administratorju dr. Torošu trdi, da je "prijel" g. Bajta le "v prvem razburjenju", a ekskomunikacija ni v veljavi. Obljublja, da se bodo vse razmere uredile, ker je na vidiku konkordat. Društvo CMD je pa že veliko doseglo, saj je dokončno odšel mons. nuncij Hur-

prior v Pletarjah, od leta 1949 član Izvršnega odbora CMD.

⁶⁷ Dopis se nahaja v Kraigherjevi zapuščini v zbirki fotokopij in prevodov iz latinskih dokumentov, ki naj bi dokazovali vmešavanje Vatikana v notranje zadeve Jugoslavije.

⁶⁸ Nimam ne fizične moči ne orožja.

⁶⁹ Edgar Josip Leopold (Temišvar, Romunija, *17. 1. 1881, +Pleterje, 18. 5. 1977), od leta 1933 do 1967

⁷⁰ Josip Marić, rojen 8. 8. 1885 v Antunovcu, Hrvaška, profesor na zagrebški teološki fakulteti in stolni kanonik v Zagrebu.

⁷¹ Ivan Krajačić je po koncu vojne postal minister za notranje zadeve Vlade Ljudske republike Hrvaške.

⁷² Božo Milanović rojen 10. 10. 1890 v Kringi na Hrvaškem, pred vojno deloval v tržaško-koprski škofiji, v tem času pa bil pazinski konzulator, ravnatelj semenišča v Pazinu.

⁷³ V tem času je bil član Glavnega odbora CMD.

ley, mons Oddi odide v najkrajšem času in vrne se mons. Sigismondii!!!

6. Duhovniki iz Goriške so dr. Torošu hvaležni, da je odločno nastopil. Ker jih pa sedaj župnik Edko Ferjančič jako meša, bi bili jako hvaležni, če bi dobil ta g. Edko od Nunciature naravnost, ali potem administrature, kratko pismeno vprašanje ali naročilo: "Dobili smo več sporočil, da imate posebna obvestila o konkordatu s Sveto stolico in o neveljavnosti dekretov Svete stolice glede izobčenj treh duhovnikov v Sloveniji. Sporočite nam, kje imate za vse to podlago!" Tak opomin bo pri tem g. Ferjančiču veliko zalegal!

7. Duhovniki v ljubljanski škofiji, ki nimajo dovoljenja poučevati verouk v šoli,⁷⁴ učijo v cerkvi. Zadnji čas zaslišujejo v tej zadevi kar po vrsti duhovnike in kmalu sledijo napovedi visokih kazni (tudi din 15.000 ali tri mesece prisilnega dela!). Naročeno je vsem, da se pritožijo. Škofijski ordinariat je naredil tozadevno pritožbo že koncem novembra 1950 na Predsedstvo vlade LRS, pa je bil klican administrator 9. januarja 1951 k tajniku vlade, kjer je zvedel: "Vlada hoče imeti nadzorstvo nad vsakim poukom mladine, zato se sme verouk učiti samo v šoli in učiti ga sme smotiti

duhovnik, ki ima posebno dovoljenje."⁷⁵ Administrator je zatrdil, da je Cerkev vršila vedno svojo dolžnost s poukom mladine v verskih resnicah in jo bo še vršila, čeprav zaprejo ali kaznujejo vse duhovnike. Sedaj bo treba duhovnikom razglasiti naj učijo verouk samo med redno službo božjo. Če pritožbe za kazni ne bodo pomagale in se bodo kaznovanja še ponavljala, bo treba iskati višje instance v Belgradu za pritožbo!

8. Ljubljanska škofija ima še 33 svetnih duhovnikov in 17 redovnikov v zaporu. Po amnestiji so bili izpuščeni samo 4, od teh dva redovnika. Takoj so se morali oglasiti pri g. Lampretu, da jih je zapisal v CMD.

9. Kaže, da se CMD razkroji samo v sebi. Le kdo bo upal biti predsednik tega društva. Člani govorijo javno, da ne morejo biti člani društva, ki ima sedaj predsednika, ki je ekskomuniciran.⁷⁶

7.

1957, januar, Ljubljana

Vovkovo pismo p. Prešernu: o stanju škofije

NŠAL 333, Anton Vovk, š. 86, Korespondenca, mapa: Anton Prešeren. Poročilo je škof Anton Vovk poslal v obliki privatnega pisma p. Antonu Prešernu DJ s prošnjo, da z njim seznani pristojne pri Svetem sedežu. Pismo je objavljeno brez lektorskih posegov vanj.

Objava: Marko Benedik, Ambasador Cerkve na Slovenskem. Življenje in delo p. Antona Prešerna, Ljubljana, župnijski urad Dravljje, 2008, str. 102–118 (nekoliko prilagojeno besedilo brez navedbe vira).

Reverendissime! Dragi rojak!

Prav je, da Vam nekatere drobce sporočim. Prosim, da jih porabite zaradi jasnosti v stvareh, za

⁷⁴ Glede poučevanja verouka se je vršil čedalje večji pritisk, saj je oblast ugotavljala, da je obisk verouka čedalje večji in da obstoječi ukrepi ne zadoščajo. Dovoljenje za poučevanja verouka v šolah so izdali le še duhovnikom članom CMD-ja. Politbiro CK KPS pa je 20. novembra 1950 sprejel sklep: "Prenesti poučevanje verouka iz šol v cerkve in zagotoviti nadzorstvo države nad poukom. Organizirati v času verouka razne prireditve in se sistematično truditi, da odtegnemo mladino vplivu cerkve." Kljub temu sklepu, pa se je poučevanje verouka v cerkvah čedalje bolj oviralo. Tako je bilo samo v mesecu novembru in decembru 1950 kaznovanih 8 duhovnikov. Vovku je generalni sekretar vlade Boris Kocijančič 9. januarja 1951 dejal: "Vlada si je vzgojo mladine pridržala in zato nadzira vsak pouk tudi verski. Zato ne dovoljuje, da bi kdorkoli izven šole poučeval verouk. Vlada od tega stališča ne bo odstopila." Dne 31. julija 1951 pa je v *Uradnem listu LRS* št. 26 izšla Uredba o nadzorstvu nad zasebnim poučevanjem mladine po kateri je bilo za vsako skupinsko poučevanje mladine izven šole potrebno dovoljenje sveta za prosveto in kulturo okrajnega Ljudskega odbora, ki tako dovoljenje lahko odkloni, za kršitelje pa je bila določena kazen 5.000 din ali 30 dni zapora. S tem je bil pouk v cerkvi praktično prepovedan oz. dovoljen le "ljudskim duhovnikom". Prim. *Zapisniki politbiroja*, str. 235.

⁷⁵ Celoten razgovor med glavnim sekretarjem Vlade RS, Borisom Kocijančičem in predsednikom Verske komisije pri vladi LRS, Jožetom Lampretom, 9. januarja 1951, glej v: Anton Vovk, V spomin in opomin, str. 281–286.

⁷⁶ Bajt se je v začetku leta 1951 odpovedal župniji. Na 3. seji glavnega odbora CMD, 29. marca 1951, je Bajt ponudil svoj odstop z mesta predsednika CMD. Odstopa niso sprejeli, so pa določili, da bo njegove dolžnosti do nadaljnjega prevzel Matija Medvešek. Prim. *NŠAL /društva in ustanove/ 3. seja glavnega odbora CMD, 29. 3. 1951, š. 53.*

katere sem odgovoren predvsem pred Bogom in Cerkvijo, pa tudi pred verniki. Slišim res iz daljave pogosto čudne odmeve.

1. Hvala Bogu, **versko življenje v škofiji**⁷⁷ ni slabo, vsaj ne mnogo slabše kakor pred zadnjo vojso. Ločitev duhov je jasna. Nad mnogimi smo razočarani, ker so tvorili in izrabljali pred leti katoliško linijo. Ne more se razvijati javno katoliško mnenje, ni katoliških organizacij, celo verskih družb skoraj ni, ni javnih katoliških manifestacij, pa je vendar še veliko odločnega v krščanskem življenju. Cerkve so večinoma povsod obilno obiskane, dasi je izpolnjevanje verskih dolžnosti združeno često z velikimi žrtvami. Brez vabila zvonov se verniki zgrinjajo v cerkve, saj je zvonjenje s predpisi skoraj odpravljeno zlasti v mestih. V ljubljanski stolnici n. pr. sme zvoniti vsak dan trikrat samo po eno minuto! Pri cerkvenih slovesnostih, zlasti ob birmovanjih, morajo odpasti vsi zunanji znaki (pritrkavanje, mlaji ...), pa so cerkve povsod nabito polne. Žarišče verskega življenja je še Evharistija in Marija. – Bojimo se pa za mladino in bodoči rod. Zaenkrat je ta strah bolj utemeljen v mestih in pri kruhoborcih. Saj s čudovito odločnostjo in pripravljenostjo na žrtve pošiljajo mnogi starši otroke k poučevanju verouka v cerkev, k prvemu obhajilu in k birmi. Tudi mnogim samo civilnim porokam sledi tudi cerkvena, dasi jih urejajo duhovniki večinoma v večernih urah.

2. **Duhovnikov** je odšlo leta 1945 iz ljubljanske škofije kar 304; škofijskih 176 in 62 bogoslovcev, redovnikov pa 66.⁷⁸ Takrat je ostalo kar 75 župnij brez pastirja. Sedaj imamo škofijskih svetnih duhovnikov 320, toda od teh je starih nad 50 let kar 189 ali 59 %.

Novomašnikov je bilo od leta 1947 do sedaj (leta 1945 in 1946 nihče!) posvečenih za ljubljan-

sko škofijo le 37, dočim je v rednih časih imela škofija vsako leto 15–20 novomašnikov. Ima pa sedaj ljubljanska škofija 47 bogoslovcev v semenišču in 2 pri vojaki (eden teh dveh je v zaporu!). V letošnjem prvem letniku imamo kar 10 bogoslovcev, ki so prišli, kljub nagovarjanju in pritiskom, vsi iz zunanjih gimnazij, nekateri so naredil za eno leto celo ovinek na drugo fakulteto, da so zabrisali za seboj sled in pozornost. To so res trdni in preizkušeni poklici! – V ljubljanskem semenišču so sedaj vsi slovenski bogoslovci in je letos 47 ljubljanskih, 27 mariborskih, 9 goriških in 4 tržaško-koprskih; pri vojaki sta še dva ljubljanska, 3 mariborski in 1 tržaško-koprski. /2/

Malega semenišča nimamo, dasi sem se zanj že veliko trudil, da bi ga mogli imeti vsaj v duhovniškem semenišču na ta način, da bi hodili gojenci k pouku na državno gimnazijo. Letos imamo 12 dijakov v škofijskem semenišču – malem v Pazinu,⁷⁹ 8 iz ljubljanske škofije in 4 iz slovenskega dela reške administrature, poslali smo take, ki so dovršili že 4 gimnazijske razrede doma.

Naši duhovniki naravnost garajo v obilnem delu. Kako hudo je, ko jim na številne prošnje škofija ne more pošiljati pomoči za spovedovanje in često niti ne v boleznih. Mnogi vodijo po dve župniji in skoraj vsi duhovniki na nedelje in praznike binirajo, nekateri celo trinitirajo. – Živijo v skromnih razmerah. Nekateri morajo živeti v zasebnih hišah, ko so mnoga župnišča še požgana, zavzeta ali tudi vzeta. Na Jesenicah n. pr. biva župnijski

⁷⁷ Posamezne smiselne enote v besedilu zaradi boljše preglednosti s krepkim tiskom označil France Martin Dolinar.

⁷⁸ Do števila 304 je potrebno prišteti še 62 duhovnikov lavantinske škofije, ki so jih Nemci izgnali s Štajerske in so vojno preživel v tistem delu ljubljanske škofije, ki so ga zasedli italijani.

⁷⁹ Temeljni kamen za mogočno zgradbo malega semenišča s klasično gimnazijo v Pazinu je 19. oktobra 1913 položil krški škof dr. Anton Mahnič (*14. 9. 1850 Kobdilj, župnija Štanjel, m. 30. 8. 1874, 1896 krški škof, +14. 12. 1920 Zagreb). Prva svetovna vojna in priključitev Istre po njej Italiji je ta velikopotezni načrt osrednjega izobraževalnega središča za katoliško mladino v Istri zavrnila. Po zaslugi msgr. Boža Milanovića (*10. 10. 1890 Kiringa, m. 7. 7. 1914 Trst, dolgoletni rektor gimnazije in bogoslovja v Pazinu, +28. 10. 1980 Pazin) in msgr. Svetozara Rittiga (glej biogram) je hrvaška vlada 1. oktobra 1945 dovolila delovanje malega semenišča in klasične gimnazije, ki pa ni imela pravice javnosti. Prim. 50 godina pazinskog sjemeništa (uredil Marijan Jelenić), Pazin 1995.

upravitelj v drugi zasebni hiši kakor kaplan, ki ima tako majhno sobo, da more vstopiti vanjo le še ena oseba; sta pa zadovoljna, da sta pri ca. 15.000 faranah vsaj dva v župniji. – Edini redni dohodek duhovnikov so mašni štipendiji, ki so pa s štolnino vred tudi obdavčeni. Bere⁸⁰ ni več in davkarija stika tudi po priložnostnih darovih. Cerkvena in nadarbinska⁸¹ zemlja, katere je agrarna reforma pustila do 10 ha, je postala vsled izredno visokih davščin, ki gredo letno v stotisoče, velikansko breme. – Pa vendar delajo duhovniki z gorečnostjo in veseljem, verniki jih pa upoštevajo. Velika britkost pri vernikih je le v tem, da bi bili povsod radi še bolj postreženi, zlasti z mladimi duhovniki. – Duhovniškemu poklicu se v ljubljanski škofiji po letu 1945 ni nihče izneveril in tudi po posebnih kaznovanjih ni bilo treba posegati; znani Metod Mikuž, ki je bil že med okupacijo suspendiran in se je leta 1945 poklicu tudi javno izneveril, pa popolnoma miruje. – Duhovni in cerkveno-gospodarski napredek župnij je velika skrb naših duhovnikov. O vsem mi sproti poročajo in prinašajo s tem mnogo veselja, pa tudi skrbi. Med drugim je kar večina cerkvenih streh potrebna popravil, ker so bile pa med vojsko zanemarjene. Za vse so pa velika ovira predpisi in davkarija. Nujna popravila na zvoniku v Mekinjah so stala n. pr. čez 600.000 dinarjev, zato predpisan davek pa znaša 400.000 dinarjev; v zakristiji cerkve sv. Jakoba so že prej postavljeno zidano pregrado za 1,50 m premaknili, da so dobili večji prostor za poučevanje verouka, tega niso javili oblasti, pa je kaznovana cerkev za 100.000 dinarjev, župnijski upravitelj pa še posebej za 8.000 dinarjev. Za ta dva in mnoge druge slučaje tečejo seveda pritožbe. Pa vendar duhovniki čuvajo in lepšajo zlasti cerkve in za opomin na krst so dobile nekatere cerkve zadnji čas izredno lepe krstilnice po načrtih mojstra Plečnika.

⁸⁰ Bera, nekdanj dajatev naturalij učitelju ali cerkvenim ljudem za njihovo vzdrževanje (žito, vino, drva ...).

⁸¹ Nadarbina, cerkvena služba z dohodki, zlasti iz nepremičnin.

3. **Cirilmetodijsko društvo duhovnikov**⁸² je največja bolečina moja in vseh duhovnikov, ki so ali niso člani tega nesrečnega društva. Zraven dobivam ponovno po tistih, ki pridejo iz inozemstva, težke opombe, ki bolečino pač le večajo. /3/

Hudo je bilo pri nas za duhovnike prva leta po vojski:

a) Odpirali so se zapori. V zaporih je bilo doslej 204 duhovnikov in redovnikov ljubljanske škofije. Vseh redovnikov je bilo zaprtih 50, in sicer: 14 frančiškanov, 8 jezuitov, 8 salezijancev, 8 lazarištov, 4 cistercijani, 4 člani križniškega reda, 2 kapucina in 2 Knobleharijanca. Od teh 204 je bilo 18 zaprtih že po dvakrat, 3 po trikrat in eden (cistercijan) celo že petkrat. Zlasti prva leta so bila stalno na dnevnem redu zaslišavanja glede vedenja med okupacijo, radi pridig, zaradi denunciacij. Hude so bile hišne preiskave v škofiji (trikrat celo noč, po 25–35 preiskovalcev!) in pri duhovnikih, hudi neprestani nočni obiski, težki očitki za dejanja pobeglih, za katere je bila često zahtevana obsodba.⁸³

b) Najhujši je bil PRISTANEK, ki ga je zahtevala in dajala oblast vsakemu duhovniku, ki je hotel iti po vojski ponovno ali nanovo na župnijo. Rečeno je bilo, da se v cerkvene nastavitve ne vtikajo, a hočejo vedeti in odločati, kdo bo deloval med ljudstvom. Mnogi duhovniki so šli takoj po vojski, siti izgnanstva, na svoje župnije, a so jih često oboroženi miličniki privedli na škofijo. Enkrat so na en sam dan nagnali 17 takih duhovnikov na škofijo. Nikamor jih nismo mogli potakniti: semenišče so vse zasedli že maja 1945 vojni invalidi,

⁸² Na pobudo Komisije za verska vprašanja pri vladi Republike Slovenije je bil leta 1948 ustanovljen iniciativni sekretariat duhovnikov članov OF pri IOOF za ustanovitev stanovskega društva slovenskih duhovnikov. Iniciativni odbor je izdajal svoje glasilo z imenom Bilten. Cirilmetodijsko društvo katoliških duhovnikov LRS je bilo formalno ustanovljeno 20. septembra 1949.

⁸³ Prim. Tamara Griesser Pečar, Cerkev na zatožni klopi. Sodni procesi, administrativne kazni, posegi "ljudske oblasti" v Sloveniji od 1943 do 1960, Ljubljana, Družina, 2005.

v škofijskem posloplju so bili stanovalci, hoteli vsi zasedeni. Letal sem osebno po oblasteh neprestano in prosil ter dokazoval neupravičenost pristanka. Dokončno so ga odpravili šele 7. julija 1950, a nekaj časa so se morali duhovniki ob nastopu službe še javljati na notranjem odseku okraja, v katerem so nastopili službo.

c) Prva leta po vojski je imela veliko veljavo Osvobodilna Fronta (OF) in ob masovnih vpisih so zatrjevali, da je pripadnost in legitimacija te organizacije le razumevanje nove dobe in kar postulat za vsakega državljana. Cerkevna oblast v ljubljanski škofiji članstva nikdar ni priporočila ali odobrila, vpisali so se pa nekateri duhovniki predvsem zaradi – pristanka.

d) Prišli so duhovniki na župnije in našli so v verskih resnicah nepoučeno mladino, saj v mnogih župnijah ni bilo med vojsko duhovnika. Ob njihovem prihodu še ni bila izvedena ločitev Cerkve od države in verski pouk je bil še v šolah. Toda, potrebno je bilo posebno oblastveno dovoljenje za poučevanje verouka, ker so gledali "komu zaupajo mladino".

e) Posebna težava je stiskala samo Slovenijo, zanj v drugih republikah niso vedeli. Od 16. februarja 1949 do 4. junija 1953 so bile **prepovedane vse cerkvene nabirke**. Tako strogo, da je n. pr. ljubljanska stolnica plačala 10.000 dinarjev kazni, ker je nekoč vzel cerkovnik 10 dinarjev, katere je nekdo položil na oltar. Težko je bilo za cerkveno gospodarstvo. Revne cerkve so bile v resnični zadregi že za svečavo in celo za večno luč. Seveda, ko je prenehala ta prepoved, so pa pričeli cerkvam in duhovnikom navijati davke.

Pristanek, dovoljenje za poučevanje verouka v šoli in za pobiranje ^{1/4} miloščine v cerkvi, so pa dobivali, seveda le za določeno dobo, samo člani Cirilmetodijskega društva (CMD). – Tako je ta vaba, ki so jo utemeljevali kar z neovirano možnostjo izpolnjevanja duhovniške službe, mnoge premotila. Predvsem jih je pa silil v CMD strah pred zaporom in nočnimi obiski in pogostna naročila, naj gredo določen dan na sestanek društva – ali pa v zapor. Zlomilo je duhovnike, ki so med okupa-

cijo izrazito sodelovali s svojim škofom; posebej take, ki so se bali zaporov in so mislili, da bodo kot člani CMD svobodni v izvrševanju svojih duhovniških dolžnosti. – Ko je pričelo CMD deliti še podpore in je pozneje uredilo za svoje člane še socialno zavarovanje za bolezen in pokojnino, je zvbilo v društvo zlasti stare gospode, ki v skrbi za starost povsod najbolj trepečejo. – Ponekod so tudi verniki nagovarjali svojega dušnega pastirja, naj se vpiše v društvo, da bo imel mir, da bo lahko poučeval verouk in da bo cerkev lahko zbiral miloščino. Na splošno pa že od vseh početkov člani CMD ne uživajo posebnega ugleda vernikov in svoje članstvo po vseh možnostih zakrivajo in se ga sramujejo. – Mnogi duhovniki so prihajali na škofijo poročat o pritiskih, tudi jokali so in nekateri izjavljali, da pač za mučeništvo niso rojeni. Zgodilo se je, da so se vpisali kar vsi duhovniki ene dekanije. Danes je od 320 svetnih duhovnikov ljubljanske škofije vpisanih v CMD 159 duhovnikov in od teh jih dobiva pokojnino 28 (mesečno ca 9.000 dinarjev). Vsi redovi, ki so na ozemlju škofije, imajo tudi nekatere sobrate v CMD, le oo. jezuiti in cistercijani nobenega!

Društvo CMD je politični instrument *ex intentione inspiratorum*, ni pa to *ex intentione* članov in ta dispozicija članov, ki jo vodi vis et metus, povzroča, da društvo razdiralnega namena ne dosega in ga ne bo doseglo. Ko so bili kmalu po ustanovitvi iniciatorji društva pri nunciju Hurleyu v Beogradu, čemur so sledile nekatere cerkvene kazni, jim je zastavil vprašanje: "Koliko imate članov s srcem?" Molčali so. Jaz pa za ljubljansko škofijo lahko odgovarjam: "Nobenega!"

Z ap[ostolskim] nuncijem Hurleyem sva se menila, kaj bi bilo, če bi bile na vse člane CMD poklicane cerkvene kazni. Za ljubljansko škofijo sem mu mogel zatrditi, da bi se duhovniki pokoravali. Še sedaj mirno zatrdim, da bi nepokorneže iz ljubljanske škofije prav lahko preštel na prste ene same roke. – Nuncij Oddi mi je pa zastavil vprašanje, kaj bi bilo, če bi se vsi duhovniki škofije vpisali v društvo CMD. Nisem podal pritrdilnega mnenja, ker bi bila kapitulacija sramotna in bi tudi na podlagi takega vpisa še tekla zaznamba zanesljivih in nezanesljivih. Prepričan sem vedno bolj, da me-

rodajni neko ločitev duhovnikov hočejo imeti. Če bi jo ne bilo pod firmo CMD, bi bila pa pod drugo, morda še hujšo.

Vse govorice o "narodni cerkvi" v Sloveniji so brez vsake podlage in upanja. Pač pa so CMD-erji ljubljanske škofije v velikem številu adoratorji,⁸⁴ trudijo se veliko v dušnem pastirstvu, ne kažejo prav nobenega preziranja do Cerkve in iščejo celo prilik, da se z duhovniškim delom /5/ izkažejo. Mnogi so mesečne "plače", ki jim jih je nakazalo društvo, odklonili in poslali nazaj, nekateri jih pa poklonijo v cerkvene namene. O premnogih so se že ponovno izrazili njihovi strahovalci, da so ravno taki, ali po značaju še slabši, kakor nečlani. Zadnji čas mnoge člane CMD davčni vijak enako privija kakor nečlane.

Izstop iz društva CMD je težka zadeva. Trije iz ljubljanske škofije so to storili. Pol leta so jih pustili v miru. Nato so pa prvega, občutno kratkovidnega, poklicali v 36. letu k vojakom in tam so ga porinili v zapor; drugega bodo živčno uničili ne prestopi nočni obiski, saj je star že 60 let, tretjemu je oživila stara pogojna kazen zaradi neke nepravilne menjave ameriških dolarjev in je bil poklican hitro v zapor, seveda čez božične praznike. Ob takem ravnanju ostajajo duhovniki člani – na papirju. Stari gospodje pa sanjajo o pokojnini in jih je že v življenju sram, ker jih bo nekdo proslavljal ob smrti, da so bili dobri člani CMD.

Prvi CMD je bil ustanovljen v Sloveniji, kjer so pač ugodna tla za vse nove podvige. Takrat so me neizmerno mučili, ko so me neprestano v nočeh vlačili na razne kraje in me zasliševali ter grozili. Nisem klonil, početki moje težke sladkorne bolezni, ki je na živčni podlagi, pa spadajo v to dobo. Če sem se v tisti dobi pokazal kam iz škofije, so deževala vprašanja: "Kako je z narodno cerkvijo v Sloveniji? – Koliko imate že odpadnikov ...?" Po takih novicah so povsod hlastali, kar nekam so želeli izrednosti. Takrat, v začetku, je bila prilika za

skupen odločen nastop, a je bila zamujena, ker je bilo splošno zatiranje, da izven Slovenije društva CMD nikdar ne bo. Sedaj ima pa CMD tudi povsod izven Slovenije izbrane – najslabše. Kriva je pa Slovenija.

Sam sem se že od začetka obračal po navodila k obema nuncijema,⁸⁵ dokler sta bila tu; posvetoval sem se veliko z mariborskom Prevzvišenim⁸⁶ in od tedaj, ko je iz CMD izstopil, tudi goriškim administratorjem.⁸⁷ Res je goriški posredoval leta 1952, da smo dali vsi trije slovenski ordinariji pripombe k pravilom CMD, pa le zato, da bi jih mogli poslati in predložiti Sveti Stolicy, na katero smo se sklicevali. Postopek smo razložili tudi na plenarni seji škofovskih konferenc leta 1952 in je bil odobren. Imel sem že kupljeno decembra 1952 vozno karto za Beograd, da bi spremenjena pravila in vlogo vseh treh slovenskih ordinarijev na Sveto Stolicco nesel nunciju, pa so mi pot prepovedali, "če hočem, da ne bom imel zopet stroge hišne preiskave in pokvarjenih božičnih praznikov". Tega mi pa niso zaupali, da bodo nuncija pregnali. – Ko smo pa v posebni okrožnici hoteli takrat vsi slovenski ordinariji obvestiti duhovnike, da CMD ni dovoljen, če ga ne odobri Sveta Stolica in ordinariji, so okrožnico oblasti prepovedale in plenile, v kolikor je bila že razposlana. Uradno je pri nas sploh nemogoče prepoved CMD razglasiti, ker je treba vsak, tudi razmnoženi tisk, predložiti predhodno državnemu pravdniku. /6/

Oblastniki so se leta 1952 izrazili, da nočejo obenem s cerkveno oblastjo potrjevati pravila CMD. Voditelji društva pa od tedaj govorijo in

⁸⁴ Člani duhovniškega združenja *Unio sacerdotum adoratorum*. Člani združenja so se obvezali, da bodo eno uro na teden molili pred Najsvetejšim v cerkvi. Pastoralne inštrukcije, str. 18.

⁸⁵ Po odhodu nuncija Ettore Felici(ja) iz Beograda 29. maja 1941 (nuncij od leta 1938, naslov pa je ohranil do januarja leta 1946), Jugoslavija dejansko ni imela več nuncija; Joseph Patrick Hurley je službo regensa beograjske nunciature nastopil 30. januarja 1946. Beograd je zapustil poleti 1950, čeprav je formalno ohranil naslov regensa nunciature do leta 1952. Za njim je nunciature do prekinitve diplomatskih odnosov med Jugoslavijo in Svetim sedežem leta 1952 kot odpravnik poslov vodil mons. Silvio Oddi.

⁸⁶ Mišljen je dr. Maksimilijan Držeknik, ki je bil isti dan kot Vovk imenovan za mariborskega pomožnega škofa.

⁸⁷ Dr. Mihael Toroš.

pišejo, da so slovenski ordinariji "pravila odobrili". Uradnega pojasnila ne moremo nikjer priobčiti, osebno sem pa ponovno odbornikom CMD, čeprav večina ni pod mojo jurisdikcijo, strogo zagrozil, da jih izročim cerkvenemu sodišču, če lažne govorice ne prenehajo. Kaže, da je ta grožnja vsaj nekaj zaleгла.

Razumem, da Sveta Stolica v tej zadevi ne more dati kaj pismenega, ker bi se kakšna beseda lahko napačno razumela in bi nastala še večja zmešnjava. Velika je tozadevna kompetenca škofov, ki so odgovorni za svoje pokrajine. V veliki zadregi so se pa znašli tisti hrvatski škofje, ki so bruhnili s kaznimi, katerih prizadeti niso hoteli sprejeti, ali so jih pa tudi poglavarji potegnili nazaj. Nastala so vprašanja, kako naj sprejmejo kazen tisti, ki so prisiljeni člani in zakaj naj bodo kaznovani še verniki, ki itak marsikje nimajo zadostne duhovne postrežbe. – Rečem pa za ljubljansko škofijo, da bi se ob splošni kazni naši duhovniki pokorili in bi za štetje trdovratnih zadostovali le prsti ene roke, oblast bi pa seveda zagrabila močno.

Ta razmišljanja, ki se menda ujemajo tudi z mislimi visokih referentov na Segretariji, so mi zaenkrat vodilo. Sicer je pa v zadnji dobi obstoj društva postal zelo zabrisan, o njem se pri nas sploh ne govori; člani pa hodijo nerazpoloženi na sestanke in povsod kažejo, kako jih boli, ker so prisiljeni člani, izstopiti pa ne upajo.

Moje razmerje do CMD naj pojasni tudi tole:

a) Nimamo verskega tiska. Od leta 1946 do junija 1952 je imela naša škofija skromen, a izborni urejevalni verski listi "Oznanilo".⁸⁸ Moralo je prenehati, ker se nisem jaz prav obračal in so tiskarniški kolektivi morali izjaviti, da ga "takemu verskemu predstavniku" ne tiskajo. Goriški je dobil nato dovoljenje za list "Družina",⁸⁹ ki pa izhaja sedaj že

tudi samo enkrat na mesec v omejeni nakladi. – Najhujše je, ker mladina že ne pozna molitvenika in katekizma. Poklonila nam je Sveta Stolica leta 1952 slovenske katekizme, tiskane na Dunaju, pa sem imel opravka s sodiščem in obsojen sem bil na 80.000 dinarjev kazni, ko so mi nanizali predpise, za katere nihče ni vedel; zraven je bil pa zaradi začetnega razpošiljanja tega katekizma kaznovan še tajnik Mervec s 30.000 dinarji in s 85 dni zapora.⁹⁰ Vsa ta pošiljka je bila zaplenjena in uničena; povzročila pa je tudi 12-urno hišno preiskavo, pri kateri so popisali in pozneje odpeljali cel tovorni avto tega, kar smo še pri hiši božjega imeli, tudi stare Jegličeve nabožne knjige in križe ter rožnovence, ki smo jih takrat vsaj v slabi izdelavi še nekaj imeli. – Zadnji dve leti so se ponovno oglašili odborniki CMD pismeno in ustno pri meni, naj ji dam imprimatur, da izdajo in založijo molitvenik. Kakor je krvavo potreben in duhovniki ter verniki neprestano zanj prosijo, je bil in je /7/ moj odgovor: "Vsakemu rad dam imprimatur, če upa in more doseči natis, a nikdar ne bo natiskano na molitveniku, da ga je izdalo ali založilo CMD, ker bi verniki po tem sklepali, da ima društvo s Cerkvijo urejene odnose". – V Sloveniji predstavniki Cerkve enostavno ne moremo izdati ne molitvenika in ne katekizma. Ne moremo dobiti papirja in ne tiskarne; potrebno je posebno dovoljenje za razpečavanje; če bi pa kdo tudi vse možnosti priboril, bi mu prav gotovo denar zaplenili – za davke. Zadnje tedne slišim, da bo Zadruga katoliških duhovnikov, ki posluje v Ljubljani za vso Jugoslavijo z ogromnim prometom, poizkusila izdati molitvenik in je spremenila v ta namen svoja pravila tako, da je neodvisna od CMD. Že so me vprašali, če bom držal besedo in bom dal imprimatur komurkoli, ki ni pod firmo CMD. Ponovil sem, da firma CMD nikar ne bo napisana na molitveniku, dokler je društvo od Cerkve nepriznано.

⁸⁸ Glej op. 44.

⁸⁹ Prva številka Družine je kot glasilo apostolske administrature za jugoslovanski del goriške nadškofije izšla 7. maja 1952. List je izhajal kot štirinajstdnevnik in se počasi širil po vsej Sloveniji. Ustrezno je rastla tudi njegova naklada. Urejal ga je dr. Jože Premrov. V letih 1956–1961 je zaradi političnih pritiskov Družina izhajala mesečno, od 1962 zopet kot štirinajstdnevnik.

20. maja 1965 je Družina formalno postala last vseh slovenskih škofij in januarja 1973 začela izhajati kot tednik.

⁹⁰ O tem podrobneje škof Vovk v svojih osebnih zapisnikih: Anton Vovk, V spomin in opomin (zbral in uredil Blaž Otrin), Ljubljana, Družina, 2003, str. 202–214.

b) Jeseni 1955 sem s hudim nastopom prepo-vedal v božjepotno cerkev na Brezjah vzidati spominsko ploščo duhovnikom – žrtvam fašizma, ker je v kotu plošče označeno, da jo postavlja CMD. Vzidali so jo potem v samostansko zidno ograjo, za kar pa jaz ne odločam.

Kako bi bila enotnost duhovnikov potrebna! Hudobija časa jo ne dovoli. Vendar, razceljenost je bila v naši škofiji po prvi svetovni vojski večja, ko so bili med duhovniki mladini in starini. Bog že ve, zakaj pripušča ta križ, ki ga nosilci kar ne razumejo, še manj pa tisti, ki ga gledajo od daleč.

Ne mislite, da CMD zagovarjam. Ob njem trpim. Vendar moram zapisati, da bi sedaj vsak poseg v društvo od strani cerkvene oblasti povzročil le nove težave. Postalo je CMD v ljubljanski škofiji že zelo samo po sebi neupoštevano pri članih in pri vernikih; duhovnikov od prave poti ne more odvrniti, je pa na vsak način naša velika sramota in bolečina.

4. Ljubljansko duhovsko semenišče je edini cerkveni zavod v škofiji, ki smo ga po okupaciji vsaj delno ohranili. V njem bivajo sedaj bogoslovci iz vse Slovenije. Njihovo število je označeno pod št. 2.

V začetku maja 1945 so odšli prav vsi bogoslovci čez mejo z ekonomom in spiritualom vred, razen enega z bolno nogo. Ostal sem v semenišču, kot rektor, sam; v takratni zmedenosti sem vodil tudi stolno župnijo in vse pobožnosti v stolnici, zraven pa še skrbel za tiste duhovnike, ki so ostali. Semenišče so že prve dni maja zasedli partizanski invalidi. Bogoslovci so vse pustili po sobah, sam sem prenašal stvari in reševal, kolikor je bilo mogoče; potrebni so bili tudi odločni in celo surovi nastopi, ki so bili tiste dni povsod v navadi. Od vseh strani so kričali nad menoj, da imajo zlasti partizanski invalidi pravico rabiti in jemati tisto, kar so pustili pobegli.

Vojaki – invalidi so uničevali hišo in inventar do 25. marca 1946, nato so jo zasedli razni uradi in privatniki, maloštevilni /8/ bogoslovci – jeseni 1945 se jih je nabralo le 11 – so stanovali le v so-

bah pri kapeli. Ko smo jeseni 1947 sprejeli v semenišče tudi bogoslovce lavantinske in jugoslovanskega dela goriške škofije, smo imeli velike težave za prostor. Te težave trajajo še danes, kljub neštetim prošnjam, intervencijam in obljubam.

Ko sem bil 1. decembra 1946 posvečen za škofa in je bilo treba prazniti in zasesti škofovo stanovanje v škofiji, sem postavil 1. decembra za prorektorja semenišča ekonoma bivšega malega šentviškega semenišča Alojzija Markeža, ki je z onemoglimi profesorji že itak bival v semenišču. Veliko je trpel, neprestano so ga zasliševali, stavili so mu zahteve, tudi v zaporu je bil, umrl je nenadne smrti 20. oktobra 1950. Njegov naslednik je kanonik dr. Jože Pogačnik, ki je prav takrat prišel prvič iz zapora. Ta se jim ni hotel ukloniti in je bil zato že trikrat v zaporu. Jezi jih najbolj to, ker mu je prvi zapor intervencija pisatelja Finžgarja skrajšala za 3 mesece in za to ni bil hvaležen – po njihovi volji. Odit je moral iz semenišča jeseni leta 1952 in je še na natančnem opazovanju. Je pa edini poklicanih, ki mi sedaj kot delegat veliko pomaga v škofiji s svojimi odličnimi zmožnostmi, toda na drug urad kakor na davkarijo ne more iti, ker povsod vidijo njegove nevarne poteze, tudi tam, kjer jih ni. – Izrinili so septembra 1952 iz semenišča tudi takratnega spirituala dr. Antona Čepona, ki se je izrazil v kapeli semenišča proti CMD; doživel je preiskave, zaslišavanja in napade v časopisju. Naprosil sem nato za to mesto salezijanca Štefana Zorka, ker enostavno za to mesto med škofijsko duhovščino kandidata nisem imel in ga še danes nimam. Kdo bi si zlasti leta 1952 tudi upal to mesto prevzeti? Zorka so tako napadali in strahovali, da mesta sploh ni nastopil. – Všeč jim tudi ni bil "ravnatelj" lavantinskih bogoslovcev dr. Jakob Aleksič, predavatelj Stare zaveze. Napadi so bili zelo hudi, želel je ostati vsaj predavatelj in septembra 1952 je tudi odšel iz semenišča.

V velikanski zadregi in sili, ko so delali z neprestanimi zasliševanji, preiskavami in zapori nesoglasja tudi med skupinami bogoslovcev, sem naravnost preprosil takratnega urednika Oznanila (ki je prenehalo prav v juniju 1952!) in sedanjega predavatelja pastoralke in liturgike dr. Janeza Oražma, da je 1. septembra 1952 prevzel mesto

prorektorja v semenišču, rektor sem pa zaradi avtoritete in sitnosti še do danes sam. – Za spirituala smo preprosili predvojnega lavantinskega spirituala Antona Karo. Ekonom je ostal oslavljeni 32-letni⁹¹ ekonom Karel Gros, ki se je leta 1945 sam vrnil iz izgnanstva, a sem ga moral proti njegovi volji z januarjem 1955 odstaviti zaradi oslabelosti in posebej zaradi nepoznavanja davčnih težav. Umril je v semenišču 12. 4. 1956, lepo oskrbovan in postrežen. Sedaj smo brez ekonoma, duhovnikov pač manjka in v semenišče tudi nihče iti ne upa. Pomaga pri ekonomiji prorektorju sposobna šolska sestra. Šolskih sester je v semenišču 12, vmes je nekaj starih in nesposobnih za delo: niso v redovni obleki, ker je ta v Sloveniji /9/ morala izginiti; je pa to največja nasebina šolskih sester – mariborskih v vseh Sloveniji.

Prorektor in spiritual v semenišču sta na pravem mestu. Duh v semenišču je prav dober, lahko rečem na višku. Toda, ob kakšnih težavah! So neprestano na dnevnem redu vprašanja sob za bogoslovce, njihova preskrba, vojaščina, zapor, zaslivanje, medsebojno nezaupanje itd. Vodstvo in gojenci so še nedavno, pa vsa leta po vojski, stali z eno nogo v semenišču, z drugo pa zunaj na vročem. Le letošnje leto se je pričelo v nekam mirnem vzdušju. – O spiritualovem delu ni kritike in opomb. Prorektor je pa že od leta 1948 član CMD, a ne s srcem in le na papirju, čeprav v javnosti radi zlorabljajo njegovo ime in položaj. Menil je tedaj, da bo reševal "Oznanilo" in je ves konzorcij lista sklenil, da se vpiše v CMD, le dr. Vilko Fajdiga je že po vpisu ostalih svoj sklep spremenil, pa zato na tedaj še svetni fakulteti – teološki ni napredoval. Prorektorja imajo vsi bogoslovci resnično radi, saj naredi zanje veliko. Dviga zanemarjeno hišo, posluje s stanovalci, uredil je vse knjižnice, predava na fakulteti in bodri doma, ureja sam sobe, skrbi za bogoslovce v malenkostih, zraven je pa dober duhovnik, ki veliko pomaga tudi v stolnici in, kadar le more, tudi po župnijah. Pove vsakemu vse naravnost, tudi na tiskovnih konferencah, kamor ga včasih kar s silo privlečejo. Koliko zvutih predlo-

gov in namer glede bogoslovcev je že odbil in pravilno rešil, kolikokrat se je že raznim nepoklicanim protektorjem bogoslovcev že zameril! Nimam bolj primerne za to mesto, čeprav mi v svoji odkritosti ob razni kritiki pogosto reče: "Za reševanje sem dober, čakam pa tako kakor predniki, kdaj bo treba iti!"

5. Cirilsko društvo slovenskih bogoslovcev,⁹² ki ima sedež v ljubljanskem semenišču, je bilo ustanovljeno 22. decembra 1881 in je obhajalo decembra 1956 svojo 75-letnico. Po vojski je bilo ukinjeno z drugimi društvi vred. CMD in njegovi trabanti so od vsega početka pritiskali, naj bo v semenišču podmladek njihovega društva. Nisem dovolil! Pritiski so bili ponovni in jako hudi, pa sem izrekel zahtevo, naj za izobraževanje bogoslovcev oblast dovoli, da oživi staro Cirilsko društvo. Leta 1953 so to dovolili. Toda CMD je v svojih listih in poročilih še večkrat pisalo in govorilo z namigovanji, da je Cirilsko društvo njihov podmladek. Pismo s CMD ne občujem, čeprav mi sami jako vestno pošiljajo razna poročila in voščila, pa sem par merodajnih tako strogo prijel osebno, da so na svojem občnem zboru leta 1956, in v poročilu o njem, jasno povedali, da je Cirilsko društvo popolnoma samostojno in nima CMD z njim nobenega opravka. Niso pa vsi bogoslovci člani Cirilskega društva, kot nikdar niso bili. Napačne govorice še širijo nekateri duhovniki in tudi bogoslovci, ki so izrednosti že kar žejni. Tudi izven mej škofije se včasih pogreva trditev, da je Cirilsko društvo podmladek CMD. Slovesno obhajanje 75-letnice Cirilskega društva je pa zelo pojasnilo dejansko stanje. /10/

CMD je bilo s tem naslovom in z urejenim delovanjem ustanovljeno 1948 in od mladih duhovnikov, ki so bili v dobi po ustanovitvi CMD posvečeni v duhovnike, se doslej v ljubljanski škofiji, kljub vabilom in pritiskom, ni vpisal – niti eden.⁹³ To pove dosti!

⁹¹ Gre za nekoliko nerodno formulacijo. Karel Gross (1880–1956) je bil namreč 32 let ekonom bogoslovnega semenišča (nastavljen 1922).

⁹² Pravila društva v: NŠAL 333, Anton Vovk, š. 76, II, 3, 9, Semenišče, št. 73.

⁹³ Glede CMD glej op. 40.

6. **Ljubljanska teološka fakulteta** je bila jeseni 1945 v veliki nevarnosti, da preneha, saj je bilo tedaj samo 11 ljubljanskih bogoslovcev. Ni se pa obnovilo semenišče v Mariboru, prišli so redovniški bogoslovci in leta 1947 še iz slovenskega dela reške škofije in iz jugoslovanskega dela goriške nadškofije, pa se je število dvigalo. Na mesta pobeglih profesorjev⁹⁴ so zelo radi prišli bivši profesorji mariborskega bogoslovja.⁹⁵ – Par let smo, z dovoljenjem Svete Stolice, odpuščali novomašnike, vsled velikega pomanjkanja duhovnikov, že po petih letih študija, smo pa s tem kmalu prenehali in sedaj študirajo bogoslovci šest let.

Leta 1952 je treščila bomba, da je fakulteta, pač vsled ločitve Cerkve od države, vzeta iz sklopa državnih ustanov. Nekaj profesorjev je bilo upokojenih (profesorji Grivec, Lukman, Slavič in Snoj se še sedaj morajo potegovati za višino pokojnine), profesorji Cajnkar, Janžekovič, Miklavčič in Trstenjak so bili prevzeti v državni proračun, vzdrževanje ostalih profesorjev in fakultete sploh pa je ostalo škofiji. – Že sem določil, da bodo škofije in redovi prispevali po številu svojih slušateljev. Pa sem slutil, da bodo mnogi odšli drugam, kjer bo pač cenejše. Fakulteta je bila v nevarnosti in v veliki težavi, saj so prav takrat bile prepovedane vse cerkvene nabirke.

Izposloval sem sprejem pri najbolj merodajnem, takratnem ministru za notranje zadeve Slovenije Borisu Kraigherju in povabil sem s seboj lavantinskega in goriškega ordinarija ter dekana fakultete. Razgovor z ministrom so prepustili meni. Po pojasnilih sem samozavestno rekel, da

bodo verniki radi, vsaj v ljubljanski škofiji, prispevali za katoliško fakulteto, če oblast dovoli, da jim zadevo s posebnim cerkvenim oznanilom razložim. Način:

a) dovoli naj se dvakrat na leto, novembra o sv. Katarini⁹⁶ in marca o sv. Tomažu,⁹⁷ cerkvena nabirka za fakulteto. Ali:

b) Dovolj naj se tozadevni cerkveni davek, kakor je vpeljan tudi v drugih državah.

Že med predlogi je minister odkimaval, končno je pa odločno pojasnil, da ne bo dovolil nikdar cerkvenih nabirk in še manj cerkvenega davka za fakulteto, ker so to zaostali načini, ki niso v skladu z novo miselnostjo in pridobitvami svobode. Zaključil je pa: "Prej kakor nabirke in zlasti prej kakor cerkveni davek, bom pa zagovarjal posebno subvencijo, ki bi jo za fakulteto dajali mi iz svojega proračuna vsako leto posebej". Prav nič nisem pomišljal, ampak takoj rekel: "Ne bo nas sram vzeti tudi subvencije. Saj je v Sloveniji kar 98 % katoličanov, ki plačujejo davke, naj pa nekaj od tega dobi tudi taka ustanova, kakor je /11/ teološka fakulteta. – Edino to je bilo vse poslovanje. Na podlagi tega – pozneje doslej še ni bilo nobenih tozadevnih razgovorov – dobiva fakulteta od tedaj za vsako šolsko leto redno 2,000.000 dinarjev subvencije; prejema jo pa kar dekan fakultete. Duhovsko semenišče ničesar ne prejema. Tudi fakulteti mora, zlasti za razne investicije, priskočiti še posebej na pomoč ljubljanska škofija.

Ta subvencija povzroča izven ljubljanske škofije mnogo vrišča in opomb, da ne zapišem kaj drugega. Moral sem tudi na škofijskih konferencah leta

⁹⁴ V tujino so od profesorjev Teološke fakultete odšli: Alojzij Odar (cerkveno pravo), Ludvik Čepon (biblične pomožne vede), Ignacij Lenček (moralna teologija), Alojzij Košmerlj (homiletika), Josip Turk (cerkvena zgodovina) in Matija Slavič (Stara zaveza), ki pa se je leta 1947 vrnil na Teološko fakulteto v Ljubljani.

⁹⁵ Poleg Franca Lukmana (dogmatika od 1920), Janeza Janžekoviča (filozofija od 1938) in Antona Trstenjaka (filozofija od 1940) so po vojni na Teološki fakulteti v Ljubljani predavali še naslednji nekdanji profesorji na Visoki bogoslovni šoli v Mariboru: Stanko Cajnkar (Nova zaveza in sociologija), Josip Jeraj (moralna teologija), Vinko Močnik (cerkveno pravo) in Jakob Aleksič (Stara zaveza).

⁹⁶ Sv. Katarina Aleksandrijska po izročilu mučenka v času cesarja Dioklecijana okrog leta 300. Njeno čaščenje na zahodu se je razširilo zlasti v srednjem veku. Med drugim je postala zavetnica teologov, filozofov in pravnikov.

⁹⁷ Sv. Tomaž Akvinski (*1225 Roccaseca/Kampanja, +1274 Fossanova). Glavni predstavnik katoliške sholastike. V Neaplju je leta 1243 vstopil v dominikanski red. Študiral je pri sv. Albertu Velikem v Kölnu, od 1252 pa je poučeval sholastično teologijo v Parizu. Njegovo najpomembnejše delo je Summa Theologiae. Leta 1323 je bil razglašen za svetnika, 1567 za cerkvenega učitelja, 1850 za zavetnika vseh katoliških šol.

1955 pojasniti, kako smo prišli do nje. In moral sem izgovoriti besede, da smo bili v Sloveniji tiho, ko so prva leta po vojski ljubljanski in lavantinski škofiji samo jemali, druge škofije so pa kar po vrsti dobivale podpore v stotisočih prav posebej za semenišča. – Še danes ponavljam: Ni me sram, da subvencijo dobivamo, saj z njo niso združene nobene poniževalne zahteve. Je pa seveda vprašanje, kako dolgo jo bomo dobivali.

Dekan teološke fakultete je že od leta 1950 nepretrgano dr. Stanko Cajnkar. Noben drug izmed profesorjev noče in ne upa biti!! Posle vodi večinoma prodekan, ki je vsa ta leta dr. Vilko Fajdiga, dekan pa zastopa fakulteto na zunaj in zlasti pred oblastmi. Je dekan član CMD, dobil je tozadevni monitum od Svete Stolice, pa je odgovoril, da izraža popolno pokorščino Cerkvi in je pripravljen tudi iz CMD izstopiti, če smatra Sveta Stolica, posebej za fakulteto, to za primerno. Odgovora ni dobil. – Mirno zapišem, da doslej fakulteti le koristi. Izrabljajo pa seveda večkrat njegov položaj in tudi njegovo žilico za razne izjave, ki bi jih pa kdo drugi lahko še bolj nerodno podal.

7. Vodstvo škofije ni najlažje. Prevzel sem ga že 14. junija 1945,⁹⁸ ko so aretirali pokojnega prošta Ignacija Nadraha. Noben starejših gg. kanonikov ni upal tedaj prevzeti vodstva škofije. Prazne župnije, razpusti in odvzemi samostanov, rušenje cerkva na Kočevskem (med vojsko 2 župnijski in 28 podružnic ter kapel; po vojski do sedaj 8 župnijskih in 40 podružnic in kapel, ko so pač na razlaščenem zemljišču in to zahtevajo javni ozir! Vsi protesti in vse prošnje so zaman!), podrte cerkve in župnišča,⁹⁹ neprestana zaslišavanja, huda očitjanja za dobo okupacije, zahteve obsodb pobeglih in celo Svete Stolice, zapori duhovnikov, denarne kazni vsepovsod, agrarna reforma, pristanek za duhovnike, stanovanjska stiska, nasilni odvzemi

župnijskega in škofijskega premoženja, neprestana poslovanja o velikih in nezmogljivih davkih (škofiji so vzeli za plačilo davkov 25. 4. 1955 še to, kar je pustila agrarna reforma: lepe Goričane z 10 ha najlepše zemlje in gozdov za – 1,200.000 dinarjev, ko je pogorišče bivšega hleva vredno toliko!), le skromna opora v delu in kar nobena v odgovornostih, končno še objem bencinskega ognja 20. 1. 1952 v Novem mestu, to in še mnogo drugega mi pošilja Gospod, da lažje ponavljam svoje geslo: V Gospoda /12/ zaupam! – Naj bo to zapisano le za registracijo!

Stolni kapitelj – škofova opora – ima sedaj v Ljubljani z menoj vred samo 8 članov, toda štirje so v 79., 80., 88. in 89. letu starosti.¹⁰⁰ V pomoč pri vodstvu škofije mi je skoraj edino kanonik dr. Jože Pogačnik, ki pa mora biti v ozadju. – Kanonika dr. Janka Arnejca sem moral z januarjem 1955 z dekretom odstaviti od župnikovanja pri stolnici. Hudo mu je bilo, pa ni več za tako delo; telesno je še gibčen, a spomin mu tako peša, da se enostavno ne spominja več, kako čudne izjave je podajal v poletju 1956 na Koroškem, ki so se zaiskrile baje precej čudno prav do Rima.

[O poslovanju ordinariata] Sam vsako dopoldne uradujem kar v prostorih ordinariata, a v svojem stanovanju sprejemam tudi popoldne in zlasti v večernih urah, ko se mnogi bojijo priti podnevi. Sluga je bil toliko časa na ordinariatu, da je odšel že prva leta po okupaciji v pokoj, zame pa do leta 1947, ko so ga zaprli:¹⁰¹ zaprli so mi že tudi dva tajnika¹⁰² in imam le enega za vse od leta 1951;¹⁰³

⁹⁸ Dejansko na izrednem sestanku stolnega kapitlja naslednji dan. Dokument št. 1.

⁹⁹ Nepopoln seznam uničenih, poškodovanih in nacionaliziranih cerkvenih objektov med in po drugi svetovni vojni je objavljen v: Letopis Cerkve na Slovenskem (stanje 1. januar 2000), Ljubljana, Nadškofija Ljubljana, 2000, za ljubljansko škofijo str. 1174–1183.

¹⁰⁰ Stolni kapitelj. V oklepaju navedena letnica umestitve: dr. Franc Kimovec (prošt, 1952), Josip Šimenc (dekan, 1952), Anton Vovk (1940), dr. Jožef Pogačnik (1945), dr. Janko Arnjec (1951), Franc Glinšek (1952), Jakob Šolar (1958), Anton Čepon (1958).

¹⁰¹ Škofijski sluga Lojze Kovačič (*14. 6. 1910 Rakitna, +1. 3. 2007 Rakitna) je bil aretiran 6. decembra 1948 in 29. junija 1949 obsojen na deset let zapor. Kazen so mu nato znižali na pet let. Po prihodu iz zapor je bil cerkovnik na Rakitni in pri sv. Petru v Ljubljani.

¹⁰² Stanislav Lenič je bil aretiran 28. avgusta 1947. Iz zapor je prišel 23. aprila 1955. Božidar Slapšak je bil aretiran 23. decembra 1948 in v zaporu do 23. aprila 1955.

¹⁰³ Ivan Merlak, škofijski tajnik od 1951 do 1957.

glavne pisarniške posle vodi ravnatelj stolnega kora,¹⁰⁴ gospodarske pa vedno bolj gluhi g. Mervec Franc. Skoraj vsak duhovnik, ki pride na ordinarijat in teh je veliko, se oglasi tudi pri meni, če le pride na vrsto, saj ima vsak polno težav. Zaupanje duhovnikov mi je seveda tudi v veliko tolažbo. – Veliko hodim po župnijah, da skušam biti po svojih močeh ob raznih slovesnostih duhovna injekcija za vztrajnost duhovnikov in vernikov. Hvalim Boga, da leta 1951 nisem prekinil z birmami, čeprav so v nočeh pobijali šipe v župniščih in so jih samo na Bledu v dobri uri pobili 84. Nehal bi bil lahko, a kako bi zopet pričel.

[**Vovk o sebi**] Ker ste gotovo že slišali, da imam težko sladkorno bolezen, naj še to opišem. Nabirala se je že ob dogodkih do leta 1950, višek je pa dosegla ob bencinskem požiganju 20. 1. 1952.¹⁰⁵ Že tedaj je rekel zdravnik, da je kar gotovo na živčni podlagi, mirno življenje je (sic) bi jo odstranilo. Drugi pri moji višini krvnega sladkorja, ki je tudi lani kar stalno dosegal višino 320–345 stopinj (normalna je ca. 120!), padajo v nezavest in morajo držati strogo dieto s postom, mene pa vzdržuje le hrana brez sladkorja in z manjšo količino moke. Še nikdar nisem padel v nezavest, pa vzdržim v poletju na nedeljo tudi po dve veliki birmovanji. Reči moram, da sem svoje vrste – zdrav bolnik, ki ga bolezen pri delu še nič ne ovira in tudi zgleda dobro. Dokler Bog hoče!

Izza severne meje je prišel očitek, da nočem še enega škofa v pomoč. Doma se tozadevni glas še ni pojavil. Odkrito zapišem: Umaknem se srčno rad. Samo za birmovanje pomoči ne rabim, ker me te slovesnosti, polne gorečnosti vernikov, še poživi-jo. Tok časa in razmer je pa tak, da odgovornost mora nositi – en sam. – Hudo je pa bilo, ko sem leta 1955 upravljal, poleg slovenskega dela reške škofije, tudi jugoslovanski del tržaške škofije s premnogimi gospodarskimi težavami v Kopru, kate-re so odišli kanoniki pustili v velikem neredu. Po enem letu uprave /13/ sem bil na lastno prošnjo,

vendar razrešen tega bremena. Če pa smem izreči vroče želje duhovnikov, vernikov in resničnega stanja teh krajev, pa moram zapisati: Ves jugoslovanski del Primorske žejno čaka – pravega administratorja – škofa.

Ko mi je nuncij Hurley leta 1946 povedal, da sem izbran za škofovsko posvečenje, sem – nebo-gljenec – najprvo izvil besede: "Non sum dignus et non sum doctus".¹⁰⁶ Pa mi je odgovoril: "Nemo dignus et hodie doctrina practica magis necessaria est, quam doctrina thomistica". V vsem pogovoru mi je zastopnik Cerkve ponavljal, da je to "voluntas S. Patris, ergo voluntas divina". Pred končnim odgovorom sem šel po nasvet samo k brezjanski Kraljici, ki je bila takrat še v stolnici, in k pokojnemu g. proštu Nadrahu ... Nekdo je pač moral vzeti v roke težke vajeti škofije v letih, ko biči udarjano v glavnem po vozniku. Bodi! Da bi le za razne pripombe in napake lahko dajal odgovor pred Bogom!

Ker sem v polni vdanosti za vse svoje poteze odgovoren tudi Sveti Stolici, Vam bom, prečastiti gospod in dragi rojak, iz srca hvaležen, če Sveta Stolica vsaj za nekatera moja naštetá ravnanja izve in jih potrdi ali pa zavrže.

Z vso skrbjo pa lepo prosim, da to poročilo, ali njegovi deli, ne pride v javnost na ta način, da bi količkaj izdal poročevalca. Prehudo je lahko potem moje trpljenje pri zaslišavanju, kakor sem ga že tudi doživel leta 1952 po odhodu nuncija Oddija, ko so dobili v roke neko moje poročilo na nunciato.

Ostanimo združeni v molitvi in zaupanju v Gospoda!

In Domino addictissimus

¹⁰⁴ Venčeslav Snoj.

¹⁰⁵ Vovkovi zapisi o nočnih zaslišanjih na UDV, preiskavah na škofiji in zažigu v Novem mestu v: V spomin in opomin, str. 214–229 in str. 345–491.

¹⁰⁶ Kan. 331, § 5 Zakonika cerkvenega prava namreč zahteva, da ima kandidat za škofa "doktorat ali vsaj licenciat iz teologije ali iz kanonskega prava".

8.

Relatio ad limina [1957]

*Tipkopis, kopija brez datuma in brez podpisa.
Morda gre za gradivo za pripravo prve Vovkove
relacije v Rim 1959.*

NŠAL 333, Anton Vovk, šk. 73, II. 3, 2.

Nunciatura in Sveti sedež, mapa 4.

Relatio quinquennalis dioecesis Labacensis.**1. De clero**

Anno 1945, bello finito, cum Episcopo residentiali doct. Gregorio Rožman 304 sacerdotes et, praeter duos, omnes theologi profugerunt. Numerus hodiernus sacerdotum saecularium est: 318, et religiosorum: 93. Necessitatibus dioecesis numerus tantum duplex sufficeret. Quotannis circiter 7 tantum novi sacerdotes ordinati sunt.

Clerus, quamvis modeste vivere cogatur, in cura animarum assidue laborat et Sanctae Sedi et Episcopi est deditus. Usque ad annum 1953 quilibet sacerdos licentia auctoritatis civilis ad munera pastoralia exercenda indigebat, speciali vero permissione ad catechizandos pueros. Nunc institutionem religiosam, at in ecclesiis tantum, lex civilis permittit.

Clerus sustentatur donis a fidelibus sponte datis, exiguis redditibus beneficiorum, eleemosynis missarum, quae tamen tributis gravantur. Domus paroeciales magna ex parte tempore belli destructae vel combustae sunt. Ideo clerici saepe habitationes modestissimas inhabitant.

Vulnus dilacerans unitatem et disciplinam cleri est associatio Ss. Cyrilli et Methodii ("CMD"), quam sacerdotes patriotici erexerunt. Tres fundatores praecipui, qui tamen non sunt a clero dioecesis, a Sancta Sede excommunicati sunt, unus ex eis etiam matrimonium attentavit.¹⁰⁷ Per magna

pars cleri initio de associatione nihil audire voluit, ideo potestas civilis initiatoribus auxilium praebere coepit: functionarii auctoritatis sacerdotes diu noctuque visitabant, in suas cancellarias vocabant eisque minabantur carcere, nisi associationem ingrediantur. Ita multi perterriti vel cum spe, ut licentiam exercendi munera pastoralia vel licentiam catechizandi pueros recipiant, associationi nomen dederunt.

Anno 1952 associatio contractum de cautione sociali pro casu morbi vel senii cum auctoritate iniit. Ex hac sacerdotes senes, membra associationis, praebendam mensilem, multi etiam auxilium mensile, pro casu morbi curam gratuitam in nosocomiis accipiunt. Ideo aliqui sacerdotes nunc cum associatione contenti sunt, at conventibus associationis coacte intersunt, coram Episcopo de hac re tacent, munera sacerdotalia vero explent ut alii.

Episcopus de hac re saepe, dum potuit, Nuntium Apostolicum consuluit. Hodie 50% sacerdotum est in associatione patriotica, religiosi exceptis Iesuitis et Cisterciensibus magna ex parte. Manuductores tamen non sunt ex hac dioecesi. Peius esset, si sacerdotes non essent boni. Ad maiora mala vitanda novae declarationes ne dentur. /2/

II. De seminario

Magnificum seminarium minus s. Stanislai tempore belli,¹⁰⁸ professoribus et alumnis expulsi, occupatum est a Germanis, bello finito vero ab auctoritate civili sine ulla remuneratione expropriatum. Nunc seminarium minus non existit. Ideo iuvenes cum spe vocationis mittuntur in seminarium dioecesanum Pasini in Istria; nunc ibi sunt numero 23.

Seminarium maius habetur. Est pro theologis ex omnibus dioecesibus Sloveniae. Nunc habet 76 alumnos, e quibus 48 sunt ex hac dioecesi. Usque nunc omnes seminaristae venerunt e scholis publicis; multi, praesertim annis prioribus, ob suam in vocatione perseverantiam, magnas difficultates, immo et carcerem, perpeti debuerunt.

¹⁰⁷ Koncilska kongregacija je 30. avgusta 1950 izobčila Antona Bajta, župnika v Šmarju pri Rihenbergu, Jožeta Lampreta, predsednika verske komisije v Ljubljani, in prof. Viktorja Merca. Civilno se je poročil Viktor Merc. Prim. Anton Vovk, V spomin in opomin, str. 197–199.

¹⁰⁸ Glej op. 45.

Aedes seminarii vetustae sunt. Novum aedificium, ante bellum magna ex parte iam constructum, expropriatum est.¹⁰⁹ Seminarium et seminaristae sustentantur a Curia dioecesis ex missis binatis et festorum suppressorum, quarum stipendia ex concessione Sanctae Sedis ad necessitates dioecesis erogari possunt.

Alumni per duos annos philosophiae et per quattuor annos theologiae student in ecclesiastica Facultate theologia. Ad evitandum periculum, ne etiam in seminario associatio patriotica CMD erigeretur,¹¹⁰ Episcopus pro theologis ad fines literarios antiquam et historicam associationem s. Cyrilli innovavit, quae cum associatione CMD praeter similitudinem nominis nihil commune habet. Tres tantum sacerdotes, qui post bellum e seminario exierunt, associationi CMD nomen dederunt.

Rector seminarii est Administrator Apostolicus, cuius vices gerit prorector et simul oeconomus doct. Joannes Oražem, professor theologiae pastoralis et liturgicae.

Facultas theologia Labacensis anno 1952 ab Universitate Labacensi separata est, at auctoritas publica ei quotannis sponte dat subventionem circiter 2,000.000 dinariorum. Professores sunt boni, emeriti adhuc docent, et quidem sine remuneratione. Aliqui nomen dederunt associationi patrioticae, inter quos est etiam decanus doct. Stanislav Cajnkar, qui iam ab anno 1948 hoc munere fungitur et ob conditiones Facultati externas a nullo substitui potest; etiam subventio status cum eius nomine coniuncta esse videtur. Anno 1949 a Sancta Sede "monitum" accepit, at reverenter se subiecit.

Seminarium et Facultas theologia unice adhuc sunt institutiones catholicae in dioecesi. /3/

III. De populo fidei

Occasione census publici 88 % incolarum se religiosos esse profitebantur; ex his paucissimi non sunt catholici.

Ruri vita et praxis religiosa adhuc floret. Matrimonia et funera mere civilia ibi rara sunt, pueri ad 90% et ultra ad catechismum mittuntur, susceptio sacramentorum frequens est. Tamen emigratio rure in oppida etiam vitae religiosae damnum affert.

In centrīs industrialibus et in oppidis praxis religiosa in dies deficit. Multi, confessione quidem catholici, ob materialismum ubique propagatum, ex ignavia vel metu damni temporalis vel ob minas et ludibria hominum fidei inimicorum praeceptum audiendi sacrum, recipiendi communionem paschalem vel viaticum, mittendi pueros ad catechismum, contrahendi matrimonium in facie Ecclesiae et similia negligunt. Magistris et professoribus saepe dimissionem ab officio minantur, nisi missam dominicae omittant. In nosocomiis aegrotis sacramenta tantum ex permissione medici ministrare licet. Cum matrimonium civile sit obligatorium, multi primum civiliter tantum iunguntur, in Ecclesia saepe demum post menses vel annos. Matrimonia mixta attingunt 1%; cum tamen parentes fere semper in regione catholica manent, de catholica educatione prolis provisum est.

Vita publica est areligiosa, immo antireligiosa. Prelum catholicum non datur. In dioecesi nulla editur ephemerides catholica. Institutio religiosa e scholis publicis exclusa est, scholae catholicae non permittuntur. Catechisatio in ecclesiis est difficilis, cum catechismi desint. Contraceptio publice propagatur. Abortus ex indicatione medici lege civili permittitur et valde frequens est. Onanismus coniugaliter grassatur. Familiae cum liberis plurioribus quam tribus raras sunt. Atheismus libris, publicationibus, in scholis propagatur et religio deridetur. At propagatio atheismi non tam apostatas quam indifferentes parit.

In dioecesi olim florebant Congregationes Marianae. Nunc pia uniones fidelium, externe orga-

¹⁰⁹ Baragovo semenišče, glej op. 37.

¹¹⁰ Št. 3: Vovkovo pismo p. Antonu Prešernu, januar 1957, točka 5: Cirilsko društvo slovenskih bogoslovcev.

nizatae, non permittuntur. Attamen solemnitates religiosas, quantum fieri possunt, a fidelibus multum et cum vera devotione frequentantur. Cum festa de praecepto a potestate publica non agnoscantur, quies dominicalis non respicitur.

Tamen multi fideles vitam religiosam heroicam ducunt. Fides in populo profundas radices et solidam traditionem habet; ideo non est timendum, ne pereat.

9.

1959, januar, dan ni naveden, Ljubljana Relatio ad Limina pro quinquennio 1953–1958

Vovkovo poročilo v Rim (na podlagi predpisanega vprašalnika).

Tipkana kopija brez podpisa. NŠAL 333, Anton Vovk, šk. 73, II. 3, 2. Nunciatura in Sveti sedež, mapa 4.

Labaci, mense Ianuarii 1959

Relatio dioecesana pro quinquennio 1953 – 1958

Ad quaestiones S. Congregationis Consistorialis de die 4. novembris 1918 respondetur ut sequitur.

Caput I. Generalia de statu personarum et locorum

1. Ordinarius est Antonius Vovk, Episcopus titularis Cardicensis, Administrator Apostolicus, 58 annorum, natus die 19 Maii 1900 in Breznica, dioecesis Labacensis, consecratus die 1 Decembris 1946. Dioecesis regimen suscepit post incarcerationem Vicarii Generalis Ignatii Nadrah die 15 Junii ut Vicarius Generalis cum omnibus facultatibus, datis ab episcopo residentiali doct. Gregorio Rožman, fine belli profugo. Decreto S. Congregationis Consistorialis de die 27 Septembris 1950, lecto coram Capitulo cathedrali die 29 Novembris 1950, nominatus est Administrator Apostolicus dioecesis, cum omnibus iuribus Episcopi residentialis. Decreto eiusdem Congregationis de die 21 Aprilis 1951 nominatus est etiam Administrator Apostolicus partis Slovenae dioecesis Fluminensis.

2. Dioecesim Labacensem fundavit Fridericus III. Imperator Austriacus, die 6 Decembris 1461. Quam foundationem Papa Pius II bula die 6 Septembris 1462 confirmavit. Initio dioecesis non habebat territorium contiguum, sed pars notabilis territorii praesentis pertinebat ad patriarchatum Aquileensem. Sub Imperatrice Maria Teresia et Imperatore Josepho II fines dioecesis paulatim conformabantur finibus ducatus Carniolae, quod papa Pius VI anno 1787 confirmavit. Ex causis politicis fines et postea saepe, sed non essentialiter, mutabantur.

Titulus seu gradus hierarchicus: dioecesis episcopalis, ex decreto S. Congregationis Consistorialis de die 25 novembris 1933 /2/ subiecta immediate Sanctae Sedi. Dioecesis Metropolitanam non habet. Privilegia potiora: Ordinarius habet a S. Congregatione Concistoriali facultates quinquenales iuxta formulam III et ab anno 1952 a Regente Nuntiaturae Apostolicae Belgradensi facultates specialissimas.

Tribunal appellationis pro dioecesi est Ordinarius Lavantinus ex decreto S. Congregationis Concistorialis de die 6 Novembris 1926. Ordinarius ad Conferentias episcopales convenit cum aliis Episcopis Jugoslaviae Zagabriae sub praeside Archiepiscopo Belgradensi.¹¹¹

3. a) Locus residentiae Ordinarii est Labacum, lingua Slovena: Ljubljana, Ciril-Methodova 4, Jugoslavia.

b) Dioecesis habet 8.411 km². Ditio civilis: Dioecesis existit in statu Jugoslavia, in regione: republika popularis Slovenia. Temperies coeli: moderata continentalis mediae Europae; moderate frigida ac salubris.

Lingua Slovena.

c) Incolae: 576.000, inter quos ca. 506.000 (ca. 88%) catholici. Praecipua oppida sunt: Labacum (Ljubljana) 120.000; Kranj 16.000; Jesenice (14.000); Tržič 10.000; Zagorje 9.000; Škofja

¹¹¹ Dr. Josip Ujčić.

Loka 7.500; Kamnik 7.000; Novo mesto 5.500 incolarum.

Inter acatholicos sunt: athei et exigua pars schismaticorum et muhametanorum, advenarum e regionibus australibus.

In dioecesi nulla habetur paroecia alterius ritus.¹¹²

d) Numerus sacerdotum saecularium: 318.

Numerus clericorum: 48, qui sunt omnes alumni seminarii maioris.

e) Capitulum cathedrale adest. Praeter illud est etiam Capitulum collegiale curatum canonicorum in oppido Novo mesto.

f) Dioecesis divisa est in 6 archidiaconatus et 19 diaconatus. Numerus paroeciarum: 277. Numerus fidelium paroeciae maximae est 25.000, paroeciae minimae: 180.

Paroeciae pro diversitate sermonis, seu nationis fidelium in eodem territorio degentium non habentur; item nec paroeciae mere familiares seu personales.

Numerus aliarum ecclesiarum vel oratoriorum publicorum: 773. Locus sacer celeberrimus est ecclesia s. Viti in pago Brezje, maximus pius locus totius Sloveniae. Ibi veneratur imago BMV sub titulo Auxilii christianorum. Imago BMV anno

1907 ex delegatione Summi Pontificis ab Ordinario solemniter coronata est. Illuc piae peregrinationes ex tota Slovenia magno numero veniunt. /3/

g) In dioecesi habentur hae religiones virorum (primus numerus indicat numerum domorum, secundus numerum religiosorum sacerdotum):

Cistercienses ¹¹³	1	6
Carthusiani ¹¹⁴	1	6
Ordo Fratrum Minorum ¹¹⁵	8	33
OFM Capuccinorum ¹¹⁶	3	9
Ordinis Teutonici ¹¹⁷	–	5
Salesiani ¹¹⁸	2	28
Congregatio Missionum (Lazaristi) ¹¹⁹	–	4
Missionarii Knoblehar ¹²⁰	–	2
Numerus totalis ¹²¹	15	93

f) In dioecesi habentur hae religiones mulierum (primus numerus indicat numerum "domorum" – vide notam –, secundus numerum religiosarum):

Carmelitanae ¹²²	–	2
Ursulinae ¹²³	3	73
Filiae Misericordiae S. Vincentii a Paula ¹²⁴	2	289
Filiae Misericordiae e Zagabria ¹²⁵	1	10

¹¹² Vovk je verjetno upošteval težave, ki so jih posamezne verske skupnosti imele z upravljanjem svojih župnij. Grkokatoliška župnija v vasi Drage pri Metliki, ustanovljena v 19. stol., je bila vključena v grkokatoliško škofijo Križevci. Leta 1958 je bila ustanovljena grkokatoliška župnija v Metliki (cerkev sv. Cirila in Metoda), ki je prevzela v soupravo župnijo Drage. Evangelizacijska skupnost je svojo cerkev na Gosposvetski cesti v Ljubljani zgradila leta 1852, vendar je bila po drugi svetovni vojni nacionalizirana. Evangelizacijska skupnost so jo vrnili šele leta 1992. Pravoslavna cerkvena skupnost se je v Ljubljani organizirala leta 1921 in zgradila cerkev sv. Cirila in Metoda (1934). Po drugi svetovni vojni za župnika niso mogli dobiti stanovanja, zato je bilo normalno delovanje župnije oteženo. Križanke v Ljubljani so bile 1946 nacionalizirane, cerkev pa nato izročena starokatoličanom.

¹¹³ Stična.

¹¹⁴ Pleterje.

¹¹⁵ Ljubljana: Marijino oznanjenje, Bežigrad, Vič; Novo mesto, Kamnik, Brezje, Nova Štifta pri Sodražici.

¹¹⁶ Škofja Loka, Štepanja vas, Krško.

¹¹⁷ Križanke so bile izročene starokatoličanom, patri so bivali po redu inkorporiranih župnijah.

¹¹⁸ Rakovnik, Kodeljevo.

¹¹⁹ Pri cerkvi Srca Jezusovega in v župnišču pri sv. Petru v Ljubljani (Trubarjeva 80).

¹²⁰ Eden na gradu Bogenšperk, eden na župniji Stara Cerkev pri Kočevju.

¹²¹ Iz poročila so izpuščeni jezuiti (10 patrov in 5 bratov laikov), ki so jih pregnali iz Ljubljane na grad Bogenšperk.

¹²² Po podatkih šematizma ljubljanske škofje za leto 1959 sta v tem času karmeličanki še bivali v njihovi sicer že razlašeni redovni hiši na Selu.

¹²³ Ljubljana, Škofja Loka, Mekinje.

¹²⁴ Raka.

¹²⁵ Kamnik.

Sorores III. Ord. S. Francisci e Maribor ¹²⁶	4	133
Sorores III. Ord. S. Francisci e Graecio ¹²⁷	1	32
Sorores Imaginis Miraculosae ¹²⁸	1	70
Sorores de Notre Dame ¹²⁹		78
Sorores Ordinis Teutonici	–	20
Filiae BMV Auxilii christianorum	–	9
Sorores S. Petri Claver	–	1
Filiae Misericordiae S. Crucis ¹³⁰	1	35
Numerus totalis: domorum	13	752
		religiosarum

Nota: In dioecesi nulla existit domus religiosarum proprie dicta. Religiosae vitam religiosam ducere conantur in domibus modestis, sive alienis, in quibus ab auctoritate civili degere permittuntur, sive propriis, quas vel ex pristinis ex parte retinuerunt vel denuo acquisierunt. Indicatus est numerus talium domorum, ubi saltem aliqua vita communis adhuc possibilis est.¹³¹ Numerus religiosarum complectitur etiam religiosas in saeculo viventes. (cf. caput X.) /4/

Caput II. De administratione temporalium bonorum, de inventariis et archivis

4. Anno 1945 lege agraria omnia bona ecclesiastica et beneficialia unius paroeciae ad unum corpus unita sunt et quae superficiem 10 ha superabant expropriata sunt. Monasterio Carthusianorum tantum possessio 50 ha fundi relicta est. Si necessitas publica id postulat, lege civili ulterius

ores expropriationes fieri possunt; in tali casu vero nunc de commutatione pacisci potest.

Nova bona immobilia Ecclesiae acquiri potest tantum ita, ut summa totalis unius paroeciae non excedat superficiem 10 ha.

Administratio bonorum ecclesiasticorum regitur etiam legibus civilibus.

Quoad coemeteria proprietas est apud Ecclesiam, sed administratio ex lege civili apud potestatem civilem.

Bona ecclesiastica tributis gravantur. Ex cumulatione omnium bonorum unius paroeciae ad unum ens scala tributorum quae est progressiva, multum succrescit, et quia sacerdotes non semper ipsi manibus suis in agris et pratis ecclesiasticis laborant, tractantur a lege ut usufructuarii gratuiti, quibus magna tributa solvenda sunt. Redditi bonorum ecclesiasticorum saepe minores sunt quam tributa pro eis solvenda. Ideo administratores agros et prata saepe vendere coguntur, ut tributa solvere possint.

Domus paroeciales ob penuriam habitationum saepe a laicis, saltem ad partem, occupantur. Multae tempore ultimi belli destructae sunt. Sacerdotes saepe unico cubiculo contenti esse debent. Sunt autem et sacerdotes, qui modestam habitationem in domo privata quaerere coguntur.

Sacerdotes sustentantur stipendiis missarum, quae tamen tributis obnoxia sunt, et donis fidelium sponte oblatis. Redditi beneficiarum exigui et incerti sunt. Sacerdotes senio affecti adhuc paroecias administrant, cum id exigit penuria sacerdotum et secus non habeant, unde sustententur. E clero multi eorum, qui nomen dederunt societati patrioticae Cyrillo-Methodianae, menstruam subventionem a statu accipiunt, associati emeriti vero menstruam praebendam ultra 8.000 dinariorum. Hi associati pro casu morbi cautione sociali gaudent, ad quod quovis mense parvam summam solvunt, at /5/ ideo ad summam ca. 100.000 dinariorum reddituum nullum tributum personale solvunt.

¹²⁶ Šematizem za leto 1959 navaja samo njihovo hišo v Repnjah. Šematizem iz leta 1967 pa navaja njihove redovne skupnosti v: semenišču in na Ključavničarski 2 v Ljubljani, Repnje, Domžale, Radovljica, Kranj, Trebnje in Stična. Žal ne navaja, kdaj so bile posamezne skupnosti ustanovljene.

¹²⁷ Lončarska pot, Ljubljana.

¹²⁸ Dobrova.

¹²⁹ Struge, Trnovo na Krasu.

¹³⁰ Mala Loka pri Ihanu.

¹³¹ Sumarni podatki o redovnicah v: Letopis ljubljanske škofije in slovenskega dela reške škofije za leto 1959 (stanje 1. 11. 1959), Ljubljana, Škofijski ordinariat, 1959, str. 115.

Rarae sunt ecclesiae et domus paroeciales, quae ultimis annis restaurari aut denuo aedificari poterunt; licentia aedificandi obiecta cultus et ministrorum Ecclesiae saepe diu expectari debet.

5. Consilium administrationis penes Curiam habetur et 4 personis constat: ordinario ut praeside, duobus canonicis et cancellario Curiae. Consilium fere quavis hebdomada sessionem habet. De omnibus actis maioris momenti, qui bona temporalia Ecclesiae respiciunt, Consilium ab Ordinario consulitur.

6. Cum saepe id sine damno Ecclesiae fieri nequeat, ratio annua scripta ab administratoribus ecclesiarum, locorum piorum vel confraternitatum non exigitur, sed bona administratio conscientiae cuiusvis relinquitur.

7. Modus administrationis, canone 1523 praescriptus, quoad singula legibus in ultima Synodo latis inculcatus est.

Pecunia, quae ex venditionibus vel ex eleemosynis fidelium superest, reparantur ecclesiae et domus paroeciales vel paratur sacra suppellex. Dimidia pars dioecesis, quae tempore belli occupata erat a Germanis, archiva cum documentis et instrumentis amisit.¹³² In altera parte dioecesis multa archiva tempore belli combusta sunt. Archivum Curiae exemplaria authentica horum documentorum praeter litteras foundationis missarum fundatarum et copias matricularum non habet.

Lites nomine Ecclesiae inchoari vel contestari possunt tantum post acceptam licentiam Ordinarii scripto datam. Lites vero rarissimae sunt.

Ab omnem actum, ordinariae administrationis fines et modum excedentem, ex lege synodali licentia Ordinarii requiritur. Talis licentia requiritur etiam, antequam administrator ecclesiasticus colloquia ulla incipiat de alienatione vel permutatione bonorum ecclesiasticorum immobilium.

Foundationes piae novae non accipiuntur, cum valor cuiusvis dotis instabilis sit.

Foundationes missarum, quarum pecunia in titulis statalibus collocata erat, perierunt. Foundationes missarum, quarum bona immobilia post bellum expropriata sunt, suspensae censendae sunt, cum nullos redditus habeant. Foundationes missarum quae intactae manserunt, rarae sunt et paucae. Exemplar tabularum missarum fundatarum in archi/6/vo Curiae asservatur. Quaelibet ecclesia librum et in sacello tabellam missarum fundatarum habet.

8. Bona fiduciaria ad pias causas fere non habentur, praeter parvas summas pecuniarias. De iis Ordinarius certior fit eique haec bona indicantur.

9. In alienatione rerum Ecclesiasticarum praescriptum can. 1527 et can. 1530 servatur, id est quilibet administrator Curiae porrigere debet: scriptam licentiam Ordinarii incipiendi negotia contractus, aestimationem rei scripto factam et indicationem causae iustae. Contractus tandem consensu Ordinarii scripto dato validus efficitur.

Publicae licitationes ad alienationem faciendam impossibiles sunt. Pecunia ex alienatione percepta ad varias reparationes stabilis valoris datur.

Ordinarius facultatem specialissimam habet concedendi alienationem bonorum ecclesiasticorum, quae excedunt valorem 30 milia librarum. At tales casus non occurrerunt.

Bona ecclesiastica oppignorari vel hypothecae nomine obligari ob incertas rei oeconomicae conditiones non sinuntur. Item eisdem de causis non permittitur aes alienum contrahi.

In venditione aut permutatione rerum sacrarum nulla habetur ratio consecrationis vel benedictionis in pretii aestimatione.

Locatio fundi ecclesiastici regitur can. 1541 et insuper his legibus synodalibus: Locatio ne fiat, ordinarie saltem, ultra triennium; quaevis locatio ad longius tempus indiget consensu antecedenti Ordinarii, scripto dato; pretium locationis deter-

¹³² Na območju Gorenjske je veliko cerkvenih matičnih knjig rešil prof. dr. Josip Žontar (*1895, +1982).

minent periti. Pretium primi anni solvendum est iam tempore contractus initi. In contractu determinate enumerentur cautela, ne fundus interim detrimentum capiat.

Venditi sunt, saepe successive, fundi ad solvenda tributa, ad restaurandam ecclesiam vel domum paroecialem.

Nullus causus emphyteusis occurrit.

10. Ius ad collecturam annuam¹³³ a potestate civili non agnoscitur ideoque collectura, olim etiam lege civili sancita, tantum hincinde a fidelibus sponte solvitur, exigere non potest.

11. Oblationes in commodum paroeciae gratuita tantum dantur et tributis obnoxiae sunt. Administrantur in ecclesia cathedrali ab Episcopo cum Capitulo, in ecclesia collegiata Novo mesto a Capitulo collegiato, in aliis ecclesiis a parrocho et duobus viris laicis, /7/ secundum statuta synodalia ad quinquennium electis. Hi viri laici initio officii sui iuramentum ponunt et de modo administrationis documento scripto edocentur. Quinquennio elapso, si nulla ratio aliud suadeat, in officio adhuc permanent.

Ratio annua scripta Ordinario non redditur (cf. n. 6).

12. Missarum stipes definita est Synodo dioecesana anno 1940, at ob mutatas conditiones dein saepe mutata est. Ultimum decretum latum est anno 1957, quo stipes relate ad annum 1940 decies maior statutur.

Sacerdotes prohibentur recipere onera missarum, quibus intra annum satisfacere nequeunt.

Cum fideles permulta stipendia missarum offerant, sacerdotes missas exuberantes non tantum sub exitum cuiuslibet anni, sed etiam intra annum Ordinario tradunt.

Rectores ecclesiarum et piorum locorum, in quibus eleemosynae missarum recipi solent, habent peculiarem librum, in quo notant numerum,

intentionem, eleemosynam, celebrationem.

Quilibet sacerdos librum intentionum habet, in quo accurate adnotat diem receptionis et diem celebrationis missarum oblatarum simul cum eleemosyna. Quovis anno libri a decano vel occasione visitationis ab Ordinario recognoscuntur.

Curia per ordinem accurate inscribit missas cum suis eleemosynis easque quam primum sacerdotibus intra dioecesim vel Curiis extra dioecesim distribuit.

13. Inventaria bonorum immobilium et mobilium tum ecclesiae tum benefici cuiusvis, simul et sacrae suppellectilis, in triplici exemplari confecta sunt. Res amissae vel noviter acquisitae statim adnotantur. Alterum exemplar inventarii conservatur in tabulario paroeciae, alterum in archivio Curiae, tertium vero in archivio decanatus. In inventariis aestimatio valoris non additur. Morte rectoris ecclesiae ex lege synodali decanus statim coram duobus testibus proprietatem privatam a proprietate ecclesiae vel beneficii separat. De bonis certior fit ex inventariis. Cassam, cancellariam, bona ecclesiastica et beneficalia omni quo possibili modo a damnificatione servare tenetur. Administrationem paroeciae ex delegatione Ordinarii secundum legem synodalem statim cooperatori vel parrocho vicino tradit.

14. Archivum dioecesanum bene ordinatum habetur. Protectione legis civilis gaudet atque ab archivario sacerdote, cui salarium ab /8/ auctoritate civili solvitur, regitur. Archivum quoad documenta historica ex lege civili publice omnibus apertum esse debet. Archivum dividitur in archivum maius, in quo documenta, instrumenta et scripturae veteres servantur, et archivum manuale, in quo scripturae et acta ab anno 1900 servantur; hae nempe in Curia saepe adhuc praesto esse debent.

Catalogus documentorum, chronologice ordinatus, habetur. Documenta incipiunt cum anno 1228.¹³⁴

¹³³ Bera, glej op. 80.

¹³⁴ Z vrnitvijo arhiva gornjegrajske opatije iz Gradca v Jugoslavijo leta 1978, Nadškofijski arhiv v Ljubljani ga

Archivum habet 24 codices membranae et unum librum incunabulorum ex anno 1495; cetera incunabula habentur in bibliotheca Seminarii. Catalogi confecti sunt pro singulis speciebus scripturarum et novae scripturae continuo adnotantur. Clavem archivi habet archivarius et simul Curia. Scripturae studiosis praesto sunt.

Secretum archivum anno 1945 ab Episcopo residentiali combustum est. Nunc tale archivum, cum secrete servati nequeat, Curia non habet.

15. Ecclesia cathedralis, ecclesia Capituli collegialis, ecclesiae paroeciales et loca pia archiva secundum leges synodales bene ordinata habent. Documenta confraternitatum vero in archivis paroecialibus servantur.

Ex lege synodali quodlibet archivum specialis cubiculum habeat, ut ab igne bene protectum sit, vel saltem habeat proprium armarium. Contentus archivi dividitur in 4 partes: 1) instrumenta, 2) acta, et quidem a) matrimonialia, b) bonorum ecclesiae, c) bonorum beneficii, d) cetera, 3) libri manuscripti, 4) charte geograficae, delineamenta, sigilla et similia.

Quilibet parochus obligatur regesta et repertoria et catalogos conficere et curare, ne documenta efferantur. Multa archiva, ut dictum est n. 7, tempore belli perierunt.

Exemplar catalogorum archivi in Curia non reponitur.

Caput III. De fide et cultu divino

16. Ecclesia a statu separata est. Materialismus atheus totam vitam publicam et omnia instituta publica pervadit atque omnimodis mediis propagatur. In oppidis hincinde spiritismus detegi po-

test. Hincinde catholici inscribuntur inter "testes Jehovae", quae secta ut videtur ab exteris propagatur. Cum prelum catholicum desit et cum lege civili quaelibet intolerantia religiosa, ut a statu concipitur, puniatur, difficile est fideles efficaci-ter ab his erroribus avertere. Clerus ab his erroribus immunis est.

Consilium a vigilantia praesentibus conditionibus non habetur. Professio fidei et iuramentum antimodernisticum ab omnibus, de quibus in can. 1406, exigitur et fideliter praestatur.

17. Cultus divinus in ecclesiis libere exercetur, extra illas cum licentia auctoritatis civilis tantum, quae non semper datur. Usque ad annum circiter 1954 concursus populi ad solemnitates religiosas, praesertim occasione visitationis canonicae et confirmationis, in quibusdam locis a personis, Ecclesiae adversis, etiam vi physica impediabantur. Quae obstacula dein cessarunt et nunc nunquam accidunt.

18. Ius proprietatis in coemeteria Ecclesia adhuc habet, sed administratio eorum est apud auctoritatem civilem. (Cf. n. 4.) Ideo catholici et acatholici non habent locos separatos ad sepulturam. Personae ecclesiasticae cavere non possunt, ne in epitaphiis et monumentorum ornamentis quidquid a catholica fide alienum appareat.

19. In cultu divino in veneratione Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum, in administratione sacramentorum, nec non in sacris functionibus leges canonicae et liturgicae generatim adamussim observantur.

Rituale ex concessione S. Rituum Congregationis de die 23 Novembris 1932 ex toto in lingua vulgari, i. e. Slovena, adhibetur. In missis solemnibus et cantatis ex rescripto S. Rituum Congregationis de die 17 Aprilis 1921 epistola et evangelium lingua Slovena cantantur et dein lingua latina tantum leguntur.

Participatio liturgica fidelium in missa a consilio liturgico dioecesano et interdioecesano multum promovetur, praesertim ultimo triennio.

je od Arhiva Republike Slovenije prevzel 11. aprila 1979, je najstarejši originalni dokument v NŠAL listina, s katero je kralj Konrad III. 13. februarja 1147 poudaril kraljevo posesti, ki jih je Dipold de Chagere podaril gornjegrajskim menihom in vzel njihov samostan v kraljevo zaščito. Sedem let starejša ustanovna listina benediktinske opatije z dne 7. aprila 1140 se je namreč ohranila le v prepisu iz 13. stoletja.

Cantus in missis cantatis et solemnibus est latinus, tantum post offertorium, lingua latina recitatum, ex consuetudine cantatur etiam in lingua slovena.

Ruri, ubi cantores latinam missam addisci nequeunt, fit, ut ex abusu cantores in missis cantatis lingua vulgari tantum cantant, latine sacerdoti tantum respondent. Quod legibus synodalibus prohibetur, at difficulter amoveri possit, cum in dioecesis finitimis id ex consuetudine antiqua legitime fieri aestimatur. /10/

Cantus popularis in ecclesia multum promoveri et est nota singularis populi Sloveni.

Missae coram Sanctissimo publice exposito crebrae sunt, et quidem iam ex antiqua consuetudine, et sine scandalo fidelium prohiberi nequeunt, at lege synodali restringuntur.

Baptismus conferri potest tantum post inscriptionem infantis in librum natorum civilem, secus baptizans ex lege civili puniretur. Baptismus a parentibus saepe ad annum vel etiam ad plures annos differtur, donec parentes, initio civiliter tantum iuncti, matrimonium ecclesiasticum ineant vel ad baptizandum infantem consentiant.

Matrimonium in foro Ecclesiae iniri potest tantum post matrimonium civile obligatorium.

Fideles sepeliri possunt tantum post inscriptionem in librum defunctorum civilem, secus sacerdos sepeliens puniretur.

Picturae et statuae, a sanctitate loci alienae vel legibus liturgicis minus consonae, in ecclesiis non habentur. Quidquid novi maioris momenti in ecclesiis ponitur, fit licentia Ordinarii.

Profani conventus et nundinae in ecclesiis nunquam fiunt.

20. Numerus ecclesiarum in oppidis non sufficit, tamen in paroeciis magnis praeter ecclesiam paroecialem praesto sunt etiam aliae ecclesiae, ubi diebus dominicis et festis fideles missae assistere possunt. Ruri ecclesiae exstantes fidelibus in genere sufficiunt, quamvis tempore belli multae de-

structae sint et paucae tantum renovari possint. In decanatu Kočevje infra et post bellum 76 ecclesiae destructae sunt. In oppido Ljubljana magna ecclesia S. Joseph, olim proprietas S. J., cultui subtracta est et productioni pellicuram inservit. Ecclesia BMV Auxilii christianorum, item in Ljubljana, olim proprietas ordinis Teutonici, ab auctoritate civili data est vetero-catholicis.

21. Generatim ecclesiae revera, valde mundae sunt et etiam multis operibus artis christianae ornatae. Instructae sunt suppellectili sufficienti. Olim Confraternitas SS. Sacramenti curam ecclesiarum habebat, nunc vero eleemosynam ad suum finem colligere prohibetur.

Ecclesiae egentes, squalidae, fatiscentes in genere non habentur. Ecclesiae filiales, tempore belli damnificatae, ob defectum pecuniae non omnes restaurantur. /11/

Arte, picturis et suppellectili insignis est primo loco ecclesia cathedralis, delineata ab architecto Pozzo¹³⁵ et depicta a pictore Iulio Quaglio.¹³⁶

Ecclesia paroecialis collegiata in Novo mesto picturis excellit (Tintoretto).¹³⁷

Arte insignis est etiam ecclesia paroeciae Šiška in oppido Ljubljana, ab architecto Josepho Plečnik constructa.

De arte ecclesiastica omnimoda cura adhibetur. Opera artis etiam lege civili proteguntur. Quaelibet restauratio a peritis tantum fit.

¹³⁵ Pozzo Andrea (*30. 11. 1642 Trento, +31. 8. 1709 Dunaj). Slikar in arhitekt. Leta 1700 je narisal načrt za novo ljubljansko stolnico.

¹³⁶ Quaglio Giuseppe (*1668 Laino, Como, +3. 7. 1751 Laino). Na vabilo ljubljanskega stolnega dekana Antona Dolničarja (Thalnitscher) je spomladi 1703 prišel v Ljubljano in do 21. avgusta 1706 poslikal ljubljansko stolnico. Njegov opus v Ljubljani pomeni vrhunec njegove umetniške dejavnosti.

¹³⁷ Slikar Jacopo Robusti imenovan Tintoretto (*1518, +1594). Beneški slikar. Njegova je slika sv. Nikolaja v glavnem oltarju nekdanje kapiteljske cerkve, sedaj stolnice v Novem mestu.

22. Ingressus in ecclesiam semper est prorsus gratuitus.

23. Ecclesiae a furtis et profanationibus custodiuntur legibus synodalibus. Tamen hincinde furtum sacrorum vasorum et profanatio sacrarum specierum accidit. Ubi necesse est, fenestrae retibus ferreis occluduntur. In visitatione canonica de custodia ecclesiae a furtis ratio habetur.

Ecclesiae, ubi SS. Eucharistia asservatur, quotidie per aliquas horas fidelibus patent.

SS. Eucharistia habitualiter custoditur in uno tantum altari, id est in maiori in omnibus ecclesiis praeter in ecclesia cathedrali. Altare SS. Sacramenti ubique ornamentis et decore praecipue instruitur.

Praescripta de tabernaculo observantur. Instructio S. Congregationis de disciplina Sacramentorum de die 26 Mai 1938 cum hortatione de die 10 Februarii 1941 et decretum de die 1 Junii 1957 inculcantur, at non ab omnibus parochis strictè observatur. Processus occasione profanationis contra sacerdotem non fit, cum sacerdos culpa vacet.

Tabernaculum ex antiqua consuetudine non cooperitur conopaeo. Lumen coram SS. Sacramento adhibetur electricum iuxta decretum S. Rituum Congregationis de die 13 Martii 1942. Quoad decretum de die 13 Decembris 1957 Conferentiae episcopales hucusque nihil decreverunt.

Caput IV. De iis quae ad Ordinarium pertinent

24. Bona immobilia mense episcopalis expropriata sunt. Ultima possessio 10 ha (parvum castellum cum agris et silvis)¹³⁸ ex titulo tributorum a Curia non solutorum (5,000.000 dinariorum) expropri-/12/ata est. Nunc Episcopus praeter domum episcopalem et tres alias domos nulla bona immobilia habet.¹³⁹ Nec habet ullos redditus sta-

biles. Sustentatur ut tota Curia et Seminarium ex stipendiis binatis et festorum suppressorum, quae ex concessione S. Sedis ad necessitatem dioecesis adhibentur, ex donis fidelium et ex contributione paroeciarum, quae determinatam summam eleemosynae ad necessitates dioecesis erogare iubentur.

Domus episcopalis est sat magnum palatium, in quo vivit Episcopus cum duobus secretariis. Domesticae sunt religiosae. Cetera pars palatii praesto est pro officiis Curiae, pro archivo et bibliotheca.¹⁴⁰ Pars quae plano est pede locatur negotiis commercialibus. Cathedratum non exigitur.

Qualibet ecclesia eleemosynam unius dominicae in mense et eleemosynam duarum dominicarum post IV tempora Curiae solvi debet. Aere alieno Ordinarius non gravatur, sive qua Ordinarius sive qua persona privata.

25. Domus episcopalis sarta tecta conservatur. Ultimis annis pars interna partim ab artificibus restaurata est.

Inventarium utensilium et bonorum mobilium domus episcopalis nondum est plene confectum. Item dicendum de inventario sacrorum utensilium. Ordinarius testamentum conscriptum habet, in quo et persona designata est, quae morte Episcopi sacram supellectilem, libros aliaque occupet et cui debetur remittat.

26. Ultima sedis vacatio anno 1884 locum habuit.¹⁴¹ Episcopus Antonius Bonaventura Jeglič,

¹³⁸ Grad Goričane.

¹³⁹ Škofiji so pripadale še naslednje hiše: Trubarjeva cesta 89, 89a; 91, 91a ter Ilirska 25, ki so bile nacionalizirane

ne 8. novembra 1960 z odločbo Občinskega ljudskega odbora, Komisija za nacionalizacijo. Prim. NŠAL 5, Škofijstvo Ljubljana 1941–1960, š. 264.

¹⁴⁰ Vidmarjeva (škof Jernej Vidmar, *1860, +1875) knjižnica v drugem nadstropju nadškofijskega dvorca.

¹⁴¹ Po smrti škofa Janeza Zlatousto Pogačarja 25. januarja 1884 je cesar Franc Jožef za njegovega naslednika 19. aprila imenoval ravnatelja ljubljanskega bogoslovja Janeza Gogala, ki pa je nepričakovano umrl še preden je prišla potrditev iz Rima. Cesar je nato 14. junija 1884 za ljubljanskega škofa imenoval Jakoba Missio. Papež je imenovanje potrdil 10. novembra 1884, Missio je bil nato 14. decembra slovesno umeščen v ljubljanski stolnici.

qui anno 1898 regimen dioecesis immediate a suo praedecesore acceperat, resignavit anno 1930, at Coadjutorem cum iure successionis habuit. Anno 1945 Episcopus residentialis doct. Gregorius Rožman emigravit et statim Vicarius Generalis curam mensae episcopalis accepit.

27. Ordinarius praeter paucos dies Conferentiarum episcopalium et vacationum semper in dioecesi residet. Pontificalia in ecclesia cathedrali peragit festis solemnioribus per annum, occasionaliter etiam extra ecclesiam cathedralem. In ecclesia cathedrali saepe concionem habet, praesertim conciones hebdomadarias tempore Quadragesimae. In visitatione canonica et occasione confirmationis in qualibet paroecia concionatur. Litteras pastorales semel in anno, tempore Quadragesimae, edit, quandoque una cum aliis episcopis Jugoslaviae. Occasionibus peculiaribus autem litteras pastorales peculiares edit. Clerum instruit circulari /13/ mensili, edito cyclostilo,¹⁴² cum prelo imprimi non possit.

28. Sacramentum confirmationis Episcopus in Ecclesia cathedrali quovis anno administrat. In singulis paroecias autem more ultimi Episcopi residentialis sexto quoque anno occasione visitationis canonicae. Episcopus omnibus necessitatibus ipse consulit.

Regulae de aetate confirmandorum et de patrinis observantur. Infantes septimo aetatis anno, qui est annus primae communionis, si sufficienter instructi sunt, ad confirmationem admittuntur. Generatim vero infantes ad confirmationem veniunt occasione visitationis et in oppidis uno anno vel duobus annis post primam communionem, ut uberius instrui possint.

Civili tantum matrimonio iuncti ut de facto infames et ab actibus legitimis ecclesiasticis exclusi a munere patrini arcentur.

29. Episcopus ad ordines sacros promovit: anno 1954 sex, anno 1955 octo, anno 1956 tres, anno 1957 novem, anno 1958 sex clericos. Sum-

ma: 31 sacerdotes dioecesanos, unum vero e dioecesi Fluminensi. Omnes ordinati dioecesi ob penuriam sacerdotum vere necessarii sunt. Nemo ordinatus est, nisi per integrum sacrae theologiae cursum in Seminario degens.

Numerus ordinatorum necessitatibus dioecesis non sufficit, numerus saltem duplex totius cleri sufficeret.

Alienus clericus nullus ordinatus est.

30. Nemini iurisdictio audiendi confessiones conceditur nisi post feliciter superatum examen e theologia morali et pastoralis in facultate theologica.

Casus reservati in dioecesi non habentur.

31. Constitutio S. P. Benedicti XV circa sacram praedicationem urgetur etiam legibus synodali-bus. Normae S. Congregationis Consistorialis de die 18 Iunii 1917 quoad substantiam observantur. Clerici in Seminario theoretice et practice in concionando exercentur. In concursu generali examen practicum de concionando exigitur. Nemini datur missio canonica nisi examinato et probato. Diebus dominicis et festis ad quamlibet missam ubi adest copia fidelium concionari debet. In tota dioecesi concionatur per dispositionem quinquennalem ita, ut spatio quinque annorum tota doctrina christiana absolvitur. Modus concionandi, praescriptus can. 1347, inculcatur. /14/

32. Leges de avertendis fidelibus a nuptiis cum acatholicis infidelibus, apostatis et societatibus ab Ecclesia damnatis adscriptis difficile observantur, propter periculum matrimonii mere civilis. Tales nupturientes saepissime ad parochum veniunt ultimis diebus ante matrimonium civile, cum iam nihil fieri possit nisi exigere cautelas, aut, si agatur de apostatis et societatibus damnatis adscriptis, scriptam promissionem de baptismo et catholica educatione totius proles.

33. Singulis sexenniis totam dioecesim Episcopus ipse visitat secundum sacros canones.

Visitat ecclesiam et beneficium, libros paro-

¹⁴² Okrožnice Ljubljanske škofije.

ciales, archivum, audit clericos sigulatim eosque interrogat de tota vitae ratione. Inspicit librum intentionum cuiuslibet et librum missarum fundatarum. Praescripta de tempore persolvendi missas manuales et de missis aliis tradendis, tum in visitatione tum in folio dioecetano strictissime observari iubentur. Gravem negligentiam, v. g. in conscribendis libris paroecialibus, visitator punit etiam translatione clerici amovibilis.

34. Ultima Synodus dioecetana congregata fuit anno 1940.¹⁴³

35. Conferentiis Episcoporum Jugoslaviae Episcopus quovis anno interfuit.

36. Ecclesia a statu separata est. Auctoritas civilis Ecclesiae non favet. Privilegia canonica clericorum non agnoscit. Dignitatem episcopalem ultimo tempore quodammodo respicit et iurisdictioni ecclesiasticae non se directe immiscet, si eximus: matrimonium civile obligatorium et factum, quod non licet libere concionari de quibusdam capitibus moralis publicae. Hincinde personali interventu Episcopi quaedam difficultates minoris momenti cum auctoritate solvi possunt. V. g. exaudita est petitio Episcopi pro aliquibus sacerdotibus incarceratis, ut e carcere dimittantur vel poena eis minuat.

Caput V. De Curia dioecetana

37. Curia dioecetana specialem partem palatii episcopalis occupat, et quidem sufficientem et convenientem. /15/

Personae Curiae:

Doc[t]. Iosephus Pogačnik, delegatus Administratoris Apostolici et simul officialis,

Venceslaus Snoj, v. g. cancellarii,

Franciscus Mervec, secretarius et oeconomus Curiae,

Franciscus Vrhunc, secretarius Episcopi et actuarii Tribunalis dioecetani;

doct. Andreas Snoj, promotor iustitiae,

Franciscus Glinšek, defensor vinculi,

doct. Joannes Fabijan, viceofficialis,

doct. Antonius Čepon, doct. Gulielmus Fajdiga, iudices prosynodales et auditores;

doct. Maximilianus Miklavčič et Maximilianus Stanonik, archivarii;

doct. Joannes Fabijan, doct. Andreas Snoj, doct. Mathias Slavič, doct. Gulielmus Fajdiga, doct. Iosephus Jeraj, doct. Vincentius Močnik, doct. Iosephus Demšar, doct. Joannes Oražem – examinatores prosynodales, omnes simul professores s. Theologiae;

Iosephus Kres, parochus consultor;¹⁴⁴

Iosephus Šimenc, doct. Mathias Slavič, doct. Joannes Fabijan, doct. Andreas Snoj, doct. Gulielmus Fajdiga, doct. Joannes Janžekovič. doct. Iosephus Pogačnik – censores librorum.

38. Omnes Ordinarium optime et fideliter adjuvant.

39. Curia sustentatur contributionibus paroeciarum et taxis pro dispensationibus, que ex indulto S. Congregationis Concilii de die 20 Martii 1956 permittuntur. Proventus Curiae erogantur pro parva remuneratione officialium Curiae, pro expensis administrationis et pro sacerdotibus egenis et aegrotis.

Caput VI. De Seminario

40. Dioecesis Seminarium proprium habet, ubi theologi totius Sloveniae, i. e. dioecesis Labacensis, Lavantinae, partis jugoslaviae archidioecesis Goritiensis et Tergestino-Justinopolitanae et partis Slovenae dioecesis Fluminensis, studiis theologicis incumbunt.

¹⁴³ Sad sinode je bil: Zakonik ljubljanske škofije (izdal in razglasil dr. Gregorij Rožman, škof ljubljanski na škofijski sinodi [eta] 1940), Ljubljana, Škofijski ordinariat, 1940; in: Pastoralne inštrukcije za ljubljansko škofijo (izdal dr. Gregorij Rožman, škof ljubljanski, po sklepah škofijske sinode 1940), Ljubljana, Škofijski ordinariat, 1940.

¹⁴⁴ Župnika svetovalca imenuje škofijska sinoda na predlog škofa ordinarija in sicer za deset let, razen, če bi bila naslednja sinoda pred iztekom tega roka. Župnik svetovalec sodeluje pri administrativnih procesih.

Cum Seminarium minus anno 1942, alumnis et professoribus expulsis, occupatum sit,¹⁴⁵ et dein anno 1945 suppressum et expropriatum sit,¹⁴⁶ iuvenes, qui vocationis sacerdotalis indicia praebent, a parochis Curiae proponuntur et mittuntur in Seminarium dioecesanum in oppido Pazin in Istria. Nunc ibi sunt a dioecesi Labacensi /16/ 23 alumni. Hucusque omnes vocationes venerunt ex lyceis publicis.

41. a) Rector Seminarii est Administrator Apostolicus, quem substituit prorector, in Seminario degens. Hoc munere fungitur doct. Joannes Oražem, profesor theologiae pastoralis et liturgicae in Facultate theologica. Praeter eum habetur in Seminario unus sacerdos ut praefectus studiorum,¹⁴⁷ unus pater spiritualis¹⁴⁸ et unus confessarius. Alumni frequentant praelectiones in Facultate theologica, quae habet 19 professores. Alumni sunt numero 76, i. e. theologi ex tota Slovenia.

b) Aedes Seminarii vetustae sunt, ad usum finem minus aptae et partim a laicis occupantur. Iam ante ultimum bellum ex parte novum aedificium constructum est,¹⁴⁹ quod autem post bellum expropriatum est. Aedes ultimis annis adaptantur et restaurantur.

Domus rusticationis non habetur. Seminaristae tempore vacationum redeunt ad parentes.

c) Activa et passiva Seminarii attingunt summam annuam circiter 5,000.000 dinariorum.

d) Necessarium esset novum aedificium.

42. Seminarium minus non habetur.

43. Tributum seminaristicum non exigitur, sed Seminarium sustentatur a Curia ex contributionibus paroeciarum (vide n. 24).

Episcopus Seminarium persaepe visitat et cum singulis alumnis colloquitur, ut de eorum vocatione, pietate et profectu plenior notitiam sibi comparet. Scrutinia ipse perficit.

Seminarium regulas proprias, ab Ordinario praescriptas, habet.

Prorector Seminarii simul est oeconomus, pater spiritibus specialis habetur.¹⁵⁰ Ceteri confessarii praeter unum sunt religiosi, numero tres, qui singulis hebdomadis ad audiendas confessiones Seminarium adeunt. Alumni libere sibi eligere possunt etiam confessarios in oppido.

Deputati ad disciplinam et pro administratione bonorum temporalium ob conditiones praesentes non habentur.

Praescriptum can. 1363 de alumnis admittendis et excludendis observatur. Quilibet petens ingressum in Seminarium documenta exhibere debet.

Dimissi ex aliis Seminariis vel ex aliqua religione secundum decretum S. Congr. de Religiosis et de Seminariis et Studiorum Universitatibus de die 25 Iulii 1941 inconsultis his Congregati/17/onibus non admittuntur.

Casus, ut secundum can. 1371 alumnus dimitti vel expelli deberet, non accidit. Unus tantum iuvenis se sine examine maturitatis in Seminarium intrudere voluit, sed dolus ante ingressum detectus est.

Theologi philosophiae per duos annos, et theologiae per quattuor annos student.

¹⁴⁵ Nemci so profesorje in dijake iz zavoda izgnali 28. aprila 1941, v stavbo pa se je nato vselila nemška vojska. Prim. Tamara Griesser Pečar, Zavod sv. Stanislava 1941–1945, v: 100 let zavoda sv. Stanislava, Ljubljana, Zavod sv. Stanislava - Družina, 2005, str. 195–206.

¹⁴⁶ Usodo zavoda po drugi svetovni vojni sta popisala Aleš Gabrič, Oblast in katoliško šolstvo na Slovenskem po letu 1945, v: 100 let zavoda sv. Stanislava, str. 207–226; in Tomaž Debevc, Zavod sv. Stanislava ob koncu druge svetovne vojne in po njej, prav tam, str. 227–238.

¹⁴⁷ Dr. Marijan Smolik.

¹⁴⁸ Anton Karo.

¹⁴⁹ Baragovo semenišče, glej op. 37.

¹⁵⁰ Od leta 1952 nekdanji spiritual v mariborskem bogoslovju Anton Karo.

Exercitia pietatis, can. 1367 praescripta, omnia exercentur: preces matutinae et vespertinae in communi, meditatio et missa quotidiana, rosarium sive in communi sive privatim quotidie, confessio hebdomadaria, recollectio menstrua. Ad communionem fere omnes alumni quotidie accedunt, diebus dominicis et festis missae solemni in ecclesia cathedrali assistunt et in caeremoniis liturgicis sese exercent. Singulis annis per 6 dies integros exercitiis spiritualibus vacant. Conferentia spiritualis hebdomadaria habetur.

Spiritus ecclesiasticus in Seminario multum fovetur: quolibet anno habetur specialis academia in honorem Papae, altera in honorem S. Thomae Aquinatis, et tertia in honorem BMV.¹⁵¹ Leges christianae urbanitatis et praecepta hygienica quovis sabbato a prorectore per integram horam traduntur.

44. Theologi ad Urbis Collegia vel Universitates mitti non possunt.

Caput VII. De clero generatim

45. Clerus, qui associationi patrioticae nomen non dedit, quod est dimidia pars totius cleri, vere pauper est et modestissime vivit. Redditus exiguos habet ex eleemosynis missarum, quae a fidelibus magno numero offeruntur, ex exiguis donis stolae, aliqui etiam ex parvis fructibus beneficialibus. Parvus numerus sacerdotum infirmorum receptus est a monasterio Cisterciensium, qui partem sui monasterii retinuerunt. Ceteri sacerdotes senes et aegrotantes manent in suis domibus paroecialibus et, si necesse sit, subsidium accipiunt a Curia. Domus paroeciales nempe semper occupatae esse debent, ne ulterius occupentur a laicis. Expensas pro nosocomio sacerdotibus indigentibus ex parte solvit Curia. /18/

46. Domus propria pro exercitiis spiritualibus, proprietas S. J., expropriata est. Exercitia pro clero fiunt in 4 cursibus tempore vacationum in Seminario. Domus pro paenitentibus non habentur.

47. Sacramentalis confessio saltem singulis quindecim diebus clericis etiam lege synodali imponitur. Eadem lege praecipuntur exercitia pietatis.

Omnes, qui exercitiis spiritualibus vacarunt, inscribuntur in speciali libro Curiae; clericus, qui tertio saltem quoque anno obligationi subeundi exercitia non satisfacit, tamdiu monetur, donec obligationem impleat.

Examina triennalia omnes sacerdotes novi subeunt.¹⁵²

Conferentiae pastorales bis in anno habentur, sub decano praeside. Omnes sacerdotes usque ad 45 aetatis annum de materia ab Ordinario determinata responsa scripta exarare debent, quae a decano ad Curiam mittuntur.¹⁵³

Mulieres, de quibus aliqua suspicio oritur, ab Ordinario e domibus clericorum abire coguntur; at talis casus exceptio est. Ubi sunt plures clerici, vivunt generatim in communi, saltem quoad mensam; quoad habitationem non semper possunt, cum non omnes in domibus paroecialibus degere queant. Cooperatores, qui tamen rari sunt, fere semper cum suis parochis in communi vivunt.

Clerici divinum officium omnes recitant. Aegrotantes et caecutientes ex facultate S. Sedis ab Ordinario dispensantur et quotidie integrum rosarium 15 mysteriorum recitare obligantur.

Clerici in suis paroeciis, in catechesi, in officio paroeciali habitum ecclesiasticum deferre iubentur. In itinere et in adeundis familiis, quibus talis habitus molestias causaret, et in similibus casibus lex deferrendi habitum ecclesiasticum con-

¹⁵¹ Ob prazniku Marijinega brezmadežnega spočetja 8. decembra.

¹⁵² Triletno izpite so bili dolžni opraviti vsi duhovniki po končanih teoloških študijah, in sicer prvo leto iz biblične skupine, drugo leto iz dogmatične in tretje leto iz moralne, pravne in pastoralne skupine. Izpita so bili oproščeni duhovniki, ki so bili promovirani za doktorje bogoslovja (prim. Zakonik ljubljanske škofije, Ljubljana, Škofjski ordinariat, 1940, členi 15–26).

¹⁵³ O pastoralnih konferencah glej Zakonik ljubljanske škofije, členi 42–50.

trarie cessare praesumitur. Item valet de clericis, qui officia civilia obeunt. Tonsura ex antiquo more non fertur.

Vestis talaris etiam lege synodali praescribitur pro qualibet functione liturgica et pro examine sponsorum; commendatur vero pro catechesi. In ecclesiis filialibus omnibus sacerdotibus praesto esse debet vestis talaris vel saltem praecinctorium.

A fideiubendo clerici etiam lege synodali prohibentur.

Item clerici lege synodali prohibentur ab omnibus, quae statum ecclesiasticum dedecent vel ab eo aliena sunt. Tabernas sine necessitate visitare prohibentur. Theatris, spectaculis chine-/19/matographis, concertis et similibus spectaculis publicis interesse prohibentur, si inde ipsorum damnum spirituale vel aliorum scandalum oriretur. Ad negotium saeculare gerendum, si casus fert, specialis licentia Ordinarii requiritur.

48. Nullus clericus licentiam, de qua in can. 139 §3, petivit. Qui operam dant cooperativae sacerdotum ad comparanda obiecta sacra, praesertim vestem liturgicam, licentiam non petierunt, sed ex consuetudine antiqua id licite agere aestimant et ut decet sacerdoti se gerunt nec ulli molestiam causant.

49. De reverentia a clero Ordinario exhibita conqueri non potest. Graviores casus inoboedientiae erga ordinarium non acciderunt.

In dioecesi adest unus tantum sacerdos graeco-catholicus.¹⁵⁴ Cum sacerdotibus ritus latini mutuo amore connectitur.

50. Officia ab Ordinario commissa clerici non recusant. Saepe ante collationem officii consensus clerici exquiratur, si agatur de officiis difficilioribus. Desideria clericorum ante collationem considerantur, quantum possunt.

Otiosi, viribus adhuc pollentes, non habentur.

Universitatem laicam nunc temporis nemo frequentat.

51. Sacerdotes anonymi scribunt in periodicum religiosum Družina (Familia), editum ab Administratura archidioecesis Goritiensis, quod a sacerdote huius dioecesis doct. Josepho Premrov moderatur.¹⁵⁵ Sacerdotes aliqui ex associatione Cyrilli et Methodi nomine dato scribunt in periodico associationis Nova pot (Via nova); unus id etiam moderator.¹⁵⁶ Ex traditionali consuetudine facultatem specialem ab Ordinario se non indigere aestimant. Si in Nova pot aliquid minus rectum scribitur, scriptores vel moderatores ab Ordinario serio et cum effectu monentur.

52. A clero leguntur diaria et ephemerides quae dantur; catholica praeter nominatam Družina non habentur. Scandalum inde non oritur. Clerici rebus politicis generatim non se immiscent. At qui associationi patrioticae adhaerent, saepe resolutiones politicas subscribunt, quae hincinde Ecclesiae ad minus non sunt honori.

Bello finito unus sacerdos, doct. Methodius Mikuž, sponte sua ad statum laicalem est regressus; attentavit matrimonium et est nunc professor in Univesitate Labacensi.

Hoc quinquennio autem nullus clericus est regressus vel redactus ad statum laicalem.

53. Secundum can. 2298 nulla poena irrogata est. /20/

¹⁵⁴ Glej op. 112.

¹⁵⁵ Glej op. 89.

¹⁵⁶ Revija Cirilmetodijskega društva Nova pot je izhajala od 1949 do 1970. Urejal jo je uredniški odbor, v katerem so bili Stanko Cajnkar, Maks Miklavčič in Franc Lipičnik (*13. 9. 1912 Šmartno v Rožni dolini, m. 7. 7. 1940 Maribor, +2. 11. 1993 Ljubljana), nekaj časa tudi Jože Gregorič (*27. 11. 1908 Fara pri Kočevju, m. 3. 7. 1932, prof. slavistike, +5. 9. 1989 Stična).

Caput. VIII. De Capitulis

54. Capitulum cathedrale adest.

55. Capitulum cathedralae constat duabus dignitatibus, scilicet Praeposito et Decano, et 10 canonicatibus. Tres canonici anno 1945 profugerunt,¹⁵⁷ unus canonicus non est adhuc collatus, cum patronus ubi degat ignoscitur. In Capitulo ita praeter dignitates 6 adsunt canonici, quorum unus est Administrator Apostolicus.¹⁵⁸ Specialis canonicus theologus non est nominatus, eius officium canonici alii explent. Canonicus pae-nitentiararius adest et statuta ss. canonum explet.

Beneficiati minores Capituli non dantur.

56. Canonici olim stipendium ab auctoritate publica acceperunt, nunc nullos redditus certos habent. Sustainantur stipendiis missarum et subventionem Curiae dioecesanæ. Domus canonicae magna ex parte a laicis occupantur, aliqui tantum canonici in aedibus propriis modeste habitare possunt.

Distributiones quotidianæ non dantur.

57. Quattuor canonicatus iuri patronatus subsunt.¹⁵⁹ Patroni in exteris degunt et nulla cum illis communicatio possibilis est.¹⁶⁰ Canonicatus qui auctoritatem publicam patronum habuit, nunc est liberae collationis. Conatus accipiendi spiritualia suffragia loco iuris patronatus non moliebantur.

58. Capitulum cathedrale habet statuta, emendata iuxta normas C. I. C., in quibus normæ ad servitium altaris praescribuntur.

59. Canonici ad honorem sunt 4;¹⁶¹ regulæ can. 406 servantur.

60. Renuntiatione Episcopi residentialis Antonii Bonaventurae Jeglič anno 1930 regimen dioecesis statim accepit Coadiutor cum iure successionis doct. Gregorius Rožman. Eo profugo anno 1945 statim regimen accepit Vicarius Generalis cum speciali mandato ad omnia negotia. Tempore belli omnes canonici ab Episcopo delegati sunt ad normam can. 429 § 2. Ita anno 1945 dioecesis accepit ut Vicarius Generalis Antonius Vovk infra-scriptus, qui postea consecratus est Episcopus titularis Cardicensis et anno 1950 nominatus est Administrator Apostolicus ad nutum S. Sedis. (Cf. nn. 1 et 26) /21/

61. Canonici Capituli cathedralis feriis infra hebdomadam quotidie missae intersunt, intra quam recitant initio horam primam et post communionem horam nonam, nisi cura animarum impediuntur. Diebus dominicis et festis, si adest copia clericorum pro assistentia, missam solemnem cantant. Ante festa solemniora Vesperas solemnes peragunt, festis praecipuis etiam Matutinum et Laudes. Quater in anno officium defunctorum pro fundatoribus recitant. Nulla functio a statutis praescripta negligitur, nisi habentur dispensatio S. Sedis.

Capitulum Ordinario praestat reverentiam et obsequium eumque in omnibus unanimiter adiuvat. Duo ex eis plus quam octoginta sunt annorum.

62. Capitulum collegiatum curatum in oppido Novo mesto una dignitate, i. e. Praepositura, et quattuor canonicatibus constat, ex quibus ob defectu cuiusvis redditus duo tantum sunt occupati.¹⁶² Capitulum a recitatione officii a Sancta Sede

¹⁵⁷ Dr. Tomaž Klinar (*29. 12. 1883 Jesenice, m. 15. 7. 1907, stolni kanonik 1923, +26. 1. 1962 Ljubljana); dr. Janez Kraljič (*14. 8. 1898 Ig pri Ljubljani, m. 29. 6. 1922, kanonik 1942, +9. 9. 1970 San Francisco, ZDA); in Franc Koretič (*2. 10. 1897 Kostanjevica, m. 10. 7. 1921, kanonik 1942, +29. 11. 1973 Urbank, Minnesota, ZDA).

¹⁵⁸ Glej op. 55.

¹⁵⁹ Od zasedenih kanonikatov doma: Codelli Fahnenfeld (Pogačnik), Čemažar (Arnejc), Flächenfeld–Wollwitz (Šolar), Schifersteinov ni bil zaseden.

¹⁶⁰ Mišljena sta Gallenbergov (Klinar) in Lambergov kanonikat (Kraljič).

¹⁶¹ Dr. Gregor Pečjak, dr. Andrej Snoj, Franc Merveč, Ivan Oman (John Jerome, *22. 5. 1879, St. Stephen, Minnesota, m. 26. 12. 1911 St. Stephen, župnik pri sv. Lovrencu v Clevelandu, 1936 častni kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja, +14. 3. 1966 St. Stephen, Minnesota).

¹⁶² Prošt Alojzij Štrukelj (*18. 10. 1896 Sv. Vid nad Cerknico, m. 10. 7. 1921, prošt 1956, +3. 1. 1972 Novo

dispensatum est. Statuta Codici accomodata nondum habet.

Caput IX. De Vicariis foraneis et parochis

63. Officia vicarii foranei, quae can. 447 praescribuntur, lege synodali inculcantur et ulterius determinantur. Decani obligatio est, ut cura animarum unanimiter secundum leges universales et particulares geratur, ut inter sacerdotes caritas, studium theologiae et praxis ascetica promoveatur. Specialis cura decano inculcatur de sacerdotibus infirmis. Quolibet anno decanus parochos sui decanatus visitat et de visitatione Ordinario scriptis refert. Quae ei morte parochi agendum est, lege synodali minutim praescripta sunt.

64. Ob penuriam sacerdotum aliquae paroeciae minore proprio pastore carent, sed a parochis vicino administrantur. In eadem paroecia unus tantum est parochus. In decanatu Kočevje sunt etiam paroeciae, ad quas accessus ab auctoritate publica prohibetur.¹⁶³

65. Paroeciae amovibiles non dantur.

Domibus religiosis unitae sunt 8 paroeciae¹⁶⁴ et Capitulo cathedrali una et Capitulo collegiato in Novo mesto pariter una. Aliae personae morali autem nulla. Hae paroeciae habent vicarios curatos iuxta canones, qui officia paroecialia peragunt. /22/

Ob defectum cleri dioecesani multi religiosi (franciscani 3, lazzarista 1, iesuitae 2, salesiani 8) paroecias administrant.¹⁶⁵ Hi parochorum vi-

ces gerentes et vicarii curati religiosi quoad disciplinam religiosam subduntur suis Superioribus religiosis, at administrant etiam eleemosynam pro ecclesiis conservandis et restaurandis.

Nulla pecunia religiosorum data est paroeciae vel alcui religioso intuitu paroeciae.

66. Patronatus obnoxiae sunt 199 paroeciae.¹⁶⁶ Praecipuum ius patronatus habebat fundus religionis, et quidem in 78 paroecias, dein laici nobiles, personae ecclesiasticae vero in 40 paroecias. Patronatus statales ob separationem Ecclesiae a statu extincti aestimandi sunt. Ceteri laicales multi similiter extincti sunt, quia res, cui ius patronatus inhaerebat, bello periit.

Praesentatio nulla facta est, nam nullum beneficium iuri patronatus obnoxium provisum est. Paroeciae iuri patronatus obnoxiae reguntur a vicariis oeconomis.

67. Etiam si Sedes episcopalis iam per 13 annos sit impedita, ad paroecias vacantes nominantur tantum vicarii oeconomi. Paroeciae libere collationis non conferuntur, nam multi sacerdotes, qui profugi in exteris vivunt, non possunt competere et etiam adiuncta temporis dilatationem collationis suadent et saepe postulant; ita nempe ii, qui paroeciam administrant, facilius transferuntur, quod saepe necessarium est. Loco parochorum profugorum paroecias administrant vicarii substituti.¹⁶⁷

68. Parochi vivunt ex exiguis redditibus beneficiorum, qui tamen tributis gravantur, ex dotibus stolae, praesertim vero ex stipendiis missarum. Aliqui accipiunt etiam oblationem fidelium

mesto); kanonika Janez Frančič (*21. 8. 1891 Šentjernej, m. 22. 6. 1915, kanonik 1944, +10. 5. 1962 Novo mesto) in Jožef Kres (glej biogram).

¹⁶³ Gre za župnije Borovce, Kočevska Reka, Gotenica.

¹⁶⁴ Po šematizmu iz leta 1959 so bile inkorporirane: cistercijanom Stična; frančiškonom Ljubljana-Šiška; križnikom župnije Črnomelj, Metlika, Podzemelj, Semič, Vinica; salezijancem Ljubljana-Rakovnik.

¹⁶⁵ Šematizem iz leta 1959 navaja nekoliko drugačne podatke: frančiškani so v Ljubljani upravljali še župnije Marijino oznanjenje, Vič in Bežigrad (sv. Ciril in Metod); jezuiti Šentlovrenc ob Temenici; salezijanci:

Boštanj, Cerknica, Preddvor, Goriče, Šentjanž, Šentrupert, Škocjan pri Novem mestu, Tomišelj, Trstenik in Tržišče. Lazarista v dušnem pastirstvu na župniji ne navaja.

¹⁶⁶ Šematizmi do vključno leta 1944 so patronate navajali pri vsaki župniji posebej.

¹⁶⁷ Če se župnik v inozemstvu svoji župniji v domovini ni odpovedal ali po njegovi smrti patron njegovega naslednika ni imenoval, je škof na njegovo mesto lahko imenoval samo župnijskega upravitelja.

voluntarias. Multi, qui associationi patrioticae nomen dederunt, ab hac accipiunt ratam mensilem vel si emeriti sunt praebendam mensilem circa 8.800 dinariorum (Cf. n. 45.)

Parochi generatim valde modeste vivunt.

Quaelibet paroecia habebat domum paroecialem. Multae domus tempore belli destructae vel incendio combustae sunt. Quantum fieri potest, nunc paulatim restaurantur.

69. Parochis ex lege synodali licet remittere partem stolae¹⁶⁸ quae eis competit. Casus, ut negetur ministerium religiosum his, qui sloveno pares non sunt, non accidit.

Lex residentiae a parochis observatur. Pro tempore vacationum /23/ parochi licentia decani vel ad diutius tempus Ordinarii indigent et substitutum ab Ordinario probatum in paroecia habent.

Parochi et vicarii oeconomi omnibus dominicis et diebus festis missam pro populo applicant; festis suppressis ex concessione S. Sedis litant pro stipendio, quod vero Curiae tradere debent. Item vicarii substituti ex consilio Ordinarii illis diebus missam pro suo populo applicant, ne paroeciae, quarum parochi profugi sunt, et verisimiliter a missa pro populo dispensati sunt, hac missa carerent.

Sacramenta a parochis sedulo administrantur. Rarissimi sunt casus, ut parochus ab Ordinario de hac obligatione moneri debeat. Ad zelum animarum parochi praesertim conferentiis pastoralibus excitantur. Obligatio curandi pro catholica puerorum institutione parochis quovis anno denuo inculcatur.

Defectus parochorum in cura infirmorum, saltem gravem, non occurrunt.

Vigilantia de qua in can. 469, parochis est impossibilis. Opera caritatis et pietatis organizzata permissione auctoritatis civilis indigent, quae non est expectanda.

Parochi libros paroeciales diligenter conscribunt secundum praescripta dioecisana; receptionem sacramentorum adnotant; quovis anno exemplar librorum ad Curiam transmittunt; archivum habent bene ordinatum. Si quis negligens est, puniatur etiam translatione, libri paroeciales vero a decano conscribi iubentur.

Sacra olea custodiuntur vel in ecclesia vel in sacello, oleum infirmorum vero saepe sacerdos in bursa servat etiam in sua domo.

70. Quaelibet ecclesia sacro fonte est instructa. Ultimis annis multa perpulchra baptisteria arte facta sunt constructa, ut fideles baptismum pluris aestiment. Baptismus in ecclesia filiali vel in oratorio publico a fidelibus rarissime petitur. Persaepe vero petitur baptismus in domo privata et ex concessione Ordinarii etiam administratur.

71. Ut fideles saepius SS. Eucharistia se reficiant, parochi promovent communionem mensilem; qualibet dominica unus status naturalis ad s. communionem accedit. In tota dioecesi feria VI. primae mensis et prima sabbata magno zelo celebrantur et propagantur. In qualibet paroecia multi fideles quotidie ad s. communionem accedunt. /24/

S. Viaticum administratur infirmis, dum sui sunt compotes, si domestici recto tempore parochum certiores faciunt. Pro dolor, semper maior est numerus eorum, qui in periculo mortis sacramenta non petunt. Parochi in adeundis infirmis cauti esse debent, nam lege civili qui aliquem ad vitam religiosam profitendam cogunt, puniuntur. (Cf. n. 72)

In oppidis fideles excitantur ad quotidianam missae assistentiam et visitationem Sanctissimi. Ruri fidelibus id est minus possibile. Expositiones Sanctissimi in ostensorio infra missam ex antiqua consuetudine frequentes sunt et sine offensione fidelium removeri non possent (Cf. n. 19). Qualibet dominica I. mensis post meridiem in omnibus paroeciis per unam horam Sanctissimum expositum adoratur. Qualibet die in una ecclesia dioecesis S[anctissimum] Sacramentum publice expositum

¹⁶⁸ Štolnina, pristojbina, ki se plača ob različnih obredih (poroka, pogreb).

per totam diem solemniter adoratur. In oppidis tribus diebus ante feriam IV. cinerum peragitur adoratio 40 horarum. Processiones theophoricae extra ecclesias et oratoria ex licentia auctoritatis publicae tantum duci possunt.

Ad primam communionem pueri ubique amittuntur septimo anno expleto, i. e. in fine primi anni catecheticae institutionis. Iudicium de sufficienti instructione parentibus non relinquitur, sed practice est apud catechetam. Ultimis annis urgeatur, ut capaces ad primam communionem admittantur iam antequam scholam publicam frequentare incipiant. Multi parentes, quamvis de suis obligationibus singulis annis moneantur, officium suum instituendi pueros negligunt.

72. Parochi curant, ut infirmi adhuc sui compotes extremam unctionem recipiant, at saepe non vocantur nec notitiam de infirmis sibi procurare possunt. In dies plures sine extrema unctione moriuntur. Fideles quovis anno initio anni civili de obligatione vocandi parochum ad infirmos monentur. In nosocomiis sacramenta ministrare sacerdoti licet tantum, si infirmus a medico sacerdotem postulat. Multi talem petitionem omittunt. Ideo fideles saepe monentur, ut sacramenta ante discessum in nosocomium domi recipiant.

73. Quoad celebrationem matrimonii a parochis stricte observantur praescripta Codicis, quae legibus dioecesanis quoad singula determinantur. Valde notabilis pars nupturientium propter suum officium et similes rationes a publicationibus omnibus dispensationem petit. In nuptiis mixtis cautelae in scriptis exiguntur. Nihil obstat ad normam instructionis S. Congregationis de disciplina Sacramentorum de die 29 Iunii 1941 nunquam postulatur, at status liber secundum hanc instructionem demonstratur. Notitiae contracti matrimonii ad parochum baptismi transmittuntur, modus vero ordinatione omnium Episcoporum Jugoslaviae praescriptus est.

74. Pueri pro prima confessione et prima communione peculiariter et diligenter instruuntur fine primi anni catecheticae institutionis. Pro confirmatione praeparantur sequentibus annis. (Cf. n. 28)

Multi vero omnia tria sacramenta eodem anno accipere volunt.

Pueri in catechismo ex lege civili instrui possunt tantum in ecclesiis. Qui instrui volunt, ex lege civili a parentibus licentiam habere debent. Multi pueri post confirmationem catechismum negligunt. Ideo parochi confirmationem saepe usque ad decimum aetatis annum differre student, ut pueri diutius catechismum frequentent; quoad vero ab Ordinario non probatur. Catechismus generatim dari potest demum lectionibus in scholis publicis finitis, quod multas difficultates secumfert; hincinde haberi potest tantum diebus dominicis. Parentes monentur, ut per octo annos pueros ad catechesim mittant.

Adultis qualibet dominica post meridiem catechismus explicatur. At devotio postmeridiana cum catechismo a fidelibus valde parum frequentatur. Ideo totus catechismus quinquennali cyclo in concionibus ad missam explicatur. (Cf. n. 31.)

75. In qualibet missa, ubi adest copia fidelium, diebus dominicis et festis, etiam suppressis, concio, saltem per 10 minuta[s], praescribitur. Die Nativitatis Domini, dominica Resurrectionis et festo Christi Corporis concio omittitur. (Cf. n. 31)

Tempore Quadragesimae in ecclesia cathedrali et in oppidis speciales conciones habentur. Sacrae missiones ab anno 1942 usque ad annum circiter 1955 non habebantur. Nunc iam in multis paroeciis, in dies plurioribus, habentur, etiamsi saepe cum difficultatibus sint coniunctae.

76. De vicariis oeconomicis et substitutis valent, quae dicta sunt de parochis. Vicarii cooperatores rari sunt. Fere omnes cum parochis in domo paroeciali habitant et apud eandem mensam nutriuntur. Dissensus maiores inter parochum et cooperatorem non occurrerunt. /26/

Caput X. De religiosis

77. Visitatio domum religiosarum secundum can. 512 et 513 est impossibile, at Ordinarius has domus saepe privatim visitat. In domibus religio-

sarum fere solum religiosae aegrotantes vel senio affectae vivunt. Domus angustae et partim dirutae sunt. (Cf. n. 3 f.) Tamen vita spiritualis in eis floret. Apud multas religiosas heroismus in patientia observatur.

Ratio administrationis non exigitur. (Cf. nb. 6.)

78. Religiosi et religiosae, qui adhuc possunt, vivunt in communi. Religiosi habent adhuc 15, religiosae vero 13 domos (Cf. n. 3 g, f). In oppidis omnes fere domus religiosae vel expropriatae vel a laicis quoad magnam partem occupatae sunt; ita in iis vita religiosa difficilis vel fere impossibilis est. Aliquibus familiis religiosis ruri aliquod vetus castellum vel similia domus ad habitationem designata est. Religiosi sacerdotes multi sunt in cura animarum. Religiosae multae, post annum 1945 e suis domibus expulsae, ad personas privatas confugerunt et apud personas tales vivunt: apud parentes vel cognatos, vel officium quodcumque civile susceperunt, ut sustentationem sibi procurent. Indultum exclaurationis, quod eis ab Ordinario secundum facultates specialissimas conceditur, singulis annis prorogatur. Multae religiosae emeritae ab auctoritate publica praebendam accipiunt.

Ab Ordinario insistitur, ut omnes, saltem nunc, cum suis superioribus religiosis communicent eisque, quantum possunt, subsint, voto paupertatis conformiter vivant, pecuniam superfluum superioribus tradant. Ultimis annis superiores religiosae, quantum possunt, religiosas iterum in domibus religiosis congregare student. At religiosae, quae iam ultra decennium in saeculo vivunt, saepe cum aliqua reluctantia tantum iterum domus religiosam ingrediuntur.

Religiosi et religiosae apud fideles bona fama gaudent. Religiosi sacerdotes, qui in cura animarum laborant, catechismum tradunt ut ceteri parochi.

Religiosi sacerdotes in cura animarum occupati dioecesi pretiosum auxilium praestant; secus enim multae parociae manerent sine pastore. Religiosae vero, quae in domibus privatis vel ut privatae in nosocomiis aegrotos curant, fidelibus perutiles sunt; /27/cura earum muti aegroti sacramenta recipiunt. Nullae religiosae dioecesi oneri sunt.

Religiosi et religiosae extra saepes sui monasterii paucis exceptis in vestibulis laicorum incedunt. Primis annis post bellum religiosae e nosocomiis publicis dimissae sunt, quia habitum religiosum deponere noluerunt.

79. Eleemosynam quaerere religiosi lege civili prohibentur sine speciali licentia auctoritatis civilis, quae religiosis mendicantibus non datur.

80. Nulla in dioecesi existit congregatio iuris dioecesani vel virorum sive mulierum sine votis in communi viventium.

81. Ordinarius nullum offendiculum alicuius momenti cum religiosis habuit. Si religiosi parocias suis domibus unitas habere cupiunt, eis respondetur: His conditionibus quieti non movere praestat.

82. Hoc quinquennio nullus religiosus in ordinibus sacris constitutus est exclaurationis.

Saecularizatus est unus sacerdos Congregationis Missionum (lazzarista), qui simul ad statum laicalem est redactus.

Dimissus est unus sacerdos Societatis Salesianae, qui matrimonium attentavit et est nunc bibliothecarius civilis.

83. a) Propria domus novitatus religiosarum in dioecesi nulla habetur. Novitiae extra dioecesim mittuntur. De admissione ad novitatum, si casus fert, et de professione Ordinarius certior fit. De libera voluntata novitiae exploratae sunt.

Lex clausurae in uno tantum monasterio partim observari potest. Haec lex ab auctoritate[e] publica nullibi agnoscitur.

Religiosae in communi viventes confessarios ordinarios et extraordinarios habent. Ex concessione S. Sedis Ordinarius ob penuriam sacerdotum confessarium ordinarium ultra tertium triennium confirmare potest. Religiosae in saeculo viventes ad confessionem in ecclesiis publicis accedunt.

Pecunia ut collocetur non habetur. Res preciosae non alienantur. Aes alienum nullibi contractum est.

Administrationis ratio ob difficultates notas non exigitur. (Cf. n. 77)

Dos lege expropriationis periit. /28/

b) Monasteria monialium superioribus regulis subiecta nunc non amplius existunt.

c) Religiosae, quae institutioni iuventutis vel curae aegrotorum vel aliis operibus vitae active se dedicabant, nunc ab his operibus prohibentur. Religiosae, quae ut personae omnino privatae in scholis vel nosocomiis vel in culinis manserunt, sunt rarissimae.

d) Religiosae, quae in privatis domibus infirmis assistunt, saepe commutantur, ut ita pericula pro vita religiosa excludantur. Religiosae, quae in Seminario vel aliqua domo religiosorum rem domesticam gerunt, separatam partem domus inhabitant.

Caput XI. De populo fidei

84. Occasione ultimi census 88% incolarum se catholicos esse profitebantur. In paroeciis ruralibus vita religiosa adhuc viget. Qui vero publica officia suscipiunt – privatae occupationes fere non dantur – saepissime a religiosa praxi ludibris aliorum prohibentur. Multi ob metum damni materialis vel ob suam ignaviam vitam religiosam omittunt. Magistris et professoribus praepositi dimissionem saepe minantur, nisi auditionem missae dominicae omittant. Propagatio atheismi non tam multas apostatas quam indifferentes parit. Tamen ecclesiae relative plenae sunt. Abortus ex lege civili ob indicationem medicalem licitus est. Festa de praecepto ab auctoritate publica non agnoscuntur; immo festo Nativitatis Domini laboratur et lectiones in scholis traduntur. Matrimonium civile obligatorium est. Divortium lege civili iam ex mediocribus causis obtineri potest. Contraceptio publice propagatur.

In multis familiis adhuc cotidie rosarium recitatur. At onanismus coniugalibus grassatur. Nume-

rus infantum persaepe ad tres vel duos limitatur. Parentes de institutione religiosa saepe non multum curant. Materialismus practicus et hedonismus familias invehitur.

Qui vero fideles manserunt, saepe vitam religiosam heroicam ducunt. Solemnitates religiosas, quantum celebrari possunt, cum magno populi concursu et vero pietatis spiritu celebrantur et fere semper cum triduo sacro et receptione sacramentorum coniunguntur. /29/

Vita publica ab influxu religionis vero prorsus aliena est. Piae uniones et confraternitates externe organizatae non permittuntur.

Remedia quae Ecclesiae adhuc sunt possibilia, sunt: pulchritudo cultus divini, intensiva cura animarum, vita sacramentalis.

85. Populus fidelis clericos, praesertim vero Episcopum, debito amore et honore prosequitur. Quaelibet paroecia suum habere pastorem postulat. Insultus sacrilegi in Episcopum nunc cessarunt. Pro Summo Pontifice populus multum orat. Anniversarium coronationis ubique sollemniter celebratur. Contumeliae in S. Pontificem in plateis nunc cessarunt.

86. Praeceptum audiendi sacrum a multis catholicis negligitur. Labores in officinis et cancellariis multos a missa avertunt. Saepe diebus dominicis laborari debet, ut postea occasione festorum publicorum plures dies liberi simul habeantur. Operarii et alii qui per totam hebdomadam extra domum occupantur, diebus dominicis domi opera servilia perficiunt, domus aedificant et reparant et similia. Malo exemplo ducti etiam multi agricolae quietem dominicam non amplius respiciunt.

Ab abstinentia et ieiunio fideles ex indulto S. Sedis ab Ordinario dispensantur praeter feriam IV. cinerum, feriam VI. in parasceve, vigiliam Immaculatae Conceptionis et vigiliam Nativitatis Domini, qua tamen ieiunium ad vesperam cessat. Haec ieiunia fideles serio observant; saepe a prandio abstinent, ne in culinis publicis carnes his diebus saepe ex proposito coctas comedere debe-

ant. Abstinentiam quavis feria VI., quamvis non sit praecepta, multi sponte adhuc observant. Diminutio dierum ieiunii fidelibus perutilis est.

Parentes saepe monentur, ut infantes quamprimum baptizari sinant, tamen multi baptismum ad mensem, immo ad annos differunt. Qui matrimonium civile tantum inierunt, saepe infantes baptizandos curant occasione matrimonii ecclesiastici postea contracti. Multi suos infantes baptizari sinunt in paroecia aliena et distante, ne domi attentionem atrahant vel damnum patiantur.

Praeceptum communionis paschalis a multis, praesertim viris, praeprimis in oppidis, negligitur. Ruri autem sunt et paroeciae, ubi etiam viri singulis mensibus ad s. communionem accedunt. Cum multi extra suam paroeciam praeceptum paschale impleant, numerus per centena neque approximativus dari potest. /30/

In qualibet paroecia numerosi fideles quotidie ad s. communionem accedunt; numerosus est praesertim femineus sexus, viri et iuvenes rariores sunt. Communionem quotidianam multum fovit missae vespertinae.

Quolibet anno augetur numerus eorum, qui sine sacramentis moriuntur. Inter causas mortis apoplexia¹⁶⁹ primum locum occupat. At praeter citam mortem multi sunt, qui sacramenta differunt, in nosocomiis sacerdotem postulare negligunt vel quorum domestici de spiritualibus non curant. Rari sunt tamen casus, ut quis a sacramenta recuset. Inter illis, qui sepultura ecclesiastica donati sunt, circa 30% sine sacramentis mortui sunt.

Crematorium in dioecesi nullum habetur.

Funera mere civilia ruri sunt rarissima, in oppidis frequentia. Tamen omnes, nisi atheismo adhaereant, sepulturam ecclesiasticam habere cupiunt, quamvis vita eorum nullo modo religioni catholicae erat conformis. Denegatio sepulturae ecclesiasticae ab iis, qui civiliter tantum iuncti sunt, maxima poena censetur. Multi suos mortuos civiliter

tantum sepeliri sinunt ob emolumenta inde promissa (funus v. g. omnino gratuitus) vel causas similes, quamvis defunctus sepulturam ecclesiasticam postulasset.

Taxae stolae nunquam causa funeris mere civilis sunt, nam defuncti si necesse est gratis sepeliuntur.

87. Matrimonia civilia frequentia sunt. Multi etiam catholici primum civiliter tantum iunguntur, in foro Ecclesiae demum post aliquos annos et in paroecia distante tantum, ubi ignoti sunt. Divortia frequentia sunt. Ita soluti item matrimonium civile ineunt cum liberis vel item solutis. Multi matrimonium civile tantum ex solo metu ineunt. Civiliter iuncti saepe indignantur, cum a sacramentis et actibus legitimis ecclesiasticis prohibeantur.

Onanismus coniugalis grassatur (Cf. n. 84). Familiae cum prole numerosa rarae sunt. Multi parentes ob exiguos redditus prolem suscipere recusant. Abortus frequentes sunt (Cf. n. 84).

88. Ultimis quinque annis in dioecesi 150 matrimonia mixta inita sunt, quod est paulo minus quam unum matrimonium mixtum relate ad centena non mixta. Cum in matrimoniis mixtis fere semper sponsus non sit catholicus et educatio potissimum relinquatur uxori, liberi baptizantur et catholice educantur; quod facile est, si familiae in regionibus catholicis vivant. /31/

Ratio dispensationis ad ineunda matrimonia mixta fere semper est magnum periculum matrimonii mere civilis. Clausulae can. 1061 stricte observantur.

89. Parentes, praesertim iuniores, et qui eorum locum tenent, christianam educationem prolis in oppidis in dies magis negligunt, quamvis singulis annis de hac gravissima obligatione moneantur (Cf. n. 84). Omnes fere matres nempe per diem extra domum occupantur, vespere saepe distractionem extra domum quaerunt, diebus dominicis vero tota familia excursions facit. Dein parentes ipsi persaepe insufficienter instructi sunt neque

¹⁶⁹ Możliwość kap.

habeant, unde pueros doceant, cum catechismi aliisque libri catholici non habeantur.

90. E scholis publicis institutio religiosa exclusa est. Aliae scholae non dantur.

91. Lege civili permetteretur tantum schola media privata ad educationem futurorum clericorum, sub generali inspectione status. At multi conatus, ut permetteretur seminarium minus, cuius alumni scholas publicas frequentarent, frustrati sunt.

Congregationes Marianae, quae olim in dioecesi perpulchre florebant, lege civili ad opera devotionis in ecclesiis tantum permittuntur.

92. In dioecesi existit III. ordo saecularis s. Francisci,¹⁷⁰ aliquae Congregationes Marianae pro virginibus et matribus,¹⁷¹ inter sacerdotes vero Unio apostolica,¹⁷² Unio cleri pro missionibus,¹⁷³ Sacerdotes Adoratores¹⁷⁴ et Apostolatus ss. Cyrilli et Methodii.¹⁷⁵ Confraternitas SS. Sacramenti non

potest amplius oblationes colligere.¹⁷⁶ Confraternitas doctrinae christianae¹⁷⁷ in dioecesi nondum est erecta. Ad quamlibet associationem externam licentia auctoritatis civilis requireretur.

93. Ratio administrationis ab associationibus in quantum adhuc existunt non requiritur. (Cf. n. 6)

94. Associationes catholicorum in fines sociales a lege civili non permittuntur.

95. Qui III. ordini vel Congregationi Marianae adscripti sunt, pro posse quovis mense ad exhortationem spiritualem conveniunt.

96. Prelum catholicum non datur praeter periodicum mensile Družina (Familia), quae ab Administratura Apostolica archidioecesis Goritiensis editur. (Cf. n. 51) Cooperativa sacerdotum anno prae-/32/terito librum precum edere potuit.¹⁷⁸ Secus autem in dioecesi eduntur etiam libri iure communi prohibiti et in indicem librorum prohibitorum relati.

97. Sectae massonicae a statu suppressae sunt.

98. Socialismus marxisticus est forma ordinis socialis.

¹⁷⁰ Mišljen je tretji red sv. Frančiška Asiškega za laike, katerega člani si z molitvami in verskimi vajami prizadevajo za duhovno popolnost. Pastoralne inštrukcije za ljubljansko škofijo (izdal dr. Gregorij Rožman, škof ljubljanski, po sklepah škofijske sinode 1940), Ljubljana, Škofijski ordinariat, 1940, str. 186–187.

¹⁷¹ Tudi te je zelo priporočala škofijska sinoda leta 1940. Glede njihove predvojne razvejanosti v ljubljanski škofiji glej: Pastoralne inštrukcije, str. 187–189.

¹⁷² Unio apostolica skrbi za poglobljeno duhovno življenje škofijskih duhovnikov. Pastoralne inštrukcije, str. 17–18.

¹⁷³ Unio cleri pro missionibus: združenje je bilo ustanovljeno na pobudo papeža Benedikta XV. leta 1919. Duhovniki člani so spodbujali vernike k molitvi in zbiranju darov za misijone.

¹⁷⁴ Unio (ali tudi Associatio) sacerdotum adoratorum: člani združenja so se obvezali, da bodo eno uro na teden molili pred Najsvetejšim v cerkvi. Pastoralne inštrukcije, str. 18.

¹⁷⁵ Apostolatus ss. Cyrilli et Methodii – Apostolstvo sv. Cirila in Metoda: lavantinski škof bl. Anton Martin Slomšek (*1800, +1862) je 2. novembra 1852 podpisal pravila novoustanovljene Bratovščine sv. Cirila in Metoda, ki jo je 1. julija 1852 potrdil papež Pij IX. Bratovščino, ki je z molitvijo pospeševala edinost med kristjani, je leta 1891 nadgradil Antonín Cyril Stojan

(*1851, +1923), župnik v Drašovicah na Moravskem (poznejši nadškof v Olomucu, 1921–1923) z ustanovitvijo Apostolstva sv. Cirila in Metoda. Prim. Franz Machilek, "Velehrad ist unser Program", v: Bohemia, Band 45 (2004), str. 372–374; Pastoralne inštrukcije, 184; France Ušeničnik, Pastoralno bogoslovje, Ljubljana², Jugoslovanska tiskarna, 1932, str. 526–527.

¹⁷⁶ Namen bratovščine je buditi in vnemati čaščenje Svetega rešnjega telesa in zbiranje darov za bogoslužno opravo. Pastoralne inštrukcije, str. 183–184.

¹⁷⁷ Ustanovitev Bratovščine krščanskega nauka po župnijah je ukazal papež Pij X. leta 1905. Leta 1908 jo je priporočila druga Jegličeva sinoda in leta 1940 Rožmanove Pastoralne inštrukcije za ljubljansko škofijo po sklepah škofijske sinode leta 1940: "Člani te bratovščine poučujejo otroke in tudi odrasle v krščanskih resnicah" (str. 182–193). Vendar bratovščina v ljubljanski škofiji ni nikoli zaživela.

¹⁷⁸ Zadruga katoliških duhovnikov v Ljubljani je leta 1957 izdala molitvenik V občestvo združeni.

99. Fideles catholici in electionibus bono religionis et libertati Ecclesiae consulere non possunt.

Caput XII. Iudicium syntheticum Ordinarii circa dioecesis statum

100. Dioecesis ob revolutionem sociale per multa damna materialia et moralia passa est et patitur. Ultimo tamen quinquennio aliqua stabilisatio cernitur. Materialismus doctrinalis et practicus, matrimonium civile obligatorium, scholae areligiosae, vita publica areligiosa, despectus dierum festorum et alia huiusmodi Ecclesiae maxima damna afferunt. Fides vero catholica in populo profundas radices et solidam traditionem habet. Ideoque non est timendum, ne pereat.

Episcopus tit. Cardicensis
Administrator Apostolicus Labacensis.
[Antonius Vovk]

10.

Additamentum ad relationem caput VI (Cf. relationem triennalem, datam die 26 Iulii 1958 S. Congregationi de Seminariis et studiorum Universitatibus)

*Tipkopis, kopija brez datuma in brez podpisa
NŠAL 5, II. 3, 2. Nunciatura in Sveti sedež, mapa
4.*

1. Numerus studiorum sacrae theologiae in dioecesi ante annum 1945 semper erat: 70–80.

2. Anno 1945 cum Episcopo residentiali et 304 sacerdotibus profugerunt, exceptis duobus aegrotantibus, omnes theologi, inter quos etiam 16 theologi diaconi. Pauci tantum reversi sunt.

3. Numerus theologorum Labacensium anno 1958/59 est: 45. Cum usque ad annum 1944 ordinarie circa 15 theologi quotannis ad sacerdotium pervenerunt, nunc tantum circa 7 quotannis penuriam sacerdotum aliquo modo diminueri possunt.

4. Non adest Seminarium minus. Ante bellum in aedificio dioecesano magnifico¹⁷⁹ semper circa

300 alumni Seminarii minoris habebantur, anno iam 1945 Seminarium minus cum magna possessione bonorum immobilium a statu novo expropriatum est, et quidem, sine ulla compensatione. – Postea etiam magnum et monumentale aedificium novum pro Seminario maiore, Baragianum nominatum, nondum plene constructum, expropriatum est, pro quo autem 6,000.000 dinariorum in obligationibus statalibus dederunt. Obligationes accipere noluimus, sed anno 1955 datae sunt pro solutione tributorum Curiae pro aliquibus annis in summa horribili 5,000.000 impositorum.

5. Conatus denui erigendi Seminarium minus, etiam tali modo, quod alumni in Seminario maiore habitarent et scholas publicas frequentarent, a potestate publica repulsi sunt.

6. Omnes theologi dioecesani usque huc veniunt e scholis publicis, sed per multas difficultates pati debent: examinantur, ad servitium militare vocantur, nonnulli etiam incarcerati sunt. Sed etiam talibus difficultatibus perpeccis a vocatione sua sacerdotali non deficiunt.

7. Cum autem scholae publicae semper magis antireligiosae sint, iam per quattuor annos aliquos studiosos, cum spe vocationis, in Seminario minore Pasini (Pazin) in Istria croatica habemus. Anno 1958/59 ibi sunt 23 alumni e dioecesi Labacensi et 2 ex ad/2/ ministratura Slovena dioecesis Fluminensis. Primus e dioecesi Labacensi, qui Seminarium minus Pasini absolvit, mensae Iulio 1958 ad servitium militare vocatus est. Cum hi iuvenes parentes pauperes habeant, minime dimidiam partem expensarum pro iis solvit curia dioecesana, pro altera autem dimidia parte dant aliquid etiam paroeciae propriae vel benefactores.

8. In Seminario maiore Labacensi omnes theologi Sloveniae habitant, cum sit in Slovenia unicum. Anno 1958/59 sunt: e dioecesi Labacensi 45, ex Administratura Slovena dioecesis Fluminensis 4, e dioecesi Lavantina 27, ex Administratura Slovena Tergestino-Justinopolitana 3 et ex Administratura Slovena Goritensi 8.

¹⁷⁹ Zavod sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano.

9. Mutua confidentia in Seminario – pro dolor! – non est optima, cum indoles regionales, circumstantiae et investigationes politicae influxum suum exercent.

10. Theologi Labacenses sunt boni, Ecclesiae et Episcopo dediti. Tres tantum, qui post annum 1945 in Seminario degebant, nomen dederunt associationi ss. Cyrilli et Methodii ("Ciril-Metodij-sko društvo" vel breviter "CMD"), quam sacerdotes patriotici sine permissu Ecclesiae erigere debuerunt. Inter hos tres duo ex carcere venerunt, tertius vero erat olim iudex civilis, cum vocatione tarda ad sacerdotium venit et iam sustentationem pro senectute expectat. – Theologi presbyteri, qui anno 1957 in curam animarum abierunt, scriptis mutuo se obligaverunt, quod nullus associationi CMD nomen daturus sit. Scripta vero initio mensis Augusti 1958 in manus potestatis venerunt et nonnulli e subsignatis propter perscrutationem per aliquot dies incarcerati sunt. Praesertim factae sunt perscrutationes, quales directivae de CMD Episcopus theologis forte dederit. Prolata est etiam minatio, quod ob haec scripta Seminarium et Facultas theologica a potestate civili claudi possit, cum "novas associationes erigere sine permissione status vetitum sit". Initio Octobris res tamen ad acta est posita.

11. Viget autem in Seminario "Associatio S. Cyrilli" ("Cirilsko društvo"), quae iam anno 1881 ad fines literarios erecta est et quae cum associatione patriotica ss. Cyrilli et Methodii praeter similitudinem nominis nihil commune habet. CMD volebat in Seminario subolem habere. Ad hanc rem vitandam Episcopus ut rector Seminarii proposuit, ut a potestate civili associatio vetus s. Cyrilli permitteretur. Quod factum est, sed nonnulli sacerdotes et etiam nonnulli Episcopi Croatiae, propter similitudinem nominis, initio hanc solutionem, omnino ecclesiasticam et historicam, intelligi /3/ non potuerunt.

12. Sustentatio Seminarii omnino a Curia dioecessana dependet. Stipendia binationum et a sacris in festis suppressis, quae ex concessione S. Sedis pro necessitatibus dioecesis accipit Curia, magna ex parte pro Seminario erogantur.

13. Sustentatio Facultatis theologicae usque ad diem 30 Iunii 1952 res reipublicae erat, cum Facultas in complexu totius Universitatis Labacensis existeret. Dein ab Universitate separata est et soli Ecclesiae relictæ. – In republica Slovenia autem, non idem in aliis rebus publicis Jugoslaviae, a die 16 Februarii 1949 usque ad diem 4 Iunii 1953 a potestate civili vetitum erat, etiam in ecclesiis, eleemosynam colligere sine speciali permissione potestatis, quam tamen solum aliqui sodales associationis CMD acceperunt, utique agitationis gratia. Episcopus-Administrator, curam gerens Facultatis, occasione separationis ab Universitate, potestati civili proposuit, ut in ecclesiis paroecialibus saltem duae collectae annuae pro Facultate theologica permittantur, vel ut tributum ecclesiasticum concedatur. Responsum fuit negativum, sed potestas, omnino sua sponte, tunc suum auxilium promisit, quod et revera dedit. Hoc auxilium primis annis 2,000.000 dinariorum per annum et anno 1957/58 2,600.000 dinariorum attigit, et nullas obligationes secumfert. Hoc auxilium aequo animo accepimus, cum catholici Sloveni, magna tributa solventes, etiam pro Facultate theologica aliquid accipere ius habeant. Quousque hoc auxilium, utique insufficiens, sed magni valoris, duraturum sit, nescitur.

14. Rector Seminarii est Episcopus-Administrator Apostolicus, qui iam ante consecrationem ad Episcopum, ab anno 1944 usque ad annum 1946, rector erat. – Primus pro-rector ab anno 1946 usque ad annum 1950 erat Mons. Aloysius Markež, secundus ab anno 1950 usque ad annum 1952 canonicus Capituli cathedralis doct. Iosephus Pogačnik. Ambo a potestate civili male tractabantur et denuo incarcerati sunt. Finem passionis pro Mons. Markež adduxit subitanea mors, pro canonico doct. Pogačnik autem exitus e Seminario. Nullus eorum erat membrum CMD. – Tertius pro-rector, adhuc hoc munere fungens, est doct. Joannes Oražem, scientiae pastoralis et liturgicae professor in Facultate theologica. Regiminis Seminarii est valde peritus, iam permultas emendationes aedificii perfecit. Alumnos paterne et omni cum cura tractat et etiam a potestate civili non adversae tractatur. Ab anno 1946 usque ad annum 1952 erat membrum consilii redactionis folii reli-

giosi "Oznanilo", unici in dioecesi tempore post bellum. At anno 1952 "Oznanilo" suppressum est et folium religiosum Administratori Goritiensi a potestate concessum. Curam gerens nominati folii prorector doct. Oražem nomen dedit associationi CMD, sed iam pluries declaravit, se non esse agitorem associationis, quod revera non est. Rebus sic stantibus haec persona pro Seminario optimae est electa, praesertim cum collaboratio prorectoris cum Episcopo rectore in omnibus rebus sincera et cordialis sit. Alium sacerdotem, pro prorectore aptum, nunc non habemus.

15. Professores in Facultate[e] theologia sunt boni. Cum aliqui optimi anno 1945 profugissent, substituti sunt a professoribus Seminarii Lavantini, qui tempore belli a Germanis propulsi, maiorem inclinationem pro rebus novis ostendunt. Hi praesertim scribunt in folio associationis CMD "Nova pot" (Via nova), sed nullum influxum minus rectum in theologos habent.

16. Decanus Facultatis iam ab anno 1948 est doct. Stanislaus Cajnkar, dioecesis Lavantinae, tempore belli inter partianos ministerium sacerdotale exercens, scriptor frugifer rerum spiritualium et profanarum, cum voluntate vere magna, semper omnibus bona faciendi. Associatio CMD iam ab initio existentiae suae bonitatem eius male tractabat. Cum tres fundatores associationis CMD anno 1949 a S. Sede excommunicati essent, etiam dot. Cajnkar a S. Sede monitum accepit, quod autem cum reverentia et ad emendationem suscepit. Statim paratus erat etiam munus decani deponere. Nullus vero e collegio professorum munus decani assumere audet et abdicatio doct. Cajnkar ex parte potestatis civilis permultas difficultates afferret. Potestas enim, ut videtur, etiam subsidium suum pecuniale cum nomine doct. Cajnkar coniungit. – Anno 1956/57 doct. Cajnkar in "Nova pot" aliquas sententias, cum doctrina catholica non bene congruas, in lucem edidit, quod eodem tempore etiam professor Facultatis doct. Joannes Janžekovič fecit. Cum ambo strenuo increpassem et de S. Sede certiore facienda mentionem fecissem, ita emendati sunt, ut exinde tale quid non amplius iteretur.

17. Facultas theologia nunc unanimiter proponit, ut decanus doct. Stanislaus Cajnkar et professores doct. Joannes Oražem, prorector Seminarii, et doct. Maximilianus Miklavčič, archivarius Curiae dioecesanae, ad professores ordinarios promoveantur. Hi tres autem non habent "nihil obstat" a S. Sede. Ad petitiones suas iam per aliquos annos responsum expectant. Nuntius Patrick Josephus Hurley declaravit: "In expectatione possunt docere". Cum omnes hi Facultati necessarii et pro Facultate temporibus difficillimis bene meriti sint, cum directivas Episcopi – Cancellarii Magni quoad Facultatem respiciant, cum vitae sacerdotalis integri sint, cum se apud theologos optime gerant et hisce circumstantiis adiutorio magno Facultati et dioecesi sint, die 4 Iunii 1958 sub N. Curiae Labacensis 1496 a S. Congregatione pro Seminariis et studiorum Universitatibus denuo petii, ut eis Nihil obstat tribuatur. Si vero gratia haec dari nequeat, responsum in dilata maneat, cum responsum negativum permultas et graves difficultates etiam ex parte potestatis civilis, provocaret.

18. Quod dioecesis Labacensis et tota Slovenia ahuc habet, est Seminarium maius et Facultas theologia Labacensis. Hae duae institutiones repraesentant catholicismum in Slovenia. Utinam ope benedictionis divinae, benignitate S. Sedis et mea modesta cura maneant et floreat!

Episcopus tit. Cardicensis, Administrator Apostolicus Labacensis.

11.

**Relatio quinquennalis pr
quinquennio 1959–1963**

*Vovkovo poročilo v Rim (na podlagi predpisanega vprašalnika).*¹⁸⁰

Tipkana kopija brez podpisa. NŠAL 333 Anton Vovk, šk., II. 3, 2. Nunciatura in Sveti sedež, mapa 4.

Ad quaestiones S. Congregationis Consistorialis de die 4. novembris 1918 et respondetur ut sequitur. Quae partem materiale status dioecesis respiciunt et immutata manserint, omittuntur.

Caput I. Generalia de statu personarum et locorum

1. Ordinarius est Antonius Vovk, Archiepiscopus Labacensis, 63 annorum, natus die 19 Maii 1900 in Breznica, Archidioecesis Labacensis, electus die 15 Septembris 1946¹⁸¹ Episcopus titularis Cardicensis, consecratus die 1 Decembris 1946. Litteris Secretarie Status de die 2 Decembris 1959 N. 9749/59, quae lectae sunt in Capitulo cathedrali die 10 Decembris 1959, et sequenti Bulla de die 26 Novembris 1959 translatus est ad sedem Labacensem. Cum dioecesis in Archidioecesim erecta est, promotus est Bulla de die 13 Decembris 1961 in Archiepiscopum.¹⁸²

¹⁸⁰ V tem primeru ne gre za kopijo poročila v Rim, ampak za osnutek na podlagi predhodne Vovkove relacije. Besedilo je polno tipkarskih napak, ki so posledica Vovkove bolezni in predvsem pešanja vida. Vovk osnutka ni končal. Pri sestavljanju poročila se je držal navodil Konzistorialne kongregacije in je navajal samo spremembe glede na podatke iz predhodnje relacije (Dokument št. 8). Iz poznejših sprememb besedila, bi lahko sklepali, da je po Vovkovi smrti besedilo dokončal njegov naslednik dr. Jožef Pogačnik, takrat še kot apostolski administrator ljubljanske škofije. Žal do sedaj ni bilo mogoče ugotoviti, ali ga je kot Vovkovo relacijo ad Limina tudi poslal v Rim.

¹⁸¹ V predlogi zatipkano 1956.

¹⁸² Prvotno besedilo se je glasil: " ... die 1 Decembris 1946, bulla de die 26 Novembris 1959 translatus ad Sedem Labacensem, litterae de translatione lectae sunt coram Capitulo cathedrali die 10 Decembris 1959, et bulla de die 13 Decembris 1961 evectus in Archiepiscopum".

Dioecesis regimen suscepit die 15 Iunii 1945 ut Vicarius Generalis cum omnibus facultatibus, datis ab Episcopo residentiali profugo. Decreto S. Congregationis Consistorialis de die 27 Septembris 1950, lecto coram Capitulo cathedrali die 29 Novembris 1950, nominatus est Administrator Apostolicus dioecesis Labacensis cum omnibus iuribus Episcopi residentialis. Decreto eiusdem Congregationis de die 21 Aprilis nominatus est etiam Administrator partis Slovenicae dioecesis Fluminensis, quae decreto Secretariae Status de die 21 Iulii 1961 N. 7229/61 ad Administratorem Apostolicum partis Slovenicae dioecesis Tergestinae – Iustinopolitinae transiit.

Habet Episcopum Auxiliarem, datum personae, Josephum Pogačnik, doctorem s. theologiae, Episcopu[m] titularem Irenopolitanum in Isauria, electum die 18 Februarii 1963 et consecratum die 7 Aprilis 1963.

2. Gradus hierarchicus: Dioecesis bulla de die 13 Decembris 1961 occasione quinti centenarii a fundatione in Archidioecesim evecta est. Non habet suffraganeos. Manet immediatae subiecta Sanctae Sedi. Conferentiis Episcopalibus praesidet Archiepiscopus Zagrabiensis.

3. a) Locus residentiae: Labacum. Iugoslavia, lingua Slovenica: Ljubljana, Ciril Metodov trg 4, Jugoslavia.¹⁸³

c) Praecipua oppida: Ljubljana 160.000, Kranj 22.000, Jesenice 18.000. In dioecesi habetur una paroecia ritus graeco-catholici.¹⁸⁴

In dioecesi ex acatholicis sunt: exigua pars schismaticorum, muhametanorum, advenarum e regionibus /2/australibus, et pauci sectae testium Iehovae adscripti.

¹⁸³ Številka 3. b) je izpuščena.

¹⁸⁴ V začetku 19. stol. je bila ustanovljena grkokatoliška župnija v vasi Drage pri Metliki, ki je bila vključena v grkokatoliško škofijo Križevci. Leta 1958 je bila ustanovljena grkokatoliška župnija v Metliki (cerkev sv. Cirila in Metoda) in v soupravo prevzela župnijo Drage.

d) Numerus sacerdotum saecularium: 312

Numerus alumnorum Seminarii maioris: 61

Numerus alumnorum Seminariorum minorum, qua sunt extra fines dioecesi: 63.

f) Numerus paroeciarum: 281. Parvae paroeciae, numero 28, suum parochum non habent.

g) In Archidioecesi habentur hae religiones virorum – primus numerus indicat numerum domorum formatarum, secundus numerum religiosorum sacerdotum:¹⁸⁵

	domorum	non f[ormat.]	sacerdotum	fratrum
Cistercienses ¹⁸⁶	1		5	7
Carthusiani ¹⁸⁷	1		6	12
Ordo Fratrum Minorum ¹⁸⁸	4	4	28	35
OFM Capucinarum ¹⁸⁹	2	1	10	11
Ordinis Teutonic ¹⁹⁰	–	3	6	
Salesiani S[ocietatis] J[oanni] Bosco ¹⁹¹	3	9	30	38
Congregatio Missionum ¹⁹²	–	1	7	5
Missionarii Knoblehar ¹⁹³		–		2
Societas Iesu ¹⁹⁴	1		11	7
Summa totalis	12	18	105	115 = 220 ¹⁹⁵

h) In Archidioecesi habentur hae religiones mulierum:

	domus formata	non formata	religiose	quarum legit extra claustra
Carmelitanae ¹⁹⁶		–	2	3
Ursulinae ¹⁹⁷	3	2	86	4
Filiae Misericordiae a SVAP ¹⁹⁸	3	2	220	109
Filiae Misericordiae e Zagreb ¹⁹⁹	1		12	
Sores III. Ord. S. Francisci e Mb ²⁰⁰	3	4	135	

¹⁸⁵ Razpredelnica ima dejansko štiri kolone: 1) [v skladu z redovnimi pravili] formirana redovna hiša, 2) neformalna redovna hiša, 3) število redovnih duhovnikov, 4) število bratov laikov. V opombah so samostani zapisani tako, kot jih je navedel ljubljanski šematizem iz leta 1959.

¹⁸⁶ Stična.

¹⁸⁷ Pleterje.

¹⁸⁸ Frančiškani, redovne hiše: Ljubljana Marijino oznanjenje, Novo mesto, Ljubljana Vič, Nova Štifta pri Sodražici, Ljubljana Spodnja Šiška, Bežigrad, Kamnik, Brezje.

¹⁸⁹ Kapucini, samostani: Škofja Loka, Ljubljana Štepanja vas, Krško.

¹⁹⁰ Križniki: posamezni redovniki so delovali na župnijah Semič, Metlika, Črnomelj, Križe na Gorenjskem in Sava pri Litiji.

¹⁹¹ Salezijanci: navedena sta dva samostana: Rakovnik, Kodeljevo, sicer pa so delovali na župnijah: Boštanj, Cerkljica, Goriče, Predvor, Šentrupert, Škocjan, Št. Janž, Tomišelj, Trstenik, Tržič.

¹⁹² Rezidenca Ljubljana, Tabor 12.

¹⁹³ Misijonarji Sinovi presv. Srca Jezusovega (Knobleharjanci): V ljubljanski škofiji sta živela še dva, p. Jožef Musar na Bogenšperku in p. Stanislav Dobovšek v Stari Cerkvi pri Kočevju.

¹⁹⁴ Jezuiti so še vedno bivali na Gradu Bogenšperk.

¹⁹⁵ Število redovnikov 220 in 30 redovnih hiš.

¹⁹⁶ Karmeličanke: Selo.

¹⁹⁷ Ursulinke: Ljubljana, Kamnik, Škofja Loka.

¹⁹⁸ Filiae Misericordiae a S. Vincetii a Paula-Usmiljenke: Raka pri Krškem.

¹⁹⁹ Zagrebške usmiljenke: Kamnik.

²⁰⁰ Šolske sestre sv. Frančiška Asiškega (Materna hiša v Mariboru): Repnje.

Sorores III. Ord. S. Francisci e Graecii ²⁰¹	1	6	39	9
Sorores Imaginis Miraculosae ²⁰²	2	2	74	24
Sorores de Notre Dame ²⁰³	2	3	48	5
Filiae BMV Auxilii christianorum ²⁰⁴	—	2	6	
Sorores Ordinis Teutonici ²⁰⁵	—	1	15	7
Filiae Misericordiae S. Crucis ²⁰⁶	1	1	40	13
Numerus totalis:	16	24	677	174 /3/

Religiosae vitam religiosam ducere conantur in domibus modestis, sive alienis, in quibus ratam mensilem pro habitatione solvuntur, sive propriis, quas ex parte ex pristinis retinuerunt vel plures denuo acquisierunt.

Caput II. De administratione temporalium bonorum, de inventariis et archivis

4. Emeriti qui societati Cyrillo-Methodianae nomen dederunt, menstruam praebendam 28.000 dinariorum accipiunt.

Ultimo tempore plures ecclesiae et domus parociales aedificatae vel substantialiter reparateae sunt.

5. Consilium administrationis constat Archiepiscopo Ordinario, Episcopo Auxiliari et duobus canonicis.

7. Foundationes Missarum, quarum pecunia in titulis statalibus collocata erat, perierunt; quarum bona immobilia post bellum expropriata sunt, suspensionis censendae sunt, cum nullos redditus habeant; quae intactae manserunt, rare sunt et paucae. Ex pro omnibus Missis fundatis in fundis collocatis, singulis annis una Missa ad intentiones omnium fundatorum persolvitur.

12. Ultimo quinquennio ob mutatas condiciones stipendium Missarum bis mutatum est. Nunc pro Missa simplici datur 400 dinariorum, pro Missa cum quovis onere 500 denariorum.

13. Inventaria nova ordinatione Ordinarii his annis conficiuntur.

[Caput III. De fide et cultu divino]

19. Praeter Rituale quod ex concessione S. Rituum Congregationis de die 23 Novembris 1932 totum in lingua slovenica adhibetur, et praeter cantum Epistolae et Evangelii in Missis cum cantu quod post lectionem latinam ex concessione eiusdem Congregationis de die 17 Aprilis 1821 in lingua Slovenica cantari possunt, nunc ulteriore usus linguae vulgaris in liturgia concessus est. Rescripto S. Congregationis S. Officii de die 8 Aprilis 1960 N. 210/60 in Missis lectis latus usus linguae vulgaris conceditur, "dummodo sacerdos totam celebrationem sola lingua latina peragat atque populus latine pariter eiusdem salutationibus et monitionibus respondeat", in Missis cantatis vero cantica ex Ordinario Missae in lingua vulgaris, sive traducta sive exprimentia cantare licet.

Missae coram Sanctissimo exposito post editum motu proprio Rubricarum instructum anno 1960 suppressae sunt, at cum id difficulter servari possit, novum indultum petitum est celebrandi in altari expositionis. /4/

23. Quoad decretum de die 13 Decembris 1957 Conferentiae Episcopales anno 1959 decreverunt: pro Missa lecta adhibeantur saltem duo candelae, pro Missa cantata saltem quattuor, pro Missa Solemni sex, pro Missa pontificali septem, pro Missa coram Sanctissimo exposito sex. Pro lumine coram S. Sacramento adhuc permittitur lu-

²⁰¹ Šolske sestre sv. Frančiška Asiškega (Materna hiša v Gradcu): Ljubljana.

²⁰² Marijine sestre čudodelne svetinje: Dobrova.

²⁰³ Uboge šolske sestre de Notre Dame: Struga, Trnovo na Krasu.

²⁰⁴ Hčere Marije Pomočnice: Ljubljana.

²⁰⁵ Sestre križniškega reda: Ljubljana (Novi trg 5/11).

²⁰⁶ Sestre sv. Križa: Mala Loka, Ljubljana.

men [e]lectricum commendatur vero oleum olivae vel saltem vegetabilium.

Caput IV. De iis quae ad Ordinarium pertinent²⁰⁷

24. Episcopus praeter palatium episcopale nulla bona immobilia habet. Tres domus quae Labaci ei propriae erant, nunc nationalizatae sunt.²⁰⁸

25. Inventarium bonorum mobilium domus episcopalis nondum est perfectum.

26. Ultima sedis vacatio anno 1958 locum habuit,²⁰⁹ morte Episcopi residentialis doct. Gregorii Rožman, profugi, qui die 16 Novembris 1959 in Statibus Unitis Americae profugus obiit. Cum Antonius Vovk immo²¹⁰ ab anno 1945 dioecesim, ad[p]rimum ut Vicarius Generalis, dein ut Administrator Apostolicus administraret, nullus Vicarius Capitularis morte Episcopi residentialis electus est.

27. Archiepiscopus usque ad finem anni 1962 pontificalia festis solemnioribus per annum in ecclesia cathedrali et conciones in eadem ecclesia per seipsum peregit. Nunc morbo impeditus haec peragit per suum Episcopum Auxiliarem.

28. Usque ad annum 1961 inclusive Archiepiscopus ipse quamlibet paroeciam sexto quoque anno canonice visitabat ibique confirmationem ministrabat et concionem habebat. Anno 1962 eum in his adiuwabat Vicarius Generalis, qui nunc est etiam episcopus Auxiliaris, cuiqui ex concessione Sanctae Sedis iam tunc confirmationem mini-

strare licebat. Anno currente haec omnia fiunt per Episcopum Auxiliarem.

29. Ad ordines sacros promoti sunt clerici dioecesani: anno 1959 quinque, anno 1960 sex, anno 1961 quinque, anno 1962 octo, anno 1963 septem. Summa: 31. Copia sacerdotum necessitatibus Archidioecesis non sufficit.

36. Quamvis Ecclesia lege a statu separata sit, auctoritates civiles saepe emphatice enuntiat, se bonas relationes cum episcopis et /5/ Ecclesia habere velle. Quod et factis ostendunt. Archiepiscopum ad festa nationalia invitatur. Commissionis statalis ad negotia religiosa praeses ad iubilaeum quingentorum annorum a fundatione personaliter gratulavit, morte b. p. Joannis XXIII. scripto sensus commiserationis expressit. Difficultates mutuae contactu personali bona voluntate utriusque partis solvi conantur. Dignitas episcopalis reveretur, iurisdictio ecclesiastica ex principio non impeditur.

[Caput V. De Curia dioecesana]

37. Personae Curiae:

Josephus Pogačnik, Episcopus Auxiliaris, Vicarius Generalis,

Venceslaus Snoj, cancellarius,

Franciscus Merveč, secretarius et oeconomus,

Franciscus Vrhunc, secretarius Episcopi et actuarius Tribunalis;

doct. Antonius Čepon, canonicus, officialis,

Franciscus Glinšek, canonicus, defensor vinculi,

doct. Gulielmus Fajdiga, professor theologiae et Jacobus Šolar, canonicus, iudices prosynodales et auditores,

doct. Maximilianus Miklavčič, professor theologiae et Maximilianus Stanonik, archivarii,

doct. Gulielmus Fajdiga, doct. Josephus Jeraj, doct. Vincentius Močnik, doct. Josephus Demšar, doct. Joannes Oražem – omnes professores s. theologiae, examinatores prosynodales,

Josephus Kres, parochus consultor;

Josephus Šimenc, canonicus decanus, doct. Joannes Fabijan, doct. Gulielmus Fajdiga, doct. Joannes Janžekovič. Msgr. Josephus Pogačnik – censores librorum.

²⁰⁷ V originalu pomotoma Caput III.

²⁰⁸ Glej op. 135.

²⁰⁹ Verjetno gre za tipkarsko napako. Škof Vovk je bil od leta 1950 apostolski administrator ljubljanske škofije s pravicami rezidencialnega škofa do smrti škofa Rožmana 16. novembra 1959. "Sedis vacatio" ljubljanske škofije bi torej kvečjemu lahko trajala od smrti škofa Rožmana do imenovanja Vovka za ljubljanskega rezidencialnega škofa dne 2. decembra istega leta (1959).

²¹⁰ V besedilu "ima". Verjetno gre za tipkarsko napako. Pravilno "imo" oziroma "immo".

Caput VI. De Seminario

40. Seminarium maius Labaci pro omnibus dioecibus et administraturis Sloveniae unum est.

Archidioecesis Seminarium minus proprium nunc nondum habet. Omnes conatus ob difficultates praesertim pecuniarias frustrati sunt, quamvis potestas civilis id construi permetteret. Alumni nunc mittuntur partim Pasinum in Istria, dioecesis Parentinae, ubi nunc sunt 40, partim Vipavam²¹¹ in administratura partis iugoslavicae Archidioecesis Goritensis, ubi nunc sunt 23. Vocationes non paucae adhuc veniunt ex lyceis publicis.

41. a) Rector Seminarii maioris, doct. Joannes Oražem, est simul professor theologiae pastoralis et liturgicae in Facultate theologica. In Seminario praeter eum habetur unus praefectus studiorum et unus pater spiritualis. Alumni frequentat praelectiones in Facultate theologica, quae habet 15 professores. Alumni sunt numero ex tota Slovenia: 97 + milites 29 = 126. /6/

b) Aedes Seminarii vetustae quidem sunt, at ab architecto nunc restauratae, ornatae et necessitatibus hodiernis adaptatae. Sub primo plano negotia mercatus publici ex contractu installata sunt, ideo communitas publica aedificium Seminarii totum adaptavit et machinis hodiernis providit.

d) Necessaria est ad huc adaptatio culinae hodiernis conditionibus et nova supellex.

43. Rector Seminarii simul est oeconomus.

²¹¹ Malo semenišče v Vipavi je avgusta 1950 ustanovil apostolski administrator dela goriške nadškofije v Sloveniji dr. Mihael Toroš. Zaradi obnovitvenih del v poslopju vipavskega župnišča so se prvi dijaki vselili šele 6. septembra 1952. Semenišče je bilo sprva samo internat, dijaki pa so obiskovali državno gimnazijo v Ajdovščini. Ko je bila gimnazija v Ajdovščini ukinjena, je Toroš leta 1957 v Vipavi ustanovil "Srednjo versko šolo za pripravo duhovnikov", ki ni imela pravice javnosti. V šolskem letu 1991/92 je bila ustanovljena Škofijska gimnazija, ki je sprva imela prostore skupaj z malim semeniščem, od šolskega leta 1999/2000 pa lastne prostore. Novi zakon ji je omogočil pravico javnosti.

Deputati ad disciplinam sunt duo canonici. Deputati pro administratione bonorum temporarium non habentur.

Dimissi: E Seminario unus dimissus est ob graviores defectus disciplinares.

44. Conditionibus in melius mutatis nunc duo alumni in Collegium Germanicum Romae et unus doctor theologiae ad Institutum liturgicum Parisiense ad studium speciale liturgiae mitti poterunt.

Caput VII. De clero generatim

50. Universitatem civilem nunc duo²¹² sacerdos[te]s frequenta[n]t ad studendum linguas classicas.

52. Ad statum laicalem nullus clericus est reductus.

53. Secundum can. 2298 nulla poena est irrogata, at unus parochus amotus est secundum can. 2147 seq.

Caput VIII. De Capitulis

55. Capitulum cathederale duabus dignitatibus, scilicet Praeposito et Decano, et 10 canonicis. Duo canonici degunt ut profugi in exteris, duo canonicatus non sunt collati, cum patronus ubi degat ignoscatur et habitatio pro canonico nulla habetur. Ita exstant duo dignitates et sex canonici. Canonicus theologus ob penuria personarum non est nominatus, at eius officium alii canonici explent. Canonicus paenitentarius adest.

56. Domus canonicae praeter tres parvas lege civili ut aliae domus nationalizatae sunt, at in qualibet unum planum exemptum est pro habitatione canonicorum. Attamen hae partes exemptae adhuc a laicis occupantur. Canonici activi habitationem omnes habent propriam.

59. Canonici ad honorem sunt sex. /7/

²¹² Popravljen iz unus.

60. Cum dioecesis Sede impedita Administratorem Apostolicum haberet, qui morte Episcopi residentialis nominatus est statim translatione Episcopus residentialis, Vicarium Capitularem eligere non erat necesse.²¹³

61. Ob penuriam sacerdotum canonici etiam in cura animarum occupantur. Quare ex dispensatione S. Sedis, S. Congregationis Concilii de die 26 Augusti 1961, N. 64795/D nisi cura animarum impediatur obligantur tantum adesse Missae conventuali, ante quam recitant horam Primam et Tertiam. Pro fundatoribus quovis mense unam Missam persolvunt. Sponte festis solemnioribus Vesperas I et II peragunt, nocte Nativitatis Domini, hebdomada sancta, in commemoratione fidelium defunctorum partem officii cantant. Diebus Dominicis et festis, si adest copia clericorum Missam solemnem peragunt.²¹⁴

Caput IX. [De vicariis foraneis]

64. Ob penuriam sacerdotum 28 paroecia pro-

prium pastorem non habent, sed a parrocho vicino administrantur.²¹⁵

65. Domibus religiosis unitae sunt 9 paroeciae.²¹⁶ Ob defectum cleri 30 religiosi²¹⁷ paroecias administrant.²¹⁸

66. (Cum ob conditione[s] speciales temporis ad paroecias vacantes nominatur tantum vicarii oeconomii, paroeciae non conferuntur. Ideo et ius patronatus non exercebatur, nulla praesentatio facta est.)²¹⁹

67. Etiam nunc sede plena paro[e]ciae ob conditiones speciales non conferuntur, sed nominatur tantum vicarii oeconomii, qui facile transferuntur, quod saepe necessarium est. Vicarii substituti qui loco parochorum profugorum paroecias administrant, sunt nunc tantum 16.²²⁰

²¹³ Po Vovkovi smrti so besedilo zamenjali: "60. Archiepiscopus residentialis Antonius Vovk mortuus est die 7 Iulii 1963. Capitulum cathedrale statim i. e. die [11] Iulii in Vicarium capitularem et simul oeconomum elegit Episcopum auxiliarem Josephum Pogačnik, at die [12] Summus Pontifex eundem elegit in Administratorem Apostolicum, de quo S. Congregatio consistorialis die [...] decretum edidit. Ambo decreta secundum canones ostensa sunt capitulo".

²¹⁴ Prvotno besedilo se je glasilo: "Canonici ecclesiae cathedralis cotidie Missae conventuali intersunt et ante eam Primam et horam Tertiam recitant, nisi cura animarum impediatur. Alia officia choralia iuxta dispensationem S. Sedis non habent. Diebus dominicis et festis, si adest copia clericorum et cantorum pro assistentia, Missam solemne cantant. Triduo sacro Matutinum et Festis solemnioribus I et II Vesperas simul cum clericis Seminarii cantant. Quovis mense unum sacrum pro fundatoribus offerunt. Functiones a statutis praescriptae non negliguntur, nisi habeatur dispensatio S. Sedis. Canonicum vicarium paroecialem ecclesiae cathedralis in cura animarum libenter adiuvant, at plures aetate proveci laborare iam nequeunt. Ordinario reverentiam et obedientiam praestant et ita aliis sacerdotibus exemplo sunt. Id tanto melius obtinetur, cum Ordinarius ipse sit membrum Capituli".

²¹⁵ Prvotno besedilo: "Ob penuriam sacerdotum nunc 28 paroeciae proprio parrocho carent et a parrocho vicino administrantur. Ob adiuncta pecuniaria locorum et conditiones peculiares, cum stabilitas personarum (can. 458) pastoris saepe practice impossibilis est, paroeciae vacantes non conferuntur, sed nominantur tantum administratores. Paroeciae gubernantur a vicariis substitutis, cum parochi profugi post bellum nec in patriam revertuntur nec paroeciae renuntiant".

²¹⁶ Šematizma iz leta 1959 in 1967 jih navajata samo osem, in sicer: cistercijani: Stična; frančiškani: Šiška; križniki: Črnomelj, Metlika, Podzemelj, Semič, Vinica; salezijanci: Rakovnik. Šematizem iz leta 1971 pa po Krajevnem leksikonu Dravske banovine (Ljubljana 1937, str. 373) navaja, da je bila župnija Marijinega oznanjenja v Ljubljani frančiškanom inkorporirana že leta 1804.

²¹⁷ Salezijanci 15, frančiškani 8, križniki 6, cistercijani 1.

²¹⁸ Prvotno besedilo: "65. Paroeciae domibus religiosis unitae sunt novem. Capitulum cathedrali una et Capitulum collegiato in Novo mesto pariter una. Quae cann. 415, 471, 699 § 1, 630 et 631 praescribuntur servantur. Ob defectum cleri dioecesani nunc 29 habentur administratores paroeciales religiosi, et quidem: salesiani 13, franciscani 5, teutonici 5, jesuitae 3, cistercijani, capucini, missionarii Cordis Iesu quisque unam paroeciam".

²¹⁹ Prvotno besedilo: "Beneficia iuri patronatu obnoxia nulla collata sunt".

²²⁰ Prvotno besedilo: "Sacerdotes emeriti ass[ociationis] p[at]rioticae] praebendam mensilem 28.000 dinariorum accipiunt".

68. Sit magnus numerus domorum paroecialium [qui] ultimo tempore construi vel restaurari potuit. Lege nationalizationis domorum generatim unum planum in domo paroeciali clero ut proprietas relictum est. In oppidis hincinde clerus ob defectum convenientis habitationis difficulter officiis suis incumbit.²²¹

69. Litteris Apostolicis Rubricarum instructum anno 1960 editis Missae coram SS. exposito intermissae sunt. Tempore expositionis per totam diem, quae in Arcidioecesi quotidie in una paroecia in usu est, Missae celebrantur et²²² communio distribuitur ad altare laterale, si adest. At cum talibus diebus concursus populi ad Missas et ad sacramenta magnus esse solet et altaria lateralia non satis decentia vel nimis arcta sint, indultum novum celebrandi talibus diebus ad altare expositionis petatum est, sed nondum est datum.²²³ /8/

70. Per totam archidioecesim fontes baptismales artifice renovantur et novae arte confectae construuntur, ut mysterium initiationis christianae fidelibus sensibilibus inculcatur.

71. Communio mensilis inter pueros catechesim audientes est regula. Inter adultos promovetur praesertim piis exercitiis primae feriae sextae et primi sabbatis. Post missionem popularem numerus communionum generatim crescit, alibi hincinde decrescit. Multi catholici ex indifferentismo vel acedia sicut Missam dominicalem ita et communionem paschalem negligunt, aequae et officia circa primam communi[onem] puerorum. Litteris Apostolicis ...

73. Cum nupturientes saepe ultima hebdomada ante nuptias parochum adeant et diem matrimonii civilis obligatorii tunc iam determinatum

habeant persaepe stato libero comprobato dispensatio ab omnibus proclamationibus petitur. Ita iam praxis inducta est petendi totalem dispensationem a proclamationibus vel admittendi tantum unam proclamationem. Praescripto codicis de hac materia nostris temporibus adaptanda videntur.

Saepe accidit quod nupturientes catholici primum per annos civiliter tantum iuncti vivunt et dein vgr. occasione baptismi primi infantis matrimonium etiam coram Ecclesia ineunt. Dantur casus ubi vir de matrimonio in facie Ecclesiae nec audire vult, ita ut applicanda est sanatio in radice.

74. Catechismus iis, quorum parentes petunt, dari potest vel in ecclesia vel etiam nunc in domo paroeciali. Iam multae paroeciae cubiculum aptum ad catechesim in suis domibus construxerunt, quo fit ut etiam hieme catechesis non intermittitur. Quilibet puer circa 30 horas catechismi per annum accipit. Pro catechesi nunc etiam libri impressi pro omnibus dioecesibus Sloveniae edi potuerunt, quod instructionem religiosam adiuvat. AAS 35, 145.

75. Sacras missiones plurimae parociae ultimis annis peregerunt, cum ob Ordinario institui in quilibet paroecia iubenatur. Etiam Labaci missio bene successit.

Caput X. De religiosis

77. Cum domus religiosae, visitationi Ordinarii obnoxie, fere non existant, visitationes non officiales tantum peractae sunt.

78. Religiosae ultimis annis aliquas domus privatas emere potuerunt ubi parvae communitates religiosae constitui possunt.

Religiosae quae adhuc in saeculo vivunt nonnullae quoad spiritum religiosum detrimentum patiuntur,

80. Congregatio iuris dioecesani est: Sorores s. Vincentii a Pula pro infirmis, fundata anno...

²²¹ V prvotnem besedilu dodana točka 69 (praviloma bi morala biti 68): "Ad can. 469: Secta Testium Jehovae zelo suorum praedicatorum et pecunia nonnullas assecelas exquirat. Parochi explanatione veritatum catholicarum fideles in fide roborant et in prelo catholico hebdomadario "Družina" (Familia) errores directe refutantur".

²²² V besedilu "in" (ostanek slovenskega originala?).

²²³ V dodanem tekstu pomotoma pod št. 71.

= Imaginis Miraculosae.²²⁴

Finis: infirmis domi inserviendis.

Numerus domorum formatarum 2, non formatarum 2, sororum 74, extra claustra degentes 24 (Cf. n. 3 f). /9/

82.Exclaustrati: 3; Saecularizati 7; Dimissi: 1.

Saecularizati ut sacerdotes dioecesani sine offensione vivunt. De dimissis fama mala conticuit, nemo scit, ubi degat.

Caput XI. De populo fidei

86. Praeceptum ieiunii et abstinentiae catholici multi negligunt. Abstinentia ferias VI, a qua post bellum diu dispensatum est, apud multos difficulter in consuetudinem iterum inducitur.

Funera mere civilia in oppidis sunt frequentes, ruri rara exceptio. Causa nunquam taxae stolae.

88. Ultimis quinque annis 190 matrimonia mixta inita sunt. Quod est circa 1%.

91. Seminarium minus nondum aedificatum est.

96. Prelum catholicum: Družina (Familia) ab Administratore Apostolico Goritensi in lucem editur singulis 15 diebus, venditur etiam in aulis ecclesiae, multos lectores habet. Legitur etiam Blagovest (Evangelium) Archidioecesis Belgradensis,²²⁵ scriptum lingua croatica. Catechi-

smi et libri precum numero sufficienti impressi sunt. Piae unioni S. Hermagore, que libros catholicos et indifferentes edit, multi iam ex antiqua traditione, sunt adscripti.

Caput XII Iudicium syntheticum Ordinarii circa dioecesis statum.²²⁶

12.

1961, december 11., Ljubljana – Romae Associatio patriotica sacerdotum in Slovenia (ss. Cyrilli et Methodii! - "Ciril-Metodijsko društvo" - "CMD")

NŠAL 333, Anton Vovk, šk. 73, Službeni spisi.

*Kopija poročila o Ciril-Metodijskem društvu slovenskih duhovnikov v Sloveniji, ki ga je škof Vovk 11. decembra 1961 predložil Svetemu sedežu, ko se je kot redni član udeležil zasedanja Komisije za disciplino klera in krščanskega ljudstva v Rimu.*²²⁷

Dedecus tristis cleri Slovenici est associatio ss. Cyrilli et Mthodii-"Ciril-Metodijsko društvo" vel

zij Turk. Med drugo svetovno vojno je bilo izhajanje lista prepovedano. Po vojni so list Blagovest obnovili Alojz Turk kot glavni urednik in člani uredništva Viktor Zakrajšek, dr. Janez Jenko in dr. Milodrag Avramović. Prva številka je izšla v Nišu, nato pa so uredništvo, ki ga je prevzel dr. Janez Jenko, prenesli v Beograd. Blagovest je tako postal osrednji katoliški list v Srbiji. Jenko je list urejal vse do imenovanja za apostolskega administratorja Apostolske administracije za Slovensko Primorje leta 1965.

²²⁶ Naveden je samo naslov.

²²⁷ O Cirilmetodijskem društvu je Vovk obširneje poročal že v pismu p. Antonu Prešernu v Rim januarja leta 1957 (Dokument št. 6), kratko tudi v svoji Relatio ad Limina leta 1959 (Dokument št. 9) in dopolnilu 1958 (Dokument št. 10). Društvo je bilo ustanovljeno leta 1949 kot Cirilmetodijsko društvo slovenskih duhovnikov. Slovenski škofje društva niso nikoli priznali, čeprav članstva v njem niso izrecno prepovedali. Društvo se je leta 1970 preimenovalo v Slovensko duhovniško društvo. Z delovanjem je prenehalo leta 1990. Prim. Anton Vovk, V spomin in opomin (uredil Blaž Otrin), Ljubljana, Družina, 2003; Marija Čipić Rehar, Odbor duhovnikov članov OF oziroma Cirilmetodijsko društvo na Primorskem v letih 1947–1952, v: Kronika, 53 (2005), št. 1, str. 91–106; Tamara Griesser Pečar, Cirilmetodijsko društvo katoliških duhovnikov LRS in "ljudska oblast" med najhujšo represijo, v: Bogoslovni vestnik, 77 (2017), št. 2., str. 423–437.

²²⁴ Družbo Marijinih sester čudodelne svetinje je 16. julija 1878 v Ljubljani ustanovila m. Leopoldina Brandis (*1815, +1900), vizitatorica avstro-ogrske province usmiljenih sester za strežbo bolnikom na domu, tudi ponoči, ker so to takratna pravila usmiljenim sestram prepovedovala. Družba bolniških sester je do leta 1926 delovala pod okriljem usmiljenk (Hčera krščanske ljubezni). Tega leta se je družba osamosvojila in dobila ime Družba Marijinih sester čudodelne svetinje. Leta 1940 je postala škofijskoppravna in leta 1977 papeško-pravna ustanova. Sedež družbe je v Ljubljani.

²²⁵ Blagovest je leta 1928 kot župnijski list ustanovil skopsko-prizrenski škof dr. Janez Frančišek Gnidovec. Ko je Gnidovec leta 1934 sedež škofije iz Prizrena prenesel v Skopje, je uredništvo lista prevzel skopski župnik Aloj-

breviter "CMD". Associatio erecta est a "sacerdotibus patrioticis" totius Sloveniae annis 1948/49 ex mandato crudeli potestatis civilis. Associationem ipsam praecedebat "consilium initiativum", in quo praesertim tres sacerdotes, duo ex Administratione archidioecesis Goritiensis, tertius vero e dioecesi Lavantina (Maribor) agiles fuerunt.²²⁸ Omnes hi tres sacerdotes a S. Sede adhuc excommunicati sunt; sacerdos Lavantinus interim etiam matrimonium civile attentavit.

Omnes res novae revera libenter a Slovenia initium sumunt. Labacum (Ljubljana) vero centrum Sloveniae est, ideoque etiam centrum associationis patrioticae sacerdotum, quam potestas civilis habere voluit, et id in forma peiore quam de facto est.

Cum initio permagna pars sacerdotum de associatione nihil audire voluisset et omnes invitationes nullum fere effectum produxissent, potestas civilis suos electos initiatores iuvare coepit. Praesertim sacerdotes, qui tempore belli partem communistis adversam tenebant, vel permissionem ad munera pastoralia exercenda – usque ad annum 1953 in Slovenia tantum praescriptam – a potestate civili haud acceperunt, vel uti catechetae et professores praebendam civilem mensilem habebant, incitamenta directe gravia et minis coniuncta pati debebant eo fine, ut associationi patrioticae nomen darent. – In dioecesi Labacensi post bellum, maxime primis annis, iam 262 sacerdotes incarcerati fuerunt, et multi denuo. Si aliqui in associationem ingressi sunt, fuerunt a carcere dimissi; alii autem propter firmitatem suam inexorabilem in carcerem provecti sunt. Membra potestatis die noctuque sacerdotes visitabant, ad suas cancellarias vocabant eisque saepe minabantur: Vel in carcerem vel in associationem CMD! Ita praesertim sacerdotes provectae aetatis, perterriti et in spe, ut licentiam civilem catechisandi pueros, tunc temporis necessariam, accipere possint, associationi revera nomen dederunt, multi cum lacrimis, pauci tantum ex corde.

Anno 1954 associatio contractum de cautione sociali constitutione extraordinaria a potestate

data, pro suis membris iniit pro casu morbi et senii.²²⁹ Cum ex una parte taxae in nosocomiis horribiles sint (nunc in diem minimum 4.300 Dinaria, cum stipendia Missarum 300–400 Dinaria sint!) et multi sacerdotes magna cura de senectute premantur, et ex altera parte membra associationis iuvamen mensile (nunc ca 5.000 Dinaria!), sacerdotes vero provectae aetatis praebendam mensilem accipiant (nunc 18.300 Dinaria!), propter haec bona nunc aliqui sacerdotes cum associatione contenti sunt. Sed de sua adscriptione associationi tacent, conventibus ipsius coacte intersunt, cum Episcopo de associatione nunquam loquuntur, et multi pecuniam, ab associatione acceptam, pro bonis operibus erogant. Vita spiritualis sacerdotum detrimentum ideo non patitur (maior pars eorum sunt ADORATORES ss. Sacramenti!), disciplina vero ecclesiastica tantum propter associationem CMD non /2/ potest esse conformis.

Episcopus Labacensis tempore erectionis associationis patrioticae vigilans fuit. De hac re etiam ambos Nuntios, tunc successive in Jugoslavia degentes,²³⁰ persaepe consuluit. Primus tres excommunicationes et aliqua monita a S. Sede singulis sacerdotibus conciliavit, alter autem etiam consilium (non acceptum!) dedit, ut omnes sacerdotes associationi aggregentur. – Iam initio Episcopus Labacensis etiam Episcopos Croatiae petiit, ut aliqua directiva communis statuatur de associatione, at sine effectum; tunc dictum est, quod tale quid in Slovenia tantum sit possibile. Cum postea vero associatio CMD in omnibus dioecesibus Jugoslaviae erecta fuisset, ipsa Slovenia multis verbis increpabatur. Quod Episcopus Labacensis die 20. Ianuarii 1952 etiam uti adversarius associationis benzino perfusus et combustionem vulneratus, satis notum est.

In conventu Episcoporum Jugoslaviae habito Zagrabiae die 26. Aprilis 1950 enuntiaturum est:

²²⁸ Anton Bajt, Jožef Lampret in Viktor Merc. Glej biografije na koncu besedila. Porobneje pa je Vovk o Cirilmetodijskem društvu poročal v svojih zapiskih: V spomin in opomin.

²²⁹ Prvotna letnica 1952 z roko popravljena v 1954. Leta 1964 so pokojninsko in socialno zavarovanje omogočili tudi duhovnikom nečlanom.

²³⁰ Po letu 1945 v Jugoslaviji uradno pravzaprav ni bilo več nuncijs. Med letoma 1946 in 1950 je nunciaturu vodil vodja (regens) nunciature škof Joseph Patrick Hurley, od leta 1950 do prekinitve diplomatskih odnosov med Jugoslavijo in Svetim sedežem leta 1952 pa kot odpravnik poslov, mons. Silvio Oddi.

"NON EXPEDIT" nomen dare associationi sacerdotum in cuius statutis nec mentio fit auctoritatis episcoporum, qui a Spiritu Sancto positi sunt regere Ecclesiam Dei. Sacerdotes memores sint adhortationis Pii X. "Haerent animo" de die 4 Augusti 1908, qui statuit, illas tantum coniunctiones sacerdotum licere, "quae episcopalis auctoritas firmet ac moderetur." – Sine effectum, vis et voluntas civilis fuit maior!

In Conferentiis Episcopalibus anno 1951 exit: "NON LICET nomen dare ..." In illo tempore associatio CMD in Slovenia novas constitutiones praeparabat, praescriptis ecclesiasticis magis conformes. Ordinarii Sloveniae tunc, rogati a bonis sacerdotibus, annotationes aliquas ad emendationem et sensum ecclesiasticum revera dederunt, sed cum expressa conditione et postulatione, ut associatio constitutiones emendatas S. Sedi ad probationem proponat. Cum autem Episcopus Labacensis hac de causa in fine Nuntium Apostolicum Belogradensem visitare voluisset et dulam vehendi iam emisset, ei a potestate civili vetitum fuerit a domo exire. Associatio non decernebat, sed alii!! – NON LICET Ordinarii Sloveniae sacerdotibus promulgare non potuerunt. Litterae enim machina multiplicatae iam in censura potestatis confiscatae fuerunt. – Ita etiam Episcopum Labacensem tempore erectionis associationis, per longam aetatem sat tristem minimum semel singulis hebdomadis ministri publici inculci vocabant, usitati nocte 3–5 horas, et de variis minabantur hoc fine, ut etiam ei terrorem inferrent.

Hodie in Slovenia aliquid supra 50 % sunt sacerdotes, qui sunt membra associationis CMD. Ex his ca 100 sacerdotes praebendam mensilem, alii autem subsidium mensile accipiunt, omnes vero magna diminutione tributorum personalium gaudent. Pro sacerdotibus vero aegrotantibus et senibus, qui non sunt membra associationis, curam gerit Curia dioecessana, saepe cum multis difficultatibus.

Religiosi in Slovenia magna ex parte sunt membra CMD, exceptis Iesuitis et Cisterciensibus, qui multis molestiis affecti magna tributa solvere debent.

Manuductores associationis principaliter non sunt sacerdotes Labacenses, sed sacerdotes aliarum dioeceseon Sloveniae. Triste est tamen, quod sa-

cerdos patrioticus Goritiensis, olim Lavantinus, /2/ Iosephus Lampret, inter fundatores associationis primus et ab Ecclesia excommunicatus, usque ad conventum generalem anni 1961 magnum influxum in associationem exercebat, nunc autem totaliter remotus est.

Duo sacerdotes Labacenses associationem voluntate sua adversa dereliquerunt. Unus eorum, annos natus 35 et oculis valde aegrotus, sine verbo vocatus est ad servitium militare, secundus vero, annorum 56, "propter alias res" incarceratus est. Ambo, a potestate civili callide pressi, postea in associationem reddiderunt. Ultimum verbum habet potestas civilis!!

Associatio est utique vulnus dilacerans corpus cleri Sloveni, sed vulnus quod nunc non dilatatur. Peius esset, si sacerdotes non essent boni. Nunc associatio ob maiora mala vitanda duris declarationibus a potestate ecclesiastica, quamvis iustis, haud perturbanda est. Disciplina ecclesiastica in perfecto ordine non est, sensus et vita interna sacerdotum autem semper cum Christo, Ecclesia, Papa et Episcopo!

II.

Status CMD hodiernus in Slovenia

1. Sacerdotes socii associationis CMD omnes fere corde tristitia afficiuntur, nam sibi consci sunt se non tenere disciplinam ecclesiasticam. Attamen ob timorem, ne auctoritas publica aliquid contra eos moveret et partim ob emolumenta associationi ex animo adhaerentes, CMD nunc relinquere non audent. Permulti sincere optant, ut associatio ab Ecclesia prohibeatur, attamen sequelas quae inde orirent timent. Meminerunt nempe, quam vi et quibus difficultatibus moti associationi nomen dederant.

2. Auctoritas publica, praesertim in Slovenia, ubi in omnibus revera moderna esse cupit, non cedit et associationem habere volet. Associationis CMD forma ab ea in qua de facto existit posset esse multo peior – immo tempore foundationis hincinde verba de "Ecclesia nationali" proferebantur, quae tamen conticescere debebant – sacerdotes Sloveniae tale quid semper energice renuebant et renuunt.

3. Propositum erigendi CMD conceptum fuit tempore pro auctoritate favorabili, at pro sace-

redotibus valde gravi et importuno. Multi nempe sacerdotes tempore ultimi belli publice contra communismum pugnant, inter eos erant etiam tales, qui modum sacerdoti licitum praetergressi sunt. Ideo bello finito, ex Dioecesi Labacensi tantum, dimidia pars sacerdotum saecularium, simul cum multis religiosis et fere omnibus theologis et etiam ipso Episcopo – 308 personae – fugere et emigrare debebant. Sacerdotes qui remanserunt auctoritas severo scrutinio subiecit, inquirendo, num eorum activitas anteacta eorumque indoles tales fuerint, ut "tempore novo suo munere fungi possint". Ita nullus sacerdos curam animarum regere sinebatur, nisi specialem permissionem auctoritatis publicae obtinuerat; nemo sine tali permissione catechizare poterat. Socii CMD talem permissionem cito obtinuerunt. Quod ad nomen, dandum associationi incitabat. Nonnulli /4/ sacerdotes, detenti in carcere, variis modis morali pressioni subiecti sunt, ut nomen darent associationi, et sub tali conditione e carcere dimissi sunt. – Sociis CMD auctoritas publica etiam hodie late favet, praesertim cum agatur de solvendis tributis, tum personalibus tum ecclesiasticis et beneficialibus. Diversas permissiones, quae ab auctoritate praescribuntur, ut v. g. pro processionibus et benedictionibus extra ecclesiam, socii CMD sine ullo incommodo et parvis taxis solutis obtinent; qui vero non sunt socii, tales permissiones ultro petendi iam saepe desperant.

4. Maximum incitamentum ingrediendi CMD est pactum de cautione sociali, ut iam sub I. num[ero] mentionatum est. Reditus ordinarius unicus sacerdotum in cura animarum laborantium sunt stipendia Missarum, pro quibus tamen qui non sunt socii CMD magna tributa solvere coguntur. Multi sacerdotes sustentandi domesticam impares sunt, ideo omnes quaerunt personam quae ob senium iam praebendam mensilem habet. Sacerdotes omnes senectutem et casum morbi vel necessitatem nosocomii prae oculis habent. Socii CMD pro his casibus iam optime provisi sunt. Fatendum est quidem, quod Episcopi Jugoslaviae anno 1953 pactum de cautione sociali (omnibus sacerdotibus) omnium sacerdotum non subscripserunt. Tale pactum ex lege nempe supremum organum administrativum Ecclesiae catholicae inire potuisset. Episcopi renuerunt pactum ex

ratione, quod singulae dioeceses de solutionibus mensilibus suorum sacerdotum spondere non audebant. Ideo auctoritas pactum de cautione sociali cum associatione CMD tantum iniit. Solutiones mensiles sociorum magna ex parte ex subventionem auctoritatis solvuntur ita, ut singuli sacerdotes socii fere nihilolvere debent. At habent gratuito medicum et medicamenta, in senectute praebendam mensilem, et post mortem exequiarum expensae ex cautione solvuntur. Haec omnia, nihil mirandum, sacerdotes, praesertim veteres vel morbo affectos, sine dubio alliciunt. Ultimo tempore singulae dioeceses Jugoslaviae suos sacerdotes aegrotantes et senio affectos vix possunt digne sustentare. Ideo clerus cautionem sociale in dies magis desiderat et postulat. Nunc CMD Sloveniae in votis habet et affirmat se cum auctoritate pactum conclusurum etiam pro cautione sacerdotum qui non sunt socii CMD. Quod si revera fieret, associatio procul dubio, ampliore auctoritate polleteret. Auctoritates tale pactum iam pollicitae sunt, at partem technicam huius consensus associationem CMD tantum agere posse affirmant. Necessitas paciscendi de cautione sociali pro sacerdotibus qui non sunt socii CMD est magna, at conditio memorata non est acceptabilis.

5. Emolumenta materialia quibus auctoritas sacerdotes allicet magna sunt. V. g.: a) Prelum catholicum in Slovenia. fere non datur. Nec parva imago sacra imprimi potest. At mediante CMD ultimis annis in lucem editi sunt:²³¹ pulcher liber precum, varii catechismi, immo et completa versio S. Scripturae, quae omnia pernecessaria et perutilia fuerunt; b) Anno 1952 Facultas theologica Labacensis ab Universitate civili separata est et ecclesiastica tantum remansit. Facultatem frequentant omnes theologi Sloveniae. Tunc auctoritas civilis sua sponte sustentationem Facultatis promisit et quotannis etiam dat, id praesertim respectu nonnullorum professorum qui associationi CMD non adversantur. Episcopo non licebat eleemosynam pro sustentatione Facultatis apud fideles collige-

²³¹ V okviru društva je bila ustanovljena Zadruga katoliških duhovnikov, ki ji je bilo omogočeno izdajanje katekizmov, molitvenikov in verskih knjig, med drugim kritično izdajo knjige *Leto svetnikov v 4 knjigah* (1968–1973).

re. /5/ Ideo sustentationem annuam a potestatibus non recusavit, ea ratione, quod tributa publica etiam omnes catholici ad onera publica solvunt. Talem modum agendi in audientia diei 1 Februarii 1960 Sanctitas Sua Episcopo Labacensi confirmavit; c) Multi sacerdotes ope associationis iam auxilium pecuniae pro ecclesiis pauperibus earumque post bellum restauratione acceperunt. Socii CMD licentiam aedificandi diversosque alios favores facile accipiunt, cum ecclesias dirutas aliaque aedificia ecclesiastica renovanda suscipiunt. Qui vero non sunt socii his in rebus difficultates experiuntur eisque licentiae renuuntur.

6. At hae conditiones non sub respectu materiali tantum sunt considerandae! – Fatendum est, quod CMD in Slovenia saltem, vitae spirituali cleri non sensibiliter nocuit. Sacerdotes, praesertim iuniores, quorum rari sunt socii CMD, spiritus ecclesiastici detrimentum omnino non sunt passi. Sacerdotes omnes Ecclesiae et Vicario Christi fideles sunt. Talem fidelitatem Ecclesiae eiusque Capiti supremo et Episcopis etiam duces associationis in suis comitiis, in suo prelo et in suis litteris, saepe ad Ordinarios missis, quovis anno vividius affirmant. Liquet eos responsum ad suas litteras ad Episcopos non accipere. In comitiis huius anni, mense ultimo Octobri habitis, in aula conventus tantum sequens inscriptio ex encyclica Mater et Magistra lucebat: "Facimus item, ut, recto socialium ordine rerum composito, gentes omnes et prosperitate, et laetitia, et pace tandem fruuntur." Annis prioribus inscriptiones socialisticae tantum in pariete evocabant!

7. Primi fundatores CMD, associationi ex corde dediti, nunc primos locos cedunt. In comitiis huius anni sacerdotes excommunicati non erant praesentes. Praesidem multorum annorum, hominem ab aliis dependentem, unanimiter amoverunt eo motivo, quod non sit bonus et fidelis animarum pastor. Elegerunt vero novum praesidem sacerdotem Dioecesis Lavantinae, virum famae optimae et zelo pastoralis notum.²³²

8. Socii CMD ipsi et alii sacerdotes Sloveni-

ae saepe sibi hanc quaestionem ponunt: Quid de associatione Concilium oecumenicum decernet? Quaestio ponitur non sine timore, nam iam audiuntur minae auctoritatis se non cessuram. Tales minae v. gr. inhaerent his verbis: Ecclesia in Slovenia et in specie Facultas theologica Labacensis videbit et sentiet sequelas, si associatio CMD a Concilio prohibita declarabitur

III. Sententia

Cum Concilium oecumenicum rem de associatione CMD in Jugoslavia et associationem patrioticarum in genere, ut praevidere licet, Episcopus relictum sit, simul statuatur:

- a. nulla societas sacerdotum politica permittitur;
- b. permittuntur tantum societates, quae ab ecclesiasticam auctoritate firmentur ac moderentur.

13.

1961, december 11., Ljubljana – Romae Associatio patriotica ss. Cyrilli et Methodii in Slovenia

333, Anton Vovk, šk. 73, Službeni spisi. Kopija poročila o Ciril-Methodijskem društvu slovenskih duhovnikov v Sloveniji. Dodatek k dopisu pod št. 12 glede posledic morebitne prepovedi CMD.

Cum diebus praeteritis apud magistratus, quibus publicae securitatis cura delata est, syngraphum quaesierim, sono vocis magno mihi dictum est:

1. "Sollicitudine nos afficit, quid Concilium Vaticanum II. de associationibus sacerdotum destinaturus sit. Non sunt associationes omnes eiusdem generis. Quid sint in Polonia, Hungaria et etiam in Croatia, nos non sollicitat. Scimus autem, quod associatio sacerdotum in Slovenia Ecclesiae et vitae sacerdotum non noceat. Sacerdotes sodales vitae integrae iam in multis intercedebant apud potestates civiles, quod etiam Ecclesiae utile fuit. Etiam nos volumus habere sacerdotes cum Ecclesiae tum potestati civili deditos".

2. "Coomendatione sacerdotum, sociorum associationis, sine cooperatione Ordinariorum, potestas civilis in Slovenia iam in multis Ecclesiae

²³² Na občnem zboru oktobra 1961 je bil za predsednika društva izvoljen Anton Ravšl, župnik v Št. Ilju v Slovenskih goricah (*1898, duhovnik 1922, +1975). Prim. Nova pot, 13 (1961), št. 9–10, str. 560.

favebat et adhuc favet. Mentionem facere possumus e. gr. de subventionem Facultati theologiae iam ab anno 1954 praestita, anno quovis usque ad 4,000.000. – Dinariorum; de auxilio ecclesiis dirutis in singulis sacerdotibus; aequae nunc agitur de cautione sociali sacerdotum Sloveniae in casu morbi et senectutis. In forma modesta iam in dioecesi Novae Goritiae et in Maribor aedificium et auxilium datum est pro indigente seminario minore, quod nunc etiam pro dioecesi Labacensi auxilio nostro procurabitur. Si autem nunc aliquod Decretum contra associationem datur, de omnibus auxiliis et relationibus bonis finis erit. Cui bono?"

Verba S. Patris episcopo Labacensi in audientia 2. 2. 1960: "Auxilium potestatis civilis potestis accipere et etiam petere".

Ljubljana – Romae, Via Giullia 11 (Te. 650–169), die 11. decembris 1961.

Episcopus Labacensis

14.

1960, januar 18., Ljubljana

Vovkov predlog Državnemu tajništvu njegove Svetosti v Vatikanu o ureditvi apostolskih administratur v Slovenskem Primorju

NŠAL 333, Anton Vovk, šk 73(2). Službeni spisi.

V mapi 4 so tri kopije dokumenta.

Curia dioecesana Labacensi, die 18. januarii 1960.

Beatissime pater,

Episcopus Labacensis ad pedes Sanctitatis provolutus humiliter exponit sequentia.

Pacis foedere post ultimum bellum infra limites Jugoslaviae, in concreto infra limites reipublicae popularis Sloveniae tres partes non exiguae aliarum dioeceseos venerunt. Hae partes sunt:

Pars Jugoslava archidioecesis Goritiensis.

pars Slovena dioecesis Tergestino-Justinopolitanae in Jugoslavia.

pars Slovena dioecesis Fluminensis.

Administratio harum trium partium toto hoc tempore quodammodo claudicat ideoque emen-

dari necessario postulat. Pro conscientia mea quae sentio proferam et remedia suscipienda quae apta videntur proponam.

1. Pars Jugoslava archidioecesis Goritiensis territorium habet bene unitum et sedem Administratoris Novae Goritiae. Hic optima traditio religiosa viget. Sacerdotes zelo animarum excellunt nec tam pauci sunt. Administratura et Seminarium minus – unicum totius Sloveniae – pro circiter 30 alumnis possidet.

Administraturam regit doct. Michael Toroš, olim per multos annos Goritiae erudite ius canonicum docens. Est vir ad regimen minus practicus et ad adeundum saepe difficillimus. Neque cancellariam vere ordinatam neque secretarium habet. Conqueruntur et sacerdotes et fideles. Anno praeterito annum sacerdotii quinquagenarium celebrabat. Inter Ordinarios Jugoslaviae, si Administratorem Apostolicum Kotori excipimus, unicus est qui caractere episcopali caret, quamvis episcopatum valde desiderat. Relationes suas erga auctoritates civiles persaepe mutat: nunc eis multum favet nunc vero mire erumpendo adversatur. Auctoritates ipsae /1/ eum amotum esse desiderant. Cum associatio patriotica Cyrilli et Methodii constitueretur, ei nomen dedit quod et aliis sacerdotibus ingrediendi ansa fuit, sed postea associationem sponte reliquit.

Propono: Si fieri potest, Administrator nunc regimen tenens amoveatur, et quidem tali modo: nominetur et consecratur Episcopus titularis; retineat ius habitandi et in posterum in collo sat alto et satis solitario monasterii franciscalis Novae Goritiae; Administratura eum beneficiis et tributis mensilibus sustentet, quod rebus bene compositis nullam difficultatem secumferet; novo Episcopo Administratori in rebus iuridicis consilio sit eumque, in quantum isti necessarium videbitur, in functionibus episcopalibus adiuvet.

Expediet regimen huius Administraturae committere Administratori Episcopo titulari venienti ex alio territorio, tali qui excessus Administratoris praesentis e longinquo tantum ascipiebat. Pii sacerdotes inter se ad hoc munus maxima idoneum aestimant D. Leopoldum JURCA,²³³ nunc paro-

²³³ Leopold Jurca (*4. 4. 1904 Branik, +22. 2. 1988 bol-

chum et hon. causa praepositum Pasinii in parte Croata Administraturae Tergestino-Justinopolitanae in Jugoslavia. Hic natus est anno 1905 Rihenbergi quod ad Administraturam Jugoslaviam archidioecesis Goritiensis pertinet. Qui omnes qualitates a Codice requisitas ad hanc Administraturam erigendam in melius et ordinandam habere censendus est.

2. Pars Slovena dioecesis Tergestino-Justinopolitanae valde male administratur. Justinopolis (Capo d' Istria, Koper) magnificam concathedralem habet, oppidum crescit enormiter et dilatur. Ibi omnes magistratus vasti territorii sedem habent. At ibi nullus adest Administrator Apostolicus. Canonici capituli cathedralis omnes in Italiam emigrarunt. Ubi ante paucos annos Seminarium minus exstabat et circiter 15 sacerdotes curam animarum gerebant, nunc duo tantum patres franciscani munera pastoralia obeunt. Detrimentum capit cura animarum, administratio bonorum episcopalium foundationum ecclesiasticarum ita, ut et auctoritates civiles iterate iam quaestionem ponerent, qua de causa ibi nullum adsit etiam Episcopus.

Penuria sacerdotum iam nunc, proh dolor! in hac parte magna est et in dies maior fiet, cum in hac Administratura tres tantum theologi nullusque alumnus alicuius Seminarium minoris habeantur. /3/

Hoc territorium post adiunctionem ad Jugoslaviam administrabatur primo ab Excmo D. dr. Carolo Nežić²³⁴ Administratore pro parte Croata dioecesis Tergestino-Justinopolitanae, dein ab anno 1950 usque ad annum 1955 ab Administratore Apostolico Labacensi. Sed consuetudines religio-

sae a nostris valde alienae, dispositio psychica sacerdotum qui animo Goritiae adhaerent quo studia peregerunt, distantia aliaque multa negotia et non ultimo ignorantia linguae italianae infrascriptum coegerunt, ut administrationi huius partis resignaret, quod a Sancta Sede acceptum est.

Anno 1955 Administratura haec subiecta est iurisdictioni Msgr. Michaelis Toroš Novae Goritiae ita tamen, ut in persona Albin Kjuder,²³⁵ parochi Tomadii ei specialis delegatus pro hac parte datus sit. Msgr. Michael Toroš initio una alterave vice Justinopolim petiit. Cum vero inconcinne se gessisset, statim discordias cum auctoritate publica evocavit et nunc suum delegatum, quidquid in hoc territorio agere volentem, tantum impedit.

Delegatus Albinus Kjuder residentiam suam necessario Justinopolim transferre deberet, ut ibi res componeret. Quod tamen usque ad hunc diem non fecit. Animo nimis adhaerere videtur suae parociae. Sacerdotes et fideles multa ab eo exspectabant, sed nunc spem omnem deposuerunt.

Praesens status Administraturae—tali consideratione et compositione dignae quali vicina pars Croata dioecesis Tergestino-Justinopolitanae in Jugoslavia gaudet—sine magno religionis detrimento perdurare nequit.

Ideo propono:

a) Pro hac Administratura statim nominetur specialis Administrator Episcopus titularis, qui statim Justinopoli residentiam capere debeat, ubi aedificium episcopale adest, et ab istinc suo iure Administraturam regat.

at b) Ut Administratura statim suos redditus ad subsistendum habeat et ut mox novos sacerdotes obtineat, ei adnectentur duo decanatus Sloveni, scilicet Trnovo et Hrušica, ex parte Slovena dioecesis Fluminensis. Ambo decanatus Administraturae de qua sermo sunt finitimi, auctoritates civiles Justinopoli habent et olim ad dioecesim Tergestinam-Justinopolitanam pertinebant. Nunc administrantur ab Episcopo Labacensi, at Laba-

nica Izola). Za duhovnika je bil posvečen v Trstu. Bil je dolgoletni župnik v Pazinu v Istri, od 1945 do 1950 ravnatelj pazinskega semenišča, od 1964–1984 generalni vikar koprške škofije in stolni prošt.

²³⁴ Dr. Dragutin Nežić (*29. 1. 1908 Jastrebarsko, +30. 1. 1996 Pula). Za duhovnika je bil posvečen 7. septembra 1930 v Zagrebu, leta 1947 je bil imenovan za apostolskega administratorja jugoslovanskega dela tržaško-koprške škofije in leta 1947 za apostolskega administratorja poreško-puljske škofije. Leta 1950 je bil posvečen za naslovnega škofa. Leta 1955 je v Pazinu odprl Visoko bogoslovno šolo in škofijsko gimnazijo z malim semeniščem. Leta 1960 je bil imenovan za rezidencialnega poreško-puljskega škofa.

²³⁵ Albin Kjuder (*25. 2. 1893 Dutovlje, +12. 3. 1967 Sežana), Za duhovnika je bil posvečen 1916, bil je dolgoletni župnik in dekan v Tomaju. Leta 1955 je postal delegat apostolskega administratorja Toroša za slovenski del tržaško-koprške škofije in leta 1961 apostolski administrator slovenskega dela reške škofije.

cum inde adiri potest tantum /4/ transeundo territorium Administraturae Tergestino-Justinopolitanae.

c) Adiunctione horum duorum decanatum Administratura habebit statim 7 alumnos Seminarii maioris et 2 Seminarii minoris. Hi duo decanatus simul fundamentum materiale rei familiaris Administratoris constituent.

Ad hoc proponendum nullae me rationes subiectivae movent. Sacerdotes horum duorum decanatum administratione Labacensi contenti sunt. At status Administraturae partis Slovenae dioecesis Tergestino-Justinopolitanae tali remedio necessario indiget.

d) Ex motivo quod pars Slovena dioecesis Tergestino-Justinopolitanae necessario postulat Administratorem Justinopoli degentem, Msgr. Toroš, Administratori pro tempore, eiusque delegato Albino Kjuder iurisdictio in hanc partem adimatur.

Ad munus novi Administratoris sequentes sacerdotes habiles aestimo ideoque propono:

1) Si quaestio de parte Slovena archidioecesis Goritiensis ut supra proposita est mox componi

non potest, supra propositum Leopoldum Jurca pro Administratura Justinopoli primo loco propono. Secus vero

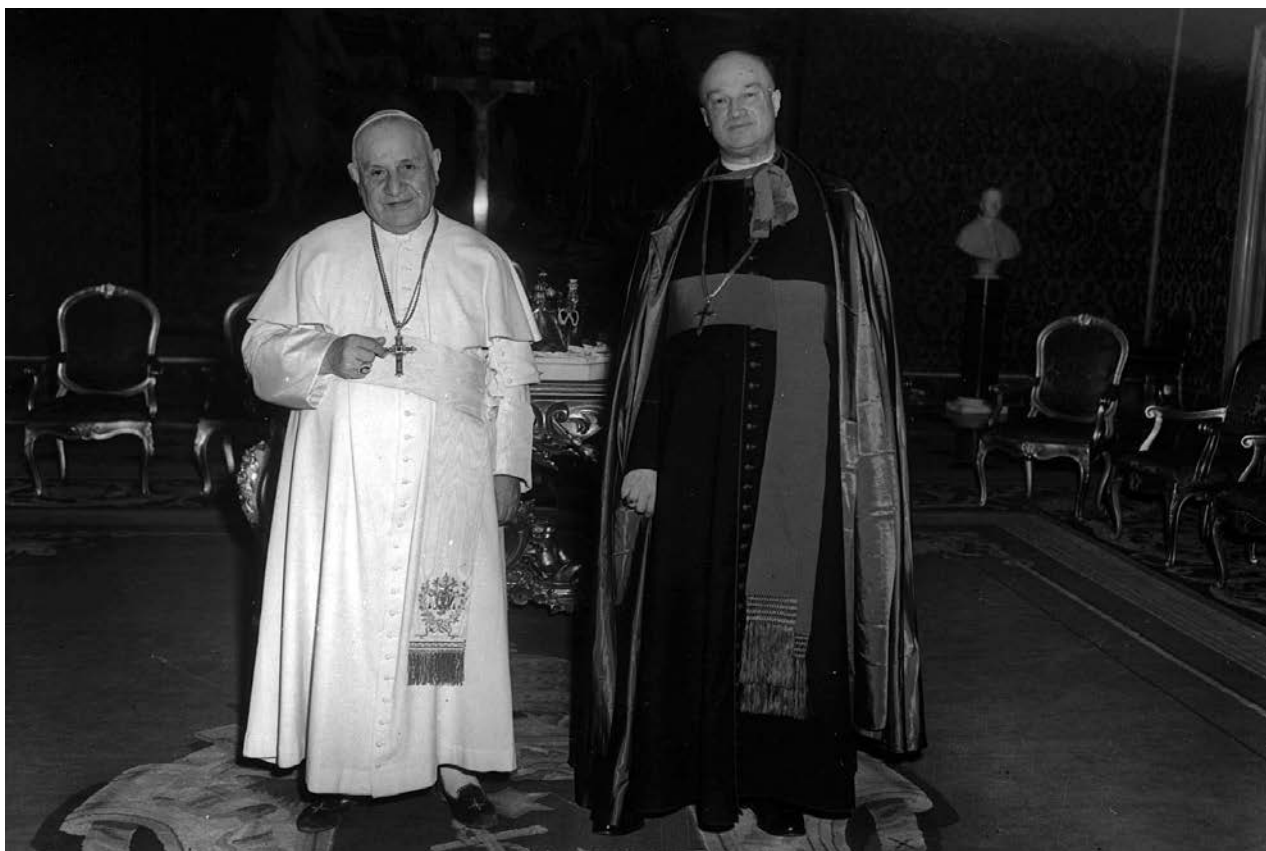
2) Doct. Gulielmum Fajdiga, natum anno 1903, prodecanum Facultatis theologiae Labacensis, sacerdotum pium et habilem aestimo.

3) De Administratura partis Slovenae dioecesis Fluminensis plurima iam priori capite dicta sunt ideoque hic presse repetenda et illustranda sunt.

Haec Administratura duos tantum decanatus complectitur: Trnovo et Hrušica. Ambo usque ad annum 1925, quo dioecesis Fluminensis erecta est, ad dioecesim Tergestino-Justinopolitanam pertinebant: decanatus Trnovo ante primum bellum et usque ad annum 1921 pars erat dioecesis Labacensis.

Administratura omnes magistratus civiles Justinopoli habet. Sacerdotes raro Labacum veniunt et id possunt tantum transeundo territorium Administraturae Tergestino-Justinopolitanae /5/ scilicet decanatum Postojna (Postumia).

Haec Administratura sat bene ordinata est, 4 theologos et duos alumnos Seminarii minoris Pa-

Škof Anton Vovk na obisku pri papežu Janezu XXIII.: v Vatikanu, 1. februarja 1960.

sini habet. Sacerdotes Tergesto et Goritiae animo adhaerent, nam praeter tres, qui studia ante annum 1921 Labaci peregerunt, omnes ibi studiis se dedicabant.

Propono:

a) Haec parva Administratura a Labaco difficulter tantum regitur cum territorio Administraturae Tergestino-Justinopolitanae a territorio Labacensi seiuncta est. Ut autem decanatus Postojna dioecesi Labacensi iterum incorporetur, ut erat ante primum bellum, a Sancta Sede, quae ut videtur fines post annum 1918 statutos mutare non est parata, non est concessum, quamvis id iterate petitum est.

b) Si pars Slovena dioecesis Fluminensis Administraturae partis Slovenae dioecesis Tergestino-Justinopolitanae adiungitur, haec pars reddit ad dioecesim ad quam ante 1925 pertinebat, illuc et hodie civiliter pertinet et sua eleemosyna quam ad

necessitates dioecesis ordinate solvit et cum suis alumni Seminarii fundamento erit, quo existentia partis Slovenae dioecesis Tergestino-Justinopolitanae sub Administratore Episcopo titulari firmabitur.

c) Sacerdotes partis Slovenae dioecesis Fluminensis propter condiciones ordinatas sub iurisdictione Ordinarii Labacensis manere quidem cupiunt et infrascriptus sollicitudinem et laborem pro ea non recusat, attamen curam gerens de toto territorio Sloveno, olim ad dioecesim Tergestino-Justinopolitanam pertinente, pro conscientia condiciones praesentis temporis et remedium ut videtur unicum pro sanatione Justinopolis totiusque regionis vicinae indicare coactus sum.

Et Deus ...

Episcopus Labacensis:
Secretariae Status Suae
Sanctitatis, Romae

BIOGRAMI OSEB, KI JIH ŠKOF VOVK NAVAJA V SVOJIH BESEDILIH

Aleksič Jakob

(30. 5. 1897 Središče ob Dravi–2. 10. 1980 Ljubljana)

Teologijo je študiral na Visoki bogoslovni šoli v Mariboru in bil 29. 6. 1924 posvečen za duhovnika. Leta 1928 je doktoriral iz teologije v Ljubljani in se nato izpopolnjeval na Vzhodnem inštitutu v Rimu (1930/31), na Ecole Biblique et Archéologique v Jeruzalemu (1936/37), od 1927 do 1941 je predaval Novo zavezo na Mariborskem bogoslovju, 1947–1980 pa Staro zavezo na Teološki fakulteti v Ljubljani (honorarni predavatelj, 1952 izredni, 1967 redni profesor). Do leta 1952 je bil tudi ravnatelj lavantinskih bogoslovcev v Ljubljani.

Arnejc Janko

(24. 3. 1877 Ledince, župnija Pečnica v Rožku na Koroškem–21. 7. 1967 Ljubljana)

Teologijo je študiral na Gregoriani v Rimu (bival v Germaniku), kjer je bil 28. 10. 1901 posvečen za duhovnika in 1902 doktoriral. Bil je kaplan v Beljaku, prefekt v Marijanišču v Celovcu. Leta 1906 je postal župnijski upravitelj župnije Vovbre in še isto leto prevzel ekspozituro Eben-tal/Žrelc, ki je 1908 postala samostojna župnija. Ker se je odločno zavzemal za pravice Slovencev na Koroškem, je zaradi groženj nemških nacionalistov leta 1920 zapustil Koroško in se 1921 inkardinaliral v ljubljansko škofijo. 1922–23 je bil župnijski upravitelj v Gorenjem Logatcu, 1923–28 v Škofji Loki, 1928–37 na Trsteniku, 1937–41 na Breznici. Po nemški okupaciji se je zatekel v Ljubljano. Maja 1942 je spremljal škofa Rožmana na obisku pri papežu v Rimu, 1943 je bil imenovan za župnika pri sv. Jakobu v Ljubljani, leta 1951 je postal stolni kanonik. Po vojni je bil obsojen na pet let in pol zapor. Po pritožbi so mu kazni znižali na 18 mesecev.

Bajt Anton

(19. 1. 1913 Tolmin–26. 8. 1998 Ljubljana)

Po bogoslovju v Gorici je bil župnik v Furlaniji in na Vipavskem. Med drugo svetovno vojno je sodeloval v narodnoosvobodilnem gibanju in bil oktobra 1943 odposlanec na kočevskem zbo-

ru, nato referent za verske zadeve v Narodnoosvobodilnem svetu za Primorsko. Leta 1949 je bil soustanovitelj Cirilmetodijskega društva ter njegov prvi predsednik. Leta 1950 je bil izobčen iz Cerkve in se je leta 1955 zaposlil v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Benedikt XV., papež

(21. 12. 1854 Pegli/Genova–22. 1. 1922 Rim)

Leta 1878 posvečen za duhovnika, 1907 za nadškofa v Bologni, 25. 3. 1914 ga je Pij X. imenoval za kardinala, po njegovi smrti je bil 3. 9. 1914 izvoljen za papeža. V svojem prizadevanju za mir je 1. 8. 1917 vsem vpletenim v vojno poslal dobro argumentirano mirovno pobudo, ki pa je v vojno vpletene strani niso upoštevale. Istega leta je potrdil in objavil nov Zakonik cerkvenega prava (Codex Iuris Canonici).

Brecelj Marijan

(23. 4. 1910 Gorica–8. 1. 1989 Ljubljana)

Pravnik in politik. Leta 1934 je doktoriral na pravni fakulteti v Ljubljani. Med drugo svetovno vojno je bil član Vrhovnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, aktivist OF med krščanskimi socialci ter soavtor Dolomitske izjave. 5. 5. 1945 je postal podpredsednik Narodne vlade Slovenije, med številnimi političnimi funkcijami je bil tudi član vodstev KPS in ZKJ ter član predsedstva SRS.

Cajnkari Stanko

(25. 4. 1900 Savce, župnija Sv. Tomaž pri Ormožu–17. 1. 1977 Ljubljana)

Po končanem bogoslovju v Mariboru (1921–1925) je nadaljeval študij na Katoliškem inštitutu v Parizu (1926–1928). Za duhovnika je bil posvečen 14. 4. 1926 v Mariboru. Doktorat iz teologije je leta 1938 dosegel na Teološki fakulteti v Ljubljani. Bil je profesor bogoslovja na Visoki bogoslovni šoli v Mariboru (1929–1933), profesor verouka na gimnaziji na Ptuj (1933–1941), leta 1941 se je pred Nemci umaknil na Primorsko in od julija 1941 do 9. 9. 1944 deloval kot kaplan v Košani. Od oktobra 1944 do maja 1945 je pouče-

val na črnomeljski gimnaziji. Od 8. 5. 1945 je bil član in nato vršilec dolžnosti predsednika verske komisije. Od decembra 1947 do leta 1976 je na Teološki fakulteti v Ljubljani predaval biblicistiko in sociologijo. Od leta 1948 je bil 16 let dekan teološke fakultete. Častni kanonik mariborskega stolnega kapitlja. Umrli je 17. 1. 1977 v Ljubljani. Pokopan je v svoji rojstni župniji pri Sv. Tomažu pri Ormožu.

Čepon Anton

(8. 5. 1895 Horjul–21. 3. 1995, Ljubljana)

Za duhovnika posvečen 6. 7. 1919 v Ljubljani. Klasične jezike je študiral na Dunaju, kjer je leta 1925 doktoriral iz klasične filologije in bil še isto leto nastavljen za profesorja klasičnih jezikov na Škofjski klasični gimnaziji v Zavodu sv. Stanislava (suplent 1925, profesor 1927), po nemški zasedbi zavoda pa v Baragovem semenišču do razpusta gimnazije. Po vojni je nekaj časa oskrboval župnijo Dobrova pri Ljubljani; škof Vovk ga je imenoval za spirituala v ljubljanskem bogoslovju (1947–1952), nadškof Pogačnik ga je imenoval za sodnika pri cerkvenem sodišču, leta 1958 je postal ljubljanski stolni kanonik in leta 1968 stolni dekan. Sveti sedež ga je odlikoval z naslovom častni prelat.

Čepon Ludvik

(28. 8. 1908 Horjul–6. 10. 1985 Latrobe, Pennsylvania ZDA)

Za duhovnika posvečen 8. 7. 1934 v Ljubljani. Kaplan v Srednji vasi v Bohinju (1935–37), prefekt v Zavodu sv. Stanislava (1937–1940). Doktor bogoslovja (1940 Ljubljana), leta 1941 je odšel v Rim na specializacijo, 1943 je postal prefekt v semenišču in honorarni predavatelj za biblične pomožne vede in orientalske jezike na Teološki fakulteti v Ljubljani. Leta 1945 se je pridružil semenišču v izseljenstvu (Pragla) in leta 1948 odšel v ZDA, kjer je postal profesor na St. Vincent's Collegeu v mestu Latrobe.

Demšar Josip

(12. 3. 1877 Škofja Loka–31. 5. 1980 Ljubljana)

Za duhovnika posvečen 11. 7. 1899, leta 1905 je doktoriral na Teološki fakulteti na Dunaju. Nato

profesor verouka, nemščine in latinščine na škofjski klasični gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano (1905–1914) ter profesor verouka na Državnem učiteljišču v Ljubljani (1914–1932). Leta 1926 je na ljubljanski Filozofski fakulteti študij psihologije in pedagogike zaključil z doktoratom iz filozofije. Leta 1933 je postal ravnatelj Uršulinskega učiteljišča v Ljubljani. Od 1933 do 1963 je bil honorarni predavatelj pedagogike in katehetike na Teološki fakulteti v Ljubljani, ki mu je leta 1970 podelila častni doktorat. Bil je častni konzistorialni svetnik (1932), sinodalni eksaminator (1934, sinoda 1940), ravnatelj zasebne ženske učiteljske šole pri uršulinkah v Ljubljani (1934).

Držečnik Maksimilijan

(5. 10. 1903 Ribnica na Pohorju–13. 5. 1978 UKC Ljubljana)

Teologijo je študiral na Gregorijani v Rimu, kjer je 1930 doktoriral iz filozofije in 1938 iz teologije. Za duhovnika je bil posvečen 30. 10. 1932 v Rimu. Bil je kaplan v Ribnici na Pohorju in Celju, prefekt v dijaškem semenišču v Mariboru. Na visoki bogoslovni šoli v Mariboru je 1936 postal docent za sociologijo, etiko in Sveto pismo Stare zaveze ter podravnatelj bogoslovnega semenišča. Med vojno je bil izgnan na Hrvaško. Po vojni je postal ravnatelj mariborskih bogoslovcev v Ljubljani ter docent za Staro zavezo na Teološki fakulteti v Ljubljani. Leta 1946 je bil imenovan za lavantinskega pomožnega škofa, 1949 je postal apostolski administrator mariborske škofije in 1960 redni lavantinski škof.

Ehrlich Lambert

(18. 9. 1878 Žabnice v Kanalski dolini, (škofija Krka/Gurk na Koroškem–26. 5. 1942 Ljubljana)

Bogoslovje je študiral v Innsbrucku in Rimu. Za duhovnika je bil posvečen 20. 7. 1902, dr. bogoslovja v Innsbrucku (1903), kaplan v celovski stolnici (1903–07), škofjski tajnik (1907), profesor fundamentalne teologije in tomistične filozofije v celovškem bogoslovju (1910–1919), kanonik kolegiatnega kapitlja Sv. Nikolaja v Straßburgu (škofija Krka). Kot izvedenec je sodeloval v jugoslovanski delegaciji na mirovni konferenci v Parizu (1919). Nadaljeval je študij etnologije in primerjalnega veroslovja v Parizu in Oxfordu, redni

profesor primerjalnega veroslovja na Teološki fakulteti v Ljubljani (1922), generalni tajnik društva Unio cleri pro missionibus za Jugoslavijo in predsednik škofijskega vodstva UCM (1924), akademski dušni pastir (1931). Ustreljen 26. 5. 1942 blizu Ljudske kuhinje. V noči med 31. 3. in 1. 4. 1946 so njegovo truplo ekshumirali in vrgli v neznano jamo v kočevskih gozdovih (Vovkovo pismo nunciju).

Ettore Felici

(4. 3. 1881 Segni–9. 5. 1951 Dublin)

Za duhovnika je bil posvečen leta 1903. Svojo diplomatsko kariero je začel kot avditor na nunciatu v Beogradu leta 1916, kjer je bil soočen z neurejenimi odnosi med katoliško in pravoslavno Cerkvijo v Srbiji ter z nastankom nove države po prvi svetovni vojni. V letih 1921–1923 je deloval v Vatikanu, leta 1927 je bil posvečen za naslovne nadškofa in imenovan za nuncija v Čilu. Leta 1938 je bil imenovan za nuncija v Beogradu. Po izbruhu druge svetovne vojne je 29. 5. 1941 zapustil Beograd in odšel v Rim. Naslov beograjskega nuncija je ohranil do leta 1946, ko je bil imenovan za nuncija v Dublinu, kjer je tudi umrl.

Fabijan Janez

(9. 9. 1889 Besnica–13. 6. 1967 Ljubljana)

Bogoslovje je študiral v Rimu in Innsbrucku. Za duhovnika je bil posvečen 15. 7. 1916 v Innsbrucku, doktor modroslovja (1914) in bogoslovja (1917), sinodalni eksaminator 1923 (sinoda 1940), škofijski cenzor (1927), profesor za sistematično dogmatiko (docent 1921, izredni profesor 1927, redni profesor 1937). Od leta 1930 je urejal revijo Čas. Leta 1952 obsojen na šest let zapora.

Fajdiga Vilko

(22. 6. 1903 Radovljica–5. 8. 1985 Ljubljana)

Posvečen za duhovnika 29. 6. 1926, na katoliškem inštitutu v Parizu je študiral apologetiko in tam doktoriral (1929), predsednik škofijskega vodstva Unio cleri pro missionibus (1942), škofijski cenzor (1943), profesor za krščansko in primerjalno veroslovje na Teološki fakulteti v Ljubljani (1943 docent, izredni 1952, redni profesor 1967). 1960 papežev tajni komornik, 1964 pape-

žev hišni prelat, 1964 stolni kanonik, konzultor tajništva za neverne 1966, vicepostulator Baragovega procesa za beatifikacijo.

Finžgar Franc Saleski

(9. 2. 1871 Breznica–2. 6. 1962 Ljubljana)

Pripovednik in dramatik. Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 21. 7. 1894 posvečen za duhovnika v Ljubljani. Kot kaplan je deloval v Bohinjski Bistrici, na Jesenicah, v Kočevju, pri Sv. Joštu nad Kranjem in v Škofji Loki, kot župnik pa v Želmlju (1902), na Sori (1907) in v Trnovem v Ljubljani (1918–1936). Bil je predsednik Nove založbe, tajnik in urednik Mohorjeve družbe in urednik Mladike. Po upokojitvi (1936) je živel v Ljubljani. Leta 1936 je postal redni član SAZU, leta 1951 pa je za svoj literarni opus prejel Prešernovo nagrado. Mohorjeva družba v Celju je v letih 1961 do 1965 izdala Finžgarjeva izbrana dela v 7 knjigah.

Friderik III., cesar

(21. 9. 1415 Innsbruck–19. 8. 1493 Linz)

Habsburžan, 1440 izvoljen za kralja in 1452 v Rimu kronan za cesarja. Leta 1448 je sklenil s papežem Nikolajem V. Dunajski konkordat. 1457 pridobil Spodnjo in 1463 Zgornjo Avstrijo. 6. 12. 1461 je ustanovil ljubljansko škofijo in za njenega prvega škofa imenoval Sigismunda Lamberga.

Glinšek Franc

(13. 2. 1903 Sv. Križ-Podbočje–6. 6. 1967 Ljubljana)

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 29. 6. 1925 posvečen za duhovnika. Zatem je študiral romanistiko v Ljubljani ter svoj študij dopolnil v Parizu in Rimu. Profesor modernih jezikov na škofijski klasični gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano (suplent 1936, profesor 1939), ljubljanski stolni kanonik 1952 in stolni župnik. Na Teološki fakulteti v Ljubljani je poučeval latinščino (1954–1961) ter francoščino in italijanščino.

Gnidovec Janez Francišek CM

(19. 9. 1873 Veliki Lipovec, župnija Ajdovec–3. 2. 1939 Ljubljana)

Za duhovnika je bil posvečen 23. 7. 1896 v Ljubljani, na Dunaju je študiral klasično filologijo.

jo, slovenščino in nemščino. Leta 1904 je na Dunaju doktoriral iz filozofije in po vrnitvi domov postal prvi ravnatelj Škofijske klasične gimnazije v Šentvidu nad Ljubljano, leta 1919 je vstopil v Misijonsko družbo lazaristov; 29. 10. 1924 ga je papež Pij XI. imenoval za škopskega škofa, takrat s sedežem v Prizrenu. Leta 1934 je Gnidovec sedež škofije prenesel nazaj v Skopje. Leta 1927 je začel izdajati škofijski list Blagovest. Po drugi svetovni vojni so uredništvo prenesli v Beograd. Leta 1974 se je začel proces za negovo beatifikacijo.

Grivec Franc

(19. 10. 1878 Ajdovec–26. 6. 1963 Ljubljana)

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 12. 7. 1901 posvečen za duhovnika. Nato je nadaljeval teološki študij v Innsbrucku (1902–1905), ki ga je sklenil z doktoratom (1905). Po vrnitvi v domovino je bil nekaj časa kaplan v Dobu pri Domžalah, 1906–1907 študijski prefekt, nato docent in profesor filozofije in fundamentalne teologije v ljubljanskem bogoslovju (1907–1919), 1919 so ga povabili za rednega profesorja vzhodnega bogoslovja na univerzo v Zagreb, vendar se je leta 1920 vrnil v Ljubljano in na Teološki fakulteti prevzel katedro o Cerkvi in predavanja vzhodnega bogoslovja. Bil je med soustanovitelji revije Bogoslovni vestnik. Do leta 1947 se je kot predavatelj in soorganizator udeleževal vseh znanstvenih kongresov na Velehradu. Bil je navdušen delavec za cerkveno edinost in eden najpomembnejših raziskovalcev življenja in dela sv. bratov Cirila in Metoda. Leta 1925 je bil imenovan za prelata, 1928 pa za svetnika olomuške škofije.

Gros(s) Karel

(2. 11. 1880 Zagorje ob Savi–12. 4. 1956 Ljubljana)

Za duhovnika je bil posvečen 7. 3. 1903, v letih 1922 do 1955 je bil podvodja in ekonom bogoslovnega semenišča v Ljubljani.

Hurley Joseph Patrick

(21. 1. 1894 Cleveland, OH, ZDA–30. 10. 1967 St. Augustine na Floridi, ZDA)

Za duhovnika je bil posvečen 29. 5. 1919 v Clevelandu, leta 1927 je postal tajnik nadškofa Edwarda Mooneyja, apostolskega delegata v Indiji

in na Japonskem. Po nadškofovi vrnitvi v ZDA je postal Hurley odpravnik poslov apostolske delegacije na Japonskem (1933–1934). Leta 1934 ga je Pij XI. imenoval za hišnega prelata. Postal je prvi Američan v službi na Državnem tajništvu v Vatikanu. Pij XII. ga je leta 1940 imenoval za škofa v St. Augustine na Floridi. Med drugo svetovno vojno je ostal tesno povezan z vatikanskim državnim tajništvom in se leta 1945 vrnil v vatikansko diplomatsko službo. Od leta 1946 (službo je uradno nastopil 30. 1.) do 1950 je bil vodja (regens) Apostolske nunciature v Beogradu. Leta 1949 ga je Pij XII. povzdignil v nadškofa. Do jugoslovanske vlade je zagovarjal trdo linijo. Škofa Vovka, ki ga je tudi sam posvetil za škofa v ljubljanski stolnici, je visoko cenil in mu bil ves čas v veliko oporo.

Janez XXIII., papež

Angelo Giuseppe Roncalli (25. 11. 1881 Sotto il Monte / Bergamo–3. 6. 1963 Vatikan)

Teologijo je študiral v Rimu in bil 1904 posvečen za duhovnika, od 1905 je poučeval cerkveno zgodovino, patristiko in apologetiko v bogoslovju v Bergamo, 1921 je bil izvoljen v Svet Progande Fide v Rimu, leta 1925 je bil v vatikanski diplomatski službi: apostolski vizitator in nato apostolski delegat v Bolgariji, 1935 apostolski delegat v Bolgariji, Turčiji in Grčiji, 1944 nuncij v Parizu. 1925 je bil posvečen za naslovnega škofa, 1953 je bil imenovan za kardinala, 28. 10. 1958 je bil izvoljen za papeža. Tudi v necerkvenih krogih sta bili s simpatijami sprejeti njegovi okrožnici Mater et magistra (1961) ter Pacem in terris (1963); 11. 10. 1962 je odprl II. vatikanski koncil. Kot apostolski delegat v Turčiji je leta 1927 obiskal Ljubljano. Ob petstoletnici ustanovitve je ljubljansko škofijo povzdignil v nadškofijo in škofa Antona Vovka v nadškofa (1961).

Janžekovič Janez

(4. 3. 1902 Zagojiči, Sv. Marjeta nižje Ptuja–9. 3. 1988 Ljubljana)

Filozofijo in teologijo je študiral na Katoliškem inštitutu v Parizu, kjer je 1929 doktoriral iz teologije. Za duhovnika je bil posvečen 22. 1. 1928 v Mariboru, kjer je nato od 1933 do 1938 poučeval filozofijo na Visoki bogoslovni šoli. Leta 1938 je bil izvoljen za docenta na Teološki fakulteti v

Ljubljani, 1946 je postal izredni in 1967 redni profesor. Bil je izjemen mislec in ploden pisatelj. Mohorjeva družba je izdala šest zvezkov njegovih izbranih spisov in leta 1981 tudi njegov Filozofski slovar.

Jeglič Anton Bonaventura, škof
(29. 5. 1850 Breznica–2. 7. 1937 Stična)

Po študiju teologije v Ljubljani je bil 27. 7. 1873 posvečen za duhovnika in je nato nadaljeval študij na Dunaju kjer je 15. 12. 1876 doktoriral iz teologije. Leta 1881 se je odzval vabilu sarajevskega nadškofa dr. Stadlerja in postal kanonik v Sarajevu, kjer je razvil razvejano pastoralno in izobraževalno dejavnost. Leta 1890 je postal generalni vikar sarajevske nadškofije, 1896 apostolski protonotar in leta 1897 sarajevski pomožni škof. Na željo škofa Jakoba Missia, ki je bil iz Ljubljane prestavljen za nadškofa v Gorico, je bil leta 1898 imenovan za ljubljanskega škofa. Bil je izjemen vzgojni in nabožni pisatelj, pronicljiv pastoralist, na političnem področju pa siva eminenca SLS. Leta 1905 je ustanovil Škofove zavode v Šentvidu nad Ljubljano s prvo popolno slovensko gimnazijo. Vodil je tri škofijske sinode (1903, 1905 in 1924), za sinodo leta 1914, ki je odpadla zaradi vojne, pa je zbrano gradivo izdal v Pastoralnih inštrukcijah (1915). Leta 1930 se je škofiji odpovedal. Kot upokojeni naslovni garelski nadškof se je umaknil najprej v Gornji Grad, nato pa 19. 10. 1935 v Stično, kjer je tudi umrl. Njegov dnevnik, ki ga je pisal ves čas svoje škofovske službe, je izjemen dokument časa (za tisk pripravila Marija Čipić Rehar in Blaž Otrin, 2015, MD).

Jenko Janez, škof
(5. 5. 1910 Mavčiče–24. 12. 1994 Izola)

Za duhovika je bil posvečen 8. 7. 1934, 1934–1940 je bil prefekt v Škofovih zavodih in je 17. 3. 1939 doktoriral na Teološki fakulteti v Ljubljani. Leta 1940 se je odzval vabilu beograjskega nadškofa Ujčića za delo v beograjski nadškofiji. Postal je katehet na drugi beograjski moški gimnaziji, 1946 je prevzel uredništvo mesečnika Blagovest, 1950 je postal papeški prelat, 1956 generalni vikar beograjske nadškofije, 1964 apostolski administrator slovenskega dela goriške nadškofije, tržaško-koprski in reške škofije. 17. 6. 1964 je bil imenovan za

naslovnega akufidskega škofa. Po škofovskem posvečenju (6. 9.) se je iz Kapele (Nova Gorica) preselil v Koper. Leta 1965 so bile vse tri apostolske administrature združene v Apostolsko administracijo za Slovensko Primorje. Po sklenitvi Osimskih sporazumov je Sveti sedež 17. 10. 1977 koprsko škofijo razdružil s tržaško in vanjo vključil celotno ozemlje Apostolske administracije za Slovensko Primorje. 8. 1. 1978 je bil škof Jenko slovesno umeščen za prvega rezidencialnega škofa obnove koprski škofije.

Jeraj Jožef

(16. 2. 1892 Rečica ob Savinji–19. 1. 1964 Ljubljana)

Po končanem študiju teologije na bogoslovju v Mariboru (1911–1915) je bil 22. 7. 1915 posvečen za duhovnika in je nato nadaljeval študij na Teološki fakulteti v Gradcu, kjer je 1917 doktoriral. Bil je kaplan v Celju in Žalcu, 1919–1941 je bil profesor moralne teologije na Visoki bogoslovni šoli v Mariboru, od 1946 do 1964 pa redni profesor moralne teologije na Teološki fakulteti v Ljubljani.

Jožef II., cesar

(13. 3. 1741 Dunaj–20. 2. 1790 Dunaj)

Sin cesarja Franca I. in Marije Terezije. 1764 izvoljen za nemškega kralja in naslednje leto za cesarja. Istega leta (1765) je postal soagent matere Marije Terezije v Avstriji. Od leta 1780 edini vladar. Vladal je v duhu razsvetljenega absolutizma. 1781 je objavil tolerančni patent. Med številnimi reformami na različnih področjih javnega življenja je za Cerkev pomembna zlasti preureditev škofijskih in župnijskih meja v notranjeavstrijskih deželah ter razpustitev številnih samostanov.

Karo Anton

(14. 1. 1897 Vransko–4. 4. 1981 Vransko)

Za duhovnika je bil posvečen 29. 6. 1922 v Mariboru. Do leta 1928 je bil kaplan v Šoštanju, nato pa je nastopil službo spirituala v mariborskem bogoslovju. Med vojno je bil izgnan na Hrvaško. Po vojni je bil kaplan pri sv. Magdalenii v Mariboru, leta 1952 je postal spiritual v ljubljanskem bogoslovju. Leta 1963 se je preselil na rodno Vransko in pomagal duhovnikom v dušnem pastirstvu po

vsej Sloveniji. Mariborska škofija ga je leta 1963 imenovala za častnega kanonika.

Kidrič Boris

(10. 4. 1912 Dunaj–11. 4. 1953 Beograd)

Otroška leta je preživel na Knežaku nad Rogaško Slatino. V jeseni leta 1920 se je družina preselila v Ljubljano, kjer se je Kidrič leta 1927 pridružil komunističnemu gibanju. Bil je med vodilnimi ideologi slovenskega in jugoslovanskega komunizma, pobudnik Protiimperialistične fronte 26. 4. 1941 v Ljubljani, ki se je junija preimenovala v Osvobodino fronto. Bil je njen politični komisar in njen dejanski voditelj. V Ajdovščini je 5. 5. 1945 postal predsednik Slovenske narodne vlade, 16. 7. 1946 pa je postal minister za industrijo v vladi FLRJ in nato predsednik gospodarskega sveta. V tej funkciji je začel uveljavljati decentraliziran gospodarski sistem. Veljal je za enega najbolj uglednih voditeljev KPJ in simbol socialistične gospodarske graditve.

Kimovec Franc

(21. 9. 1878 Cerklje na Gorenjskem–12. 1. 1964 Ljubljana)

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 14. 7. 1902 posvečen za duhovnika. Leta 1909 je nadaljeval študij v Rimu in leta 1911 doktoriral iz teologije. Nato se je v letih 1911–1913 izpopolnjeval na Oddelku za cerkveno glasbo dunajske Akademije za glasbo in dramsko umetnost. Leta 1914 je postal stolni vikar, 1916 stolni kanonik, 1934 stolni dekan in 1951 stolni prošt. Bil je priljubljen zborovodja, učitelj na orglarski šoli, dve leti je predaval Zgodovino cerkvene umetnosti tudi na Teološki fakulteti v Ljubljani, bil je priznan in ploden skladatelj (okrog 500 del).

Kocbek Edvard

(27. 9. 1904 Sveti Jurij ob Ščavnici–3. 11. 1981 Ljubljana)

Književnik, urednik, prevajalec, politik. 1930 je diplomiral iz romanistike na ljubljanski Filozofski fakulteti. Med študijem je urejal glasilo katoliške mladine Križ in deloval v krščansko socialističnem gibanju. Med študijem v Lyonu in Parizu se je seznanil s personalističnim gibanjem, ki je z ekzistencialno in etično mislijo trajno opredelila nje-

govo književno in politično delovanje. Z esejem Premišljevanje o Španiji (Dom in svet 1937) je prišel v spor z uradno Cerkvijo in s skupino okrog Lamberta Ehrlicha. Leta 1938 je ustanovil mesečnik Dejanje za gospodarstvo, kulturo in politiko. Leta 1941 je kot predstavnik krščanske skupine sodeloval pri ustanovitvi OF in postal član IOOF. Leta 1943 je podpisal Dolomitsko izjavo, s katero so se krščanski socialci odrekli samostojni stranki. Od marca 1945 do februarja 1946 je bil minister za Slovenijo v vladi DFJ, nato podpredsednik Prezidija Ljudske skupščine LRS in podpredsednik IOOF. Ko ga je po njegovih kritičnih izjavah o metodah komunistov KPS februarja 1952 prisilila k odstopu z vseh političnih funkcij, se je ponovno posvetil pisateljevanju.

Košmerlj Alojzij

(25. 7. 1899 Sodražica–22. 7. 1974 Buenos Aires)

Teologijo je končal v Ljubljani in bil 9. 6. 1922 posvečen za duhovnika. Bil je kaplan v Šentruperu in na Trebelnem. 1936 je postal župnik pri sv. Petru v Ljubljani in 1938 honorarni predavatelj homiletike na Teološki fakulteti v Ljubljani. Po smrti Mihaela Opeka (1938) je postal stolni pridigar. Po odhodu v Argentino je tam predaval liturgiko, asketiko in homiletiko v slovenskem semenišču v eksilu (1948–1950).

Kraigher Boris

(15. 2. 1914 Sv. Trojica v Slovenskih Goricah–5. 1. 1967 Sremska Mitrovica)

Politik in generalpolkovnik JLA. Zaradi komunističnega delovanja je bil leta 1934 obsojen na dve leti in pol zavora v Sremski Mitrovici. Leta 1937 je postal sekretar mladinske komisije pri CK KPS, ki je konec 1938 prerasla v PK Skoja za Slovenijo. Med italijanskimi racijami maja 1942 je bil aretiran in poslan v Gonars, od koder je julija istega leta pobegnil in nato med vojno opravljal različne pomembne funkcije v organih KPS. Junija 1946 je postal minister za notranje zadeve LRS, od 1953 do 1961 je bil predsednik Ljudske skupščine Slovenije, 1965–1967 podpredsednik ZIS. Od 1948 je bil član CK KPJ. Od leta 1946 je bil v slovenskem partijskem vodstvu glavni snovalec politike odnosa do Cerkve.

Kres Jožef

(6. 3. 1892 Škofja Loka–27. 4. 1965 Novo mesto)

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 22. 6. 1915 posvečen za duhovnika, 1916 kaplan v Hrenovicah, 1926 župnijski upravitelj in od 1930 župnik na Koprivniku v Bohinju, 1935 župnik v Vavti vasi, 1940 je postal "parochus consultor" (župnik svetovalec), 1941 je bil imenovan za duhovnega svetnika in dekana namestnika, 1957 pa za kanonika v Novem mestu. Leta 1952 je bil obsojen na dve leti in 8 mesecev zapora.

Lampret Jožef

(19. 1. 1903 Šoštanj–21. 5. 1969 Ljubljana)

Bogoslovje je obiskoval v Mariboru in bil 6. 7. 1930 v Mariboru posvečen za duhovnika. Duhovniško službo je opravljal v več župnijah na Štajerskem in bil leta 1939 prestavljen v senjsko-modrsko škofijo na Hrvaškem. Takoj po okupaciji je odšel v partizane. Leta 1943 se je vrnil v Slovenijo in postal verski referent v kulturniški skupini 14. divizije. Po vojni je opravljal različne politične funkcije, med letoma 1947 in 1953 je bil sekretar za verske zadeve v Ljubljani. Bil je republiški in zvezni poslanec ter eden od soustanoviteljev Ciril-Metodijskega društva slovenskih duhovnikov. V letih 1950–1966 je bil izobčen iz Cerkve. Po odvezi izobčenja je maševal v uršulinski cerkvi v Ljubljani.

Lenček Ignacij

(18. 7. 1907 Ljubljana–10. 4. 1974 Gradec)

Teologijo je kot Germanikar študiral na Gregorijani v Rimu, kjer je 1928 doktoriral iz filozofije in 1932 iz teologije. Za duhovnika je bil posvečen 25. 10. 1931 v Rimu. Leta 1936 je postal honorarni predavatelj moralne teologije na Teološki fakulteti v Ljubljani (1938 docent), 1944 je bil imenovan za višjega domobrankega kurata. Po vojni je odšel v inozemstvo in predaval teologijo, filozofijo in apologetiko na slovenski teološki fakulteti v izseljeništvu v Pragli, Briksnu, Adrogué (Argentina). Leta 1973 se je preselil v Gradec.

Legiša (Leghissa) Anton CMF

(22. 1. 1921 Trst–13. 3. 2011 Trst)

Leta 1937 je vstopil v red klaretincev (novici-

at v Antrodoco, Rieti). Filozofijo in teologijo je študiral v Španiji in bil 22. 12. 1945 posvečen za duhovnika v Badajozu (Španija). V letih 1946–1949 je poučeval jezike na Inštitutu v Don Benitu v Španiji. Leta 1949 se je vrnil v Italijo in se vpisal na Vzhodni inštitut v Rimu, kjer je leta 1952 doktoriral. Med 1952 in 1954 je bil osebni tajnik msgr. Laraojina, tajnika Kongregacije za redovnike, 1954–1960 in 1973–1979 je bil provincial italijanske province klaretincev, 1955 prokurator goriške, ljubljanske, zagrebške in beograjske nadškofije v Rimu, 1967 generalni predstojnik klaretincev. Leta 1970 je ustanovil prvo postojanko klaretincev v Sloveniji (Nova Štifta pri Gornjem Gradu), 1973–1979 je bil generalni prokurator klaretincev pri Svetem sedežu, 1991 je bil premeščen v Ljubljano in 1992 v Trst, kjer je postal župnik pri sv. Antonu (S. Antonio Taumaturgo, Piazza S. Antonio Nuovo).

Lenič Stanislav, škof

(6. 11. 1911 Župeča vas pri Cerkljah ob Krki–4. 1. 1991 Ljubljana)

Teologijo je študiral na Teološki fakulteti v Ljubljani in bil 4. 7. 1937 posvečen za duhovnika. Tri leta je bil prefekt v Marijanišču. Leta 1940 ga je škof Rožman imenoval za škofijskega tajnika. Leta 1947 je doktoriral na ljubljanski Teološki fakulteti. 29. 8. 1947 je bil aretiran in obsojen na šest let zapora, na pritožbo je Vrhovno sodišče kazen zvišalo na 12 let. Iz zapora je po posredovanju škofa Vovka prišel 23. 4. 1955. Po prihodu iz zapora je bil župnik v Sodražici. Leta 1964 je postal generalni vikar in stolni prošt, papež Pavel VI. ga je 29. 11. 1967 imenoval za naslovnega vazisarskega in ljubljanskega pomožnega škofa. Poleg službe generalnega vikarja je bil odgovoren za Slovence po svetu ter vodil komisije za pokoncilsko liturgično prenovo, za duhovne poklice in cerkveno umetnost.

Lukman Franc

(24. 11. 1880 Vransko–12. 6. 1958 Ljubljana)

Teologijo je študiral na Gregorijani kot gojenec Germanika (1899–1906) v Rimu, kjer je 1902 doktoriral iz filozofije in 1906 iz teologije. Za duhovnika je bil posvečen 29. 10. 1905 v Rimu. Kot kaplan je služboval v Slovenski Bistrici (1906–

1908), obenem je bil vpisan kot slušatelj klasične filologije na univerzi v Gradcu. Od 1908 do 1919 je bil profesor moralne teologije na bogoslovnem učilišču v Mariboru. Leta 1919 je postal referent za verske zadeve pri Narodni vladi za Slovenijo v Ljubljani. Od 1920 je predaval dogmatiko, dogemsko zgodovino in nato še patrologijo na Teološki fakulteti v Ljubljani (od 1921 kot redni profesor). V Mariboru je urejal prvo slovensko teološko znanstveno revijo *Voditelj* v bogoslovnih vedah (1909–1916), v Ljubljani pa *Bogoslovni vestnik* (1921–1944). Bil je sourednik revije *Čas*, urednik Slovenskega biografskega leksikona, 1926–1927 rektor ljubljanske univerze in dopisni član SAZU (1940). Med njegovo bogato bibliografijo velja izpostaviti njegove prevode cerkvenih očetov v slovensščino in sodelovanje pri Slovenskem biografskem leksikonu..

Markež Alojzij

(30. 10. 1882 Jesenice–20. 10. 1950 Ljubljana)

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 12. 7. 1906 posvečen za duhovnika. Po posvečenju je bil dve leti vzgojni prefekt v Zavodu sv. Stanislava, nato pa ekonom: od 1909 do 15. 5. 1945 v Zavodu sv. Stanislava, nato do 28. 3. 1946 v Baragovem semenišču in končno od 1. 12. 1946 v ljubljanskem bogoslovnem semenišču, kjer je bil od 10. 10. 1947 tudi prorektor. Leta 1941 je bil imenovan za papeževega tajnega komornika. Leta 1947 je bil teden dni zaprt.

Marija Terezija

(13. 5. 1717 Dunaj–29. 11. 1780 Dunaj)

Od 1740 do 1780 vladarica habsburških dežel (avstrijskih, čeških, ogrskih in avstrijske Nizozemske), žena rimsko nemškega cesarja Franca I. Lotarinškega in mati cesarja Jožefa II. (1765–1790), ki je bil od smrti njenega moža leta 1765 njen sovladar. S številnimi reformami (med drugim pospeševanje osnovnega šolstva) je položila temelje moderne države. Na njeno pobudo je papež Benedikt XIV. (1749–1758) leta 1749 ukinil oglejski patriarhat in namesto njega 1751 ustanovil goriško nadškofijo za habsburški in videmsko za beneški del ukinjenega oglejskega patriarhata.

Merc Viktor

(9. 12. 1912 Sv. Trojica v Haložah–26. 4. 2001 Ljubljana)

Za duhovnika je bil posvečen 7. 7. 1940 v Mariboru in bil nato nastavljen za kaplana v Brežice. Med vojno je bil izgnan na Hrvaško, kjer se je pridružil partizanom. Na zasedanju SNOS v Črnomlju se je skupaj s Viktorjem Smoletom zavzel za vzpostavitev slovenske gimnazije v Brežicah. Po vojni se je vrnil v Brežice in na tamkajšnji gimnaziji poučeval verouk in ruščino. Bil je eden od soustanoviteljev Cirilmetodijskega društva slovenskih duhovnikov. Od leta 1949 je bil urednik *Biltena*, glasila iniciativnega odbora duhovnikov, članov OF Slovenije, ki ga je Koncilska kongregacija 12. 4. 1949 prepovedala. Ker Merc prepovedi ni spoštoval, je bil leta 1950 skupaj z Antonom Bajtom in Jožetom Lampretom izobčen in se nato civilno poročil.

Merlak Ivan

(15. 6. 1923 Gornji Logatec–26. 2. 2015 Ljubljana)

Po maturi na škofijski klasični gimnaziji je leta 1943 vstopil v ljubljansko bogoslovje in bil 4. julija 1948 posvečen za duhovnika. Po kaplanski službi na Vrhniki ga je škof Vovk 3. 12. 1951 imenoval za svojega tajnika. Službo tajnika je opravljal do leta 1957, ko je doktoriral iz moralne teologije na Teološki fakulteti v Ljubljani. Leta 1957 je postal župnijski upravitelj v Litiji, 1965 ljubljanski stolni kanonik ter glavni (1965–1971) in odgovorni (1971–1985) urednik pri Družini. Bil je arhidiakon, sodnik in predsednik cerkvenega sodišča, škofijski cenzor, član duhovniškega in gospodarskega sveta. Vodil je tudi škofijski proces za beatifikacijo škofa Antona Vovka.

Mervec Franc

(1. 11. 1897 Vodice–15. 5. 1977 Ljubljana)

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 9. 6. 1922 posvečen za duhovnika. Ker je imel težave s sluhom, ni mogel delovati v dušnem pastirstvu. Po novi maši je postal škofijski tajnik, blagajnik in škofijski ekonom. Leta 1951 je tri mesece prebil v zaporu.

Miklavčič Maks(imiljan)

(11. 10. 1900 Poljane nad Škofjo Loko–19. 7. 1971 Poljane nad Škofjo Loko)

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 29. 6. 1923 posvečen za duhovnika. Nato je nadaljeval študij zgodovine in zemljepisa na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Diplomiral je leta 1929 in doktoriral 1945. Od oktobra 1929 je poučeval zgodovino na škofijski klasični gimnaziji v Šentvidu, od 1937 je bil vzporedno tudi škofijski arhivar, od leta 1948 kot višji arhivar in leta 1956 kot znanstveni sodelavec pridružen Državnemu arhivu Slovenije. Od leta 1946 je predaval cerkveno zgodovino na Teološki fakulteti v Ljubljani (1952 izredni, 1970 redni profesor). V letu 1970/71 je bil tudi dekan teološke fakultete. V času njegovega dekanovanja so se začele priprave za prizidek k teološki fakulteti. Leta 1947 je bil teden dni v zaporu.

Mikuž Metod

(22. 12. 1909 Prečna–9. 4. 1982 Ljubljana)

Za duhovnika je bil posvečen 7. 7. 1935 (v 4. letniku bogoslovja), leta 1936 je diplomiral in 1941 doktoriral na teološki fakulteti; leta 1946 je diplomiral in naslednje leto doktoriral iz zgodovine tudi na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Bil je kaplan v Mengšu, Trebnjem in Kočevju. Od 1940 je živel pri starših v Ljubljani in delal v Nadškofijskem arhivu. Pozimi 1942 je odšel v partizane in postal verski referent pri glavnem štabu NOV. Leta 1945 je zapustil duhovniško službo. Po vojni je bil zvezni poslanec. Leta 1947 je postal izredni in leta 1956 redni profesor za novejšo zgodovino na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Močnik Vincencij (Vinko)

(10. 1. 1889 Sv. Anton v Slovenskih goricah–24. 12. 1969 Ljubljana)

Za duhovnika posvečen 30. 6. 1919 v Mariboru. 1919–1922 kaplan v Loki pri Zidnem mostu, 1923 doktoriral iz teologije v Zagrebu, 1927 doktoriral iz kanonskega prava na Lateranski univerzi v Rimu. Od 1922 do 1941 profesor v mariborskem bogoslovju. Med vojno je bil pregnan v Beograd, kjer je opravljal službo oficila cerkvenega sodišča. Od 1945 je bil redni profesor cerkvenega prava na Teološki fakulteti v Ljubljani.

Nadrah Ignacij

(24. 12. 1868 Stična–17. 11. 1951 Ljubljana)

Za duhovnika je bil posvečen 9. 7. 1893, kaplan v Metliki, Trzinu in Sv. Jakobu v Ljubljani, spiritual v uršulinskem samostanu v Škofji Loki (1903–1914), stolni kanonik 1914, sodelavec v škofijski računski pisarni (1914–1919), ravnatelj bogoslovnega semenišča (1919), stolni kanonik (1923), stolni dekan (1928), 1930 generalni vikar ljubljanske škofije, oficial cerkvenega sodišča (1934), infulirani stolni prošt (1933), 1938 apostolski protonotar, od 6. 5. do 14. 6. 1945, ko ga je oblast zaprla, pooblaščen generalni vikar ljubljanske škofije. Po vrnitvi iz zapore član gospodarskega sveta ljubljanske škofije.

Natlačen Marko

(24. 4. 1886 Manče, o. Ajdovščina–13. 10. 1942 Ljubljana)

Pravo je študiral na Dunaju, kjer je leta 1912 promoviral. Od leta 1919 je delal kot odvetnik v Ljubljani. Bil je predsednik Orla in od 1926 podpredsednik SLS. Leta 1933 je bil konfiniran. Od septembra 1935 do aprila 1941 je bil ban Dravske banovine. Ob napadu na Jugoslavijo je ustanovil in vodil Narodni svet, ki si je prizadeval doseči čim boljši položaj Slovenije v okupacijskih razmerah. Med okupacijo je vodil delo SLS v ilegali ter sodeloval pri izdelavi slovenskega narodnega programa, ki je predvideval obnovev Kraljevine Jugoslavije, vendar kot federativne države. Imel je pomembno vlogo pri ustanovitvi Slovenske zaveze in nastanku vaških straž. Kot nevarnega nasprotnika ga je po ukazu KPS umorila VOS.

Odar Alojzij

(19. 6. 1902 Jereka, župnija Srednja vas v Bohinju–20. 5. 1953 Buenos Aires)

Teologijo je končal v Ljubljani in bil 29. 6. 1926 posvečen za duhovnika. Leta 1926 je dosegel doktorat iz teologije. Bil je kurat v ženski kaznilnici v Begunjah in je nato nadaljeval študij cerkvenega prava v Rimu (1929–1930). Leta 1931 je postal docent cerkvenega prava na Teološki fakulteti v Ljubljani (1937 izredni, 1940 redni profesor). Leta 1941 je imenovan za papeškega prelata. Po njegovi zaslugi smo Slovenci med prvimi na svetu dobili slovenski prevod Zakonika cerkvenega pra-

va (Ljubljana 1944). Po vojni je odšel v tujino. S pomočjo p. Prešerna je dosegel ustanovitev semenišča v izseljenstvu, katerega rektor je bil do februarja 1952. Tam je tudi predaval cerkveno pravo (Praglia, Italija in nato Ardogué v Argentini).

Oddi Silvio

(14. 11. 1910 Morfasso/Piacenza, Italija–29. 6. 2001 Cortemaggiore)

Filozofijo in teologijo je študiral na Collegio Alberoni v Piacenzi in bil 21. 5. 1933 posvečen za duhovnika. Študij je nadaljeval na papeški univerzi sv. Tomaža Akvinskega, imenovani Angelicum v Rimu, kjer je 1936 doktoriral iz kanonskega prava, nato pa vstopil v diplomatsko službo Svetega sedeža. Od leta 1950 do 1952 je bil odpravnik poslov nunciature v Beogradu. Po 17. 12. 1952, ko je Jugoslavija pretrgala stike s Svetim sedežem, se je vrnil v Rim. Leta 1953 je bil imenovan za naslovnega škofa in apostolskega delegata v Jeruzalemu in Palestini. Diplomatsko službo je opravljal še v Egiptu, Belgiji in Luksemburgu. Leta 1969 je postal kardinal in je nato deloval v raznih službah rimske kurije.

Oman Ivan

(22. 5. 1879 St. Stephen, Minnesota, ZDA–14. 3. 1966 St. Stephen)

Za duhovnika ga je 26. 12. 1911 v župnijski cerkvi sv. Štefana posvetil škof Jakob Trobec (škof v St. Cloud). Po posvetitvi je bil najprej kaplan v župniji sv. Vida v Clevelandu, nato pa 48 let župnik v župniji sv. Lovrenca v Clevelandu, Ohio. S privolitvijo stolnega kapitlja in clevelandskega škofa Jožefa Schrembsa ga je ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman 12. 3. 1936 imenoval za častnega kanonika ljubljanskega stolnega kapitlja z utemeljitvijo, da ga je spremljal na njegovi poti po Ameriki in mu pomagal nabirati sredstva za zidavo Baragovega semenišča v Ljubljani. Po Rožmanovi vrnitvi v domovino je Oman v ta namen v ZDA ustanovil poseben odbor. Leta 1946 je ustanovil Ligo slovensko–ameriških katoličanov za pomoč beguncem, ki so pred komunisti zapustili domovino. 7. 6. 1949 je postal papeški prelat. Pri njem je našel zatočišče škof Gregorij Rožman, ko se je leta 1948 preselil v Združene države Amerike.

Oražem Janez

(18. 10. 1910 Runarsko, župnija Bloke–12. 8. 1994 Ljubljana)

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 7. 7. 1935 posvečen za duhovnika. Kot kaplan je deloval v župniji Novo mesto–Šmihel in 1939 Ljubljana–Sv. Jakob ter bil istočasno profesor verouka na 3. in 4. državni gimnaziji (1940). Leta 1943 je doktoriral iz teologije na Teološki fakulteti v Ljubljani. Po drugi svetovni vojni je bil upravnik in sourednik verskega lista Oznanilo, od 1951 je kot honorarni predavatelj predaval pastoralko, liturgiko in ascetiko (1952 docent, 1972 izredni profesor), od 1952 do 1976 je bil najprej prorektor, nato rektor ljubljanskega bogoslovnega semenišča.

Pečjak Gregorij

(11. 3. 1867 Hinje–13. 10. 1961 Ljubljana)

Bogoslovje je študiral v Ljubljani in Innsbrucku, kjer je leta 1896 doktoriral. Duhovniško posvečenje je prejel 26. 7. 1893 v Innsbrucku. 1900–1932 je poučeval verouk na gimnaziji v Ljubljani. S Francetom Jeretom in Andrejem Snojem je priredil Sveto pismo novega zakona (Evangeliji in apostolska dela, 1925; Apostolski listi in Razodetje, 1929), sam pa med drugim Zbirko svetih obredov za lavantinsko in ljubljansko škofijo (1933), poslovenil je Rimski obrednik (1932) in sestavil molitvenik Večno življenje (1935). Leta 1920 je postal konzistorialni svetnik in leta 1931 častni kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja.

Pij II., papež

(Enea Silvio Piccolomini, 18. 10. 1404 Corsignano, danes Pienza–15. 8. 1469 Ancona)

Humanist, pesnik, zgodovinar, od 1442 v službi kralja in od 1450 cesarja Friderika III. V tem času je med drugim obiskal naše kraje. Leta 1445 je postal duhovnik, 1447 tržaški in 1447 sienski škof, 1456 kardinal. Za papeža je bil izvoljen 19. 8. 1458. Kot papež si je prizadeval združiti evropske vladarje v boju proti Turkom. 6. 9. 1462 je potrdil ustanovitev ljubljanske škofije in za prvega ljubljanskega škofa imenoval Sigismunda Lamberga.

Pij VI. papež,

(Gianangelo Braschi, 25. 2. 1717 Cesena–29.8. 1799 Valence)

Leta 1758 je postal duhovnik. Papež Klemen XIII. mu je zaupal vodenje finančne službe v papeški državi in ga 1773 imenoval za kardinala. Za papeža je bil izvoljen 15. 2. 1775. V času svojega pontifikata je bil soočen s problemi absolutizma, razsvetljenstva in francoske revolucije. Razvoj avstrijskega jožefinizma ga je spodbudil, da je leta 1782 odpotoval na pogovore k cesarju Jožefu II. na Dunaj. Na tej poti je 14. 3. prenočil v Gorici (v palači deželnega glavarja pl. Lanthieri), 15. 3. v Postojni, 16. 3. v Ljubljani (Križanke), 17. 3. v Celju, 18. 3. v Mariboru (grad grofa Brandisa) in 19. 3. v Gradcu. Na političnem področju je bil njegov obisk na Dunaju neuspešen, med verniki pa si je papež utrdil izjemen ugled. Francozi so ga po zasedbi Rima odpeljali v Valence v Franciji, kjer je tudi umrl.

Pij XI., papež

(Achille Ratti, 31. 5. 1857 Desio pri Monzi–10. 2. 1939 Vatikan)

Teologijo je študiral v Milanu, nadaljeval v Rimu kot gojenec v Collegio Lombardo in bil 20. 12. 1879 posvečen za duhovnika. Leta 1882 je na Gregorijani doktoriral iz cerkvenega prava in isto leto na univerzi Sapienza iz teologije ter filozofije na Angelicum (Università di S. Tomaso). Po končanem študiju je postal profesor v milanskem semenišču, 1907 prefekt Ambrozianske knjižnice, 1914 prefekt vatikanske knjižnice, 1918 apostolski vizitator in naslednje leto nuncij na Poljskem. 1921 je postal milanski nadškof in kardinal, 2. 2. 1922 je bil izvoljen za papeža. 11. 2. 1929 je sklenil lateranski sporazum, s katerim je italijanska država priznala suverenost vatikanskega ozemlja. Sklenil je vrsto konkordatov z evropskimi državami. Med okrožnicami sta odmevni zlasti Mit brennender Sorge, s katero je obsodil nacizem (14. 3. 1937) in Divini Redemptoris, s katero je obsodil komunizem (19. 3. 1937).

Pij XII., papež

(Eugenio Pacelli, 2. 3. 1876 Rim–9. 10. 1958 Vatikan)

Filozofijo je študiral na Gregorijani, teologi-

jo na Seminario Romano all'Apollinare v Rimu, kjer je doktoriral iz teologije in iz obojnega prava, ter bil 2. 4. 1899 posvečen za duhovnika. Takoj po posvečenju je nastopil službo v Vatikanskem državnem tajništvu in bil med drugim nuncij v Münchnu (1917) in Berlinu (1925). 1917 je bil posvečen za škofa, 1929 je bil imenovan za kardinala in 7. 2. 1930 za državnega tajnika. Za papeža je bil izvoljen 2. 3. 1939. Med drugo svetovno vojno si je prizadeval za reševanje Judov v cerkvenih ustanovah v Rimu, po vojni pa za begunce iz dežel vzhodnega bloka. Leta 1950 je razglasil dogmo o Marijinem vnebovzetju. Poleg številnih okrožnic so vzbudili veliko pozornost predvsem njegovi božični nagovori, v katerih je poudarjal dostojanstvo vsakega človeka in obsojal nasilje nad njim.

Plečnik Jožef

(23. 1. 1872 Ljubljana–7. 1. 1957 Ljubljana)

Arhitekt, urbanist, oblikovalec. Izobraževal se je v Gradcu, na Dunaju in Pragi. Od 1911 je poučeval na umetnoobrtni šoli v Pragi, leta 1920 je postal profesor na Umetniški akademiji v Pragi in 1921 na Akademiji za arhitekturo v Ljubljani. Med večja Plečnikova dela sodijo: Zacherlova hiša in cerkev Sv. Duha na Dunaju, obnova gradu Hradčani v Pragi, v Ljubljani pa Narodna in univerzitetna knjižnica, cerkev sv. Frančiška v Šiški, cerkev sv. Mihaela na Barju, Žale in ljubljansko Tromostovje. Do škofa Vovka je Plečnika vezala medsebojna naklonjenost in spoštovanje. Leta 1952 je napravil načrte za nov škofovski prestol v ljubljanski stolnici in v celoti plačal njegovo izdelavo. Istega leta je poravnal tudi visoko kazen v višini 80.000 din, ki jo je sodišče prisodilo Vovku zaradi t.i. avstrijskih katekizmom. Ob deseti obletnici škofovskega posvečenja pa je Vovk prejel nov kelih izdelan po mojstrovem načrtu.

Pogačnik Jožef, škof

(28. 9. 1902 Kovor–25. 3. 1980 Ljubljana)

Filozofijo in teologijo je študiral v Innsbrucku, kjer je 1929 doktoriral. Za duhovnika je bil posvečen 25. 7. 1927 v Innsbrucku. Bil je kaplan v Kranju (1929–1932), Trnovem v Ljubljani (1932–1935), ravnatelj Marijanišča in katehet na učiteljskišči (1935–1945), kanonik stolnega kapi-

tlja (1945), 1950–1952 prorektor semenišča, v zaporu (1946–1950), delegat škofa Vovka, generalni vikar (1959), pomožni škof (1963), ljubljanski nadškof (1964), prvi metropolit obnovljene ljubljanske metropolije (1968).

Polič Zoran

(20. 12. 1912 Št. Lenart v Slovenskih goricah–13. 6. 1997 Ljubljana)

Leta 1937 je diplomiral na Pravni fakulteti v Ljubljani. Leta 1941 se je kot viden član Sokola pridružil NOB. Po vojni je bil od 1945 do 1946 minister za notranje zadeve LRS, nato do 1955 minister za finance, pozneje republiški in zvezni poslanec, član Zveznega izvršnega sveta, predsednik zbora republik in pokrajin zvezne skupščine ter 1982–1986 član predsedstva SRS.

Premrov Jožef (Josip)

(6. 2. 1906 Cerknica–3. 7. 1998 Cerknica)

Za duhovnika je bil posvečen 8. 7. 1934 v Ljubljani, katehet v Ljubljani (1935), dr. filozofije 1945, duhovni pomočnik pri sv. Petru v Ljubljani (1948), prvi glavni urednik Družine (1952–1965). Obsojen pogojno na 11 mesecev (1964).

Prešeren p. Anton DJ

(8. 6. 1883 Breznica–7. 3. 1965 Rim)

Gimnazijo je končal na jezuitski gimnaziji v Travniku, kamor ga je povabil njegov stric Anton Bonaventura Jeglič, ki je takrat deloval v Sarajevu. Teologijo je študiral na Gregoriani v Rimu in bil 28. 10. 1908 posvečen za duhovnika. Po doktoratu iz filozofije in teologije (1909) se je vrnil v domovino, bil eno leto kaplan v Borovnici. 1910 je vstopil k jezuitom, od 1913 do 1918 je deloval kot profesor filozofije in etike v Innsbrucku, 1918–1922 je bil rektor vrhbosanskega bogoslovnega učilišča v Sarajevu, 1922 provincial Jugoslovanske jezuitske province, 1931 ga je jezuitski general v Rimu imenoval za asistenta pri vodstvu slovanskih jezuitskih provinc in od leta 1950 tudi za generalovega delegata za vse jezuitske ustanove po svetu. Pridobil si je izjemno zaupanje papežev Pija XI., Pija XII. in Janeza XXIII. Po drugi svetovni vojni je pomagal vsem beguncem, ki so se v stiski obrnili nanj. Sodeloval je tudi pri ustanovitvi slovenske Teološke fakultete v Pragi blizu Padove,

ki se je pozneje preselila v Argentino (Androgué) in slovenskega zavoda v Rimu.

Rittig Svetozar

(6. 4. 1873 Slavonski Brod–21. 7. 1961 Zagreb)

Teologijo je študiral v Sarajevu, Đakovu in na Dunaju, kjer je 1902 doktoriral iz teologije. Do 1911 je predaval cerkveno zgodovino v bogoslovju v Đakovu, nato je bil tajnik zagrebskega nadškofa in profesor na zagrebski Teološki fakulteti. Leta 1908 je bil izvoljen v hrvaški sabor kot član Hrvatske stranke prava. Leta 1918 je postal član Narodnog vijeća SHS. Od 1917 do 1941 je bil župnik pri sv. Marku v Zagrebu. Po ustanovitvi NDH je stopil v stik s partizani, 1944–1954 je bil predsednik Komisije za verska vprašanja. Bil je član jugoslovanske delegacije na mirovnih pogajanjih v Parizu 1946 ter minister brez listnice (1946–1954).

Rohracher Andrej, nadškof

(13. 5. 1892 Lienz–6. 8. 1976 Salzburg)

Teologijo je študiral v Celovcu in bil 1915 posvečen za duhovnika. Po mašniškem posvečenju je postal kaplan v Spitalu ob Dravi, 1918 škofijski tajnik, 1922–1924 je nadaljeval študij v Innsbrucku, kjer je 1922 doktoriral iz teologije, na dunajski univerzi je leta 1926 doktoriral iz civilnega prava in naslednje leto na univerzi St. Apolinare v Rimu še iz kanonskega prava. Leta 1933 ga je papež Pij XII. imenoval za naslovnega isbitanskega in pomožnega krškega (celovškega) škofa. Po resignaciji škofa Adama Hefterja (1914–1939) je postal kapitularni vikar celovške škofije. Salzburški stolni kapitelj ga je 3. 2. 1943 izbral za salzburškega nadškofa. Papež Pij XII. je 1. 5. izvolitev potrdil in istočasno imenoval Rohracherja za apostolskega administratorja krške škofije. V Salzburgu je bil slovesno umeščen 10. 10. 1943, apostolski administrator krške škofije je ostal do imenovanja dr. Josepha Köstnerja za krškega (celovškega) škofa 25. 7. 1945. V času druge svetovne vojne je škofu Rohracherju ljubljanski škof Rožman dal pooblastilo, da je na izpraznjene župnije na Gorenjskem, iz katerih so Nemci izgnali slovenske duhovnike, nastavil nemške duhovnike iz svoje škofije, vendar mu je nemška oblast dovolila nastaviti le štiri.

Rožman Gregorij, škof

(9. 3. 1883 Dolinčice, župnija Šmihel pri Pliберку–16. 11. 1959 Cleveland, OH, ZDA)

Za duhovnika je bil posvečen 21. 7. 1907 v Celovcu in po enem letu dušnega pastirstva v Borovljah nadaljeval študij na Dunaju, kjer je leta 1912 doktoriral. V letih 1912–1914 je bil prefekt v malem semenišču v Celovcu, od leta 1913 profesor cerkvenega prava in moralke na celovškem bogoslovju. Leta 1919 je sprejel vabilo novoustanovljene Teološke fakultete v Ljubljani za profesorja cerkvenega prava. Na prošnjo škofa Jegliča je papež Rožmana 14. 7. 1929 imenoval za ljubljanskega pomožnega škofa s pravico nasledstva (posvečen 14. 7. 1929), 1. 8. 1930 pa je po upokojitvi škofa Jegliča postal ljubljanski škof. 5. 5. 1945 se je umaknil na Koroško, 4. 3. 1948 v Švico in 1. 7. istega leta v ZDA ter se nastanil v slovenski župniji sv. Lovrenca v Clevelandu. Pred vojaškim sodiščem v Ljubljani je bil 30. 8. 1946 obsojen na na odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo 18 let. Vrhovno sodišče v Ljubljani je 1. 10. 2007 sodbo vojaškega sodišča razveljavilo in jo vrnilo v ponovno sojenje Okrožnemu sodišču v Ljubljani, to pa je 10. 4. 2009 postopek proti škofu Rožmanu ustavilo. 7. 4. 2013 so njegove zemeljske ostanke iz Lemonta v ZDA prepeljali v Ljubljano in jih 13. 4. položili v kapelo sv. Magdalene v ljubljanski stolnici.

Slapšak Božidar

(16. 10. 1917 Radovljica–21. 1. 2005 Golnik)

Za duhovnika je bil posvečen 4. 7. 1943 v Ljubljani. Prvo službo je nastopil kot kaplan v Šentjerneju. Leta 1946 so ga zaprli. Po izpustitvi iz zapor, ga je škof Vovk imenoval za tajnika, vendar so ga leta 1948 ponovno zaprli. Skupaj je bil v zaporu 8 let, 2 meseca in 16 dni. Po vrnitvi iz zapor je bil najprej župnik v Šentjurju - Podkum, nato v župniji Kranj - Primskovo in končno v Leskovici. 1998 je postal papeški prelat.

Slavič Matija

(27. 1. 1877 Bučevci pri Ljutomeru–25. 10. 1958 Ljubljana)

Mašniško posvečenje je prejel 20. 7. 1900 v Mariboru. Po končani teologiji v Mariboru je nadaljeval študij na Dunaju, kjer je leta 1905 dok-

toriral, ter na Bibličnem inštitutu v Rimu (1922). Od 1911 do 1929 je predaval sveto pismo stare zaveze na Visoki bogoslovni šoli v Mariboru (1916 redni profesor). Leta 1920 se je odzval vabilu Teološke fakultete v Ljubljani in predaval tudi po upokojitvi (1952) do svoje smrti. Dva mandata je bil dekan teološke fakultete (1930–1931, 1937–1938) in dvakrat rektor Univerze v Ljubljani (1932–1934, 1939–1940). Po vojni je skupaj z bogoslovci odšel v Italijo in po ustanovitvi Teološke fakultete v Pragli predaval na njej do leta 1947, ko se je vrnil v domovino. Njegovo življenjsko delo je bilo prevajanje Stare zaveze iz hebrejščine v slovenščino. Na narodnem in političnem področju ima zasluge za priključitev Prekmurja k slovenskemu ozemlju v Jugoslaviji.

Snoj Andrej

(1. 12. 1886 Šentvid nad Ljubljano–29. 12. 1962 Jesenice)

Teologijo je končal v Ljubljani (1906–1910) in nato nadaljeval študij na Dunaju, kjer je leta 1913 doktoriral iz teologije. Za duhovnika je bil posvečen 14. 7. 1910. Na Teološki fakulteti v Ljubljani je predaval Sveto pismo Nove zaveze (1920 docent, 1923 izredni, 1937 redni profesor). Poleg tega je opravljal številne druge službe v škofiji in 1940 postal častni kanonik. Skupaj z Gregorjem Pečjakom je iz grščine prevedel Sveto pismo nove zaveze in prevodu dodal komentar.

Snoj Venčeslav

(24. 9. 1908 Zagorje ob Savi–27. 9. 1967 Ljubljana)

Bogoslovje je študiral v Ljubljani in bil 27. 9. 1931 posvečen za duhovnika. Glasbo (orgle, solo petje in dirigiranje) je študiral na ljubljanskem konzervatoriju in diplomiral 1937. Poučeval je glasbo na škofijski klasični gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano. Leta 1940 je postal ravnatelj stolnega kora in ravnatelj orglarske šole v Ljubljani (1941). Leta 1945 je postal tajnik in leta 1959 kancler na škofijskem ordinariatu. Na Teološki fakulteti je poučeval cerkveno glasbo (1939–1966). Bil je stolni vikar (1941), stolni kanonik (1961), 1964 je postal monsignor. Leta 1947 je bil mesec dni v zaporu.

Stanonik Maks(imilijan)

(30. 9. 1891 Sestranska vas, župnija Trata-Gorenja vas–13. 6. 1969 Kamnik)

Študij teologije je končal v Ljubljani in bil 16. 7. 1914 posvečen za duhovnika. Eno leto je bil kaplan v Kostanjevici, nato štiri leta prefekt v Zavodu sv. Stanislava, na lastno prošnjo je bil prestavljen najprej za kaplana na Rako, za župnika na Črnem vrhu nad Polhovim Gradcem ter nato za kateheta v Kočevju in leta 1934 v Ljubljano. Leta 1946 je bil upokojen. Leta 1948 je bil obsojen na tri leta in pol zapor. Ko je bil leta 1950 pomiloščen, je postal duhovni pomočnik v Devici Mariji v Polju in pomočnik škofijskega arhivarja Maksa Miklavčiča v Ljubljani.

Stepinac Alojzij, nadškof

(8. 7. 1898 Brezarič–10. 2. 1960 Krašič)

Med prvo svetovno vojno je bil junija 1918 ranjen in je konec vojne pričakal v taborišču. Po vojni se je 1921 vpisal na agronomsko fakulteto v Zagrebu, vendar se je 1924 odločil za duhovniški poklic. Teologijo je študiral na Gregorijani v Rimu, kjer je tudi doktoriral. Za duhovnika je bil posvečen v jeseni 1930. Po končanem študiju ga je nadškof Antun Bauer poklical za ceremoniarja na škofijo. Leta 1931 je bil imenovan za zagrebškega pomožnega škofa, 7. 12. 1937 je postal zagrebški nadškof. Med drugo svetovno vojno je nasprotoval tako nacizmu, ustaštvu kot komunizmu. Zavzel se je za reševanje Judov v svoji nadškofiji ter za slovenske pregnane duhovnike, redovnike in bogoslovce. Leta 1943 ga je KP razglasila za izdajalca. Po vojni je bil 18. 9. 1946 obsojen na 16 let zapor s prisilnim delom, ki so ga na pritisk ZDA pozneje zamenjali s hišnim priporom. Papež Pij XII. je Stepinca 29. 11. 1952 imenoval za kardinala, Janez Pavel II. pa ga je 3. 10. 1998 razglasil za blaženega.

Steska Viktor

(1. 1. 1868 Ljubljana–1. 1. 1946 Ljubljana)

Teologijo je končal v Ljubljani in bil 23. 7. 1891 posvečen za duhovnika. Do 1896 je bil kaplan v Kočevju, nato pri sv. Jakobu v Ljubljani. 1899–1906 je bil tajnik, nato ravnatelj škofijske pisarne (do 1918), v letih 1918 do 1926 je bil referent za bogočastje pri pokrajinski vladi Slovenije.

Leta 1918 je bil imenovan za papeževega tajnega komornika. Bil je soustanovitelj in član Društva za krščansko umetnost. Od 1936 do 1946 je na Teološki fakulteti v Ljubljani predaval zgodovino cerkvene umetnosti.

Šimenc Josip

(26. 2. 1888 Dol pri Ljubljani–19. 4. 1965 Ljubljana)

Za duhovnika je bil posvečen 15. 7. 1912 v Ljubljani. Konzistorialni svetnik (1936), rektor Zavoda sv. Stanislava v Ljubljani (1938), škofijski nadzornik za verouk na vseh srednjih šolah (1939), škofijski cenzor (1940), stolni kanonik v Ljubljani (1936), stolni dekan (1952). Od 1947 do 1963 trikrat v zaporu, skupaj zaprt tri leta.

Šolar Jakob

(29. 4. 1896 Selca nad Škofjo Loko–23. 6. 1968 Ljubljana)

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 1. 9. 1918 posvečen za duhovnika. Leta 1922 je na Filozofski fakulteti v Ljubljani diplomiral iz slovenščine in francoščine. Od 1924 do 1944 je poučeval v Zavodu sv. Stanislava, urejal revijo Križ (1929–1930) in bil sourednik revije Slovenski jezik (1938–1941). Bil je pobudnik Slovenske zaveze. Leta 1944 je bil interniran v Dachau. Od 1946 do 1952 je delal na SAZU, nato je bil na montiranem procesu obsojen in zaprt (1952–1957). Bil je najpomembnejši slovničar med A. Brezikom in J. Toporišičem. Leta 1958 je postal ljubljanski stolni kanonik.

Toroš Mihael

(12. 8. 1884 Medana v Goriških Brdih–23. 12. 1963 Kostanjevica/Kapela pri Novi Gorici)

Bogoslovje je obiskoval v Gorici in bil 18. 7. 1909 posvečen za duhovnika. Eno leto je bil kaplan v Dornberku in dve leti v Rihemberku (Brnik), nato na zdravljenju v čeških Litomeřicah ter na Dunaju, kjer se je vpisal na Pravno fakulteto. Po končani vojni se je vrnil domov ter avgusta 1919 odšel v Rim na študij cerkvenega prava na Gregoriano in tam leta 1921 promoviral. 1921–1947 je poučeval cerkveno pravo v goriškem bogoslovju, 1934 je postal častni kanonik v Gorici, 1935 proš in 1936 apostolski protonotar. Kot izjemen cer-

kveni pravnik je sodeloval na cerkvenih sodiščih v Gorici in Benetkah. 2. 7. 1947 je bil imenovan za apostolskega upravitelja poreško-puljske škofije in se preselil v Poreč. Po izgonu Franceta Močnika je bil imenovan še za upravitelja slovenskega dela goriške nadškofije. Leta 1949 se je administraturi poreško-pulske škofije odpovedal in se preselil na Kapelo pri Novi Gorici. Leta 1955 je prevzel še upravo slovenskega dela tržaško-koprske škofije. Trajne zasluge si je pridobil z ustanovitvijo malega semenišča leta 1950 in leta 1957 škofijske gimnazije v Vipavi, 14-dnevnik Družina ter molitvenika V občestvo združeni. Prizadeval si je za ureditev statusa Cirilmetodijskega društva slovenskih duhovnikov in bil v začetku naklonjen novi oblasti v Jugoslaviji, pozneje pa njen oster kritik.

Trstenjak Anton

(8. 1. 1906 Gornja Radgona–29. 9. 1996 Ljubljana)

Teologijo je študiral v Mariboru (1926–1927) in Innsbrucku (1927–1933), kjer je 1929 doktoriral iz filozofije in 1933 iz teologije. Za duhovnika je bil posvečen 2. 8. 1931 v Mariboru. Strokovno se je izpopolnjeval v Parizu (1935, 1937) in Milanu (1941–1942). 1939–1940 je bil profesor na visoki bogoslovni šoli v Mariboru, od 1940 pa predaval filozofijo in psihologijo na Teološki fakulteti v Ljubljani (1940 docent, 1946 izredni in 1948 redni profesor). Leta 1973 se je upokojil. 1979 je postal izredni in 1983 redni član SAZU. Kot gost je predaval na številnih univerzah po Evropi, Kanadi in ZDA. Mariborska (1990) in ljubljanska (1994) univerza sta mu podelili častni doktorat. Poleg bogate strokovne literature je izdal vrsto odmevnih poljudnih knjig s področja psihologije.

Turk Alojzij, nadškof

(21. 11. 1909 Prečna–20. 4. 1995 Ljubljana - Trnovo).

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 8. 7. 1934 posvečen za duhovnika. Na prošnjo škofskega škofa Gnidovca je po novi maši odšel v Skopje, tam deloval kot župnik do 1938, nato v Bitoli do 1942, ponovno v Skopju do leta 1954 in nato v Strumici do 1955, ko se je moral vrniti v Slovenijo, kjer je bil 16 mesecev zaprt. Po vrnitvi iz zapora je postal župnik v Beogradu in leta 1980 beograjski

ski nadškof. Po upokojitvi 1988 se je vrnil v Slovenijo. V letih 1935–1940, 1946–1947 ter 1964–1984 je urejal osrednji srbski katoliški mesečnik Blagovest in v njega veliko pisal. Zavzemal se je za ekumenski dialog, poskrbel za natis več molitvenikov, katekizmov in pesmaric ter napisal življenjepis škofa Janeza Frančiška Gnidovca (1992).

Turk Josip

(12. 9. 1895 Stopiče–3. 5. 1951 San Francisco, ZDA)

Filozofijo in klasično filologijo je študiral na Dunaju (1916/17), kot Germanikar filozofijo zaradi vojne v Innsbrucku kjer je 1919 doktoriral iz filozofije. Študij teologije je nato nadaljeval na Gregorijani v Rimu (1919 do 1923) in dosegel doktorat iz teologije. Za duhovnika je bil posvečen 3. 9. 1922 v Ljubljani. V letu 1924–1925 je v Münchnu študiral še zgodovinske pomožne vede. Leta 1926 je začel kot docent predavati cerkveno zgodovino na ljubljanski Teološki fakulteti (1933 izredni, 1938 redni profesor). Leta 1943 je bil imenovan za prelata. Odmevno je bilo njegovo odkritje prvotnega zakonika cistercijskega reda (1936). Leta 1945 je zapustil domovino in odšel najprej v cistercijsko opatijo Mehrerau, leta 1948 pa v ZDA.

Ujčić Josip, nadškof

(11. 2. 1880 Stari Pazin–24. 3. 1964 Beograd)

Teologijo je študiral v Gorici in bil 27. 6. 1902 posvečen za duhovnika. Študij je nadaljeval na Dunaju in leta 1908 doktoriral iz teologije. Leta 1912 je postal dvorni kaplan in ravnatelj Avguštinca na Dunaju. Na vabilo Teološke fakultete je 1921 postal predavatelj moralne teologije v Ljubljani (1921 izredni, 1927 redni profesor). 28. 11. 1936 je bil imenovan za beograjskega nadškofa (posvečen 7. 3. 1937). Od leta 1948 do 1961 je bil vršilec dolžnosti predsednika Jugoslovanske škofovske konference. Kot član centralne komisije je sodeloval pri pripravi za drugi vatikanski koncil.

Veider Janez

(28. 5. 1896 Mengeš–15. 5. 1964 Ljubljana)

Teologijo je študiral v Briksnu in Ljubljani, kjer je bil 10. 7. 1921 posvečen za duhovnika. Do

vojne je bil v dušnem pastirstvu po raznih župnijah (kaplan Vrhnika, Škofja Loka, Poljane pri Dol. Toplicah, Stara Loka, ekspozit v Šentvidu pri Lukovici). Leta 1941 je bil imenovan za spirituala uršulink v Ljubljani in se istočasno vpisal na oddelek za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Doktoriral je pri Francu Steletu z disertacijo *Stara ljubljanska stolnica* (1946). Od 1945 do 1949 je kot honorarni profesor predaval umetnostno zgodovino na Teološki fakulteti. Leta 1955 je postal upravitelj župnije Stara Loka in leta 1963 župnije Peče pri Moravčah. 1949 je bil obsojen na šest let zapora.

Vovk Anton, nadškof

(19. 5. 1900 Vrba, župnija Breznica–7. 7. 1963 Ljubljana)

Za duhovnika je bil posvečen 29. 6. 1923. Kot kaplan je deloval v Metliki (1923) in Trzinu (1926), kjer je 1928 postal župnik. Leta 1936 je bil imenovan za duhovnega svetnika in 1940 za konzistorialnega svetnika ter stolnega kanonika. Istega leta je bil imenovan za sodnika na cerkvenem sodišču, za arhidiakona IV. arhidiakonata, predsednika društva "Vzajemnost"; 1941 je postal predsednik škofijskega odbora za pomoč duhovnikom beguncem; 1943 škofijski cenzor, leta 1944 rektor bogoslovnega semenišča, 15. 6. 1945 pooblaščen generalni vikar, 15. 9. 1946 naslovni kardinalski in ljubljanski pomožni škof (posvečen 1. 12. 1946), 27. 9. 1950 apostolski administrator ljubljanske škofije s pravicami rezidencialnega škofa; od 1. 4. 1951 do 12. 7. 1961 je bil tudi apostolski administrator slovenskega dela reške škofije in od 1. 4. 1951 do 28. 9. 1955 apostolski administrator slovenskega dela tržaško-koprske škofije. Dne 20. 1. 1952 je bil na železniški postaji v Novem mestu polit z bencinom in zažgan, 26. 11. 1959 je bil imenovan za rezidencialnega ljubljanskega škofa, 22. 12. 1961 za ljubljanskega nadškofa. Leta

1999 se je začel škofijski postopek za njegovo beatifikacijo.

Vrhunc Franci

(30. 6. 1928 Selca–30. 10. 2011 bolnišnica v Anatoliji, Turčija)

Teologijo je študiral v Ljubljani in bil 29. 6. 1952 posvečen za duhovnika. Kot kaplan je deloval v Semiču (1953–1957). V letih 1946, 1951/52 in 1957 je bil trikrat zaprt po nekaj mesecev. Od 1957 do 1967 je bil (nad)škofijski tajnik, nato nadškofijski kancler (1967–1998). Leta 1981 je postal ljubljanski stolni kanonik. Leta 1968 je dobil naslov papeški kaplan in leta 1993 papeški hišni prelat.

Zorko Štefan, SDB

(11. 2. 1915 Beltinci–20. 3. 1988 Ljubljana)

13. 9. 1932 vstopil k salezijancem (večne zaobljube je opravil 2. 7. 1938). Za duhovnika posvečen 23. 6. 1940 v Torinu. Župnik v Mužljah v apostolski administraturi Banat. Po prisilni odstitvi spirituala dr. Antona Čepona septembra 1952 iz semenišča, je škof Vovk Zorka imenoval za njegovega naslednika vendar zaradi javnih napadov nanj in strahovanja službe spirituala v ljubljanskem semenišču ni nastopil. Po vojni je bil dva meseca v zaporu.

Župec Francišek

(14. 1. 1920 Borovci, župnija sv. Marko nižje Ptuj–13. 3. 1942 Ljubljana)

Pred drugo svetovno vojno je študiral na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Bil je član katoliškega Akademskega društva Straža in predsednik Akademskega športnega društva. 1941 je postal podzupnik v direktoriju Ljubljanske univerzitetne organizacije pod pokroviteljstvom organizacije Gioventù Universitaria Fascista. VOS ga je pozvala k odstopu in ga kmalu zatem umorila.

BIBLIOGRAFIJA

Viri

Nadškofijski arhiv Ljubljana

NŠAL 333, Zapuščina škofa Antona Vovka, šk. 73(2); 76, II/2; 86.

NŠAL 5 Ordinariat 1901–1946, šk. 154.

NŠAL 5, Nunciatura in Sveti sedež 1946–1961, šk. 135.

NŠAL 5, Škofijstvo Ljubljana 1941–1960, šk. 264.

Arhiv Republike Slovenije

AS 236, Ministrstvo za delo Ljudske republike Slovenije, 1946–1951, fasc. 15. Statistika dela, 15. zvezek, junij 1948.

AS 1211, Komisija RS za odnose z verskimi skupnostmi 1953–1991.

Izbor literature

Benedik Marko, Ambasador Cerkev na Slovenskem. Življenje in delo p. Antona Prešerna, Ljubljana, Župnijski urad Dravljice, 2008.

Benedik Metod, Papeži od Petra do Janeza Pavla II., Ljubljana, Mihelač, 1995.

Ceglar Ludovik, Nadškof Vovk in njegov čas 1900–1963, 4. zvezki, Celovec, Mohorjeva družba, 1993, 1995, 1997, 1998.

Cerkev na Slovenskem. Letopis 1971, stanje 1. junij, Ljubljana, Nadškofijski ordinariat, 1971.

Cerkev na Slovenskem v 20. stoletju, Ljubljana, Družina, 2002.

Čipić Rehar Marija, Odbor duhovnikov članov OF oziroma Cirilmetodijsko društvo na Primorskem v letih 1947–1952, v: Kronika, 53 (2005) 91–106.

Dolinar France Martin, Imenovanje in posvečenje Antona Vovka za ljubljanskega škofa, v: Vovkov simpozij v Rimu (Simpoziji v Rimu 22), Celje, Mohorjeva družba, 2005, str. 59–74.

Dolinar France Martin, Anton Vovk 1900–1963, v: Ljubljanski škofje, Ljubljana, Družina, 2007, str. 419–448.

Dolinar France Martin, Slowenien, v: Kirche und Katholizismus seit 1945, Band 2: Ostmittel–

Ost– und Südosteuropa (uredil Erwin Gatz), Paderborn, Ferdinand Schöningh, 1999, str. 165–176.

Dolinar France Martin, Erzbischof Anton Vovk (1900–1963) von Ljubljana und die aktuelle Lage der Kirche in Slowenien, in: Impulse für eine religiöse Alltagsgeschichte des Donau–Alpen–Adria–Raumes (hg. Rupert Klieber–Hermann Hold), Wien, Böhlau Verlag, 2005, str. 167–179.

Dolinar France Martin, Die Kirche in Slowenien 1961–1995, v: Die Katholische Kirche in Mitteleuropa nach 1945 bis zur Gegenwart (uredil Jan Mikrut), Wien, Dom–Verlag, 2006, str. 517–530.

Dolinar France Martin, Katoliška Cerkev v Sloveniji in Rim po letu 1945, v: V prelomnih časih. Cerkev na Slovenskem v času komunizma in po njem 1945–2000 (uredil Peter Kvaternik), Ljubljana Družina, Teološka fakulteta, 2001, str. 236–255.

Dolinar France Martin, Katoliška Cerkev v Sloveniji v 20. stoletju, v: Slovensko–avstrijski odnosi v 20. stoletju – Slowenisch–österreichische Beziehungen im 20. Jahrhundert (Historia 8), Ljubljana, Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2004, slovensko str. 403–428, nemško str. 429–458.

Dolinar France Martin, Poročila ljubljanskih škofov v Rim o stanju v škofiji (Relationes ad Limina), II. del: 1685–1943, Acta Ecclesiastica Sloveniae, 34, Ljubljana, Teološka fakulteta, 2012.

Dolinar France Martin, Resnici na ljubo. Izjave ljubljanskih škofov o medvojnih dogodkih, Ljubljana, Družina, 1988.

Drnovšek Darinka, Zapisniki politbiroja CK KPS/ZKS 1945–1954. Viri 15, Ljubljana 2000.

Družbeni nauk Cerkev (zbrala in uredila Janez Juhant in Rafko Valenčič), Celje, Mohorjeva družba, 1994.

Družina, Verski list, 1950–1963.

El enigma Leghisa: <http://flordecactusxxi.blogspot.com/2016/06/el-enigma-leghisa.html> (19. 1. 2021).

Enciklopedija Slovenije, zvezek 1–16, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1987–2002.

Griesser–Pečar Tamara, *Slowenische Katholische Kirche 1941–1960*, v: *Die Katholische Kirche in Mitteleuropa nach 1945 bis zur Gegenwart* (uredil Jan Mikrut), Wien, Dom–Verlag, 2006, str. 479–516.

Griesser–Pečar Tamara, Cirilmetodijsko društvo katoliških duhovnikov LRS in "ljudska oblast" med najhušo represijo, v: *Bogoslovni vestnik*, 77 (2017), št. 2, str. 423–437.

Griesser–Pečar Tamara, *Cerkev na zatožni klopi. Sodni procesi, administrativne kazni, posegi "ljudske oblasti" v Sloveniji od 1943 do 1960*, Ljubljana, Družina, 2005.

Kolar Bogdan, *V Gospoda zaupam*, Ljubljana, Družina, 2000.

Kolar Bogdan, *Regens nuntiatuŕae mons. Joseph Patrick Hurley in katoliška Cerkev v Sloveniji*, v: *Bogoslovni vestnik*, 77 (2017), št. 1, str. 7–38.

Kolar Bogdan, *Odpravnik poslov mons. Silvio Oddi in katoliška Cerkev v Sloveniji*, v: *Bogoslovni vestnik*, 78 (2018), št. 2, str. 557–590.

Kratek letopis ljubljanske škofije po stanju dne 15. februarja 1947, (ciklostil), Ljubljana, Škofijski ordinariat 1947.

Kresal Franc, *Mezde in plače na Slovenskem od novele obrtnega reda 1885 do kolektivnih pogodb 1995*, v: *Prispevki za novejšo zgodovino*, 35 (1995), št. 1–2, str. 7–24.

Leksikon Dravske banovine, Ljubljana, Zveza za tujski promet za Slovenijo, 1937.

Letopis ljubljanske škofije in slovenskega dela reške škofije za leto 1959 (po stanju 1. 11. 1959), Ljubljana, Škofijski ordinariat, 1959 (ciklostil).

Letopis ljubljanske nadškofije 1967 (stanje 1. maja), Ljubljana 1967.

Letopis Cerkve na Slovenskem (stanje 1. januar 2000), Ljubljana, Nadškofija Ljubljana, 2000.

Machilek Franz, "Velehrad ist unser Programm". Zur Bedeutung Kyrill–Method–Idee und der Velehradbewegung für den Katholizismus in Mähren in 19. und 20. Jahrhundert, in: *Bohemia*, Band 45 (2004), str. 353–395.

Markošek Tatjana, *Cirilmetodijsko–slovensko duhovniško društvo (Diplomsko delo na Filozofskifakulteti v Ljubljani)*, Ljubljana 1998 (tipkopis).

Med sodbo sodišča in sodbo vesti. Dokumenti sodnega procesa proti škofu Rožmanu, Ljubljana, Družina, 2009.

Merlak Ivan, *Za Cerkev in narod*, Ljubljana, Družina, 2002.

Nova pot. Glasilo Cirilmetodijskega društva katoliških duhovnikov LRS, 13 (1961).

Okrožnice [ljublanske škofije] 1945–1963.

Osebnosti. Veliki slovenski biografski leksikon, 2 zvezka, Ljubljana, Mladinska knjiga, 2008.

Otrin Blaž – Štrukelj Anton, *Nadškof Anton Vovk, božji služabnik*, Ljubljana, Družina 2008.

50 godina pazinskog sjemeništa (uredil Marijan Jelenić), Pazin 1995.

Pastoralne inštrukcije za ljubljansko škofijo (izdal dr. Gregorij Rožman škof ljubljanski po sklepih škofijske sinode 1940), Ljubljana, Škofijski ordinariat, 1940.

Po sledeh pastirskega pisma iz leta 1945. Ob 50-letnici zažiga škofa Vovka (zbral in uredil Mirko Kovač, predgovor Janez Markež), Ljubljana, samozaložba, 2002.

Pust Anton, *Škof v plamenih*, Ljubljana, Družina, 2002.

Pust Anton, *Božji služabnik Anton Vovk. Šmarnice za leto 2002*, Ljubljana, Družina, 2002.

Sacra Congregatio Consistorialis, *De Relationibus dioecesis. Formula a primo anno quinquennii III., hoc est ab anno 1921, servanda in relationibus ipsis conficiendis*, Romae, Polyglotta Vaticana, 1918.

Slovenski poročevalec, leto 6, št. 73, 14. julij 1945, naslovna stran.

Slovensko semenišče v izseljenstvu (uredil Edo Škulj), Ljubljana, Teološka fakulteta, 1997.

Smolik Marijan, *Kulturne pobude, revijalna in založniška dejavnost pri katoličanih 1890–1941*, v: *Cerkev, kultura in politika 1890–1941*, Ljubljana, Slovenska matica, 1993, 272–281.

Smolik Marijan, *Tisk in drugi mediji v službi oznanjevanja*, v: *Cerkev na Slovenskem v 20. stoletju*, Ljubljana, Družina, 2002, 203–210.

St. Cloud Times Minnesota, 15. marec 1966: <https://www.newspapers.com/clip/23055609/st-cloud-times> (21. 3. 2021).

Sto let Zavoda sv. Stanislava, Ljubljana, Zavod sv. Stanislava, 2005.

Vovk Anton, *V spomin in opomin. Osebni za-*

pisi škofa Antona Vovka od 1945 do 1953 (uredil Blaž Otrin), Ljubljana, Družina, 2003.

Vovkov simpozij v Rimu (Simpoziji v Rimu 22, uredil Edo Škulj), Celje, Mohorjeva družba, 2005.

Zakonik cerkvenega prava (prevedel in z novimi odloki priredil doktor Alojzij Odar), Ljubljana, Ljudska knjigarna, 1944.

Zakonik ljubljanske škofije (izdal in razglasil dr. Gregorij Rožman, škof ljubljanski, na škofijski sinodi l[eta] 1940), Ljubljana, Škofijski ordinariat, 1940.

Zbornik ob sedemdesetletnici Teološke fakultete v Ljubljani 1919–1989 (Bogoslovni vestnik, 50, 1990, št. 1–2).

KRATICE

Auxil.	Auxiliarius	o. (oo.)	oče(tje)
BMV	Beatae Mariae Virginis	op.	opomba
b. p.	beati papae	OZNA	Oddelek za zaščito naroda
can.	canon(es)	p (pp)	pater (patres)
cf	confer	PK	pokrajinski komite
CIC	Codex iuris canonici	Rev.mae	Reverendissimae
CK KPS	Centralni komite Komunistične partije Slovenije	s.	sanctus, sancta
CM	Congregatio Missionis – lazaristi	SDB	Societas Sancti Francisci Salesii – salezijanci
CMF	Congregatio Missionariorum Filiorum – klaretinci	seq.	sequitur
D (d)	dominus	S. J.	Societas Jesu
D. J.	Družba Jezusova	S. P.	Sanctus Pater
e. gr.	exempli gratia	ss	sanctissimus, sancti
excmo	excellentissimo	str.	stran
format.	formatarum (domus)	SVAP	sanctus Vincentius a Paula
g(g)	gospod(je)	š.	številk
h (ha)	hektar	šk.	škola
i. e.	id est	tit.	titularis
kan.	kanon	t. j.	to je
Mb	Maribor	t. l.	tega leta
Msgr	monsignor	UCM	Unio cleri pro missionibus
n (nn)	Numerus (numeri)	UDV	Uprava državne varnosti
n. pr.	na primer	univ. prof.	univerzitetni profesor
NŠAL	Nadškofijski arhiv Ljubljana	v. g.	verbi gratia; vice gerens
OFM	Ordo fratrum minorum – franciškani	vrg.	verbi gratia

POVZETEK

**France Martin Dolinar, Ljubljanska škofija
v dokumentih (nad)škofa Antona Vovka
Svetemu sedežu 1945–1963**

Po odhodu ljubljanskega škofa Gregorija Rožmana (1883–1959) v tujino 5. maja 1945 in nepričakovani aretaciji generalnega vikarja prošta Ignacija Nadraha (1868–1951) 14. junija 1945, je že naslednji dan (15. junija) vodstvo ljubljanske škofije kot pooblaščen generalni vikar prevzel ljubljanski stolni kanonik in rektor semenišča Anton Vovk (1900–1963).

Vovk je škofijo prevzel v izredno težkih razmerah. Za škofom Rožmanom so domovino zapustili še 304 duhovniki (štirje so se pozneje vrnili), skorajda vsi bogoslovci, vsekakor vsi, ki bi morali biti leta 1945 posvečeni za duhovnike. 75 župnij je ostalo brez duhovnika. Stavbo bogoslovnega semenišča so v veliki večini zasedli vojni invalidi. Nova oblast si je prisvojila mogočno stavbo prve popolne slovenske gimnazije v Šentvidu nad Ljubljano (Škofovi zavodi), ki so jo leta 1941 zasedli že Nemci. Prav tako je zasedla še nedokončano stavbo Baragovega semenišča. Teološki fakulteti je zaradi premajhnega števila slušateljev grozila ukinitve. Oblast je prepovedala vse privatne šole in vzgojne zavode, zasegla številne stavbe redovnikov in redovnic in jih skušala izriniti iz Ljubljane. Odsotnost škofa je bila še posebej pereča zaradi izjemnega števila birmancev, ki v času vojne niso mogli prejeti tega zakramenta in blagoslova svetih olj na veliki četrtek. Do imenovanja Vovka za ljubljanskega pomožnega škofa 15. septembra 1945 (posvečen je bil 1. decembra 1946) so zadrego blažili beograjski nadškof dr. Josip Ujčić (1880–1964), zagrebški pomožni škof dr. Josip Lach (1899–1983) in krški škof Josip Srebrnič (1876–1966), dokler slednjemu oblast ni prepovedala vstopa na slovensko ozemlje.

Nič manj pereč ni bil odnos »ljudske oblasti« do generalnega vikarja in nato ljubljanskega pomožnega škofa Antona Vovka, ki se tudi po njihovih merilih med vojno ni kompromitiral. Komunistična oblast mu je takoj na začetku postavila jasne pogoje glede »urejenih odnosov« med Cerkvijo in

državo. Od Vovka je zahtevala javno obsodbo škofa Rožmana in med vojno kompromitiranih duhovnikov, od Vatikana pa, da škofa Rožmana nemudoma odstavi kot ljubljanskega škofa; Vovk naj bi se distanciral od Svetega sedeža in se tudi v cerkvenih zadevah podredil »ljudski oblasti«. Po imenovanju za pomožnega škofa »ljudska oblast« Vovka ni priznala za uradnega predstavnika Cerkve, ker da je bil imenovan brez njihovega soglasja. To so dokazali tudi s tem, da odtlej niso več odgovarjali na njegove uradne dopise ali se oglašali na njegove telefonske klice, zasliševalci OZNE oziroma UDV pa so vedno znova poudarjali, da se z njim pogovarjajo zgolj kot s »privatno osebo«.

Vendar je oblast podcenila Vovkovo trdnost v duhovniškem poklicu, njegovo pokončnost in odločnost, ko je branil z ustavo in državnimi zakoni zagotovljene pravice duhovnikov in vernikov v novi državi ter njegovo zvestobo cerkvenemu vodstvu. To je sprožilo plaz pritiskov nanj, ki so vključevali številne preiskave OZNE in nato UDV v semenišču in na škofiji, mučna nočna zasliševanja, zapiranje njegovih najožjih sodelavcev in duhovnikov na župnijah, prepoved cerkvenih nabirk, nerazumno visoke davke, kazni za včasih tudi prejene prekrške in celo fizično nasilje, ki je doseglo višek s poskusom umora na železniški postaji v Novem mestu 20. januarja 1952. Opekline po zažigu so pustile Vovku trajne posledice za njegovo zdravje. Ti pritiski, ki so imeli en sam namen, zlomiti škofa Vovka, tega namena sicer niso dosegli, so pa uničili Vovkovo zdravje in povzročili njegovo prezgodnjo smrt.

Vovk je takoj po izvolitvi za generalnega vikarja prosil Sveti sedež za potrditev njegove izvolitve in ureditev nejasne jurisdikcije med vojno na od Nemcev zasedenem ozemlju Gorenjske in Zasavja. Kot ljubljanskega pomožnega škofa ga sicer do leta 1950, ko je bil imenovan za apostolskega administratorja ljubljanske škofije s pravicami rezidencialnega škofa, ni vezala dolžnost rednih vizitacij škofije in pošiljanja petletnih poročil pristojni kongregaciji v Rim. Vendar je Vovk oba predstavnika beograjske nunciature, škofa Josepha Patricka Hurleyja (regens nunciature 1946–1950) in mons.

Silvija Oddija (odpravnik poslov nunciature 1950–1952) redno obveščal o dogajanju v škofiji in se v spornih primerih z njima posvetoval, npr. glede zapletov zaradi pristanka oblasti za delo duhovnikov na župnijah in poučevanja verouka, glede Cirilmetodijskega društva slovenskih duhovnikov in predavateljev na Teološki fakulteti, ki zaradi članstva v CMD niso dobili *nihil obstat* Kongregacije za semenišča in univerzitetni študij. Oba predstavnika Svetega sedeža sta škofa Vovka visoko cenila, ga odločno podpirala in občudovala njegovo modrost pri reševanju zapletov z »ljudsko oblastjo«. Nekaj teh dragocenih poročil se je, kljub odtujitvi množice dokumentov s strani OZNE, vendarle ohranilo v Nadškofijskem arhivu in so dragocen vir za osvetlitev razmer po drugi svetovni vojni v ljubljanski škofiji in v Cerkvi na Slovenskem.

Ko pa je leta 1950 Vovk postal apostolski administrator ljubljanske škofije s pravicami reziden-

cialnega škofa in leta 1959 njen rezidencialni škof (leta 1961 ga je papež Janez XXIII. imenoval za nadškofa), ga je vezala dolžnost vsakih pet let vizitirati zaupano mu škofijo in nato osebno odnesti pisano poročilo v predpisani obliki in v latinskem jeziku v Rim (*Relatio ac visitatio Liminum Apostolorum*). V Nadškofijskem arhivu Ljubljana sta ohranjeni kopiji dveh tovrstnih Vovkovih poročil v Rim. V pričujoči publikaciji je objavljenih 14 ohranjenih dokumentov, ki pričujejo o Vovkovi izjemni prizadevnosti, da bi v izrednih razmerah po drugi svetovni vojni duhovnikom in vernikom nudil vso možno duhovno oskrbo, jim bil trdna opora, ko je bila njihova vera na preizkušnji, ter o njegovi nedeljeni povezanosti s svetim očetom. Istočasno pa so ti dokumenti izjemen vir, ki nam pomaga razumeti razmere v ljubljanski škofiji v času Vovkovega vodenja škofije.

SUMMARY

France Martin Dolinar, *The Ljubljana Diocese in the Documents of (Arch)Bishop Anton Vovk to the Holy See 1945–1963*

When the Ljubljana bishop Gregorij Rožman (1883–1959) left the country on 5 May 1945, and the general vicar, provost Ignacij Nadrah (1868–1951) was unexpectedly arrested on 14 June 1945, the following day (15 June) the leadership of the Ljubljana Diocese as the authorised general vicar was assumed by the Ljubljana cathedral canon and seminary chancellor Anton Vovk (1900–1963).

Vovk took over the diocese in extremely difficult circumstances. After Bishop Rožman, the homeland was abandoned by 304 priests (four later returned), almost all theologians, indeed all who were to be ordained as priests in 1945. The total of 75 parishes were left without a priest. The building of the seminary was mostly occupied by people disabled in the war. The new authorities appropriated the mighty building of the first totally Slovenian high school in Šentvid near Ljubljana (called *Škofovi zavodi*), which was occupied by the Germans in 1941. Control of the yet unfinished building of the Baragovo semenišče was also assumed by the authorities. The Faculty of Theology was to be closed due to the lack of students. The authorities prohibited all private schools and educational facilities, seized numerous facilities owned by nuns and monks and tried to push them out of Ljubljana. The absence of the bishop was especially difficult owing to the exceptionally high number of people being confirmed who were unable to receive this sacrament and the blessing of the holy oils on Maundy Thursday during the war. Until the appointment of Vovk as the Ljubljana auxiliary bishop on 15 September 1945 (he was ordained on 1 December 1946), the situation was eased by the Belgrade Archbishop Dr Josip Ujčić (1880–1964), the Zagreb auxiliary bishop Dr Josip Lach (1899–1983), and the Gurk bishop Josip Srebrnič (1876–1966), until the latter was prohibited from entering the Slovenian territory by the authorities.

The attitude of the “people’s authority” towards the general vicar and later Ljubljana auxiliary bishop Anton Vovk, who even by their standards did not compromise himself during the war, was also problematic. At the very beginning, the communist authorities imposed clear conditions on him regarding the “orderly relations” between the Church and state. Vovk was required to publicly condemn Bishop Rožman and priests compromised during the war, while the Vatican was to depose Bishop Rožman as the Ljubljana bishop immediately; Vovk was to distance himself from the Holy See and comply with the “people’s authority” in the matters of the Church. After he was appointed auxiliary bishop, the “people’s authority” did not acknowledge Vovk as the official representative of the Church, due to the fact that he was appointed without their consent. They demonstrated this by not responding to his official documents or answering his telephone calls, while OZNA or UDV interrogators continually emphasised that they were talking to him solely as with a “private person”.

However, the authorities greatly underestimated Vovk’s resolve in being a priest and his rectitude and decisiveness when he had to defend the rights of priests and believers provided by the constitution and state laws as well as their loyalty to the leadership of the Church. All this triggered an avalanche of pressures which included numerous OZNA and later UDV investigations into the seminary and at the diocese, agonising night-time interrogations, arrests of his closest colleagues and priests in the parishes, the prohibition of church collections, unreasonably high taxes, penalties for offences occasionally even falsified, and even physical violence, which reached its peak with his attempted murder at the railway station in Novo mesto on 20 January 1952. Burns sustained when he was set on fire created a lasting impact on Vovk’s health. These strains, which had the sole purpose of breaking Bishop Vovk, were not successful, yet they managed to destroy Vovk’s health and caused his premature death.

Immediately after being elected general vicar, Vovk asked the Holy See to confirm his election

and clarify the ambiguous jurisdiction on the territory of the Gorenjska and Zasavje regions occupied by the Germans during the war. Actually, as the Ljubljana auxiliary bishop, until 1950, when he was appointed apostolic administrator of the Ljubljana Diocese with the rights of the residential bishop, he was not bound by the duty of regular visitations of the diocese and five-year reports to the competent congregation in Rome. Nevertheless, Vovk kept both representatives of the Belgrade apostolic nunciature, Bishop Joseph Patrick Hurley (regens of the nunciature 1946–1950) and Mons Silvio Oddi (charge d'affaires of the nunciature 1950–1952), regularly informed about the happenings in the diocese and consulted with them in controversial cases, e.g. regarding complications pertaining to the consent of the authorities for the work of priests in parishes and teaching Sunday school, the Cyril-Methodius Society (CMD) of Slovenian priests, and lecturers at the Faculty of Theology, who could not attain *nihil obstat* from the Congregation for seminaries and university study due to their membership of the CMD. Both representatives of the Holy See had the greatest esteem for Bishop Vovk, decisively supported him, and admired his wisdom in solving complications with the “people’s authority”. Despite the alienation of a plethora of documents by the OZNA, a few of these precious reports

were nevertheless preserved in the Archdiocesan Archives and today present a precious source for the clarification of the situation after the Second World War in the Ljubljana Diocese and in the Church in Slovenia.

In 1950, when Vovk became the apostolic administrator of the Ljubljana Diocese with the rights of the residential bishop, and in 1959 its residential bishop (in 1961 Pope John XXIII appointed him archbishop), he was bound by the duty to visit the diocese entrusted to him every five years and then bring the written report in the prescribed form and in Latin personally to Rome (*Relatio ac visitatio Liminum Apostolorum*). Copies of two of Vovk’s reports to Rome are preserved in the Archdiocesan Archives in Ljubljana. This publication contains 14 preserved documents that testify to Vovk’s exceptional diligence to offer priests and believers in dire circumstances after the Second World War all possible spiritual care and to be their rock when their faith was being tested, and to his undivided connection to the Holy Father. Concurrently, these documents are an outstanding source that helps us understand the situation in the Ljubljana Diocese in the time when Anton Vovk was at its head.

Prevod Maja Sužnik

OSEBNO KAZALO

A

Avramović Milodrag, 73
Aleksič Jakob, 35, 37, 83
Arnejc Janko, 55, 82

B

Bajt Anton, 17, 28, 29, 40, 74, 82, 89
Bauer Antun, 95
Benedikt XV. papež, 82
Brandis, grof, 92
Brandis m. Leopoldina, 73
Braschi Gianangelo (glej Pij VI.)
Brecelj Marijan, 27, 82
Breznik Anton, 95

C

Cajnkari Stanko, 37, 38, 41, 54, 65, 82
Chagere Dipold de, 47

Č

Čepon Anton, 35, 38, 51, 69, 83, 97
Čepon Ludvik, 37, 83

D

Debevc Tomaž, 52
Demšar Josip (Jože), 51, 69, 83
Dolničar Anton, 48
Držečnik Maksimilijan, 33, 83

E

Ehrlich Lambert, 25, 83

F

Fabijan Janez, 51, 69, 84
Fajdiga Vilko, 21, 36, 38, 51, 69, 80, 84
Felici Ettore, nuncij, 8, 33, 84
Finžgar Franc, 84
Franc I., cesar, 86, 89
Franc Jožef, cesar, 49
Francič Janez, 56
Friderik III., cesar, 42, 84, 91

G

Gabrič Aleš, 52
Glinšek Franc, 38, 51, 69, 84

Gnidovec Janez Frančišek, 73, 84, 85
Gogala Ivan, 7, 19, 49
Gregorič Jože, 54
Grivec Franc, 37, 85
Gros(s) Karel, 36, 85

H

Hefter Adam, 20, 93
Hurley Joseph Patrick, regens nunciature, 8, 21, 23, 33, 39, 65, 74, 85, 105

J

Janez XXIII., papež, 14, 80, 85, 103
Janez Pavel II., papež, 27, 95
Janžekovič Janez, 37, 51, 65, 69, 85
Jeglič Anton Bonaventura, škof, 12, 49, 55, 86, 93
Jenko Janez, škof, 73, 86
Jeraj Jožef, 37, 51, 69, 86
Jožef II., cesar, 86, 89, 92
Jurca Leopold, 78, 80

K

Karo Anton, 36, 52, 86
Katarina Aleksandrijska, sv., 37
Kidrič Boris, 8, 9, 87
Kimovec Franc, 7, 16, 19, 20, 38, 87
Kjuder Albin, 79, 80
Klemen XIII., papež, 92
Klinar Tomaž, 7, 55
Kocbek Edvard, 27, 87
Kolar Bogdan, 10
Konrad III. kralj, 47
Koretič Franc, 8, 55
Köstner Joseph, 93
Košmerlj Alojzij, 37, 87
Kovačič Lojze, 38
Kraigher Boris, 25, 27, 28, 37, 87
Kraljič Janez, 7, 55
Kres Jožef, 51, 56, 69, 88

L

Lampret Jožef, 17, 28, 29, 40, 74, 75, 88, 89
Lanthieri, grof, 92
Lenček Ignacij, 37, 88

Lenič Stanislav, škof, 38, 88
 Legiša (Leghissa) Anton, 13, 88
 Lipičnik Franc, 54
 Lukman Franc, 37, 88

M

Mahnič Anton, 30
 Markež Alojzij, 35, 64, 89
 Marija Terezija, Habsburška, 86, 89
 Merc Viktor, 40, 74, 89
 Merhar Alojz, 7
 Merlak Ivan, 38, 89
 Merlin Pavla, 13
 Mervec Franc, 34, 39, 51, 55, 69, 89
 Miklavčič Maks(imilijan), 16, 17, 27, 37, 51, 54, 65, 69, 90, 95
 Mikuž Metod, 31, 54, 90
 Milanović Božo, 28, 30
 Missia Jakob, 49, 86
 Močnik Vincencij, 37, 51, 69, 90, 96
 Mooney Edward, 85

N

Nadrah Ignacij, 7, 8, 16, 19, 20, 38, 39, 42, 90, 102, 104
 Natlačen Marko, 16, 25, 90
 Nežić Dragutin, 79

O

Odar Alojzij, 12, 37, 90
 Oddi Silvio, odpravnik poslov nunciature, 13, 16, 17, 28, 29, 32, 33, 39, 74, 91, 103, 105
 Oman Ivan, 55, 91
 Oražem Janez, 16, 17, 35, 41, 51, 52, 64, 65, 69, 70, 91
 Otrin Blaž, 10

P

Paceli Eugenio (glej Pij XII.)
 Pavel VI., papež, 88
 Pečjak Gregor, 55, 91, 94
 Pij II., papež, 91
 Pij VI., papež, 92
 Pij IX., papež, 62,
 Pij X., papež, 62, 82
 Pij XI., papež, 24, 85, 92, 93
 Pij XII., papež, 12, 20, 85, 92, 93, 95
 Plečnik Jožef, 31, 48, 92

Pogačar Janez Zlatoust, 49
 Pogačnik Jožef, škof, 7, 15–17, 19, 35, 38, 51, 55, 64, 66, 69, 71, 83, 92
 Polič Zoran, 9, 93
 Potočnik Ciril, 7, 19
 Pozzo Andrea, 48
 Premrov Jožef, 34, 54, 93
 Prešeren p. Anton DJ, 91

Q

Quaglio Giulio, 48

R

Ratti Achille (glej Pij XI.)
 Rittig Svetozar, 27, 28, 30, 93
 Rohrer Andrej, 8, 16, 20, 93
 Roncalli Angelo Giuseppe (glej Janez XXIII.)
 Rožman Gregorij, škof, 7–9, 12–14, 16, 19–24, 27, 40, 42, 50, 51, 55, 62, 69, 82, 88, 91, 93, 94, 102, 104

S

Slapšak Božidar, 38, 94
 Slavič Matija, 37, 51, 94
 Slomšek Anton Martin, 62
 Smolik Marjan, 9, 52
 Snoj Andrej, 7, 19, 37, 51, 55, 94
 Snoj Venčeslav, 39, 51, 69, 94
 Stadler Josip, 86
 Stanonik Maksimilijan, 51, 69, 95
 Stepinac Alojzij, nadškof, 27, 95
 Steska Viktor, 95
 Stojan Antonin Cyril, 62
 Stroj Alojzij, 7, 19
 Sušnik Ivan, 7

Š

Šimenc Josip, 7, 19, 38, 51, 69, 95
 Šolar Jakob, 38, 55, 69, 95
 Štrukelj Alojz, 55

T

Tintoretto (Jacopo Robusti), 48
 Tomaž Akvinski, sv., 37, 91
 Tomažič Ivan Jožef, 8
 Toporišič Jože, 95
 Toroš Mihael, 17, 28, 29, 33, 70, 78, 79, 80, 95
 Trstenjak Anton, 37, 96

Turk Alojzij, škof, 73, 96

Turk Josip, 37, 96

U

Ujčić Josip, nadškof, 12, 13, 86

V

Veider Janez, 96

Vidmar Jernej, škof, 49

Volc Alojzij, 7, 19

Vovk Anton, nadškof, 7–20, 23–25, 28, 29, 33,
34, 36, 38–43, 55, 63, 66, 69, 71, 73, 74, 77,
78, 80, 83–85, 88, 89, 92–94, 97, 102–105

Vrhunc Franci, 51, 69, 97

Z

Zakrajšek Viktor, 73

Zorko Štefan, 35, 97

Zupan Alojzij, 7

Ž

Žerjav Gregor, 7

Župec Frančišek, 25, 97

KRAJEVNO KAZALO

A

Adrogué, 88
 Ajdovec, 84, 85
 Ajdovščina, 70, 87, 90
 Ancona, 91
 Antrodoco/Rieti, 88

B

Badajoz, 88
 Begunje, 90
 Beltinci, 97
 Benetke, 96
 Beograd (Belgrad), 8, 11, 13, 21, 29, 32, 33, 73,
 84, 85, 87, 90, 91, 96, 104, 105
 Berlin, 92
 Beljak, 82
 Bergamo, 85
 Besnica, 84
 Bitola, 96
 Bled, 39
 Bogenšperk, 43, 67
 Bohinjska Bistrica, 84, 88
 Bologna, 82
 Borovci/Sv. Marko niže Ptuj, 97
 Borovnica, 93
 Borovec, 56
 Borovlje, 94
 Boštanj, 56, 67
 Breznica, 13, 42, 66, 82, 84, 86, 93, 97
 Brezje, 35, 43, 67
 Brezarić, 95
 Brežice, 89
 Briksen, 88, 96
 Bučečovci pri Ljutomeru, 94
 Buenos Aires, 87, 90

C

Capo d'Istria (glej Koper)
 Celje, 83, 84, 86, 92
 Celovec, 20, 82, 93, 94
 Cerklje na Gorenjskem, 87
 Cerknica, 56, 67, 93
 Cesena, 92
 Cleveland, 55, 85, 91, 94

Corsiniano /Pienza, 91
 Cortemaggiore, 91

Č

Črni vrh nad Polhovim Gradcem, 95
 Črnomelj, 56, 67, 71, 89

D

Dachau, 95
 Đakovo, 93
 Desio/Monza, 92
 Dob pri Domžalah, 85
 Dobrova, 44, 68, 83
 Dol pri Ljubljani, 95
 Dolinčice/Šmihel pri Pliberku, 94
 Domžale, 44, 85
 Dornberk, 95
 Drage, 43, 66
 Dražovice, 62
 Dublin, 84
 Dunaj, 34, 48, 83, 84–87, 89, 90, 92–96

F

Fara pri Kočevju, 54
 Fossanova, 37

G

Golnik, 94
 Gonars, 87
 Gorica, 78, 79, 81, 82, 86, 92, 95, 96
 Gornja Radgona, 96
 Gornji Grad, 86
 Goričane, 38, 49
 Goriče, 56, 67
 Gorje, 10
 Gornji Logatec, 89
 Gotenica, 56
 Graz (Gradec), 46, 86, 88, 89, 92

H

Hinje, 91
 Horjul, 83
 Hrenovice, 88
 Hrušica, 79, 80

I

Ig pri Ljubljani, 55
Innsbruck, 83, 84, 85, 91, 92, 93, 96
Izola, 79, 86

J

Jereka, 90
Jesenice, 30, 42, 55, 66, 84, 89, 94
Jeruzalem, 82, 91

K

Kamnik, 43, 67, 95
Kiringa, 30
Klagenfurt, glej Celovec
Kobdilj, 30
Kočevje, 16, 25, 38, 43, 48, 54, 56, 67, 84, 90, 95
Kočevka Reka, 56
Kojško, 28
Köln, 37
Koper, 39, 79, 80, 81, 86
Koprivnik, 88
Kostanjevica, 55, 95
Kostanjevica/Kapela pri Novi Gorici, 95
Košana, 82
Kotor, 78
Kovor, 92
Kranj, 42, 44, 66
Kranj – Primskovo, 94
Krašič, 95
Križe na Gorenjskem, 67
Križevci, 43, 66
Krško, 43, 67

L

Labacum (glej Ljubljana)
Laino (Como), 48
Latrobe (USA), 83
Lavant (glej Maribor)
Ledince (Pečnica v Rožu), 82
Lemont, 94
Leskovica, 94
Lienz, 93
Linz, 84
Litija, 89
Litomežice, 95
Ljubljana, 7, 8, 11–21, 23–26, 28, 29, 34, 37,
38, 42–44, 46, 48, 56, 62, 63, 66–68, 70, 71,
73, 74, 78, 80–97, 104

Ljubljana – Barje, 92
Ljubljana – Bežigrad, 43, 56, 67
Ljubljana – Kodeljevo, 43, 67
Ljubljana – Marijino oznanjenje, 43, 56, 67, 71
Ljubljana – Mirje, 26
Ljubljana – Polje, 95
Ljubljana – Rakovnik, 26, 43, 56, 67, 71
Ljubljana – Selo, 27, 67
Ljubljana – Sv. Križ (Žale), 24, 92
Ljubljana – sv. Jakob, 82, 90, 91, 95
Ljubljana – sv. Peter, 38, 43, 93
Ljubljana – Šentvid, 15, 21, 63, 83–86, 90, 94,
102, 104
Ljubljana – Šiška, 26, 48, 56
Ljubljana – Štepanja vas, 43, 67
Ljubljana – Tabor, 26, 67
Ljubljana – Trnovo, 84, 92, 96
Ljubljana – Vič, 43, 56, 67
Loka pri Zidanem mostu, 90
Lyon, 87

M

Mala Loka pri Ihanu 44
Manče/Ajdovščina, 90
Maribor, 26, 27, 37, 54, 67, 74, 78, 82, 83, 85,
86, 88–90, 92, 94, 96
Mavčiče, 86
Medana v Goriških Brdih, 95
Mehrerau, 96
Mekinje, 31, 43
Mengeš, 90, 96
Metlika, 43, 56, 66, 67, 71, 90, 97
Milano, 92, 96
Minnesota, 55, 91
Morfasso/Piacenza, 91
München, 92, 96
Mužlja/Banat, 97

N

Neapelj, 37
Niš, 73
Nova Gorica, 78, 79, 86
Nova Štifta pri Gornjem Gradu, 88
Nova Štifta pri Sodražici, 43, 67
Novo mesto, 10, 26, 38, 39, 43, 46, 48, 55, 56,
67, 71, 88, 97, 102, 104
Novo mesto – Šmihel, 26, 91

O

Olomuc, 62

P

Pariz, 37, 70, 82–85, 87, 93, 96
 Pazin (Pisino), 16, 28, 30, 40, 52, 63, 70, 79, 80
 Peče pri Moravčah, 97
 Pegli/Genova, 82
 Pleterje, 28, 43, 67
 Podzemelj, 56, 71
 Poljane nad Škofjo Loko, 90
 Poljane pri Dol. Toplicah, 97
 Poreč, 96
 Postojna, 80, 81, 92
 Praga, 92
 Praglia, 83, 88, 91, 93, 94
 Prečna, 90, 96
 Preddvor, 56, 67
 Prizren, 73, 85
 Ptuj, 82
 Pula, 79

R

Radovljica, 44, 84, 94
 Raka, 43, 67, 95
 Rakitna, 38
 Rečica ob Savinji, 86
 Repnje, 44, 67
 Ribnica na Pohorju, 83
 Rihemberk/Branik, 78, 95
 Rim (Roma), 8, 12–19, 28, 38, 40, 42, 49, 66,
 70, 73, 82–85, 87, 88, 90–96, 102, 103
 Roccasecca, 37
 Runarsko /Bloke, 91

S

Salzburg, 93
 San Francisco, 55, 96
 Sarajevo, 86, 93
 Sava, 67
 Savce, 82
 Segni, 84
 Selca nad Škofjo Loko, 95, 97
 Semič, 56, 67, 71, 97
 Sestranska vas /Trata – Gorenja vas, 95
 Skopje, 73, 85, 96
 Slavonski Brod, 93
 Slovenska Bistrica, 88

Sodražica, 87, 88
 Sora, 84
 Sotto il Monte/Bergamo, 85
 Spittal od Dravi, 93
 Srednja vas v Bohinju, 83, 90
 Sremska Mitrovica, 87
 Stara Cerkev pri Kočevju, 43, 67
 Stara Loka, 43, 97
 Stari Pazin, 96
 Stična, 43, 44, 54, 56, 67, 71, 86, 90
 Središče ob Dravi, 82
 Stopiče, 96
 Straßburg, 83
 Struge, 44
 Strumica, 96
 St. Agostino, Florida, 21, 23
 St. Stephen (Minnesota), 55, 91
 Sv. Anton v Slov. goricah, 87, 90, 93
 Sv. Jošt nad Kranjem, 84
 Sv. Jurij ob Ščavnici, 87
 Sv. Križ Podbočje, 84
 Sv. Lenart v Slov. goricah, 93
 Sv. Tomaž pri Ormožu, 82, 83
 Sv. Trojica v Slov. goricah, 87
 Sv. Trojica v Halozah, 89
 Sv. Vid nad Cerknico 55

Š

Šentjanž, 56
 Šentjernej, 56, 94
 Šentjurij – Podkum, 94
 Šentlovrenc ob Temenici, 56
 Šentrupert, 56, 67, 87
 Šentvid pri Lukovici, 97
 Škocjan pri Novem mestu 56, 67
 Škofja Loka, 10, 42, 43, 67, 82–84, 88, 90, 97
 Šmarje pri Rihemberku/Branik, 40
 Šmartno v Rožni dolini, 54
 Šoštanj, 86, 88
 Štanjel, 30

T

Temišvar, 28
 Tolmin, 82
 Tomaj, 79
 Tomišelj, 56, 67
 Torino, 97
 Travnik, 93

Trebelno, 87
Trebnje, 44, 90
Trento, 48
Trnovo na Krasu, 44, 68, 79, 80
Trst, 13, 30, 79, 81, 88
Trstenik, 56, 67, 82
Tržič, 42, 67, 90, 97
Tržišče, 56

U

Urbank (Minnesota), 55

V

Valence, 92
Vatikan, 8, 12, 28, 78, 80, 84, 85, 92, 102
Vavta vas, 88
Veliki Lipovec, 84
Vinica, 56, 71
Vipava, 70, 82, 96

Vodice, 89
Vovbre, grad pri Velikovcu, 82
Vransko, 86, 88
Vrba, 97
Vrhnika, 89, 97

Z

Zagojčiči / sv. Marjeta niže Ptuja, 85
Zagreb, 9, 28, 30, 67, 79, 88, 90, 93, 95, 102,
104
Zagorje ob Savi, 42, 85, 94

Ž

Žalec, 86
Želimlje, 84
Žrelc (Ebental), 82
Župeča vas/Cerklje ob Krki, 88

Viri št. 44, Ljubljana 2021

FRANCE MARTIN DOLINAR, LJUBLJANSKA ŠKOFIJA V DOKUMENTIH
(NAD)ŠKOFA ANTONA VOVKA SVETEMU SEDEŽU 1945–1963

Recenzenti: prof. dr. Bogdan Kolar, doc. dr. Julijana Visočnik, mag. Blaž Otrin
Za vsebino odgovarja avtor.

Izdajatelj: Arhivsko društvo Slovenije

Uredništvo: Zvezdarska 1, SI-1000 Ljubljana

Uredniški odbor: dr. Zdenka Bonin (glavna in odgovorna urednica),

Matej Muženič (kot predsednik ADS), dr. Dejan Zadravec, dr. Aleksander Žižek,

Tanja Žohar (kot tajnica ADS)

Lektoriranje: Maja Sužnik

Naklada: 250 izvodov, cena 25,00 EUR

Oprema ovitka: Savo Sovre

Računalniška priprava: Medit d.o.o.

Tisk: Fotolito Dolenc d.o.o.

Izid publikacije je omogočilo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

ZBIRKA VIRI

Viri št. 1,	Janko Pleterski, Politično preganjanje Slovencev v Avstriji 1914–1917, Ljubljana 1980	2,10 EUR
Viri št. 2,	Janko Pleterski, Politično preganjanje Slovencev v Avstriji 1914–1917, priloge poročilom vladne komisije (izbor), Ljubljana 1982	2,10 EUR
Viri št. 3,	Slovenski izseljenci (več avtorjev), Ljubljana 1990	2,10 EUR
Viri št. 4,	Franc Rozman, Korespondenca Albina Prepeluha - Abditusa, Ljubljana 1991	3,10 EUR
Viri št. 5,	Jože Prinčič, Maruša Zagradnik, Marjan Zupančič, Viri za nacionalizacijo industrijskih podjetij v Sloveniji po 2. svetovni vojni, Ljubljana 1992	4,20 EUR
Viri št. 6,	Darko Friš, Korespondenca Kazimirja Zakrajška, O.F.M. (1907–1928), Ljubljana 1993	6,30 EUR
Viri št. 7,	Jera Vodušek Starič, "Dosje" Mačkovšek, Ljubljana 1994	8,40 EUR
Viri št. 8,	Darko Friš, Korespondenca Kazimirja Zakrajška, O.F.M. (1928–1958), Ljubljana 1995	6,40 EUR
Viri št. 9,	Mateja Jeraj, Jelka Melik, Partizanski zdravniki in pravniki med stroko in politiko, Ljubljana 1996	11,70 EUR
Viri št. 10,	Lojz Tršan, Razbitje OF in partije v Ljubljani, Ljubljana 1996	11,70 EUR
Viri št. 11,	Marko Tavčar, Egon Pelikan, Nevenka Troha, Korespondenca Virgila Ščeka 1918–1947, Ljubljana 1997	12,50 EUR
Viri št. 12,	Zdenko Čepič, Zamisli o gospodarski ureditvi po drugi svetovni vojni v narodnoosvobodilnem gibanju, Ljubljana 1998	12,50 EUR
Viri št. 13,	Jurij Perovšek, Programi političnih strank, organizacij in združenj na Slovenskem v času Kraljevine SHS (1918–1929), Ljubljana 1998	12,50 EUR
Viri št. 14,	Darko Friš, Korespondenca slovenskih katoličanov v ZDA med leti 1882–1924, Ljubljana 1999	12,50 EUR
Viri št. 15,	Darinka Drnovšek, Zapisnik politbiroja CK KPS/ZKS 1945–1954, Ljubljana 2000	14,60 EUR
Viri št. 16,	Vida Deželak Barič, Pokrajinske konference Komunistične partije Slovenije na Primorskem 1942–1944, Ljubljana 2001	12,50 EUR
Viri št. 17,	Božo Repe, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije (I. del: Opozicija in oblast), Ljubljana 2002	12,50 EUR
Viri št. 18,	Božo Repe, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije (II. del: Slovenci in federacija), Ljubljana 2003	14,60 EUR
Viri št. 19,	Božo Repe, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije (III. del: Osamosvojitve in mednarodno priznanje), Ljubljana 2004	20,90 EUR
Viri št. 20,	Matjaž Klemenčič, Samo Kristen, Katalin Munda Hirnök, Milica Trebše Štolfa, Janez Stergar, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije (IV. del: Slovenci v zamejstvu in po svetu ter mednarodno priznanje Slovenije), Ljubljana 2005	16,70 EUR
Viri št. 21,	Lovro Šturm, Ljuba Dornik Šubelj, Pavle Čelik, Navodila za delo varnostnih organov v SR Sloveniji, Ljubljana 2003	12,50 EUR
Viri št. 22,	Martin Moll, Filip Čuček, Duhovniki za rešetki, Ljubljana 2006	12,50 EUR
Viri št. 23,	Viljenka Škorjanec, Osimski pogajalski proces (I. del: Uvodna sinteza pogajanj) (II. del: Diplomatska pogajanja 1973–1974), Ljubljana 2006	16,70 EUR
Viri št. 24,	Viljenka Škorjanec, Osimski pogajalski proces (III. del: Od Strmola do Osima 1974–1975), Ljubljana 2007	17,00 EUR
Viri št. 25,	Viljenka Škorjanec, Osimski pogajalski proces (IV. del: Jugoslovansko-italijanski odnosi po Osimu 1975–1980)	18,00 EUR
Viri št. 26,	Matjaž Ambrožič, Dnevniški zapisniki dr. Evgena Lampeta (1898–1917), Ljubljana 2007	14,00 EUR
Viri št. 27	Pavle Čelik, Naše varnostne sile 1850–2008 (temeljni pravni predpisi), Ljubljana 2008	18,50 EUR
Viri št. 28–29	Andrej Rot, Bojevnika Za svobodo in slovenstvo. Francè Dolinar – Ruda Jurčec. Epistolae 1947–1975, Ljubljana 2009	25,00 EUR
Viri št. 30	Matjaž Ambrožič, Spomini in Semeniška kronika 1941–1944 Ignacija Nadraba	18,00 EUR
Viri št. 31	Jure Volčjak, Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824. 1. del: 1750–1764	25,00 EUR
Viri št. 32	Ljuba Dornik Šubelj, Prijatelj ali sovražnik? Dokumenti o stikih med Edom Brajnikom in Danom Shaikejem (1944–1980)	20,00 EUR
Viri št. 33	Flavio Bonin, Piranske solne pogodbe (1375–1782)	22,00 EUR
Viri št. 34	Jure Volčjak, Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824. 2. del: 1765–1824	25,00 EUR
Viri št. 35	Dejan Zadravec, Zastave in prodaje deželnoknežjih posesti in prihodkov v spodnjeavstrijskih deželah v prvi polovici 16. stoletja	20,00 EUR
Viri št. 36	Jure Volčjak, Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije 1711–1824. 1. del: 1711–1756	25,00 EUR
Viri št. 37	Aida Škoro Babić – Matevž Košir, Spomini Josipa Breznika od konca 19. stoletja do druge svetovne vojne	25,00 EUR
Viri št. 38	Cesarsko-kraljeva finančna straža na Slovenskem (1843–1918)	30,00 EUR
Viri št. 39	Jure Volčjak, Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije 1711–1824. 2. del: 1761–1824	25,00 EUR
Viri št. 40	Katarina Kraševac, Zapisnik odborovih sej pevskega in glasbenega društva v Trstu 1909–1923	15,00 EUR
Viri št. 41	Nataša Budna Kodrič, Korespondenca Jožefine in Fidelija Terpinc (1825–1858)	30,00 EUR
Viri št. 42	Aleksandra Gačič, Ko zatonejo sanje romantičnega Jugoslovana – izseljenski dnevnik dr. Bogumila Vošnjaka	35,00 EUR
Viri št. 43	Jure Volčjak, Ordinacijski zapisniki oglejskega patriarhata za slovensko ozemlje v 18. stoletju (1701–1749)	25,00 EUR
Viri št. 44	Ljubljanska škofija v dokumentih (nad)škofa Antona Vovka Svetemu sedežu 1945–1963	20,00 EUR

